BİR+BİR

201005 SAYI 5 AĞUSTOS 2010 7 TL KIBRIS 8.5 TL

KAROLİN FİŞEKÇİ - HALE TENGER - BÜLENT SOMAY

Penis diyalogları

İSPANYA'NIN DÜNYA ŞAMPİYONLUĞU

Castellers ruhu

KIBRIS'TA ŞAFAK NÖBETİ

Şarkılardan al haberi

40. SANAT YILINDA BÜLENT ORTAÇGİL

Oyuna devam

CEMAL KAFADAR'LA ŞARKILI TARİH (4)

Rüya gibi her hatıra

UMBERTO ECO

Gütenberg'in dönüşü

ISSN 1309-5722

321 SesKontrol

Yeni Dönem
Audio Engineering Programı
Eylül Ayında Başlıyor.

Detaylı bilgi için
www.saeistanbul.com

sae.edu

Lüleci Hendek Caddesi No.60
Müeyyetzade Mah. 34425
Beyoğlu/ İstanbul

Tel. +90 212 292 37 38
Fax. +90 212 292 76 82

www.saeistanbul.com
e-mail: info@saeistanbul.com

SAE INSTITUTE

BİR+BİR

İletişim'den

2010 TEMMUZ

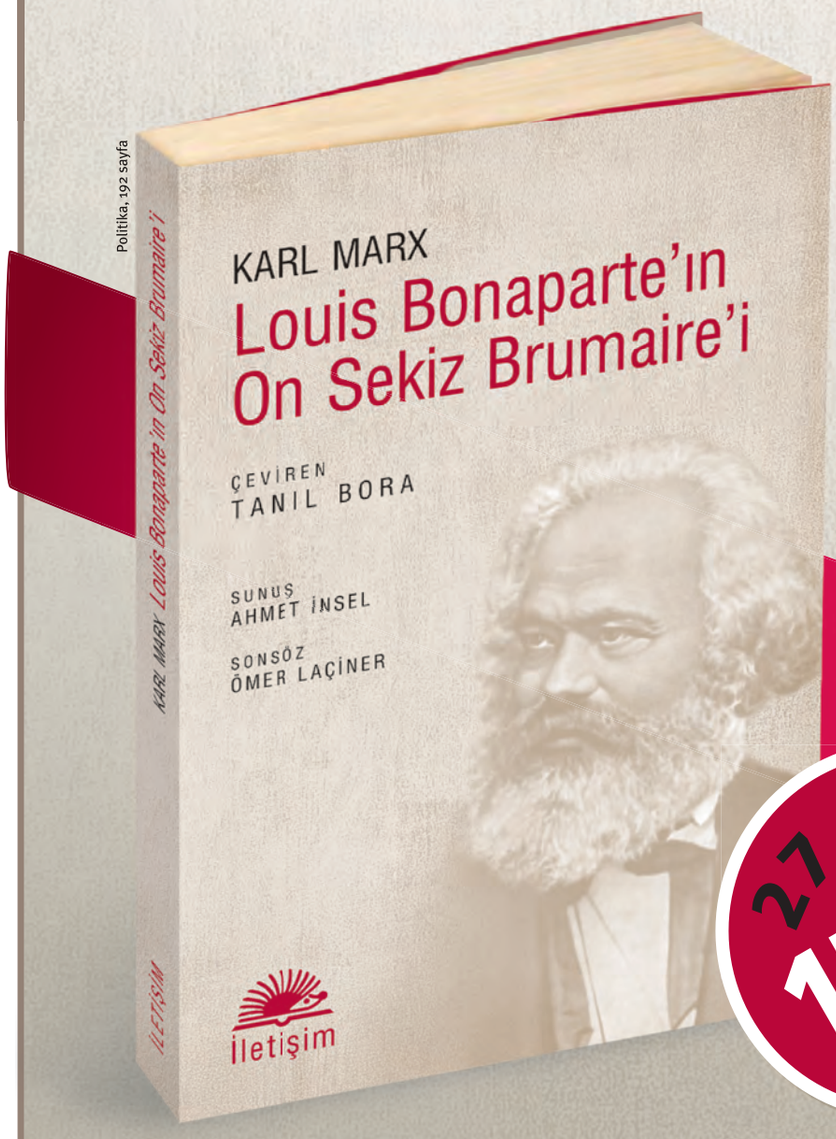
Bitmeyen Bir Hevesle...

İletişim Yayınları 27. yılında 1500. kitabını yayımlıyor: Karl Marx'ın *Louis Bonaparte'ın On Sekiz Brumaire'i*.

Marx'ın, 19. yüzyıl ortası Fransası'ndaki sınıf mücadelelerini ve bu politik mücadelelerin bir hükümet darbesiyle sonuçlanışını tahlil ettiği bu kitabın hikâyesi 12 Eylül darbesinin biçimlendirdiği "serbest piyasa ve serbest baskı" ortamında kurulan İletişim'in 1500 kitabı bulan hikâyesine denk düşüyor.

27 yıldan beri "trajedi" ve "fars"ın ardı ardına sahne aldığı bir ülkede, geniş bir çerçevede 1500 eserlik bir kitaplık oluşturduk. Tüm dünyaya açık bir merakla... Türkiye'nin geçirdiği süreçlere, ezberci ve şabloncu olmayan bir titizlikle eğilerek...

Yazarın, çevirmenin, editörün, dizgicinin, düzeltmenin, dağıtıcının, kitapçının emeği ve en önemlisi okurun göz nuruyla 1500. kitaba ulaşmak büyük bir mutluluk. Biliyoruz ki "kitap (hâlâ) ihtiyaçtır".

"İnsanlar tarihlerini kendileri yaparlar, ama onu serbestçe kendi seçtikleri parçaları bir araya getirerek değil, dolaysızca önlerinde buldukları, geçmişten devreden verili koşullarda yaparlar. Tüm göçüp gitmiş kuşakların oluşturduğu gelenek, yaşayanların beyinlerine bir kâbus gibi çöker. Kendilerini ve bir şeyleri altüst etmekle, şimdiye dek hiç olmamışı var etmekle uğraşıyor göründükleri esnada, tam da böylesi devrimci kriz dönemlerinde, endişe içinde geçmişten ruhları yardıma çağırır, onların adlarına, sloganlarına, kıyafetlerine sarılır, dünya tarihinin yeni sahnesinde bu eskilerde hürmet edilen kılıklara bürünür ve bu ödünç dille oynamaya çalışırlar."

KARL MARX

27. YIL
1500. KİTAP

İletişim Yayınları

Genel Dağıtım PUNTO
www.iletisim.com.tr • e iletisim@iletisim.com.tr • twitter.com/iletisimbirikim • www.facebook.com/pages/Iletisim-Yayinlari/107362772630656
twitter facebook

Kapak: "I love you Phillip Morris" filminden

A'DAN X'E 4

KAROLİN FİŞEKÇİ 6

HALE TENGER 10

BÜLENT SOMAY 14

STEVI JACKSON 20

BARCELONA MEKTUBU 22

KIBRIS MEKTUBU 25

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ 28

SES DUVARI 32

GRACE JONES 33

BÜLENT ORTAÇGİL 36

M.I.A. 40

DDR 42

GROOVE ARMADA 45

CEMAL KAFADAR 46

OKUMA GÖZLÜĞÜ 53

UMBERTO ECO 54

GORE VIDAL 58

DİL, TARİH, COĞRAFYA 60

Ahmet Gürata, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Betül Kadıoğlu, Bülent Erkmen, Cem Sorguç, Çiğdem Öztürk, Damla Özlüer, Derya Bengi, Didem Danış, Ender Ergün, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Fırat Demir, Fırat Genç, Hakan Lokanoğlu, Haziran Düzkan, Hüseyin Ustaoğlu, İrfan Aktan, Koray Löker, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Meriç, Onur Büber, Özay Selmo, Pelin Özer, Ragıp Duran, Saner Şen, Serkan Seymen, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Tuncer Erdem, Turgut Yüksel, Ulaş Özdemir, Ulus Atayurt, Vehbi Görgülü, Yiğit Atılgan, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoğlu, Zeyno Pekünlü

BASKI: **Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No: 10 Yenibosna/İstanbul Tel: 0.212.452 23 02** BASIM YERİ VE TARİHİ: **İstanbul, Ağustos 2010** DAĞITIM: **Doğan Dağıtım A.Ş.** YÖNETİM YERİ: **Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. No: 11/4 Oda 3 Beyoğlu - İstanbul** TEL-FAKS: **0.212.251 87 67** E-POSTA VE ABONELİK: **yekyekk@gmail.com yıl 1 sayı 5 Ağustos 2010** İMTİYAZ HAKKI: **Bülent Yurttaş** SORUMLU YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ: **Şahan Nuhoğlu** İLAN İRTİBAT: **Özay Selmo (0.533.514 90 49) YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR. ISSN 1309-5722**

ARZUHAL

Havada bulut

Bir arkadaşımızın ahbabı olan genç çiftin bacak kadar oğulları pipisine Maradona diyormuş. Maradona aşağı, Maradona yukarı. Tam bu Dünya Kupası sıralarında, bakıcısı pişik kremi sürerken bizimkinin Maradona'sı ayaklanıvermiş. Oğlan akşam annesine anlatmış, "Maradona'm hareketlendi, büyüdü, kocaman oldu" demiş, sonra da üzüntülü bir vurguyla ilave etmiş: "Sonra küçüldü, söndü. Bir daha büyür mü?"

Diego ve takımı da öyle oldu. Hareketlenmişti, zevk vermeye başlamıştı, sönüverdi. Ve bizi kahretti. Evet, geçen Arzuhal'deki Maradona güzellemesinde "yensen de, yenilsen de" demiştik, ama bari takım elbisesiz yenilseydi. Peki, "Maradona bir daha büyür mü?" Bülent Ortaçgil'in kulağı çınlasın, "o iş çok zor Yonca".

Arjantin yüzünden fena efkâr basmıştı ki, Hürriyet'in internet sitesinde gördüğümüz "İşte dağlardaki Atatürk" başlıklı haber neşemizi geri getirdi: *"Ardahan'ın Damal ilçesindeki Karadağ sırtlarında 'doğal mucize' olarak nitelendirilen Atatürk'ün silueti hava muhalefeti nedeniyle iki hafta gecikmeyle göründü. Her yıl 15 Haziran – 5 Temmuz tarihleri arasında ortaya çıkan doğal Atatürk silueti, havaların yağışlı olması nedeniyle iki hafta rötar yaptı. Karadağ sırtlarına yansıyan Atatürk'ün siluetini vatandaşlar her gün saat 17.55 –18.10 arasında Ata mahallesinden izliyor. Atatürk silueti ilk olarak 1954'te Yukarı Gündeş köyünde çobanlık yapan Adıgüzel Kırmızıgül tarafından fark edildi. Siluetin, 1975 yılında gazeteci Erdoğan Kumru tarafından çekilen fotoğrafları Genelkurmay Başkanlığı'na gönderildi. Damal ilçesinde 1995'ten beri her yıl temmuz ayı içinde Atatürk'ün İzinde ve Gölgesinde Damal Şenlikleri düzenleniyor."*

Hızımızı alamayıp bir de Milliyet'in internet sitesine baktık. Buyrun buradan yakın:

"Ardahan'ın Karadağ sırtlarına yine Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün silueti vurdu.

Türkiye'nin dört bir yanından Ardahan'a gelenler mucizeyi alkışlarla izledi. Bu yıl 14'üncüsü düzenlenen Atatürk'ün Gölgesinde ve İzinde Damal Şenlikleri Damal'ın Ata mahallesinde düzenlendi.

Mucize şenliğe Vali Yardımcısı Ali Fuat Atik, Kaymakam Kadir Eser, Ardahan AK Parti Belediye Başkanı Faruk Köksoy, Damal Belediye Başkanı CHP'li Gülcemal Fidan, Tugay Komutanı Tuğgeneral Cengiz Demircihazır ve yaklaşık üç bin kişi katıldı. Askerî bando konserinin ardından her yıl 15 Haziran– 15 Temmuz arasında olduğu gibi Atatürk'ün silueti yine saat 18.00 sıralarında belirdi. Vatandaşlar 'doğa mucizesi' olarak nitelendirdikleri bu olayı alkışlarla izlediler. Belediye Başkanı Fidan 'Atamızın dünyada bir eşi daha olmayan bu doğa harikası siluetini kutlamak için tüm imkânlarımızı seferber ettik. Bu millî ve manevî güç bizlere şunu ifade ediyor: Atatürk gölgesi halkımızın önderi ve zaman dilimi olmuştu. Saat yerine Atatürk'ün gölgesinin çıktığı zaman esas alınmıştı' dedi."

Bu habere "Ysfack" imzasıyla yazılan "okur yorumu" şöyle: "Bu kadarı da tesadüf olamaz. Her yıl bu bulutlar Atatürk'ün portresini yansıtıyor. Çok mübarek insanmış, çok!"

"Erkutum" imzalı yorum da ondan aşağı kalmıyor: "Hayatta hiçbir şeyin tesadüf olmadığından yola çıkarsak, bu da tesadüf değildir. Atatürk, gelmiş geçmiş en akıllı, en çağdaş, en güçlü liderdir. Onu sevmeyen, kendini dindar zanneden, ama aslında din-i-dar olanlara duyurulur".

Nasıl? Bu cehennem sıcağında iyi serinletiyor, değil mi? Bir+Bir'in "kamu hizmeti" çerçevesindeki kıyağıdır. Sırf bunun için bile yedi lira helâl edilir.

Kıyağımız bitmedi... "Atatürk'ün silueti" esin perimiz oldu, "I Love You Phillip Morris" filminden bir kare kapağımıza düşüverdi. Naklettiğimiz haberleri ve yorumları zındık zındık okuyanlar, görsünler daha ne tesadüfler var hayatta. Mübarek bulutlar olmuş size takım taklavat Maradona. Hayırdır inşallah.

Ama inşallahla olmaz, madem yukarıdan böyle bir işaret geliyor, bize düşen, o siluetleri "masaya yatırmak". Atatürk'ün siluetini aylık Express'in 3. sayısında teşrih etmiştik, hem de uzay bilimlerini seferber ederek. Merak edenler veya bir daha okumak isteyenler açılışı eli kulağında olan sitemize (birdirbir.org) bakabilir. Şimdi lafı uzatmayalım, görüşlerine başvurduğumuz Sirius UFO Uzay Bilimleri Araştırma Merkezi Derneği başkanı Haktan Akdoğan'ın tespitini hatırlatmakla yetinelim: "Atatürk uzaylıydı."

Öteki siluete, penise gelince... Onu müteakip sayfalarda enine boyuna, nasıl derler, irdeliyoruz. O boyuta girmeden önce, memleketin en hararetli gündemine bir Ali Avaz türküsü yakalım: "Bu ne biçim memlekettir gardaşım / Biz isterik anayaso / Onlar verir babayaso / (...) / Dağlar başı duman hep babo, hey babo / Köylü halin yaman hep babo, hey babo / (...) / Zengine anayaso, işçiye babayaso / Patrona anayaso, işçiye babayaso / (...) / Ağaya anayaso, köylüye babayaso / Zengine anayaso işçiye babayaso..." +

A'dan X'e

Aşk-ı Memnu "Halit Ziya'ya gelince, hayatımızda ve efkârımızdaki tahavülâttan doğrudan doğruya mesul olan zattır. Gördüğünüz son tipteki genç kadınlar ve genç erkekler Aşk-ı Memnu'nun sayfalarından hayata dökülüyor. Geçkin hanımlar bizde Firdevs Hanım halinde, genç kız bizde Nihal'i geçemedi. Genç erkekler ekseriyetle hâlâ Behlül ayarındadır." (Ahmet Hâşim, 1918)

Biranın İlk Yudumu Mühim olan sadece ve sadece odur. Sonrakiler uzadıkça uzar, ağızda imamın abdest suyu gibi ılık bir tat bırakmaya başlar ve çarçur edilen bir bereket gibi gelir. Belki bir tek son yudum, o da bitirmenin yarattığı yanılsamayla, yeniden bir anlam kazanır... Ama o ilk yudum! Yudum? Olay boğazdan çok önce başlar. O köpüklü altının serinliğiyle dudaklara dokunduğu anda, sonra damağa yayılan hafif buruk tatla...

Ne kadar uzun sürüyor gibi değil mi ilk yudum? Oysa bir kereden, yalancı bir içgüdünün tetiklediği bir açgözlülükle içiveririz. Aslında ne olacağı bellidir: Yudumun ne fazla, ne az, tam ideal miktarda olması; hemen ilk anda getirdiği, bir iç çekişe dönüşen, insana dilini şaklattıran ya da haklı bir sessizlik yaratan ferahlık; sanki sonsuza kadar sürecekmiş gibi gelen haz hissi.

Halbuki biliriz ki en güzeli geride kalmıştır. Bardağı masaya geri koyar ve hatta altlığı hafifçe öne doğru iter uzaklaştırırız. O güzelim renge bir

kez daha bakarız: Sunî bal, soğuk güneş... Büyük bir bilgelik ve beklentiyle aynı anda hem biraz olsun yakaladığımız, hem de elimizden kaçıp giden bu mucizeye vakıf olmak isteriz. Tatmin duygusuyla bardağın üzerinde yazılı içtiğimiz biranın adına bir göz atarız. Ama zarfla mazruf birbirini sorgular ve yıpratır. Saf altının sırrını saklayabilmeyi, formüle döküp bir kenara yazabilmeyi arzularız. Ama güneşin parıldattığı bembeyaz masasının önündeki hayal kırıklığına uğramış simyacı sadece görüntüyü kurtarır, gittikçe azalan bir neşeyle gittikçe daha fazla bira içer. Kekre bir mutluluktur sonuçta: İlk yudumu unutmak için içeriz.

(Phillippe Delerm, "La Première Gorgée De La Bière Et Autres Plaisirs Minuscules" / Biranın İlk Yudumu ve Diğer Küçük Zevkler)

Chalayan Hüseyin Çağlayan, neden mimari, plastik sanatlar ya da sanatın herhangi bir alanını değil de, modayı seçtiğine dair bir soruyu şöyle cevaplıyor: "Kumaş, benim için bir bahane olmuştur her zaman." Kendisine yarattığı dolaylı iletişimin ivmesini, tasarımın diğer disiplinlere karşı taşıdığı toleranstan alan Çağlayan, 15 Temmuz - 24 Ekim tarihleri arasında, İstanbul Modern'de sergilenen retrospektifiyle bu bahaneyi nasıl bir ortak ifade alanı haline getirdiğini kanıtlıyor. Teknolojiden antropolojiye kadar pek çok referansla şekillenen tasarımlar, video gösterimleri ve enstalasyonlarla birlikte desteklenirken, bedenle bağlantılı her türlü ayrıntı, Çağlayan tarafından sarsıcı bir sorguyla yeniden şekillendiriliyor. Örneğin, görünürlük takıntımız elbiselerin üzerine yerleştirilen onlarca lazerin kuvvetli ışığıyla delik deşik olurken, mankenlerin üzerinde biçim değiştiren ve hatta bazen tamamen yok olan tasarımlar, bedenin örtülmesine dair kuralları tekrar düşünmemize sebep oluyor.

Yalnızca gündelik moda ve trend'ler üzerinden yorumlanmaması gereken sergi, yeri geldiğinde, bütünlüklü bir giyinme estetiği de sunabiliyor. Toprakta başlayan macera, androjen bir karakterin bir tür uzay mekiğini andıran araçla yaptığı yolculuk ile sonlanırken, başlangıçlara ve sonlara dair her türlü temel değer ve yargı, Çağlayan'ın çok yönlü çalışması içerisinde yer edinebiliyor. Dahası, sergideki tüm bu fırsatlar, bir dağınıklık içerisinde kaybolmuyor. Diyebiliriz ki, Hüseyin Çağlayan disiplinler arası sanata sağlam bir dikiş atıyor.

Gece Servisi Açık Radyo'nun gediklisi Müge Turan ve Necati Tüfenk'in hazırlayıp sunduğu Gece Servisi programı "ekstra"ya çıkıyor: "Her ay sevdiğimiz bir plak şirketini yakın plana alıp hem kurucusuyla röportaj yapıyoruz, hem de o kişinin kendi kataloğundan en sevdiği parçalarla özel bir program hazırlıyoruz. Amaç, hem radyocu, hem de iflah olmaz müzik dinleyicileri olarak yıllardır beslendiğimiz plak şirketlerine saygı ve sevgilerimizi yollamak, müzikal galerilerini paylaşmak ve merkezin başındakilerle dinleyiciyi yakınlaştırmak." Gece Servisi, her pazar 22:00 - 23:00 arası Açık Radyo'da. www.geceservisi.net adresinden kayıtlara ulaşılabilir.

Hanzala "Kanıyla Filistin'i çizen sanatçı" olarak tanınan ve Filistin'deki vahşeti dünya kamuoyunun gündemine taşıyan Naci el-Ali, 1948'de, henüz 10 yaşındayken yüzbinlerce Filistinli gibi sürgün edilmiş. Bir süre Lübnan'da mülteci kampında ailesiyle yaşayan Ali, sayısız Filistinli çocuk gibi vaktinden önce büyümek zorunda kalmış. Varlığını sürdürebilmenin yolunu çizimde bulduğunda, İsrail tanklarına atılan taşlar kadar güçlü bir silah da edinmiş. Ancak bu güçlü bilek kısa sürede öylesine tesirli bir kıvama ulaşmış ki, siyonist örgütlerin hedefi olmaktan kurtulamamış. 22 Temmuz 1987'de, Londra'da bir cadde ortasında katletmişler el-Ali'yi. Ancak Mossad'ın hesaba katmadığı bir gerçek varmış: Naci el-Ali, kendisinden sonra da Filistin bayrağını taşıyacak bir karakter yaratmış. "Özgür Filistin"i görene dek yüzünü dünyaya göstermeyecek, hep 10 yaşında kalacak ölümsüz bir oğlan çocuğu: Hanzala! Filistinli büyük çizerin anısını ve mücadelenin ruhunu yaşatmak için Filistin Halkıyla Dayanışma Derneği ile Homur Mizah ve Karikatür Grubu uluslararası karikatür yarışması düzenliyor. Son başvuru tarihi 22 Kasım.

I-dose William Blake'ten bir alıntıyla başlıyor Aldous Huxley'nin "Algı Kapıları: Cennet Cehennem"i: "Algı kapıları temizlenseydi, her şey insana olduğu gibi görünürdü. Sonsuz." Blake'in çağdaşı Prusyalı bilimci Heinrich Wilhelm Dove'un 1839 yılında ses dalgalarıyla beyinde "binöral" tepkiler oluşturduğu çalışmalardan esinlenerek elde edilen "i-dose" adındaki ses kayıtlarının gençler üzerinde keyif verici etki yaptığı ortaya çıktığından beri ebeveynler hop oturup hop kalkıyor. I-doser adlı

siteden numune sample'lara erişilebiliyorsunuz. Site, âlem-i cihandaki en yüksek (yüzde 20) torbacılık komisyonunu vermenin gururuyla yüklü bir zarf uzatıyor. Dozu üç-beş dolar. Serde gazetecilik var, tıklıyoruz bedavadan. Önce Peyote, sonra Trip, ardından Gamma ve son olarak Orgasm. Orgasm parçası en çok satanların zirvesinde. Grace Jones konserine tanık olanlar, o duygunun hasını tattılar. Bu hit bize gelmez. Tam teşekküllü bir etki için beyin dalgası ses dosyalarının bütününün dinlenmesi gerektiği sıkça vurgulanıyor. Youtube'a düşen görüntülerse bir hayli gülünç. "Gerçek kesit" tadındaki çekimlerde gençler kafayı yiyor. Güzel bir laf var: Herkes neticede kendi kafasıyla kafa buluyor. Ayrıca müzik bu, iyisi var, kötüsü var. Hep öyle olmadı mı?

Karaburun Şenliği Biri üzüm mü yiyin dedi? Yeriz de, içeriz de. Bu coğrafyada ve cihanda, Dionysos'un çocuklarıyız ne de olsa... Bir de "Gazap Üzümleri"ne rahmet okutan acı hikâyeler var memlekette, o ayrı bir yazının konusu. Ya yerinden yurdundan edilmiş bağcıları ne yapacağız? Evet, mübadele zamanlarından, Sakızlı balıkçılardan, Rumî bağcılardan, Sazak'ın mahzenlerinden

bahsediyoruz... Sultaniye, razaki, siyah üzüm Karaburun'un alâmet-i farikası olma özelliğini kaybediyor... Ama inadına, en güzel üzüm yarışmalarını düzenliyor Karaburun. Şeyh Bedreddin ve Börklüce Mustafa'ya ithaf ediyor şenliğini. 5-8 Ağustos arasında video, sergi (Hakan Akçura'dan "Sazak'ın Dikenleri") ve film (Yüksel Aksu'nun "Dağlara Yürüyenler: Sarıkeçililer" belgeseli) gösterimleri, konserler (Pijama, Café Aman, Hüsnü Şenlendirici), karikatür ve mizah dergilerine dair söyleşi ile zeytin ve keçi üzerine panel var.

Ramazan'da Caz Mümin caz sanatçılarından yapılan bir seçkiyle sekiz konserlik bir program sunuyor "Ramazan'da Caz". Ahmad Jamal, Anouar Brahem, Abdullah Ibrahim, Dhafer Youssef, Münip Utandı'nın Dede Efendi Ensemble'ı, Kudsi Erguner'in "İslâm Blues"u, İlhan Erşahin ve Aydın Esen bildik nağmeleriyle Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde cazın tanrılarına selâma duracak. 14-31 Ağustos arasındaki konserlere dair ayrıntılar için: www.ramazandacaz.com.

Opus 3a Mayıs 2010'da kuruldu. Gitgide küçülen CD piyasasına, klasik, caz ve etnik ağırlıklı nitelikli seçkisiyle direnen Opus 3a, özellikle geniş plak kolekiyonu ve bolca başlık içeren konser DVD'leriyle dikkat çekiyor. Kayda değer genişlikteki müzik kitapları bölümü de meraklıların ilgisine mazhar olacak türde. Sadece Cihangir ve çevresinde oturanların değil, kaliteli müziğe rahat bir ortamda ulaşmak isteyen herkesin ihtiyacına cevap vermeyi hedefleyen Opus 3a, pazar günleri hariç sabah 10:00 - akşam 22:00 arası açık. Adres: Cihangir Cad. 3/A. Telefon: 0.212.251 84 05.

Web Müjde müjde size, Bir+Bir'den müjde size! 15:35 katarı Express, sarardıkça güzelleşen dergi Roll ve çiçeği burnunda Bir+Bir tüm arşivini sanal âleme aktarabileceği altyapıyı nihayet kuruyor. Muradımız tozlanacak bir arşiv yığını tesis etmek değil elbet, nefes alan, ses veren, ses alan bir blogun hallicesi... Metinlerle de paslaşacak görsel ve işitsel bir uyandırma servisi... Şimdiden konu ve kişi dizinini kullanabilir, PDF olarak birçok sayıya ulaşabilirsiniz. Kervan yolda düzülür, site dediğiniz de giderek güzelleşir. Cümlemize hayırlı uğurlu olsun: www.birdirbir.org...

Zorn Zorn Zorn Toprağı bol olsun: İsmet Sıral Yaratıcı Müzik Atölyesi (ISCMS) nefis bir etkinliğe imza atacak. John Zorn, Trilok Gurtu, Karl Berger, Oliver Lake, Ömer Faruk Tekbilek, Mehmet Erenler, Oğuz Büyükberber, Ayşe Tütüncü gibi kalburüstü sanatçılar "Seyyar Satıcılar Sahnede", "İstanbul'u Çalıyoruz!", "Kültürlerarası Doğaçlamalar" temalı sekiz konserde buluşuyor. 29 Temmuz - 8 Ağustos arasındaki program, atölyeler, seminerler ve grup çalışmalarından oluşan 41 etkinliği kapsıyor. Santralistanbul, Sepetçiler Kasrı, Eminönü üstgeçidi ve Heybeliada'da vuku bulacak programın ayrıntıları www.iscms.org adresinde. Avangard cazın bayrağını hipnotik gürültüyle dalgalandıran John Zorn, kapanış konseri için "Masada" tayfasıyla geliyor. Ornette Coleman'ın serbest caz mirasını klezmer havalarıyla punk caza bürüyen toplulukta Marc Ribot ve Kenny Wollesen'in de yer aldığını not düşelim. Vaktiyle Roll'da Marc Ribot'yla yaptığımız meyhane muhabbetinde usta pena şöyle demişti: "Zorn daha ziyade tarihle ilgili, tarihe geçmekle... Bense 'rock the house' boyutundayım, tek derdim mekânı yerinden oynatmak, sarsmak... " Varın gerisini siz düşünün... +

KAROLİN FİŞEKÇİ

Hem talip hem sahip

“Penis Diyalogları”mızın ilk konuğu Karolin Fişekçi. 22 Temmuz-8 Ağustos arasında “Shoot” adlı sergisinde görücüye çıkardığı işlerine bakıldığında tercihimizin yerli yerinde olduğu şüphe kaldırmıyordur herhalde.

Söyleşi: Yücel Göktürk - Fatih Özgüven

Serginin adından başlayalım. Niye “Shoot”?

Karolin Fişekçi: Sergiye topun üstündeki fotoğrafımdan hareketle isim düşünüyordum. Tek bir isim, vurucu bir isim... İngilizce düşündüm, “vurmak”tan geldi, “shoot”; hem fotoğraf çekmek hem “silah”tı, “top”tu, onlara da uyduğu için. Başta “Şut” demeyi düşündüm, ama çok kısa ve fazla futbol terimi olacaktı. “Shoot”u çok anlamlılığından tercih ettim. Afişlerdeki tabancalı imaj da önceden çektiğim bir fotoğraftı, sergi için iş haline getirdim. Mekâna göre düzenledim de diyebilirim. Onun 31 tekrarı olmasını istedim. 31 sayısının özelliği de var zaten, 31 çekmek deyimi var, kendi yaşım da 31 oldu. *(gülüyor)*

Kadınlar arasında da “31 çekmek” mi kullanılıyor?

Ben 31 diyorum, hoşuma gidiyor. Erkekçe düşünüp erkeklerin oyunundan oynadığım için öyle diyorum. 31’e yönelik bir iş düşünüyorum.

Nasıl bir iş?

Çeşitli oyuncaklar vardır, kadınlarda olmayan şeyi takarlar. Öyle bir şey yapacağım, straponla bir oyun olacak. Sürprizi kaçmasın, fotoğrafını çekeyim de önce... Esasında resim mezunuyum, resim yapmayı çok seviyorum. Bazen öyle bir fikir geliyor ki, onu resimle yapmak işgüzarlık oluyor. Hangi malzeme o fikre hizmet ediyorsa o şekilde yapıyorum. Resmi sevmeme, yeteneğime rağmen reddedebiliyorum. Bende o tür bir durum var, redd-i miras durumları. Ermenilikle ilgili de öyle. Basın bültenlerinde bundan bahsetmedim, Agos gazetesi bile Ermeni olduğumu bilmeden röportaj yaptı, röportaj sırasında çıktı Ermeni olduğum. Bunu vurgulamıyorum. Hiç kullanmıyorum. Ben ne pozitif ayrımcılık istiyorum, ne negatif ayrımcılık. Pozitif ayrımcılığa kalkarsam öbür ayrımcılıklara da yol vermiş olacağım. Tamamen eşitliyorum kendimi.

“Shoot” futbolu da akla getiriyor. Golle cinsel ilişki arasında irtibat kuran futbolcular var. Kimine göre duhul olmakla, kimine göre orgazm olmakla bağlantılı.

Ben de futbol terimine özellikle gönderme yaptım. Futbol terimlerini eğlenceli buluyorum. Hem uluslararası hem çokanlamlılığı var. Ayşegül Sönmez (Adalet Cingöz) sergiyi “şut, ama gol değil” diye eleştirmiş. *(gülüyor)* “Sergi çok iyi, ama yeri yanlış” diyor. “Amerikan Hastanesi’nin galerisi niye böyle avangard bir sergi yapıyor” diyor. Aslında, hastaneyi de, beni de eleştirmiyor, sanat ortamını eleştiriyor. “Böyle iyi bir sergi başka bir yerde olmalı” diyor. Ben de olsun isterdim, ama bazı bakımlardan burada daha rahat edecektim. Kataloğun çıkmasını da istiyordum. Birçok özel galeri katalog basmıyor. Bazı bakımlardan özgürüm, sadece fazla erotik işleri koyamadım.

Hangilerini koyamadın?

Koyamadığım resimlerden biri “Dark Side of Mine / Karanlık Yanım”. Erotik göndermesi var diye sakıncalı bulundu. Deri koltukta oturan, deri pantolonlu adamın uçkuru. *(gülüyor)*

Neden ismi öyle?

Resimler içinde tek erkek bu. Hepsinde kadın kullandım. Bu resimde bir tür zaaf da var esasında.

Nasıl bir zaaf?

İstediğim bir şeyi koymuşum: Uçkur, kemer, bir kabarıklık... Zaaf da denebilir, erkek tarafım da...

Fallusla ilişkin ilginç. Arzuladığın bir şey gibi değil de, neredeyse senin de sahip olduğun bir şey gibi kullanıyorsun.

Doğru.

Hem kullanılabilir hem alay edilebilir bir şey olarak ele alıyorsun...

Evet, zaaf demek yanlış olur, ben onunla barışığım. Sanki bir erkeklik organım varmış gibi konuşurum. Benim düşünce şeklim ya da bakışım biraz erkek gibidir. Ama dışarıdan bakıldığında oldukça kadınsıyım. Erkekçe düşünüp, davranıp işler yapıyorum, ama hiç pantolon giymiyorum, hep etek, topuklu ayakkabı...

Kadınlığın parodisini yapıyor gibi bir halin de var.

Evet, çokça. “Kadın-kadın”ı oynamayı, öyle davranmayı seviyorum. Sanatçıysan devamlı siyah giyeceksin –siyaha lafım yok, severim–, kalın bir gözlük takıp, kapalı giyinip, gayet ciddi, makyajsız takılman lâzım ki, iş öne çıksın deniyor. Ama ben rahatım, işlerim iyi, niye kendimi geriye atayım? Kadınlığımla barışığım, o yüzden güzel olmaya bakarım her zaman. “Kırmızı oje sürmüşsün, olur mu?” Bence olur, o ayrı, o ayrı diye bakıyorum.

Ama işlerine de sokuyorsun.

Özellikle abartılı olarak sokuyorum. Biraz parodi, biraz mitoloji yapmak diyebilirim. Sanatçılar bir mitoloji kurar ya, ben de sanki çok ünlü, star, yıldız gibiymişim gibi davranıyorum.

Nereden aklına geldi bu? Bir ön resim mi var kafanda? Bir oyuncu, bir dönem...

Var. 1990’lardaki sanat ortamında birçok star sanatçı vardı. Beni de şekillendirmiş bir dönemdir ‘90’lar. Ama benim kafamdakiler sanat dünyasındakiler değil. Audrey Hepburn ve Angelina Jolie; onları çok seviyorum. Onlardaki BM İyi Niyet Elçisi olma durumunu seviyorum. Olmak da istiyorum, en büyük hırsım bu.

Varılabilecek en büyük fallik nokta diye mi?

(gülüyor) Bu pembe topların büyüklerinden sınıra konsun istiyorum, Türkiye-Ermenistan sınırına koysalar mesela. *(gülüyor)*

“Karanlık Yanım”a dönelim; esin kaynağı neydi?

“Star Wars”u, oradaki o “karanlık taraf”a geçme durumunu seviyordum. “Gücün karanlık tarafına geçeceksin, yapma, dur.” Biraz öyle bir gönderme olsun istiyordum. “Strawberry Fields” diye bir resmim vardı, Beatles’ın şarkısından. “Eyes Wide Shut” diye de bir resmim var. Komedi filmlerinde küçük küçük espriler koyarlar ya, benimki de öyle.

Pink Floyd göndermesi de var mı?

“Pembe silikon top” (2009): “Bu pembe topların büyüklerinden Türkiye-Ermenistan sınırına koysalar...”

O ismi Pink Floyd’u düşünerek koymadım. Ben daha çok Stones’cuyum.

En sevdiğin Stones albümleri, şarkıları neler?

En çok “Black & Blue” albümünü severim. Melankolisi de neşesi, serseriliği de çok güzel dengelenmiş, kimyası harika. Şarkılardan, “Gimme Shelter”, “Its Only Rock’n Roll en sağlamları; “Miss You”, “Honky Tonk Woman” ve “Heartbreaker” eğlencelik... “Waiting On A Friend” ise en özel ve samimi bulduğum parça.

“Atom Bombasını Sevmeyi Nasıl Öğrendim” filminde bombaya çıkan kovboy misali bir durum var. O topun üstündeyim. Bir yandan da risk altındayım. Hem seviyorum; o sevgi, ona sahip olmayı isteme hali...

Sence kim daha seksi? Mick Jagger mı, Ketih Richards mı?

Mick Jagger tabii ki. Keith Richards’ı severim, ama o seks uyandırmaz, daha çok William Burroughs gibi gelir, bir tür “drug king”. Mick Jagger ise yaşsız bir adam. Ufak tefek ama, bana kendi küçük, penisi büyük Priapos heykelini hatırlatıyor.

“Eyes Wide Shut” filmi nasıl bir etki bırakmıştı sende?

Şimdi bazı yerleri fazla teatral geliyor, gülümseyerek izliyorum. Kubrick’in teatral bir tarafı var, o hoşuma gidiyor. Topa çıktığım fotoğrafla ilgili Vasıf Kortun, “Seninki ‘Atom Bombasını Sevmeyi Nasıl Öğrendim’ filminde bombaya çıkan kovboy misali” demişti. Öyle bir durum var. O topun üstündeyim. Bir yandan da risk altındayım gibi. Hem seviyorum; o sevgi fazla bir sevgi olarak gözüküyor. O sevgi, ona sahip olmayı isteme hali, olabilecek en uç nokta. Bir yandan da orayı işgal etme hali.

O fotoğrafı nasıl çektirdin?

Toplara zaten hep ilgim vardı, hoşuma giderdi. 2007’de, Maçka Parkı’nda Türk büyüklerini öpmüştüm. Aynı gün Harbiye’deki Askerî Müze’nin toplarıyla da fotoğraf çektirmeye başladım. Üstüne çıktım, önüne geçtim. İşin ortasında askerler müdahale ettiler, yasak dediler. 2009’da, 30 Ağustos yaklaşırken tekrar denemek istedim. Tarih çok denk düşüyordu. *(gülüyor)* Bu sefer denetimi daha az olduğu için Beşiktaş’taki topların üzerine çıktım. Kırmızı elbiseyle; bayrak gibi olsun istiyordum. Türk büyüklerini öptüğümde beyaz elbiseyle bir masumluk vardı. İki sene içinde, baktı olmuyor, canlanmıyor o heykeller, kırmızılara bürünmüş, “yeter artık” demiş, topun üstüne çıkmış. *(gülüyor)* “İstediğimi alırım” gibisinden.

Etraftaki polislerin, vatandaşın tepkisi ne oldu?

Pazar sabahıydı, ortalık tenhaydı. Polisler de bir güvenlik tehdidi oluşturmadığımı düşünerek bir şey demedi. Ben indikten sonra bir sivil polis gelip bakındı, bomba filan var mı diye. Tek bomba bendim orada. *(gülüyor)*

“Türk büyükleri”ni öpmek nereden aklına geldi?

Hrant Dink’in öldürülmesinden sonra çekmiştim onu. Öldürülmesi duygusal olarak beni tetikledi, öyle diyebilirim. Bir Ermeni kızı olarak, ki bunu hiç vurgulamıyorum, oradaki Türk büyüğü denilen eski büyüklere, temsilî erkeklere saygı sevgi sunma projesiydi. “Bakın ben de sizdenim, sizin değerlerinize saygı duyuyorum, sevgimi sunuyorum. Beni aranıza alın” gibisinden sevimli olmaya çalışma hali. İroni tabii. *(gülüyor)*

Hrant Dink’le tanışır mıydın?

Tanımıyordum. Cenazeye gittim. Katıldığım yegâne yürüyüş o. Ölüm haberini aldığımda ağladım. Öldürülebileceğini hiç düşünmüyordum. Ermeni meselesi hakkında konuşanlar arasında en buralı olan oydu. Diğer kişilerde daha koyu bir Ermeni taraf vardı, o ise bir yandan çok cesurdu ama, uzlaşmacıydı.

Heykelleri öperken giydiğin beyaz elbise, sürdüğün kırmızı ruj bayrağa mı gönderme?

O renkleri özellikle seçtim. Belediyelerin en büyük bayrağı biz dikeceğiz fetişizmine karşıyım. İtici bir şey. Ancak hiçbir yerde bayrak olmasın gibi bir tavrım, bayrak düşmanlığım yok. Ama bayrağa bir gönderme yapmak istedim. “Bakın sizdenim, bana dokunmayın bari.” Bayraktan çok saflık, ma-

“Vuruş 2005” (üstte); “Topun üstü” 2009 (solda üstte)

sumluk halini vurgulamak istedim. Prensini arayan bir prenses gibi olsun diye beyaz giyindim. Geçenlerde Türk büyüklerinin tekrar başında durdum, bazılarını niye öpmedim dedim. Yedi tanesini öpmüştüm.

Bu öpmelerde erotik bir durum da var mı bizim görmediğimiz?

Erotik demeyeyim ama, yine de bir iktidar ilişkisi olmuş oluyor. Bir Ermeni kızının müslüman biriyle evlenmesi, "biz kızı aldık" oluyor. 1-0. Biz gol attık. Ermeni bir genç Türk kızı aldığı zaman kız vermiş oluyor.

Kürt sorunu bağlamında onun güncel bir versiyonunu yaşadık. Rize'nin AKP'li belediye başkanı, hemşerilerine "Kürt kadınlarını kuma alın, hasım olacağınıza hısım olun" dedi. AKP'li bir Diyarbakır milletvekili de "niye siz alıyorsuz, biz alalım" diye karşılık verdi.

Kim "verecek" durumu var. *(gülüyor)* Oradaki, erotizmden çok, iktidar mücadelesi: Kim alacak, kim verecek? *(gülüyor)*

Başka kadınların fallusla ilişkisi konusunda ne düşünüyorsun? "Feminist değilim" diyorsun, ama feminist bir alandasın.

Dikkat ederseniz, feminist kadınlar öyle işlerde kendi bedenlerini kullanabiliyorlar ya da direkt kuku yapıyorlar.

Ne yapıyorlar?

Kuku. Kibarca söylüyorum. Ben öyle demem, daha kaba konuşurum, ama şimdi... Direkt kadınlık organı gösteriyorlar. Bunun bir ilginçliği yok ki. O kadar da çok yapıldı ki. "Biz buyuz, kadınlığımızla gurur duyuyoruz." Bu, gereksiz bir "kendini fazla kullanmak". Ben de kullanıyorum, ama o şekilde kullanmıyorum. O fazla dayılanmak gibi geliyor. Benim derdim kendi organım değil ki, gayet barışığım onunla.

Öbür organla derdin ne?

Onunla da derdim yok. Ona zihnen sahibim. Birçok erkekten daha fazla sahibim o düşünüşe ve o hale, bir yandan da materyal olarak sahip değilim.

İstanbul'daki bütün topların fotoğrafını çekip altlarına nereye baktıklarını, kaç santim uzunluğunda ve kalınlığında olduklarını yazmayı düşünüyorum. Hepsine isim koyacağım: Murat, Ahmet, Mehmet...

"Penis haseti"ne ne diyorsun?

Katılmıyorum. Güzel uydurulmuş. Severim de Freud'u ama... *(gülüyor)*

"Keşke bende de olsaydı" dediğin oldu mu hiç?

Bende olan şeyler çok daha büyük silah. Gözükmüyor ama... Erkekler göstermeyi seviyor. "Otorite sahibi benim" der erkekler. Ama hep kulağına bir kadın fısıldar, kadın daha gizli bir iktidara sahip. Nerede durup nasıl davranması gerektiğini bildiği zaman, geride durup yönetiyor.

Genelde, o dediğin pozisyonda kadın gizli durur, açığa çıkarmaz bunu; senin yaptığınsa bunu açığa vuruyor. Bu mekanizmayı fısıldayarak işletmiyorsun, onu transparan hale getiriyorsun. Bunu niye yapıyorsun?

Şeffaflığı, deşifre etmeyi, direkt olmayı, doğrudan göstermeyi seviyorum. İstediğimi yaparım, istediğimi alırım; bunu da göstermek istedim. Biraz kadın hırsı var bu işlerde.

Üstüne çıktığın top erkeklere hoş gelebilir ama, boynu bükük pembe toplar "erkeği bozar".

Oyuncaklara gönderme olarak öyle yumuşak yapmıştım. Boynunun bükük olması da işlevsizleştirme hali.

Kullanıp işlevsizleştirme mi, yoksa bir düşmanlıktan ya da nefretten dolayı mı?

Hayır, nefretten değil, çok sevgiden. Sadece biraz boynu bükülmüş, tamamen yok etmiyorum.

Boynu bükük olması, simgesel olarak kalkmaması demek, bu da erkekler için yoklukla eşdeğer.

Beşiktaş'ta bindiğim top gayet kalkmıştı. Ama bu yaptırdıklarım kendime ait olunca, bir savaş silahı olarak kullanılmasın, başka işlevde kullanılsın istedim. Böyle olduğu zaman zarar veremez kimseye. Acaba bu topları daha farklı da yapabilir miyim diye düşünüyorum. Hapishane işi boncuklar vardır, onlardan bir iş yapmak istiyorum. Bazı arabalarda o boncukları vites koluna sararlar. Vites kolu da aslında çok fallik bir nesnedir.

"Toplara hep ilgim vardı" dedin. Nasıl başladı?

İçgüdüsel bir şey tamamen sanırım. *(gülüyor)* Maçka Parkı'na çocukken de giderdik, o zaman da ilginç geliyordu. İstanbul'un her tarafında bir yerleri hedef almış toplar var. Şişhane'de avizecilere doğrultulmuş iki top var, Rumelihisarı'nda da var. İstanbul'daki bütün topların fotoğrafını çekip kimlik kartı gibi altlarına nereye baktıklarını, kaç santim ve ne kadar kalınlığında olduklarını yazmayı düşünüyorum. Hepsine isimler koyacağım: Murat, Osman, Ahmet, Mehmet...

Katalogda şöyle diyorsun: "Kendimi bildim bileli biraz erkek gibi düşünürüm ve erkek bakışına sahibim. Dışarıdan görebiliyorum yani kendimi. Narsistliğim biraz da bu yüzden, hem kendimi kullanıp hem de erkekten rol çalıyorum. Bunu kendim yaptığım zaman, erkek bakışının bir nesnesi olmuyorum. Kendimi ortaya nesneymişim gibi atıyorum belki de, ama benim ilgilendiğim tam da bundan sonraki durum." Ne o "sonraki durum"?

Biraz olta atmak gibi. Nesneymiş gibi kendimi ortaya attığım zaman, bu benim yaptığım bir şey, iktidara ben sahibim. Erkekler kadına bakıp inceler. Ben onu baştan yapıp tam onların beğenilerine yönelik bir şey ortaya atıyorum. Bunun çok farkındayım. İzlendiğini bilen kadın durumu biraz. Onların yapacağı hamleyi ben onlardan önce yapıyorum, kendimde gösteriyorum. Bu onları püskürtüyor, şaşırtıyor. Topların boynunu eğmemde de böyle bir yan var. Oradaki erotizmi kullanarak ya da kadın-erkek ilişkilerini kullanarak tamamen silahlara, o tür durumlara göndermem var. Savunma sanatı olaylarını ya da silahlanmayı sevmediğim için bu tür oyunlarla yapıyorum bunu. Esasında hepsinde derdim aynı: Silahlara gerek kalmasın. Silah bıraktırtmak. Karşılıklı olarak herkesin silah bırakması. Öyle yapmıyorlar, o zaman da ben silahları etkisiz hale getiriyorum.

Katalogda, "Aslında benim hayattaki olmayacak ütopyam hiç savunma yapmaya gerek olmayan bir hayatın olması, kartların açık olması" diyorsun. "Hiç savunma yapmaya gerek olmayan bir hayat"ı biraz açar mısın? Laf atıldığında mesela, silahı alabiliyor musun?

Bana atılan laflar itici olmuyor, ben de gayet normal karşılıyorum. Bana iltifat edilmiş oluyor, ben de kibarca teşekkür ediyorum.

Neler diyorlar mesela?

Daha çok çay içmek istiyorlar. "Bir çay içebilir miyiz?" diyorlar ya da "sizden çok elektrik aldım". *(gülüyor)* Kibarca reddediyorum. Tatilde, plajda çalışanlar vardı, şezlong için fiş kesiyorlar, sabah parasını veriyorsunuz, isminizi alıyorlar. İsmimi duyunca, çok merak ettiler. "Ermeniyim" dedim. Şaşırarak bakıyorlar, "ilk defa bir Ermeniyle karşılaşıyoruz, siz çok iyisiniz ama..." Orada çalışanların hepsi MHP gençlik kolundan çocuklardı. Bana Ermenilikle ilgili çeşitli sorular sordular. "Sizde şu var mı, bu var mı?" "Siz de aynen bizim gibiymişsiniz" dediler. Öyle bir şey oldu ki,

"Karanlık yanım" (2007):" Uçkur, kemer, bir kabarıklık... Zaaf da denebilir, erkek tarafım da..."

oraya gittiğimde artık beni daha özel karşılıyorlar, misafirmişim gibi...

Sorular neydi?

Aileyle ilgili şeyler ya da "Türkçeniz çok iyi" gibi... "Tabii" diyorum, "ailem Sivaslı, doğma büyüme buralıyız." "Ermeniymiş ama, böyle de olabiliyormuş" oldular. Bilmiyorlar, tanımıyorlar. Diyasporadakilerle Türkiye'deki Ermenileri bir tutuyorlar, ama hiç alâkası yok, Türkiye'deki bir Ermeni, soykırım olmuş diye Türkleri kötülemez; zaten buradandır. Ben "1915 olayları" diyorum sadece. Soykırım demek yanlış olur. O kadar sistematik olduğunu düşünmüyorum. Savaş dönemi; Osmanlı daha güçlü ve kalabalıkmış, öyle olunca da böyle olmuş. Önemli olan şimdiki zaman.

Buraya ütopyadan gelmiştik, "hiç savunma yapmaya gerek olmayan bir hayat"tan...

Devletin en büyük harcamaları silahlar için. Bir korku politikası var, herkes olmayan bir şey üzerinden ya da ihtimaller üzerinden savunma genişletiyor, devamlı para harcıyor. Silahlanmaya çok para harcanmasına çok sinir oluyorum. Bireysel olandan, oyunlardan gidiyorum, ama asıl söylemek istediğim bu.

Erkek bakışına sahip olmayı ve kendini dışarıdan görebilmeyi narsistliğine bağlıyorsun...

Evet. Narsistlik ya da megalomanlığı şöyle düşünüyorum: İnsan kendini sevmeden başkalarını hiç sevemez. Kendimi beğendiğim zaman, "beni dışarıdan nasıl görecekler" durumunu da kurguluyorum. Hem kendi kendimi izlerken bir imaj sunuyorum hem de kendimi seyretmekten zevk alıyorum. İkisi birbirinin çok içinde. Kendime "başka insanlar nasıl görüyor" diye bakıyorum; beğeniyorum. O beğenimi artırıyor; bir yandan da, onun için de kendime daha çok özen gösteriyorum. *(gülüyor)* Biraz garip mi oldu bu?

Garip değil, biraz karışık sadece... Topla ilişkili işlerin, taktiklerin, işlevsizleştirme, kendini beğenmek... Peki, seks nasıl yapıyorsun? Seks biraz kendini kaybetmeye dayalı değil mi? Bütün bu donanımla seks yapılabiliyor mu?

(gülüyor) Yaptığım işlerde ne kadar hâkimsem, sekste de tamamen bir teslim oluş var... Bir yazı yazacağım hatta, küçük küçük cümleler yazdım: "Kendini sonuna kadar teslim etmenin dayanılmaz mutluluğu." "Erkeğine hizmet etmenin ve sonuna kadar vermenin dayanılmaz mutluluğu." Esasında kendime güvenimden ve kendimi bildiğimden dolayı, kendimi bu kadar teslim edebilirim. Ama tabii herkese değil.

"Teslim etmek"ten tam olarak kastın ne?

Güven meselesi. Ruhen de kendini teslim etmek. Bu, herkesle olmayan bir şey. Yıllardır tam teslimiyeti yaşamamışımdır. Tamam, kendi zevkimi alırım ama... Yine de bir hâkim olma var, "nasıl oluyor da oluyor" oluyor. En güzel şekli hem bunu bilip, ona düşünce olarak sahip olup, o güçlü iktidarı hissedip tamamen o iktidara teslim olmak. En güzel kısmı o, ama o da zaten 30'dan sonra keşfedilen bir şey. 20'li yaşlarda bir arayış var, kendini öğrenme, tanıma süreci... Biriken bir şey bu, bana 30'larımla birlikte bir kendimi tanıma, bilme geldi. Bilmek de zaten bir tür iktidardır. Bilerek kendi isteğinle teslim olmak ya da hâkim olmayı bırakmak, dalganın akışına bırakma hali, o iktidara sahip olduktan sonra oluyor...

Fotoğraf: Şahan Nuhoğlu

"Türk büyüklerine saygı" (2007): "Bir Ermeni kızı olarak, Türk büyüğü denilen temsilî erkeklere saygı sevgi sunma projesi..."

Karşındakinin de kendini teslim etmesi gerekiyor mu? Böyle bir beklentin var mı?

Akıllı bir kadın önce teslim eder, aşık olur; ondan sonra zaten erkek kaptırır. Bir kadın bir erkeği istiyorsa, kendine de güveniyorsa, öncelikle teslim eder kendini, silahlarını bırakır, ona aşık olmak üzerine kurgular kendini. Bir kadın bilerek aşık olur. O adamın verebileceği hayat potansiyeline de aşık olur. Gerçekten aşık olabilmişse, teslim olabilmişse, silahsızlanabilmişse, akıllı bir erkek buna kayıtsız kalamaz. O zaman o da aşık olmuş olur. Belki yem gibi, o tehlikenin içine atılır, o sınırda olur. Ben o sınırda olmayı çok seviyorum, hep uçurumun kenarında olmayı. Tehlikedesin devamlı, ama öyle olmadan da olmuyor.

"Erkekteki hayat potansiyeli" dediğin şey ne?

Maddî imkânlar değil, benim için en önemli şey zeki olması. Genellikle bir kadın bir erkekle parası için olmaz, onunla yaşayabilecekleri güzel hayat potansiyeli, onların ipuçlarından dolayı aşık olur.

İşlerin, konuştuğumuz konular, hepsi bizi, fallik paradigma diyelim, öyle bir yere getiriyor...

On sene sonra bayağı bir aktivist olup ülkeler silahlarını bıraksınlar diye bir şey yapmayı düşünebilirim. İçimde öyle bir taraf var. O benim için daha büyük bir hırs.

On sene önceki durum neydi?

O zaman daha kendimi keşfediyordum. Kendimi geliştirdim, ama bazı şeylere yaklaşımım aynı. O zaman silahlarımı daha yeni keşfediyordum, onunla oynuyordum, belki daha göstermek istiyordum. Şimdiyse daha sakinim, duruma daha hâkimim, o kadar şov yapıp her şeyi göstermeye gerek yok diye düşünüyorum, imâ etmek yeterli olabiliyor, daha güçlü oluyor. Gerçi, o kadar topa çıkmışım, daha ne yapayım? *(gülüyor)* Ama, bir de şöyle diyenler oluyor: "Topa çıplak çıksaydın, çok süper olurdu." Topa çıkmışım zaten, "memelerim de böyle" diye göstermeme ne gerek var ki! Bedenimi illâ göstermek gibi bir derdim yok; gerekirse, bir şeyler de gözükür...

Gey erkeklerin fallusla ilişkisi hakkında ne düşünüyorsun?

Yakın buluyorum. Ben de öyleyim. Nasıl erkekler bazen kendilerine lezbiyenim der, "kadınlardan hoşlanıyorum" mânâsında, bende de gey bir taraf var. Erkeklerden hoşlanıyorum, ama erkek düşüncedeyim. *(gülüyor)*

Fallusa talip olmak açısından mı söylüyorsun?

Ben de sonuçta fallusa talipim...

Sahip mi, talip mi?

Talip, sahip; ikisi de. Geylerle ilgi alanım ortak. Kadınlardan çok, gey erkeklerle daha ortak bir muhabbetimiz olabiliyor.

Fallus sahasında mı?

Bazı kişiler mesela kadınca giyiniyorlar, makyajlar yapıyorlar. Ben de o bakımdan kadınlığımı kullanmayı seviyorum. Onlar da kadınsı oluyor ve ortak bir bakış açısı oluşuyor.

Courbet'nin kadın organını resmettiği ünlü "Dünyanın Kökeni" tablosuna nazire olarak Orlan'ın penisi resmederek yaptığı "Savaşın Kökeni" adlı bir tablo var.

O kadarı çok fazla düşmanlık gibi olur. Ben o kadar yapmıyorum, sevimlileştiriyorum. Savaşın kökeni diye göstermek, doğrudan hedef göstermek olur. Ben kendimi ya da başka şeyleri de ikonlaştırdığım zaman dalgasını geçerek yapıyorum.

Engin Günaydın nisan sayımızda İstiklal Marşı söyletirken erekte olan beden hocasını anlattı...

Başka bir şey görmüştür civarda, rüzgâr esmiştir, birinin eteği açılmıştır, ondan kalkmıştır. Yoksa İstiklal Marşı'ndaki milliyetçi duygularından dolayı olduğunu sanmıyorum. Karı-kıza bakarken olmuştur, öbürüne yormayalım. Öyle bir şey olması için kendi zaferinin olması lâzım. Değil mi? Bir şampiyonluk kazanmıştır, podyuma çıkıyordur, altın madalya almıştır, İstiklal Marşı da çalınıyordur, o zaman olabilir. *(gülüyor)* Fenerbahçe taraftarı bir tanıdığım söyledi, Fenerbahçe şampiyonluğu kaybedince bir hafta, on gün hiç "hareket" olmamış. "Tık" yok. *(gülüyor)* +

"Böyle Tanıdıklarım Var II" (1992)

HALE TENGER

Çükle düşünmek

Penis sadece penis değil elbette. Öyle bir im ki, imliyor da imliyor. Onu en iyi imleten sanatçılardan birini, Hale Tenger'i dinliyoruz...

Söyleşi: Siren İdemen

Bir söyleşide, "işlerim mazide kalsın, eskisin isterim" diyorsunuz. Fakat, eskimiyor. "Böyle Tanıdıklarım Var II" de 1992'den bugüne hiç eskimemiş olarak duruyor.

Hale Tenger: Maalesef öyle. O işi göstersem de, göstermesem de bir varlığı var, tuhaf bir şekilde etkisi sürüyor.

O işle yargılandınız, değil mi?

Yargılandım, ama DGM'de değil. "DGM'ye gidersin" diye uyaranlar olmuştu. Onun üzerine, tedbir olarak yıldızların sayısını artırdım. *(gülüyor)* Yıldızları koyunca, bir şey olmaz diye düşündüm, ama dava açıldı. Bir söyleşi vermiştim, "yarası olan gocunur" demiştim. Sonra, benden iyi bilenler "sen sus artık" dediler. *(gülüyor)* Kestik basınla ilişkiyi. Öyle bir iş ki, değişik şekillerde okunabilir. İlle de bu lafı ediyor demek mümkün değil. Mahkemede "dünyanın haliyle ilgili, sadece Türkiye ile ilgili değil, kadınlar üzerindeki baskıya dair" dedik. İkna edici oldu, iş beraat etti. Kapalıçarşı işi turistik-hediyelik eşya kullanıldığı için ilk görüntüde pop bir yanı var; biraz fıkra gibi. Ama, arkasına bakınca, düşününce vahamet ortaya çıkıyor. "Yarası olan gocunur" lafı doğruydu tabii. Güneydoğu'daki şiddet, Kürtlere uygulanan inanılmaz baskı üzerine çıkmış bir işti. Şiddet derken illâ vur-kır anlaşılmasın. Çocuğuna istediğin ismi koyamazsın demek, şiddetin dikâlâsı. Zaten bütün mesele oralardan kaynaklanıyor. Kürtlere uygulanmakla kalmıyor, benim gibi düşünenlere de uygulanıyor bu şiddet, köpük gibi çoğalıyor. "Sikimden Aşşa Kasımpaşa Ekolü" (1990) de o tür tepkisel işlerimden. O çok daha sert aslında: İçi kan gölü dev bir kazan, 70-80 tane kılıç... Bahriye Üçok'un öldürülmesi üzerine çıkmıştı o iş. Bir de basında adi suçtan içeri alınan bir muhasebecinin hikâyesi vardı: ilk önce konuşmayı, sonra yemeyi içmeyi kesiyor, son ettiği laf "görmüyor musunuz, çatladım artık". Birkaç hafta içinde hastanede herhangi tıbbî bir hastalık teşhis edilmeden öldü adamcağız. İlk defa, AKM'de katıldığım bir grup sergisinde koymuştum o işi. Bir sene sonra, yurtdışında bir yerde sergileniyordu, o sırada da Uğur Mumcu öldürülmüştü.

Siyasî cinayetlerin de sonu gelmiyor; 2007'de de Hrant Dink öldürüldü...

Hrant Dink'in haberini aldığımda, "Lâhavle" adlı işi hazırlıyordum. Hepimize tokat gibi oldu o cinayet. Şahsen tanımıyordum, ama öldürüldüğünü öğrendiğimde böğüre böğüre ağladım. Artık o tür cinayetlerin bittiği gibi safiyane bir inanca kapılmışım meğer. Al sana! 14 yaşında bir kızım var; "tamam, biz böyle yaşadık, ama kızımın ömrü böyle olmayacak" diye saftirik bir düşünceye kapılmışım. Bu tekerrürlerle delirecek gibi oluyorum. Delirmeden sürdürebilmenin yolunu şöyle düşünerek buldum: "Ben nasıl bunca yıl baş edebildiysem, kızım da bir şekilde baş eder". İnsan çocuğunun üzerinde bir koruyucu melek gibi olup onun hayatında kötü şeylerin olmasını engellemek istiyor. Ama sonra, indiriyorsun kendini, başka çare yok.

"Böyle Tanıdıklarım Var II" 1992'de beraat etti ama, bugün yargılansa, hüküm giyebilirsiniz...

Onun için göstermiyorum zaten. Çünkü araştırdım, dediler ki "göstermek" üzerinden aynı dava gene açılabilir. Neme lâzım... 2007'de İstanbul Modern, küratörlerden eski bienallerden önemli buldukları işleri seçmelerini isteyerek bir sergi düzenledi. Aynı zamanda, Santralistanbul'da "Modern ve Ötesi" diye bir sergi oldu. İki taraf da "Böyle Tanıdıklarım Var II"yi sergilemek istediler ama, göstermedim. Davet kısmı iyi hoş, ama sonrası bana patlıyor, tek başına uğraşıyorsun. Bir de o sıralar o kadar gergindi ki ortalık, sanat çevresine bile güven duyulacak durum yok. Dava zamanında, ajan gibi çalışıp ev telefonumu bile bulmuşlardı, acayip telefonlar geliyordu. Onları unutmuyor insan tabii. Artık çoluğum var, çocuğum var dedim, göstermedim. 1992'deki davada, savcılığa güya şikâyette bulunan kişi –ki savcıda adresi bile yoktu– işi kendisi görmemişmiş bile, gazetede okuyup incinmiş.

"Vatandaşın hassasiyeti"...

Ben de mecburen otosansür uyguluyorum.

Bu, bardağın karanlık tarafı. Fakat o işe bugün tekrar bakarken, insan "maymunun gözü açıldı" diye de düşünüyor.

Eh evet, bir yol katedildi; kuş bakışı bakınca, aynı yerde durmadığımız kesin. Murat Belge söylüyordu: "Kart kurt diyorduk, hiç olmazsa artık Kürt diyoruz." Mehter takımı gibi, iki adım ileri, bir adım geri.

Son günlerde Kürt sorunu tartışmalarında pek çok kişi "eski yöntemlerle artık olmuyor, o yollar denendi ve olmadı" diyor. Bir de "bu meselenin ekonomik, sosyal, kültürel boyutları var" söylemine "psikolojik boyut" eklendi.

Geçenlerde Dursun Çiçek'in Ergenekon davasındaki ifadelerini gördüm gazetede, psikolojik harekâtı anlatıyor. Psikolojiden ne anladıklarını görüyorsunuz, aman uzak dursunlar psikolojiden. *(gülüyor)*

Her şeye rağmen, Ermeni meselesinde de epey yol alındı.

Hiç, hiç konuşulmayan bir konuydu, bayağı bir değişim oldu. Herhalde uluslararası sıkışma orada daha etkili oldu.

Türkiye'de yüz bin kişinin "Hepimiz Ermeniyiz" diye yürüyeceği düşünülebilir miydi?

İnanılmazdı o. Gerçi o konuda da önümüzde çok yol var; Agos'un önünde her sene aynı kalabalık toplanabilse... Ama olmuyor işte. Şimdi de kim bilir ne taklalar atılıyor? Obama'nın Netanyahu ile yaptığı şov, Hillary Clinton'ın Ermenistan'daki görüşmeleri, "Azerbeycan'a bir-iki parçacık verelim" diyorlar, Viyana'da havaalanında Rus-ABD ajan takası yapılıyor. Al takke ver külâh... James Bond filmi gibi.

Son yıllarda Türkiye'de belki de en büyük ilerleme ve kazanım geylerin mücadelesinde oldu. İki yıldır İstanbul'da onur haftası yürüyüşleri epey kalabalık ve etkili oluyor. Hâlâ pek çok sorun var, ama dergiler, dernekler, onur haftası kutlamaları var. Şimdi Diyarbakır'da eşcinsel gençler Kürtçe dergi çıkarıyor.

Doğru, o konu konuşulamıyordu bile. Gençliğimizde çevremizdeki arkadaşlarımız dahi açılamıyordu. O kadar büyük bir baskı vardı ki, dışlanmamak için kız arkadaşları

varmış gibi davranmak zorunda kalırlardı, diskoya gidilir, kızlarla dans edilir, hatta evlenilir falan... Günlük dile Kürt lafı geri gelebildiyse, gey mücadelesi sayesinde de ibne lafı çıktı. Ben bile gey arkadaşlarım yanında bir süre epey yutkunmuştum, onca sene düşünmeden ibne demişsin, değiştirmek zaman alıyor. Haklar arttı filan, ama dar çevrelerdeki rahatlamadan bahsediyoruz hep. Alevîden, geyden hortlak gibi korkanlar var hâlâ... Ha, bir de hamile bir kadına "kız mı, oğlan mı" diye soruyorsun, "bayan" diyor, bu da yeni moda, yoktu eskiden...

"Böyle Tanıdıklarım Var II"nin ortaya çıkışı, tasarlama süreci nasıl olmuştu?

O dönem çok hurdacı, eskici dolaşırdım; şimdi onların çoğu yok edildi. Oralardan bulduklarımın bir kısmını işlerimde kullanırdım. Neyse, Kapalıçarşı'da dolaşırken anahtarlık, biblo filan şeklinde Priapos'lara rastladım. "Böyle tanıdıklarım var" cümlesini kurmak için şahane bir objeydi. Üç maymunlarla bir araya geldiler... İlk çıkışı öyle: Bir imaj oluşuyor kafada, objeler bir araya gelip bir imajın içinde yerini buluyor. Aynen dildeki kelimeler gibi. Priapos, üç maymun zihnin gerisinde, görsel arşivde var zaten.

Sonra onlar hilâl, yıldız oluyor...

Nasıl çıktığını ben de bilmiyorum. Ama hızlı çıkıyor. Önce uzun bir düşünme dönemi oluyor, ama öyle şimdi oturdum düşünüyorum şeklinde değil. Beyin bir şekilde arka planda hep uğraşıyor, sonra birden belirliveriyor. Arkasından tam olarak nasıl olsun diye bir çalışma dönemi oluyor. Her şey oturunca da üretim geliyor. Yine 1992'de, daha önce yaptığım bir iş var: "Aşağı Yukarı". Dar, uzun bir iş, beş tane aşağıda, beş tane yukarıda Güneydoğu Anadolu haritası, ortaya da bir asansör paneli koydum, panelin ok boşluklarına Ankara'yı yerleştirdim, bir de bıyık, sakal yaptım: Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık. Boka batılmış, çözümü bulunamayan bir durum...

Koca penisli Priapos'lardan oluşan hilâl, penis-iktidar ilişkisini ve bunun Türkiye'deki halini düşündürüyor. Siz nasıl bakıyorsunuz bu ilişkiye?

Geçenlerde internette Trakya'da bir ilçenin kurtuluş günü törenlerini gösteren bir çekim seyrettim. Gelinlik giydirilmiş küçük kızlar, yırtınırcasına şiir okuyan çocuklar... Katılanların ruh durumlarına bakıyorsun, belli ki bayağı içindeler, "yalancıktan geldik, mecburen yapıyoruz" gibi değil. Peki neden gelinlik giydiriliyor küçük kız çocuğuna? Penis-iktidar ilişkisi işte... Tamam, savaşta ırza geçme diye bir şey var. Her daim geçerli bir silah. Ama böyle sahnelenince pekâlâ bir arzu nesnesi gibi bir yandan da. Kurtuluş savaşının üzerinden onca yıl geçmiş, Trakya'da bir kasabada bunun canlandırılmasında hâlâ takık bir cinsellik var. Yunan geliyor; beyaz gelinlikli kızın ırzına geçecek... Bunu hâlâ böyle yaşamak ve kurmak çok tuhaf.

Güneydoğu'daki şiddet, Kürtlere uygulanan inanılmaz baskı üzerine çıkmış bir işti "Böyle Tanıdıklarım Var II". Şiddet derken illâ vur-kır anlaşılmasın. Çocuğuna istediğin ismi koyamazsın demek şiddetin dikâlâsı. Zaten bütün mesele oralardan kaynaklanıyor. Kürtlere uygulanmakla kalmıyor, benim gibi düşünenlere de uygulanıyor bu şiddet, köpük gibi çoğalıyor.

Cumhuriyet mitinglerinde öfkeli, şiddet dolu, saldırgan kadınlar ön plandaydı. Onlar nasıl kadınlar?

Orada da bir tatminsizlik ve kendini ortaya koyacak bir alanın, dışavurumun arayışı var. O mitinglerden görüntülerde bir yandan, normalde görmeyeceğimiz kadar çok kolyeler, küpeler, makyajlar, saçlarda balyajlar... Bir yandan da "tutsam koparırım seni" gibi bir vücut dili göze çarpıyor. İnsan kalakalıyor. Ama demek ki öyle bir bastırılmışlık var ki... Cinselliğin bastırılması mı? Kadın kimliğinde mi? İnsan olarak mı? Bilemiyorum, ama onlar da orada kendilerine bir kanal buluyor. Toplumda tanımlanmış alanlar var. Herkes giydirilmiş rollerin içinde.

Yalçın Küçük, Kürt hareketine yakın olduğu dönemde, "Tansu Çiller travesti mi?" demişti...

Duymamıştım bunu... *(gülüyor)* Margaret Thatcher'la çok benzeşiyorlardı. Geçen gün boğazdan ucube bir gemi geçiyordu, internette ismini girince "uglyships.com" diye bir siteden kaydı çıktı. Çiller, Thatcher ve muadilleri için de böyle bir site olsa ne iyi olur.

Priapos "Böyle Tanıdıklarım Var"dan 11 yıl sonra "Türk Lokumu"nda (2003) karşımıza çıkıyor.

Ben akademide seramik okudum. Seneler sonra, bir seramik bienali için bir şey tasarlamak üzerine düşünürken, Priapos'a geri döneyim dedim. Selçuk'ta müzedeki orijinale bakarak yaptığım, aslına çok yakın bir reprodüksiyon o. Ama eğlenceli olsun dedim bu sefer, biraz dalga geçelim, bir hafiflik olsun. Üzerini muhtelif İznik desenleriye bezedim. Kafası sırf bulut, peni-

Fotoğraf: Şahan Nuhoğlu

“ ‘Sikimden Aşşa Kasımpaşa Ekolü’ (1990) de tepkisel işlerimden: İçi kan gölü dev bir kazan, 70-80 tane kılıç... Bahriye Üçok’un öldürülmesi üzerine çıkmıştı. Bir de basında adî suçtan içeri alınan bir muhasebecinin hikâyesi vardı: İlk önce konuşmayı, sonra yemeyi içmeyi kesiyor, son ettiği laf ‘görmüyor musunuz çatladım artık’...”

sinde asma dalları, üzüm salkımları filan. Erken dönemde yaptığım, doğrudan kadın-erkek meselesi üzerine kurulu bir iş vardı: “Mütekabiliyet Esası Üzerine”. Oradaki şemsiyelerin görüntüsü zihnimde ilk belirdiğinde, aklımda David Byrne’ün “Women vs. Men” şarkısı vardı. “She had psychic defenses / He had animal dreams” (Kadının ruhî savunmaları vardı / Adamınsa hayvanî rüyaları) dizeleriyle başlar. İzmir ortamında, kısıtlayıcı olmayan bir ailede, nispeten ne istiyorsam yaptığım bir şekilde yetiştirildim. “Kadınsın, kızsın, yapamazsın” diye bir şey yaşamadım. Sınırlar tabii ki vardı, ama çocuk / genç olmakla ilgiliydi daha çok, pek cinsiyete dayalı değildi. Ama gene de erken dönem işlerimde kadın-erkek durumuyla bir hesaplaşma var. “Bir Kadının Portresi” (1990) de öyle, çünkü ailede olmasa da çevrenin halini görüyorsun.

Priapos’a duyduğunuz ilginin sebebi ne? Priapos sizin için ne ifade ediyor?

Selçuk Müzesi’ndeki kil Priapos aslında bir bereket tanrısıdır. Çok daha yaygın olan, koca memeli, şişik karınlı bereket tanrıçaları gibi. Müzedeki orijinal Priapos’un kafası da penisi kadar büyüktür, yani hem kafa hem penis abartılı oranlarda yapılmış vücuda göre. Beni en çok çarpan, Kapalıçarşı’daki kitsch pirinç versiyonlarında kafaların küçülmüş olmasıydı. İngilizce bir laf vardır “thinking with his dick” diye, yani çüküyle düşünüyor. Priapos’un o dönüşmüş hali çok ilgimi çekmişti. Anlatmak istediklerimi şahane bir şekilde özetliyordu.

Orijinal Priapos’un kafası da penisi kadar büyüktür. Kapalıçarşı’daki kitsch pirinç versiyonlarında kafa küçülmüş. İngilizce bir laf vardır “thinking with his dick”, yani çüküyle düşünüyor. Priapos’un o dönüşmüş hali anlatmak istediklerimi şahane bir şekilde özetliyordu.

Freud’un “penis haseti” teorisine ne diyorsunuz?

Artık biraz dalga geçilen bir konu bu... Bence yok öyle bir şey, çok erkeksi bir söylem bu. Erkeklerde de meme kıskançlığı olması lâzım o zaman. Ben kendi halimden memnunum, erkek olmak, penis sahibi olmak istemedim hiç.

Kadınların bireysel tarihinde penisle ilişki nasıl evrelerden geçiyor?

Biz ikikız kardeşiz, büyürken hiç çıplak oğlan çocuk görmedik. Ablam benden üç yaş büyüktür. Üç arkadaş üniversite sınavına hazırlanıyorlar. Salondan kahkahalar patladı. Kırılıyorlar gülmekten. Ne oluyor diye gittim. Biyoloji kitabında bir çizime bakıyorlar. Ablam ilk defa görüyor. “Bunlar ne?” diyor, “altındakiler”... *(gülüyor)* Diğer kızlar da gülmekten ölüyor. Ben daha uyanıktım. İlkokulda bir arkadaşım vardı, annesinin babasının yatağının altında porno dergiler bulmuştu, onları bayağı bir hatmetmiştik. Cinsellik, ilk keşfettiğinde, çok ön planda oluyor insanın hayatında, onunla yatıyorsun, onunla kalkıyorsun, aklın fikrin orada oluyor. Bazıları da ölene kadar öyle gidiyorlar. *(gülüyor)* Sonra daha normalleşiyor, güzel bir yemek yemek gibi bir şey oluyor.

Penis erkekler için hem bir gurur kaynağı, hem de bir sorun...

Doğru; performans, ebat... Türkiye’de herhalde en büyük dertlerden biri, ne kadına ne erkeğe cinselliğin bir eğlence olduğunun, eğlenerek yapılacağının kültürel olarak aktarılmaması. Keşfedebilirsen, bunu kendin keşfedeceksin. Doris Lessing, bir kitabında, Afrika’da sevişmenin gülerek yapılan bir eylem olduğundan bahsediyordu. Yanlış hatırlamıyorsam, Güney Afrika’daki Afrikaan dilindeki fiil de erkeğin kadına yaptığı bir eylem olarak değil, birlikte yapılan ortak bir eylem olarak geçiyor. Dil çok önemli; biz daha laftan kaybediyoruz zaten. Bizde sevişmekle ilgili dil çoğunlukla negatife gidiyor, iyi bir çağrışım yok; genelde şiddet var, güç var, kadın yok.... Penis boyuna takıklık var, evet, tamam, ama dans etmeyi bilmedikten sonra, kazık gibi durup dünyanın en ciddi işini yapar gibi ve hele dakka bir gol bir olacaksa neye yarar? Ayrıca kadınların da vajinaları birbirinden farklı, ortada gözükmüyor, ölçmesi biçmesi zor diye konuşulmuyor. İki kişi arasında uyum ve tatmin varsa gerisi boş laf. Bir de bazı kesimlerde konuşulamayan cinsellik, bir bakıyorsun, en harbi haliyle başka bir kesimde kadınlar arasında gayet rahat, “haftada kaç kere”ye kadar konuşuluyor.

“Mütekabiliyet Esası Üzerine”nin David Byrne’ün “Women vs. Men”inden esinlendiğini söylediniz; “Önceki Rüya” da Laurie Anderson’ın aynı adlı şarkısının (“The Dream Before”) sözlerinden hareketle ortaya çıkmış...

Sergilerken de şarkı sözleri işin yanında yer alıyordu. Sözlerin işle, işin sözlerle konuşması benim için çok önemliydi. Anderson o şarkısını Walter Benjamin’e ithaf ediyor, Hansel-Gretel ikilisini konuşturarak onlardan alıntı yapıyor. Laurie Anderson çok dinlerim, bıkmam...

Başka neler dinliyorsunuz?

Son senelerde evde pek müzik dinleyemez oldum. Kızım 14 yaşında, çok farklı müzikler dinliyor. Evde birbirimizi rahatsız etmeyelim diye bir nevi müziksizlik oldu. En çok arabada müzik dinliyorum. Aryalara taktım geçen sene. En çok Leonard Cohen dinliyorum. Geçen sene iki konser için geldi ya, acayip heyecanlandım. Hangi akşam için bilet alsam, yoksa iki gece üst üste mi gitsem diye düşündüm, fiyatları görünce vazgeçtim, ikinci geceye aldım bilet, ilk gece teknik bir aksilik filan olur diye... İlk gece giden arkadaşlarımdan biri “şöyle güzeldi, böyle güzeldi” diye anlattı, “son şarkıda valla ağladık” dedi. “Siz de abartmışsınız” dedim. Konsere gittim, ilk şarkı başladı, gözümden yaşlar süzülüyor. *(gülüyor)* “Yuh” dedim, “kendimi bu kadar tanımıyormuşum”. Bu aralar Cibo Matto’nun bir şarkısına takıldım, tek bir dize var: “Yarın plaja gidiyorum”. Bir de Tom Waits çok severim.

En çok hangi şarkıları seversiniz?

En sevdiğim şarkılarından biri “Tango ‘Til They’re Sore”. “The Piano Has Been Drinking Not Me”yi çok severim, “Innocent When You Dream”i de.

En çok sevdiğiniz aşk şarkıları neler?

“Hang Down Your Head”, “Blind Love”, “Downtown Train”... Tom Waits dedik diye hepsi oradan geldi.

Seksli şarkılardan sevdikleriniz var mı?

Ben seks şarkısı deyince Emmanuel’in “ah, oh”larında takılıp kalmışım. *(gülüyor)*

İşlerinizden birinin adı “Zamanın Tarihi”. 1990’ların başında yaptığınız güncel sanat işlerinin bugün de “güncel” olması, 80 yıldır aynı meselelerin tartışılması, Türkiye’de zamanın tarihi var mı sorusunu akla getiriyor. Bu tekerrür zamanı algılayışımızı nasıl etkiliyor?

Sıkıntı, feci bir sıkıntı. İnsan kafadan uzaklaştırmaya çalışıyor bunu, çünkü her gün bu sıkıntıyla yaşanmıyor. Ya bileğine jilet atacaksın ya

da ruhen yerlerde sürüneceksin, ki ben buna çok yatkınım. 50 yaşına gelince insan artık kendini öğreniyor biraz, "buna izin vermemem lâzım" diyorsun, çünkü o inişlerin çıkışları feci zor oluyor. Kafayı yiyebilirsin. Zaman kötü, kolla götü durumundayız hep. *(gülüyor)* Hep aynı sorunlarla boğuşmaktan içi bayılıyor insanın. Hep aynı nakarat, hep aynı nakarat... Epey oluyor, Anayasa'da hafif değişiklikler yapılmıştı yine, Murat Belge de "yapıldı ama, biz bunları çok daha önce bekliyorduk, yirmi sene önce olsaydı belki bir sevinç duyabilirdik" diye yazmıştı. İyi bir şey olduğunda da o kadar geç oluyor ki, insan sevinemiyor.

Yurtdışından yayın yapan birçok Kürtçe televizyon kanalı kurulduktan sonra, otuz yıllık savaşın üzerine, Kürtçe "TRT" kurup Kürtlerin sevinmesini beklemek gibi...

O kadar geç gelen bir şey bir anlam ifade etmiyor. Onca sene sonra yapılan değişiklikler için nasıl "bizi toplamaz artık" diyorsak, Kürtlerde de aynı psikoloji var, "toplamaz artık" diyorlar. Ne kadar empati kurmaya yatkın olsan da, Kürt olmadığın için, bu lafın üzerine kalakalıyorsun. Sen gene de dipte bir yerde "beyaz Türksün". "Toplarız belki" diyebiliyorsun. Ama senin pozisyonun farklı, onun pozisyonu farklı. Tuzu kuru olan "toplarız" diye düşünmeye daha yatkın oluyor.

Eski bir söyleşide, "kendini imha eden işler yapmak istiyorum, 'kalıcı' olabilecek şeylerin hayalini kurmaya bile dayanamaz oldum" diyorsunuz...

Öyle çok işim sergi bitince bitti, o zamanlar öyle istedim, o yüzden benim tam bir retrospektifim olması mümkün değil. Artık kalmalarını istiyorum, yaş ilerledikçe "neden yok olsunlar!" oldum. Susurluk'un hemen sonrasındaydı, 1997 yılı... "Devren Satılık" işini yapmıştım, müziğini de Serdar Ateşer yapmıştı. Atölyemi galerinin içine kurmuştum. Hatta olabilecek yegâne retrospektifim diye de dalga geçimiştim bir yandan. Eski işlerim, eşyalar, ne varsa her şey galeriye gitti. Sonra, 2002'de başka bir sergi için hazırlanırken "hiçbir şey değişmedi ki" diye düşündüm ve ortaya "Türk Olmak (26' Batı - 45' Doğu Meridyenleri Ve 36' Güney - 42' Kuzey Paralelleri Arasında)" diye bir iş çıktı; özellikle yine "Devren Satılık" için Serdar'ın yaptığı müziği kullandım.

Bugün "Türk olmak" deyince zihninize nasıl bir imge geliyor?

Valla, artık Türk olmak mürk olmak bitti bence. İnsanlık o lakırdılarla uyutulup duruyor, birilerinin de cebi habire parayla dolup taşıyor. Meksika Körfezi'ndeki petrol sızıntısının yanında her şey çok mânâsız. Konuşulan, kaç paraya patladığı, oradaki kıyı halkını nasıl etkilediği. İztuzu'nda hayata gözlerini açan Caretta Caretta denize girdiği gibi ta Meksika Körfezi'ne gidiyor, sonra gene İztuzu'na gelip yumurtluyor. Ben de o kaplumbağa ile aynı denize giriyorum, aynı dünyada yaşıyorum. Dolayısıyla beni de, deniz kaplumbağasını da ilgilendiriyor. Artık kimin şirketi, kimin kıyısı, bunları bırakmak lâzım. Kendi bok çukurumuzdayız ve bitiyoruz diye düşünüyorum. Olmayan kimyasal silahlar için onca asker Irak'a seferber edilmişken dünyanın en vahim krizlerinden biri yaşanıyor ve iş "BP çözsün"e geliyor. Bütün bunları düşününce milliyet meselesi çok arkaik kalıyor. Ama bu duruma uyanmaya hâlâ çok uzak dünya.

"Türk Olmak" işi nasıl çıkmıştı?

İsmi "Being John Malkovich" filminden biraz: "Being a Turk". Gene çaresiz kalmak duygusu... Siyasî çalkantı bir yana, mesela ekonomiyi düşününce, Türkiye senelerce öyle ekonomik koşullarda debelenmeye alıştı ki, Avrupa'da diyelim buradakinin milyonda biri oluyor, "büyük facia" tepkileri yükseliyor. Halbuki Türkiye çocukluğumdan beri bunlarla boğuşuyor. "Türk Olmak"ta küçük bez bebekler yapmıştım, yerde, tavanda ayakta duruyorlar, ama fiziksel olarak mümkün olmayan pozisyonlarda. Türk olmak böyle işte, lastik top gibiyiz.

Şişik ego gösterenlerin aslında kırılgan, ezik bir tarafları vardır; zaten o çıkmasın ortaya diye ego o kadar şişiktir. Türkiye'de çok yaygın bir durum. Bastırılmışlık, hayal kırıklığı kendine sağlıklı bir çıkış bulamazsa, pimi çekik el bombası gibi dolaşır ortalıkta.

Ama esnek olduğumuz söylenemez herhalde.

Esnek değiliz, ama bu hot zotun altında lastik top gibi, yanar döner gidiyoruz. Tavandan da sarkarız, yere paralel de dururuz. Peki ama, ne oluyor? Bir yön yok, bir karar doğrultusunda eylem yok, hep bir savruluş...

Siyasal düzeyde "Türk olmak" üstün olmayı, hâkim olmayı vehmediyor kendine. Toplumsal düzeyde ise bir yandan "Avrupa Avrupa duy sesimizi!" sloganı, öbür yandan "biz adam olmayız" nakaratı. Eziklikle üstünlük ve kibir arasında bir gelgit... Kürt meselesinde "maymunun gözü açılıyor" diyoruz, ama gelip tosladığımız bir duvar var:

"Türk olmak" Kürtlerle eşit olmayı kabullenemiyor.

Bu hep böyledir ya, dayılanan, şişik ego gösterenlerin aslında kırılgan, ezik bir tarafları vardır; zaten o çıkmasın ortaya diye ego o kadar şişiktir. Türkiye genelinde çok yaygın bir durum. İnsan kendiyle barışık değilse etrafındakilere sardırır. Bir de üstüne işin kolayına kaçar, sorunlar karşı taraftan kaynaklanıyor zanneder. Eziklik çok tehlikeli, oradaki bastırılmışlık, hayal kırıklığı kendine sağlıklı bir çıkış bulamazsa pimi çekik el bombası gibi dolaşır ortalıkta. Kendini sevmiyor ki karşısındakini sevsin, alttan alta kendinin adam olduğuna inanmıyor ki karşısındakini de adam yerine koysun.

Bir söyleşide şöyle diyorsunuz: "Bir sergi daveti yapıldığında, o zaman dilimine denk gelen meseleler üzerine düşünürüm, sosyal olabilir, politik olabilir, Türkiye eksenli olabilir, küresel olabilir, varlık-yokluk sorunuyla ilgili olabilir... Yapıtın ortaya çıkışını serginin gerçekleşeceği mekân, şehir, ülkenin yanısıra, o sırada Türkiye'de ve/veya dünyada olan bitenler ve/veya benim o dönemki ruh hallerim belirliyor..."

Sergi, sahne almak gibi. Her iş sergilendiği yere, zamana, onu izleyen kişinin ilgi, bilgi düzeyine göre farklılaşıyor. Mesela, "Bosna" işi Almanya'da, holokost yaşamış bir ülkede sergilendiğinde farklı bir boyuta giriyor, daha da ağırlaşıyor. Bizde de Ermeni meselesi var, ama konuşmadığımız için, aynı iş o bağlamda bir etki yaratmıyor. Burada yıllar içinde çok iyi bir temizlik yapılmış, hepimiz tertemiziz, beyinler "reset" edilmiş adeta...

Bugün bir sergi daveti alsanız, nasıl bir ortam ve ruh hali içinde düşünürsünüz?

Ruh halimde daha çok kaçmak var, "kaçayım gideyim"... Nereye kaçacağımı da bilmiyorum. Sıkıldım. Demek ki gözümde durum oldukça ümitsiz. Ümitsizliğin fikrinden bile kaçmak gibi mi belki? Aslında bunun lafını da sevmiyorum. Konuştukça ortaya karanlık yönler çıkıyor hep. Gündüz Vassaf yardıma koşsun, onun çoook uzun zaman üzerinden kuşbakışı okumaları insana pozitif bakışı getiriyor. Dünya halleri; hep problemler olmuş, olacak. İnsanız vesselam. Keşke hayvan olmayı becerebilsek. ✚

"Türk Lokumu" (2003)

BÜLENT SOMAY

Penisten vazgeçmek

Ve şimdi bir bilene bağlanıyoruz, "Bir Şeyler Eksik –Aşk, Cinsellik ve Hayat Hakkında Bilmek İstemediğiniz Her Şey" adlı kitabında penis meselesini enine boyuna inceleyen Bülent Somay'a...

Söyleşi: Yücel Göktürk

Alfabeden başlayalım. Penis ne, fallus ne?

Bülent Somay: Aynı şeyin Latincesi ve Yunancası; penis Latince, fallus Yunanca. Fakat, bu iş bu kadar basit değil, çünkü ortak dilde –şimdi ortak dil derken İngilizceyi kastediyorum, bir tür lingua franca olduğu için– diğer dillerden geçip de kullanılan kavramlar hangi dilden geldiğine göre farklı anlamlar kazanabiliyor. Fallus ve penisle de aynı problemimiz var. Penisin Türkçede nasıl kullanıldığına bakalım. Cinsel organların adlarını önce argolarıyla öğreniriz. Sonra da, kibar adlarını öğrenmeye çalışırız, kibar adlar da Türkçede genellikle Latincedir. Dolayısıyla sik diye başlayıp penis demeyi öğrendik. Penis sikin karşılığı. Fallusu ise Türkiye'de Lacan üzerine konuşmaya başlayınca öğrendik. Fallus Türkçede cehennemin dibinde bir kelime, ancak Lacan tartışacaksın, "phallocentrism" gibi birtakım kompleks kavramlarla aşık atacaksın ki, fallus kelimesini hayatında kullanabilir ol. Ama giderek, fallus Türkçede de İngilizcedeki yerine oturmaya başladı. Yine de bu, iki kavramı da kullanan bir entelektüel çevre için geçerli. Penis dediğimiz zaman bir organı, fallus dediğimiz zaman bir ilişkiyi, bir egemenlik ilişkisini kastediyoruz. Penisin tıpta kullanılan bir kavram olması da böyle yerleşmesinde etkili. Penise ilişkin sorunlar "penil" sorunlar olarak geçer, fallik sorunlar olarak geçmez. Halbuki eskiden, tıp dilinin Yunanca üzerinden kurulduğu çağlarda, bunlara fallik sorunlar deniyormuş. Halbuki şimdi fallik dendiğinde, İngilizcede de, Türkçede de fallik imgeleri anlıyoruz, sike ait olanı anlamıyoruz. Bunun da bize yarattığı çok önemli bir fayda var. Erkek egemenliğini tartışırken artık biyolojik erkekle kavramsal erkeği birbirinden ayırmayı becerebiliriz. Erkek kimdir? Penisi olan herif midir, yoksa fallusu olan varlık mıdır? Bu ikisi büyük ölçüde çakışmakla birlikte, tam olarak örtüşmüyor. Penisi olup da fallusu olmayabilecek kişiler olduğu gibi, tam tersine, penise sahip olmamasına rağmen fallusa sahip olabilecek varlıklar var.

Mesela?

Mesela, Condoleezza Rice. Muayeneye tâbi tutsak, penisinin olmadığını göreceğiz muhtemelen, ama Condoleezza Rice Amerikan tarihinin en fallik figürlerinden biri.

Yalçın Küçük, iyice tozutmadan önce, "Tansu Çiller travesti mi?" diye bir soru ortaya atmıştı...

Doğru. Çiller için de fallik kadın diyebiliriz. Thatcher için çok daha iyisini söyleyebiliriz. Benazir Butto için söyleyebiliriz. Üstelik, Benazir Butto'nun fallusu nereden ödünç aldığı belli, babasından ödünç alıyor.

Günümüzden örneklersek...

Nimet Çubukçu kötü bir örnek değil. Meral Akşener iyi bir örnek. Ama en güzel örnek CHP milletvekili Canan Arıtman. Şu anda iktidarda olmadığı için insanın fallik demeye çok dili varmıyor ama, kadının ırkçılıkla kurduğu ilişki ("Abdullah Gül'ün ailesi Ermeni miydi" diye korkunç bir ırkçı lafı ortaya atabilmiş olması), bir söyleşide "evde yedi tane silahım var, zaten silahımı takmadan Meclis'e gelmem" gibi laflar etmesiyle ne kadar fallik bir figür olduğunu biliyoruz.

Demin "fallusu ödünç almak"tan söz ettin. O nasıl bir şey?

Fallik kadın her zaman fallusunu bir yerden ödünç alarak geliyor. Çiller de Demirel'den ödünç alıyor, yani sembolik babadan. Onun icazetiyle gelmişti o konuma. Condoleeza Rice'ın meşhur dil sürçmesini hatırlayalım. Bush'un da bulunduğu bir toplantıda, "As I was telling to my husband... Sorry, my president..." diyor. "Kocama... pardon, Başkana söylediğim gibi..." Orada fallusun nasıl el değiştirdiğini görebiliyoruz. Kadın Bush'u kocası olarak tahayyül ediyor; aralarında bir şey eminim yoktur; ayrıca, onun herhangi bir erkekle cinsel bir ilişkisi olabileceğine de inanamıyorum. Paparazziler lise yıllarından beri kadının bütün hayatını didik didik taradılar, hiç erkek arkadaşı olmamış. Onun üzerine "lezbiyen" galiba dendi, o da yok, bulamıyorlar. Kimsenin bu kadar iyi gizlenebileceğine ihtimal vermiyorum. Dolayısıyla, Bush'u cinsel olarak arzuluyor değil, tam tersine, bir koca-başkan ilişkisi üzerinden kendinde olmayan ya da olmadığını sandığı bir şeyi nasıl ödünç aldığının ilişkisini görüyorsun. Başkanı kocası haline getiriyor. Bu örnekler çoğaltılabilir, Hürrem Sultan, Kleopatra... Ama tersi de doğru, penise sahip olduğu halde fallik durumu olmayanlar da var. İyi bir örnek Dostoyevski, hiçbir fallik hayat yaşayamamış. Hep kadınlar üzerinden hayatını kurmuş, kadınlar hayatında hep dominant olmuş. Fallik hayatı olmayan erkeklere iyi bir örnek de Marcel Proust. Annesinin ocağından ayrılamamış, son yıllarına kadar don giyememiş, zıbınla yaşıyor. Böyle erkek örnekleri var. Fakat, fallik kadına göre non-fallik erkek çok daha az. Dolayısıyla, penis size fallus garantisi vermiyor, "penisim var, öyleyse fallusa da sahibim" durumu kesin değil. Penisin yok, ama yine de fallusun olabilir.

"Fallus dediğimizde bir egemenlik ilişkisini kastediyoruz" dedin. Onu biraz açar mısın?

Burada Foucault'cu bir tanım yapacağım; bir iktidarın değil de, bir hâkimiyet ilişkisinin sembolize olduğu bir kaligrafik işaret diye tanımlıyorum fallusu. Yani bir gösteren.

İmleyen (signifier) anlamında mı?

Evet. Bu gösteren mutlaka bir hâkimiyet ilişkisi üzerine kurulu olacak, ama neyi gösteriyor diye, yani gösterileni nedir diye baktığında da boşlukla karşılaşacaksın. Her şeyi birden gösteriyor çünkü. Fallus ve para çok benzeyen kavramlar. Çünkü para kendi başına kullanım değeri olan bir meta değildir. Yenmez, içilmez, giyilmez. Ama yenecek, içecek, giyilecek her şeyi onunla alabilirsin. Dolayısıyla, Marx'ın tanımladığı para, kendi kullanım değeri olmayan değişim değeri. Ve böyle olan tek şey. Başka her değişim değerinin mutlaka bir kullanım değeri de var, paranın yok. Paranın kullanım değeri, değişim değeriyle aynı şey. Fallus da böyle; kendisinden başka her şeyle değiştirilebilen şey fallus. Egemenlik ilişkileri üzerine kurulu bir dünyada yaşadığımız sürece, her egemenlik ilişkisi fallusla gösterilebilir. Peki ama, kendisinin kullanım değeri nedir? Hiçbir şey. Kendisinin hiçbir anlamı yoktur, bir boşluktur o. Bu anlamda da fallus penisi göstermez, çünkü penisin bir kullanım değeri var; işemeye yarıyor, çiftleşmeye yarıyor, bir kullanım değeri var. Para ne kadar işe yarıyorsa, o kadar işe yarıyor. Kâğıt paradan uçak yapabilirsin, metal paraya yazı-tura atabilirsin ya da eritip metal değerine satabilirsin... Penis de böyle bir şey, bir işleve yarıyor, ama çok iyi biliyoruz ki kadınlar o olmadan da işeyebiliyorlar; demek ki aslında sadece ayakta işemeye yarıyor, ne kadar önemliyse bu... Çiftleşmeye yarıyor, ama günümüz teknolojisinde, sunî döllenme yoluyla spermleri oradan alıp buraya koyabiliriz, olmasa da olur. Haz almaya yarıyor; kadınlar o olmadan çok daha iyi haz almayı beceriyorlar, vajinal, klitoral, oradan buradan. Zavallı erkekler haz almak için bir tek o Allahın cezası nesnenin altındaki iki buçuk santimetrekarelik alana, penis başı dediğimiz şeyin alt tarafına mahkûmlar. Başka bir yerden haz almayı bilmiyor erkek, kadın ise her yerden alabiliyor. Dolayısıyla, kullanım değeri varolmasına var da, bir bok değil. O yüzden, tıpkı paranın kullanım değeri gibi, esas olan, onun değişim değeri. Değişim değeri olduğu zaman ise penis olmaktan çıkıyor, fallus olmaya terfi ediyor. Artık olmasa da oluyor. Bir değişim değeri var ama, aslında penisi çıkarsan da var, bir hayal olarak... Benim şurada param var bir yerde, hatta kredi kartları olduğuna göre, artık orada bir yerde de olmayabilir, ileride olacak bir gün. İki sene sonraki emeğimin karşılığıyla bugün hesap ödeyebiliyorum. Her şey muhayyel düzeyde cereyan ediyor. Dolayısıyla, fallusun artık penise ihtiyacı yok. Hiçbir zaman yoktu da, artık hiç yok.

Erkek kimdir? Penisi olan herif mi, fallusu olan varlık mı? Bu ikisi büyük ölçüde çakışmakla birlikte, tam olarak örtüşmüyor. Penisi olup da fallusu olmayabilecek kişiler olduğu gibi, penise sahip olmamasına rağmen fallusa sahip olabilecek varlıklar var.

Ama penisin fallusa ihtiyacı var ve ikisinin çakıştığı noktalar mevcut, öyle değil mi?

Evet, penisin fallusa ihtiyacı var, o da kendi zaafları yüzünden. Kadınların bedenlerinin cinselliğindeki avantajlara erkekler sahip olmadığı için penisi önemli hale getirmek zorunda. Onu biricik, tek, merkez haline getirmek zorunda ki bir anlamı olsun; bunu da fallus üzerinden yapabiliyor. Dolayısıyla burada bir çakışma var. Kadının öyle bir derdi yok, kadın memesinden de haz alabilir, vajinasından da, klitorisinden de; yeterli psikolojik ortam sağlanırsa, omzundan da, burnundan da. Zavallı erkeklerin böyle şansları yok. Bunun genetik bir fark olduğunu söylüyor değilim, tamamen sosyal bir fark. Erkek çocukluğundan beri oraya kanalize olduğu için, penisini fark ettiği andan beri her şeyi onun çevresinde kurma eğitimi aldığı için başka bir yerden haz alabileceğini hayal bile etmiyor. Bu da bizim kadersizliğimiz. O yüzden mesela en büyük kâbusumuz "erectile dysfunction"dır: "Ya kalkmazsa!" Hayatımız biter. Kadının ereksiyon diye bir sorunu yok. Biz hakikaten kalkmazsa ne yaparız? Penisin o eksikliğini fallik yoldan telafi etmeye çalışırız.

Yani?

Karımızı döveriz. Kaldıramazsan, döversin. Ya da iktidarı başka yerde aramaya başlarız; polissek, sokakta adam sopalarız, bir işletmede orta düzeyde yöneticiysek, altımızdakilerin canına okuruz. Bütün bunları yapmak için de illâ kaldıramamak gerekmiyor. Kaldıramayacağımız korkusu bize yeter. Erkek dediğin "ya kalkmazsa" korkusuyla yaşamak zorunda olan zavallı bir yaratıktır. Hayatı boyunca hep bundan korkacaktır; ya kalkmazsa, ya yarın kalkmazsa –bugün kalkıyor olması, yarın kalkacağının garantisi değil. Üstelik bir de, yaş ilerledikçe gidecek... Merhum amcam 75 yaşındayken bir prostat kanseri ameliyatı geçirdi. Kanserli dokuyu almışlar, tekrarlamaması için ona iki seçenek sunmuşlar. Biri, prostatı almak ve böylece tehlikeyi ortadan tamamen kaldırmak. İkincisi, prostatın içine küçük bir radyum tanesi koymak, bunun minimal düzeyde radyasyon yayarak kanserli dokunun tekrar oluşmasını engellemesi. Ama bu ikincisinin riski var, sonuçta vücudunda radyoaktif madde taşıyacaksın. Amcam bana geldi, "ne yapacağım" diye soruyor. "Aldır gitsin" dedim. "Olur mu ya!" dedi. "Amca boşver, bu yaştan sonra ne yapacaksın?" "Lâzım olur." O yaşta bile o dehşeti yaşıyoruz, yaşayacağız. Bunun korkusu bile yetiyor, çünkü bütün hayatımızı bir tek organın etrafında kurmamız bilgisi verilmiş. Bütün yumurtalar aynı sepete konmuş.

Dolayısıyla, mutlu bir cinsel hayat için ademi merkeziyetçilik gerekiyor...

Aynen öyle. Fallustan vazgeçmeden anlamlı bir cinsel hayat, hatta anlamlı bir hayat bence mümkün değil. İlk adım fallustan vazgeçmek.

Fallustan vazgeçmek ne demek?

Bunun yan ürünü olarak penisin merkezîliğinden vazgeçmek. Penisin cinsel hayatımızda özellikle merkezî rolde olmasından vazgeçebilmek lâzım. Bu da cinsel ilişkiyi, üreme ilişkisi, çiftleşme olmaktan çıkarmak anlamına geliyor.

Ama o zaten artık aşılmış bir nokta değil mi?

Kim için, yüzde kaçımız için diye sormak isterim. Penisi merkeze almak dediğim şey, cinsel ilişkinin mutlaka çiftleşmekle biten bir faaliyet olduğunu düşünmek demek. Erkek orgazmı dediğimiz şey maalesef ejekülasyonla aynı şey sanılıyor. Aksine kanıtın var mı diye sorabilirsin. Tabii ki yok. Ama, spekülatif düzeyde de olsa, bunun bir yanılsama olduğunu iddia ederim. Erkek orgazmı ile ejekülasyon aynı şey olamaz. Erkek orgazmı ile ejekülasyon aynı şey ise, kadın orgazmı yalandır. Sahtekâr pornografik malzeme dışında, kadın ejekülasyonu diye bir şey yok. Squirting filmleri vardır, pornonun önemli bir alt dalı. Kadın ejeküle oluyor, bir şeyler fışkırıyor, erkekler bunu seyrediyor ve bundan çok hoşlanıyor. Niye? Kendi ejekülasyonlarının ve orgazmlarının yalan olmayabileceği hissini veriyor bence. Peki ama bu nedir, fizyolojik olarak ne oluyor sorusunu sorduğunda, verebileceğin bir cevap yok. "Biz bir şey püskürtüyoruz, onlar da bir şey püskürtüyorlar, aynı şey." Değil aynı şey. Kadın fizyolojisini bir düşün, ne püskürüyor? Bu filmlerdeki sahneler için iki ihtimal var, ya işiyor kadın ya da bir sahtekârlık var. Kadının işemesini seyirci ejekülasyon olarak algılıyor. Kadının dışarı atabileceği başka bir sıvı yok o civarda. Erkekte prostat sıvısı var, prostat bunu kasılmalarla dışarı atarken sperm torbalarındaki spermleri içine alıyor, içinde spermler olan bir prostat sıvısı atıyorsun. Kadında bunun bir muadili yok. Aklı başında her erkek

bunu bilir. Ama bilmemeyi tercih ediyor ve kadın ejekülasyonu pornolarından acayip hoşlanıyor. Bir yalanla oynuyoruz yine. Zizek çok haklı, "sinizm çağı"nda yaşıyoruz, hiç kimse hiçbir şeye inanmıyor aslında, inanıyormuş gibi yapıyoruz topluca. Böyle bir sahtekârlık olduğunun adını koyduktan sonra, iş kolaylaşıyor, çünkü kadın orgazmıyla erkek orgazmı benzeyen şeyler değil, iki ayrı şeyden bahsediyoruz. O yüzden yıllarca kadın orgazmı diye bir şeyin hakikaten olup olmadığı tartışıldı. Masters & Johnson raporu, Kinsey raporu, Hite raporu... "Aa, meğerse kadınların sadece yüzde 30'u orgazm nedir biliyormuş". Yüzde 30'u sürekli orgazm oluyormuş değil, yüzde 30'u hayatında bir kerecik orgazm olmuş. Oturduk kadınlara acıdık, "vah vah, orgazm nedir bilmiyorlar". Bu bilgiler de bize nasıl bir üstünlük pozisyonu yaratıyor, değil mi? Onlara acıyan olabiliyoruz, içimizden "vicdanlı" olanlarımız "sevgilim, karım da orgazm olsun" diye kendimizi yerden yere attık, kadının hayatını iyice zorlaştırdık. İllâ o da orgazm olacak. Kadına bir yükümlülük veriyorsun. Kadın keyfince olayı yaşamak yerine, sen tepesinde dikilmiş, "orgazm oldun mu, hadi orgazm ol, ol artık, şunu da yapayım..." Kadıncağız da "git başımdan" diyemiyor tabii, sen onun orgazmını düşünen iyi erkeksin. "Kadın orgazm olacaksa o da benden sorulur; o da benim denetimimde; ben kadınımı orgazm eden adamım". Bu ilişkide fallusu, o egemenlik ilişkisini yeniden ürettik. Üstelik bunu kadına değer veren, önem veren erkek kisvesi altında yaptık; sahtekârlığımıza sahtekârlık kattık. Orgazm konusunda bile kadın orgazmını erkek orgazmının bir benzeri, analogu olarak görüp orada da hemen bir egemenlik alanı oluşturuldu. Halbuki kadın orgazmı başka bir şey, erkek ejekülasyonu başka bir şey. Kadın orgazmının üremeye ilişkin hiçbir fonksiyonu yok. Kadın orgazm olsa da, olmasa da hamile kalır ya da kalmaz. Kadın orgazmı sadece haz için var. Üremeyi ve hazzı, kadın bedeni birbirinden çoktan ayırmış. O anlamda evrimde bizden bir adım ileride kadınlar. Bu iki hayatî fonksiyon kadınlarda ayrı ayrı var, biz erkekler hâlâ birbirine karışık yaşıyoruz, çünkü üreme fonksiyonu olan spermleri attığımız ejekülasyonla haz almamız aynı anda birbirine bağlı olarak oluyor. Dolayısıyla, evrimde bir adım geride duruyoruz. Bunu kabul etmek aslında fallik iktidarımızın tamamen reddi demek. Kabul etmek derken, sakın şöyle bir yanlış anlama olmasın: "Ben kabul etmiş olan üstün ırktanım, siz henüz kabul edememiş olan aşağılık ırktansınız." Ben bunları laf olarak kabul ediyorum, bedenim ne kadar kabul ediyor, yaşantıda ne kadar kabul ediyorum, gündelik pratiğim bunu ne kadar içeriyor, apayrı bir tartışma. Bunu teorik olarak kabul edebilirim, ama hayatımı etkilemiyor olabilir. Ki itiraf edeyim, büyük ölçüde etkilemiyor. Kabul ettik demek, bilmek de kurtarmıyor. "Ne kurtarıyor?" diyeceksin. Burada fallik iktidarımı kurup soruyu da ben sorayım. Ne kurtarabilir? Birincisi, susmak. Fallus etimolojik olarak penisten geliyor olabilir, ama ifadesini dilde bulur. Bunu ben uydurmadım, söyleyen Luce Irigaray. Onun meşhur "phallagocentrism" lafı, fallusun "fal"ıyla, logosun "log"u, yani "sikdil merkezcilik" diye çevirebiliriz. Bunun günümüzde erkekliğin kadınlık üzerindeki iktidarının temel mekanizması olduğunu söylüyor. Irigaray'ın her dediğine katılan biri değilim, ama bu çok doğru bir tespit. Burada, penisi kesemeyeceğimize göre,– ya da keselim kesmesine, çok da kıymetli bir şey değil sonuçta– ya da kesmemiz pek bir şey değiştirmeyecek. Zira fallik kadınlar örneğinden de biliyoruz ki, penis olmadan da fallik olunabiliyor.

Penisin olmayışı kadınlar için tatsız olmaz mı?

Bu konuda seni lezbiyenlere havale ediyorum. Lezbiyenler bunun bir illüzyon olduğunu söyleyecekler, "çok gerekiyorsa da daha iyisini biz yaparız" diyeceklerdir.

Heteroseksüel kadınlar için penis makbul bir şey değil mi?

Heteroseksüel bir kadın olmadığım için bunun cevabını veremem. Heteroseksüel kadınların ne kadarı hasbelkader, ne kadarı seçim sonucu heteroseksüel, o da tartışılır. Heteroseksüel dediğimiz kadınların büyük çoğunluğu başka seçenekleri olmadığı için heteroseksüeller.

Fallustan vazgeçmeden anlamlı bir cinsel hayat, hatta anlamlı bir hayat mümkün değil. İlk adım fallustan vazgeçmek. Bunun yan ürünü olarak penisin cinsel hayatımızda merkezî rolde olmasından vazgeçebilmek lâzım.

Eşcinsel erkeklerin penisi sevdiklerine bir itirazın yok herhalde. Bu duruma ne diyorsun?

Erkeğin penisi sevmesi zaten normal bir durum. Bu sadece onların fallik karakterlerinden vazgeçmemiş olduklarını gösteriyor bize. Tam bu yüzden, "doğru" cinsel politikanın lezbiyen cinsel politika olduğuna şiddetle inanıyorum. Ayrıca bu penisperverlik yalnızca eşcinsel erkeklere özgü değil ki. Yıllar önce Murathan Mungan bir travestiyle söyleşi yapıyordu. Konuştuğu kişi zamanında uzun süre fahişelik de yapmış. Onun anlattıklarına bakılırsa, müşterilerinin çoğu (ki bunlar kerli-ferli "hetero" erkekler) iş bittikten sonra, "hadi bakalım, sıra sende" derlermiş. Zaten böyle olmasa, onca kadın fahişe dururken travestilere bu kadar rağbet olmasını nasıl açıklardık? Travestinin kadına göre ne fazlası var? Daha mı güzel? "Muamelesi" daha mı iyi? Hayır, tek fazlası var, o da penisi. Demek ki penisperverlik eşcinsellere değil, genel olarak erkeklere özgü bir şey.

Lafı toparlarsak; fallustan kurtulmak için penisten de kurtulalım mı diyorsun?

Hayır, kurtulmayalım, ama penise ille de gerek yok. Ayak parmaklarımız da bir işe yaramıyor, kesiyor muyuz? Şu fizyolojik gerçeği unutmayalım: Penis erkekte sinir uçlarının en yoğun olduğu alan, en duyarlı yeri; dolayısıyla, cinsel hazzı da en çok oradan alıyoruz. Niye keselim ki? Ama bu kadar. Kadınlar tarafından baktığımızda, penisi içine alma arzusu tamamen üreme içgüdüsünden gelen bir arzu. Cinselliği üremeyle ayırmayı başardığımızda bu arzu ne kadar arzu olarak kalır, onu bilmem. Hap var, doğum kontrolü var, ama ayıramadık henüz.

Peki oral seksi nasıl açıklıyorsun?

Kadınların kaçta kaçı oral seksi gönüllü –gerçekten gönüllüyü kastediyorum– yapıyor? Ayrıca, erkekler cunnilungus'u niye yapar?

Zevkli bir şey olduğu için...

Kadınlar da sırf o nedenle yapıyor olabilir. O kadar. O kadarı zaten olur. İnsanlar birbirinin kulak memesini niye ısırıyor ki? Penetrasyonun, vajinal orgazm denilen şeyin bir mit olup olmadığı konusunda bile emin değilim.

Cinsel ilişkide amaç bizatihi penetrasyon değil ki. Asıl olay penetrasyondan sonra başlamıyor mu?

O zaman tamam. Penisin de burun, kulak gibi, hatta erkek açısından bakıldığında onlardan daha duyarlı olduğu için cinsellikte daha da anlamlı bir organ olduğunda anlaşabiliriz. Diğer organlarımızın ne kadar anlamı varsa, penisin de o kadar var. Ayıca da penis çok daha duyarlı olduğu için erkek açısından daha anlamlı, ama kadın açısından niye daha anlamlı, onu bilmiyorum. Bir lezbiyen "parmaklar aynı işi çok daha iyi yapıyor" diyecektir. Çünkü penis sonuç olarak kontrol edebildiğin bir organ değil, ona hükmeden bir adale yok, dolayısıyla, öyle dildo takmışsın gibi duruyor önünde. Herhangi bir lezbiyen kadın bunu söyleyecektir. Lezbiyen olmayan bir kadın belki tersini söyler, ama bunun ne kadarının yüz bin yıllık erkek egemen kültüre boyun eğmekten olduğunu ayırt edebiliriz, bilmiyorum. Feministler 1980'lerde de anne olmanın faziletleri üzerine ciltler doldurdular. Bükemediğin bileği öpüyorsun bazen. Koca Germaine Greer, 1960'ların sonlarının en radikal feministlerinden, 1980'lerin başlarında "kadın olmanın faziletleri", "biz anne olabiliyoruz", "rahmin gücü" gibi şeyler yazmaya başladı. Anne olabilmek bir kadının başına gelebilecek en kötü şey herhalde.

Zevkle yapıyorlar ama...

Denetlenemeyen acının neresi zevklidir yahu?

O "acı" da ideolojik olamaz mı? Doğumun acı veren bir şey olduğuna dair yaygın önkabul patriyarkal bakış açısıyla, anneliğin kutsanmasıyla alâkalandırılabilir.

Doğum çok ağrılı, çok çok sancılı bir şey. Normalde çapı iki santimi aşmayacak bir kanaldan kendininkinden biraz küçük bir kafa geçiriyorsun. Ağzına karpuz almaya çalışmak gibi... Her kadın da bilerek ya da bilmeyerek çocuğundan bunun acısını çıkarıyor sonra. Çıkarır, insan bu, çıkaracaktır. O çocuk senin dokuz ay boyunca bütün hormonal yapının değişip altüst olmasına, belli bir ağırlık noktasına geldikten sonra yürüme bozukluklarına, belinin ağrımasına sebep olan ve en sonunda da oranı buranı yırtarak dışarı çıkan yaratık. Sonra da yavrun olarak karşında duruyor. Ondan bunun acısını çıkarırsın, a) kötü davranarak çıkarırsın, b) onu asla serbest bırakmayarak çıkarırsın. Her anne bu ikisinden biridir, ya çocuğundan acısını çıkarır bütün o çektiklerinin, ya da tam tersine çocuğu fazla severek onu yutan anne olur, bırakmaz gitsin. Ayrıca, bu konuda üstelik lezbiyen de olmayan bir feministin, Shulamith Firestone'un izinden gidiyorum. Firestone, "kadın özgürleşmesi, kadının doğumdan özgürleşmesidir, kadının çocuk yetiştirmekten özgürleşmesidir ve çocuğun çocuk olmaktan çıkmasıdır" diyor. Bunlar olmadan kadınların özgürlüğü diye bir şeyden bahsetmek şakadır. "Ço-

cukluğun ilgası”ndan söz eder Firestone. Çocukluk ilga edilmeli, çocukluk diye bir şey kalmamalıdır. Çocuk doğduğu andan itibaren yetişkindir. Çaresiz olduğu dönem boyunca, kolektif olarak ona yardımcı olmalıyız tabii ki, ondan sonra da topluluğun bir üyesi gibi davranmalıyız. Şu anda olmakta olan, çocuğun bir kadının himayesine verilmesi, onunla son derece sağlıksız bir ilişki kurması. Bütün psikanaliz, Freud’cu psikanaliz bunun üzerine kurulu. Bir çocuğun bir tek kadınla son derece sağlıksız karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde belli bir yaşa kadar gelmesi, yani kişiliğinin temel taşlarının o dönemde oluşması, sonra da hayatı boyunca, bu sağlıksızlıktan kurtulmaya çalışması. Psikanalizin hikâyesi bundan başka bir şey değil. Firestone, tam tersine, “bu dönemi çocuk bir kolektivite içinde yaşamalı, bir insanla simbiyoz içine girmesine asla izin verilmemeli, fiziksel olarak başının çaresine bakabilecek hale geldiğinde de –bu da aşağı yukarı dile hâkim olduğu an demek– ona yetişkin muamelesi yapılmalı” diyor.

Freud’a gelmişken, “penis envy” kavramına değinelim. Bunun iki çevirisi var, “penis kıskançlığı” ve “penis haseti”. Senin tercihin hangisi?

Ben penis haseti diyorum. İngilizcedeki “envy” ve “jealousy” Türkçede haset ve kıskançlık olarak karşılanmalı. Ben seni birisinden kıskanırım. Ama bende olmayan bir şey sende varsa haset duyarım. Kıskançlık hep üçüncü üzerinden kurulan bir ilişkidir. Dolayısıyla, kadın penisi kimden kıskanıyor? Kadın penis haseti duyar, penis çok matah bir şeymiş gibi.

Peki, var mı böyle bir şey?

Var. Mel Gibson’ın başrolünde oynadığı güzel bir film vardı: “What Women Want” (Kadınlar Ne İster, Nancy Meyers, 2000). Adam reklamcı; satmaya çalıştığı ürünleri içerden anlamak gibi bir maksatla kadın kılığına girmeye kalkıyor. Bunu yapmaya çalışırken de küvete saç maşasını düşürüyor, elektrik çarpıyor; dağılıyor, ama ölmüyor ve bunun sonunda insanların zihnini okuma yeteneğini kazanıyor. Böylece, kadınlar üzerinde korkunç bir güce sahip oluyor. Kadınların istediklerini yaptığı için de müthiş bir Don Juan’a dönüşmeye başlıyor –ki Don Juan’ın özelliği de buydu, o “biliyordu”. Daha da önemlisi, erkeklerin de kafalarını okuyabiliyor. Çok yakın bir arkadaşı var, bir noktada ona itiraf ediyor bu yeni yeteneğini. Arkadaşı da “şu konuda ne düşünüyorlar, bu konuda ne düşünüyorlar” diye merakla soruyor. “Peki, bu penis haseti denen şey hakikaten var mı?” diyor. Adam, “oğlum, kadınlarda yok, bizde var” diyor. Bu hasetin önde gideni erkeklerde; çünkü erkeklerde penis var, ama fallus otomatik olarak yok ya, fallus kazanılan ve de üstelik her an kaybedilebilecek bir şey ya, erkeklerde bu hasetin önde gideni var. Freud’cu terminolojide buna kastrasyon fobisi diyoruz. Kız çocuk üç-dört yaşına geldiğinde cinsiyet farkını keşfeder, “bende yok, onda var” zanneder. Halbuki sende de var, onda da var, iki ayrı şey var. Ama penis dışarı sarkan bir şey olduğu için, bunu böyle anlamaz. Böyle algıladığı anda ve kültür de bu algıyı besleyen bir kültür olduğu için, dolayısıyla, haklı olarak bir haset duyar. Çünkü görür, penisi olan ayrıcalıklı, penisi olan daha çok seviliyor, daha ön planda. “Keşke bende de olsa” der. Kadınlar bununla zaman içinde başa çıkar ya da çıkamazlar.

Sorduğumuz kadınlar “penis haseti”nin olmadığını söylüyor...

Psikanalizin güzel tarafı da bu zaten, kadın tabii ki yok diyecek. Ama penis hasetinin görüntüleri vardır. Çocuk üç yaşında “keşke bende de penis olsa” diye düşünmüştür, sonra da unutmuştur, bir daha da aklına gelmemiştir. Yok mu? Var. Kılık değiştirerek var. Mesela çocuk yapmak aslında penis hasetine bir cevaptır. Çocuk yaparak geçici bir süre için olmayan penisinin yerine bir şey koyarsın: Bebek. Hele hele erkek çocuğun çok değerli olduğu kültürlerde erkek çocuk yapmak iyice iyidir. Şimdi kadına gidip “sen çocuk yapmak istiyorsun, çünkü sende penis haseti var” de, “manyak mısın” der haklı olarak, çünkü öyle bir şey hiç düşünmemiştir. Erkek gibi giyinmek, gündelik yaşamda erkek davranış biçimleri benimsemek, iş hayatında erkek taktikleri kullanmak, bütün bunlar penis haseti.

Erkeklerin durumuna dönersek... Kastrasyon fobisinin yanısıra penis haseti de –belki imrenme demek daha doğru– var, değil mi?

O da haset. Dünyada kendi penisinin yeterli boyutta olduğuna inanan bir erkek tanımadım. Her erkek için kendi penisi küçüktür. Gidip Peter North’la filan konuşsan, o da aynı şeyi söyleyecektir.

Peter North kim?

Çok ünlü bir porno yıldızı. Söylemesi ayıp, 22.86 santim onunki.

Normal ölçü ne? Ya da bunun normali var mı?

En mistik konularımızdan biri bu: Normal penis hangisidir? Mesela, zencilerinkinin çok büyük olduğuna hepimiz inanırız.

Mitoloji mi, gerçek mi?

Bilmem. Irkçılıkla damgalanma tehlikesini de göze alarak zenci arkadaşlarıma hep sorarım. “Abi, normal” der. Ama onun normali ile benim normalim aynı mı, onu da bilmiyoruz.

Tıbbî açıdan bir “normal” ya da “asgarî” var mı?

Yok. Ereksiyon oluyorsa, her penis dölleme işlevini gerçekleştirir. Beş santimden kısaysa, bilemeyeceğim. O da herhalde bir anomali, bir genetik hata, cinsel açıdan değil, üreme açısından işlevsiz demek. Bu konuya kafayı taktığım zamanlarda, Haydar Dümen’le başlayarak, Penthouse, Playboy, Hustler gibi dergilerin okuyucu mektuplarını çok okurdum. Oralarda en çok gözüken şey nedir? “Penisim çok küçük, nasıl büyütebilirim?” “Haydar bey, penisim yedi santim, büyütmek için ne yapabilirim” diye sorabiliyorlar.

Haydar Bey ne cevap veriyor?

“Evlâdım, önemli olan büyüklüğü değil, işlevidir, senin onu nasıl kullandığın mühim” diyor. Başka bir adam yazıyor, “Haydar bey, penisim 17 santim, çok küçük, nasıl büyütebilirim?” Oha diyorsun! Haydar bey ona da aynı cevabı veriyor: “Önemli olan boyu değil, işlevi”. Sonra, Haydar bey yaşlandı, o da “oha!” demeye başladı. “17 santim, nasıl büyütebilirim?” diyen çocuğun acısıyla, “7 santim, ne yapabilirim?” diyen çocuğun acısı arasında fark yok. Aynı acıyı, aynı eksiklik duygusunu hissediyorlar. Mesele de bu. Hiçbir penis yeteri kadar büyük değildir. Yeten ne? Bunun net bir cevabı var: Babanınki kadar. Babanınkini ölçebiliyor musun?

Penisin büyüklüğü de bir sorun, değil mi?

Çok büyüklük, evet. Canını yakıyorsun kadının. Çok büyük olduğu zaman, kalbinin gücü yetmiyor o kadar kan pompalamaya, tam ereksiyon olamıyorsun. Böyle vakalar var. 35 santim, ama hiçbir işe yaramıyor, çünkü kalkmıyor.

Ebat kadınlar için ne ifade ediyor?

Onu bilmemiz mümkün değil, çünkü bu konuda konuşan kadınların söyledikleri erkek mitolojisinin dışında şeyler değil. Bu konuda bir kadın mitolojisi yok. Kadınlar erkeklerin penislerinin büyüklüğüyle övünmekten hoşlandığını bildikleri için –daha doğrusu cinsel açıdan tek övünme biçimi bu erkeklerin– bunu kullanıyorlar. Onun dışında, çok umurlarında olduğunu sanmıyorum. Beş santimse, evet, umurundadır. Ama penisi beş santim olan adam muhtemelen ağır bir aşağılık kompleksi ve vahim ruhsal problemler yaşamakta olduğu için, zaten kadına ondan ne hayır gelir? Dolayısıyla, kadınlar otomatik olarak çok küçük penisli erkekleri istemezler, penisin boyu yetmediği için değil, herif hasarlı olacağı için. Ama, 10, 15, 20 santim arasındaki farkı kadın anlar,

Bülent Somay’ın “Bir Şeyler Eksik” kitabının kapak resmi: Michalengelo’nun “Davud” heykeli

anlamaz, ne kadar anlar, bilemiyorum. Erkeğin buradaki problemi farklı. Ne kadar büyük olursa olsun, kafasında rekabet ettiği bir baba imgesi var. Babasının penisini görmüş ya da görmemiş, çoğu zaman da görmez zaten. Ama kurduğu bir fantezi var: Babanın penisi. İktidar sahibi babanın herhalde kol boyunda bir şeyi var. Çocuk ne yapsa, onunla yarışamayacak. Büyüyecek, baba olacak, onunla yarışamayacak. Kendi çocuğu da onun için aynı hayali kuracak. Babanın penisi fantastik bir penis; hiçbir zaman yetişemezsin ona, onunla başa çıkamazsın, çünkü o bir hayal; gerçek bir şey olsaydı, başa çıkardın.

Kastrasyon fobisinin sünnetle ilişkisi var mı?

Şart değil. Sünnetin kastrasyon fobisini güçlendirdiği doğru. Yahudilerde değil, çünkü çok küçükken yapıyorlar, çocuğun anılarında olmuyor. Ama bizde olduğu gibi, neredeyse ereksiyon olacak yaşa gelmiş kazık kadar adamın, bir de tantanayla ucunu kesersen, zaten "koparacaklar" korkusu yaşayan çocuğun herhalde o korkusuna korku katarsın... Kastrasyon fobisi herkeste "ay sikim kopacak" korkusu olarak mı çıkar? Hayır. Freud'un iddiası, penisi kaybetme korkusu bedende yukarı transfer eder. "Belden yukarıdaki herhangi bir uzvunu kaybetme korkusu, aslında penis kaybetme korkusunun kılık değiştirmiş halidir" der. Mesela, ön dişlerin kırılması, parmağını kaybetme, kör olma korkusu... Çoğu erkekte bu vardır, rüyalarına girer, en çok görülen, ön dişlerin kırılması. Burun kırılması, göz çıkması, parmak kopması, bunların hepsi kastrasyon korkusunun transferleri...

Kitapta sünnetle ilgili adını andığın bir site var: sexasnatureintendedit.com. Sünnetsiz penis cinsel ilişki bakımından sünnetlisinden daha mı makbul?

O sitenin iddiası o. Nereden çıkardılar bunu diye merak ediyor insan. Sünnetli olunca, penis başı sürekli dışarıda, o zaman daha uyarıcı olabilir diye bir iddia da var. Erken boşalmayı yavaşlatıyor, çünkü penis başının altını koruyor sünnet derisi. Tam ereksiyon halinde açığa çıktığı için fark etmiyor. Google'a "Something is missing, Woody Allen" yazdım, karşıma çıkan sitelerden biri de oydu. Merakımı çekti, girdim. O filmde ("Bananas", 1971) Louise Lasser'ın Woody Allen'a "something is missing" demesi Woody Allen sünnetli olduğu içinmiş. Allah Allah! Okumaya devam ettim, sonuna gelince, sır çözüldü. Bunlar iyi bir para karşılığı sünnet derisini yeniden yerine takma ameliyatı yapıyorlar. Onun için seni sünnetsizliğin iyi olduğuna ikna etmeye çalışıyorlar.

Bir de penis büyütme çareleri pazarlayan siteler var. Kitabında onlardan da söz ediyorsun.

Bilgisayarına filtre koydurmasan, yağmur gibi yağıyor: İlaçla büyütme, pompayla büyütme, transandantal meditasyonla büyütme bile var. Bu sektöre müthiş bir talep olduğunu anlıyorsun. Erkek dergilerinde herkes "penisim küçük" diye hüngür hüngür ağlıyor. Tabii ki penis haseti denilen şey bizde kadınlardan daha çok var.

En çok da siyahların penisine haset var galiba. "Zencilerden bir eksiğiniz kalmayacak" sloganıyla pazarlama yapan penis büyütme siteleri var.

Ben pornoya meraklıyımdır, yarı yarıya da bilimsel çalışma diyebiliriz. Tamamen bilimsel çalışma diyerek adilik etmeyeyim. En büyük penisli iki ünlü erkek var: Biri, Peter North, diğeri Rocco Siffredi. İkisi de beyaz, biri Kanadalı, biri İtalyan. Pornoda siyah erkek de çok var, ama en büyük on penis listesinin yalnızca üçü siyah. Asyalılarınkinin de küçük olduğu iddia edilir, ki bu da doğru değil. Porno bunu ölçmenin alanı mıdır? Orada her şey abartılı denebilir. O zaman, siyahınki de abartılı.

Porno demişken, erkeklerin aksine, kadınlar pornoya pek rağbet etmiyor. Neden öyle?

Pornoyu esas olarak erkeklerin izlediğini biliyoruz. Kadınlar da merak ediyorlar, ama çok sıkılıyorlar. Porno bağımlısı olmaz kadın. "Gay porn" çok yayılan bir sektör, "lesbian porn" diye bir alan yok ama. Var da önemsiz demiyorum, kelimenin gerçek anlamıyla yok. Yapılanlar da erkekler için. Birbiriyle oynaşan kadınlar lezbiyen değil ki.

Erkeklerin buna ilgisinin sebebi ne?

İki kadını sevişirken gördü mü erkek, kendisini hemen üçüncü olarak onun içine koyuyor. Ama lezbiyenlerin o "iki kadın" pornolarını seyretmediğini, seyredenlerin de gülmekten kırıldığını biliyorum. Kazayla seyrederlerse, "öyle olmuyor salaklar" diye yerlerde yuvarlanıyorlar. Lezbiyenler porno seyretmiyor. Lezbiyenler için üretilen ayrı bir porno yok. Ama geyler için üretilen ayrı bir porno var.

Neden?

Lezbiyen cinselliği, gey ve heteroseksüel cinselliğinden ciddi bir şekilde farklı. Benim böyle bir teorim var. Porno, fallus çevresinde kurulu. Fallus, olmadığı zaman bile yokluğuyla var. "İki kadın"

"Savaşın Kökeni", Orlan, 1989

pornolarında olduğu gibi. "Yokluğuyla var" konusunda bir fıkra anlatayım mı? Zizek'ten araklıyorum, "Lenin Varşova'da" fıkrası. Sene 1919. Moskova'da bir resim sergisi. Yoldaş sergiyi geziyor. Tablolardan birinin altında "Lenin Varşova'da" yazıyor. Lenin'in karısı Krupskaya, yanında genç bir oğlanla yatakta. Herifin tepesi atıyor, Lenin yoldaşa bu nasıl yapılır diye. Gitmiş küratöre, "bu ne!" diye çıkışmış. "Tablo". "Nasıl tablo bu?" Adam "Lenin Varşova'da" demiş. "Peki, Lenin nerede bu tabloda?" "Varşova'da". Hikâye bu. Lenin o tabloda yokluğuyla var. Zizek bunu "arzunun nesnesiyle mevzusu ayrı şeylerdir"i kanıtlamak için anlatır. Lenin o tablonun mevzusu, ama nesnesi değil. İçinde erkeğin olmadığı pornolarda da fallus mevzu olarak var. Dolayısıyla, bildiğimiz anlamda porno tamamen fallus çevresinde kurulu. Lezbiyenler merak edip bakabilirler, bakmayabilirler. Ama bu nedenle bir lezbiyen pornosu olamaz. Çünkü lezbiyen cinselliği fallus dışında kurulan bir şey, o yüzden de pornosu olamaz. Penis taklitleri kullanabilir lezbiyenler. O fallus değil, bir nesne; tamamen senin kontrolünde, hiçbir sembolik değeri yok, bir araç hatta, istediğin boyda, şekilde yaparsın. Tabii burada sadece görsel pornodan bahsediyorum. Yoksa sözel pornonun, porno edebiyatının cinsiyeti ya da heteroseküel / eşcinsel farkı pek yoktur; hatta kadınların bu konuda daha yetenekli olduğu bile söylenebilir.

Kitapta güzel bir fıkra var: Temel ve Cindy Crawford...

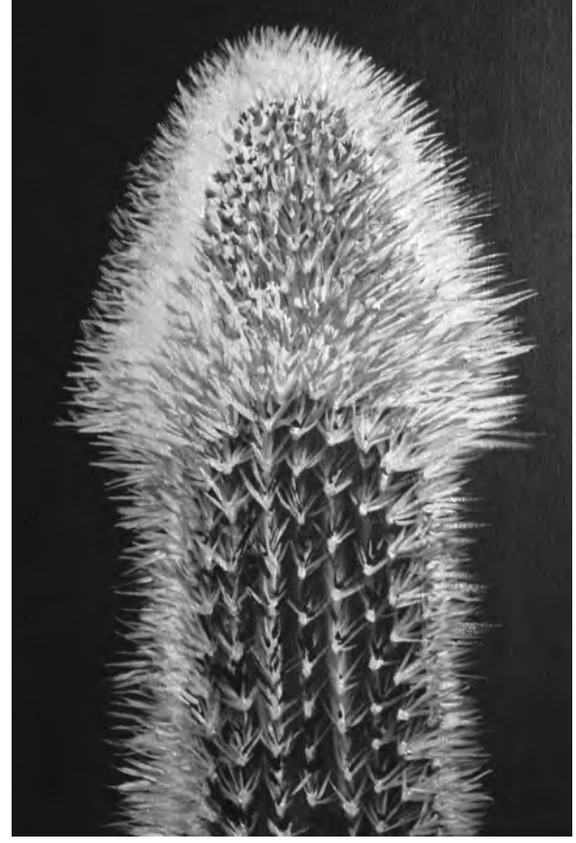
Yeni birini bulalım: Angelina Jolie olsun. Cindy Crawford geçti artık. Temel'le Angelina Jolie kaza eseri ıssız adaya düşmüşler. Angelina Jolie bakmış kurtulma ihtimali yok, ortada başka erkek de yok... "Tamam" demiş, "ne yapacaksak yapalım". Aradan bir hafta geçmiş, Temel nazlı geline dönmüş: "Olmaz, başım ağrıyor", "yoruldum", "uykum var". Vermiyor bir türlü. Angelina bir tuhaf olmuş, "tek şansımız bu, bu da gitti". "Aman" demiş, "Temel, bir isteğin varsa, yaparız". "Yok, sen yapamazsın" demiş. Angelina ısrar etmiş "yaparım" diye. Temel "peki, deneyelim" demiş. Angelina'ya bir ceket giydirmiş, saçından bir tutam kesip burnunun altına bıyık diye yapıştırmış. Oturmuş yanına, kolunu atmış omzuna, "ulan İdris" demiş, "biliyor musun ben bir aydır kimi düzüyorum?" demiş. Erkek cinselliğinin maalesef bundan ibaret olduğunu düşünüyorum. Cinselliğin kendisinden aldığımız hazdan çok, o cinselliğin sosyal varoluşu, yarattığı öykü önemli. O yüzden birtakım ünlü arkadaşlarımız illâ mankenlerle çıkmak istiyorlar. Niye? Çünkü o kadın bir fallus. Benim fallusumun ne kadar büyük olduğunu gösteriyor herkese. O kadınla yatakta ne yaptığımız hiç önemli değil, hiçbir şey yapmıyor da olabiliriz. Önemli olan, benim onu koluma takıp gezdirmem. Jaguar'ım ya da Ferrari'mle gezinmek ya da arkadaşlara silah göstermek gibi. "Abi bak, bir Glock aldım yeni". Hemen çıkarır, namluya da mutlaka bir mermi sürer. Pipisini gösteriyor aslında. Bu yaşta pipisini gösteremeyeceği için de tabancasını gösteriyor. Öteki arabasını, beriki manken sevgilisini gösteriyor. Fallusun cinsiyeti yok. Dişi bir varlık da rahatlıkla fallus olabilir.

Engin Günaydın, ortaokulda İstiklal Marşı söyletirken erekte olan beden eğitimi öğretmenini anlatmıştı nisan sayımızda.

Milliyetçilikle, ırkçılıkla fallik muhayyilenin çok yakın yerlerde durduğu muhakkak. Tersten düşün, ırkçı aşağılamalarda mutlaka fallik bir şey vardır. Mesela, zencilerin büyük penisi olması hikâyesi. Bu, aslında, eskiden zencilerin hayvana daha yakın yaratıklar olduğunu kanıtlamak için kullanılan bir efsaneydi. Şimdi biraz Zizek anlatacağım. Öteki, etnik ya da millî öteki, bizim için hep bizde olmayan bir şeyi çalmış olan kişi. Zizek buna "jouissance" hırsızlığı der.

"Jouissance"ı nasıl çevirmek en uygunu? Zevk mi, keyif mi?

Keyif. "Plaisir" - "jouissance" ayrımını ilk Barthes kullandı, sonra Lacan da kullandı. İngilizceye "plaisir"i "pleasure" olarak çeviriyorlar, onu haz ya da zevk diye çeviriyoruz. Lacan çevirilerinde "jouissance"ı aynen bırakıyorlar. Ben de Türkçe "jouissance" demeyi tercih ediyorum, çünkü çok anlamlı bir kelime. Keyif sadece cinsel değil ya, zevk deyince hemen cinsele gidiyor aklım. Halbu-

"Dick/Dik", Karolin Fişekçi, 2009

ki "zevkler ve renkler tartışılmaz"daki zevk de var. Biz Zizek çevirilerinde keyif dedik sonuçta. Haz hepimizde olabilen bir şey. "Enjoyment" ise hiçbir zaman tam olarak edinemediğin bir şey, çünkü hep fantastik düzeyde var. O anlamda da, mesela cinsellik alanında yaşadığın hazla fantastik cinsellikte yaşadığın "enjoyment" aynı şey değil. Cinsel fantezilerindeki hazla, onu gerçekten yaşadığın zaman aldığın haz arasında bir fark var. İşte o fark da "plaisir" ile "jouissance" arasındaki, "haz" ile "keyif" arasındaki fark. Hiçbir zaman gerçekte yok o, fantezi düzeyinde var. Bu da temeldeki eksikten kaynaklanıyor. Fallus vaat edilen, ama hiç gerçekleşmeyen bir şey, hep bir vaat olarak kalıyor. Hepimizde biraz var, ama hiçbir zaman istediğimiz kadar yok. Hiçbirimizin siki arzuladığımız kadar büyük değil; hiçbirimizin elindeki iktidar o kadar yetmiyor... Karının üzerinde iktidarın var da, sokakta iri yarı biri omuz koyduğunda iktidarın orada çalışmıyor. Hiçbir zaman yeteri kadar yukarıda olmak mümkün değil. Hep senin fallik keyfini kesen başka birinin keyfi var. Obama olduğun zaman bile bazı konularda ne yapacağını danışmanların söyleyecek. Hiç kurtuluşun yok. Keyif mutlak bir tasarım olduğu için, ama mutlak hiçbir zaman da varolamadığı için, her zaman bir keyif eksikliği var. Ve bu keyif eksikliği çok erkenden beri var. Hep fantezisini, hayalini kurduğum keyif bende yok. Neden? Çünkü başka biri çaldı da ondan. Bir ötekine atıyorsun suçu: Etnik ötekiler, kadınlar, geyler, lezbiyenler... Senin bilmediğin bir şeyi biliyorlar kuşkusuyla yaşıyorsun. İki kişi senin dışında, kendi aralarında gülsünler, dıştalanmış olursun. Keyif hırsızlığı başlar orada, onlar öteki olurlar. Bütün millî ve etnik ötekilikler de böyle. Öteki hep senin için çalınmış bir keyfin temsilcisi. O yüzden ona yapabileceğin her kötülük mubah. Dolayısıyla, millî ötekiyi oluştururken zaten cinsel bir eksik üzerinden oluşturuyorsun. Milliyetçilik konusunda attığın her adım, öldürdüğün PKK'linin kulağını kesmek de dahil buna, sana cinsel bir haz vermek zorunda. Niye yapıyorlar yoksa? Sana komutanın "git bunları öldür" diyebilir. Sen de gönüllü ya da gönülsüz ateş edebilirsin, öldürebilirsin. Ama sana kimse "bunun kulağını kes, boynuna as" demez. Peki ama niye yapıyorlar? Sadece özel timciler de yapmadı bunu. 18 ay askerlik yapan, askerden dönünce de bir daha silahla işi olmayacak çocuklar bunu yaptılar. "Mutilation", tamamen sado-mazo cinsel davranış, adamın kulağını kesiyor, üzerine ayağını koyup poz veriyor. Bunların hepsi cinsel davranış. Niye yapıyor bunu? Adamı o öfkeye, o şiddete iten şey cinsel köklü ve eksiklik hissinden geldiği için, ancak onunla tatmin oluyor ya da geçici olarak tatmin olduğunu zannediyor. Kulağı kesecek, boynuna yedi kulağı asıp kolye yapacak. Sonra, askerlik bitecek, memlekete dönecek, amirinden hakaret işiten, polisten dayak yiyen, çocuklarının bir yaşa geldikten sonra lafını dinlemediği, aşağılanan bir adam olacak. Dolayısıyla, mutlak tatmin yok. Millî hezeyan halinde İstiklal Marşı söylerken de cinsel bir haz alacak ister istemez ondan. Bunlar yan yana duruyorlar çünkü. Milliyetçilik ve ırkçılık her zaman fallik bir eksiklikten kaynaklanan ideolojilerdir. Milliyetçi tören her zaman o eksiğin giderilmiş olduğu ilüzyonunu yaratır. Nihaî fallik imge olarak 1935 Nüremberg kongresini hayal ederim. Orada siki kalkmamış bir Nazi çocuğunun olabileceğini hayal edemezsin. O kadar müthiş bir eksiklik giderilmesi momenti ki o, adamlar muhtemelen orada kendilerini tam hissediyorlardı. Her şey tam, hayatın bir anlamı var. Hiçbir tören bizim bu kadar bütünlenmiş hissetmemize yol açmaz; komünistler şüpheci insanlardır, hiçbir şey bizi tam olarak tatmin edemez. Biz kendi törenimizden de şüphe duyarız, kendi memnuniyetimizden de şüphe duyarız. İtalyanlar için Nazilerle aynı şeyi söyleyemiyorum. İtalyanların faşist törenleri hiçbir zaman o kadar ciddiye de alınmıyor, onlar hep hafif şakasını da yapıyor. Almanlar kadar ciddiye alıp yüceliğin yücesi bir yerlere tırmanmıyorlar. İtalyanlar zaten fallik bir toplum, Akdenizliler. Akdenizli kültürler ile kuzeyli kültürler arasında bir temel fark, birinin "jouissance"ı, yani keyfi yücelikte, diğerinin gündelikte araması. Biz Akdenizliler hep gündelik hayatta buluruz bunu, çok fazla yücelemeyiz. Türk milliyetçiliği de öyle; nereye kadar tırmansa, öyle yüce törenler üretemez. O yücelik ancak Almanlarda, kuzeylilerde olabilecek bir şey.

Milliyetçilik ve ırkçılık fallik bir eksiklikten kaynaklanan ideolojiler. Milliyetçi tören o eksiğin giderilmiş olduğu illüzyonunu yaratır. Nihaî fallik imge olarak 1935 Nüremberg kongresini hayal ederim. Orada siki kalkmamış bir Nazi çocuğunun olabileceğini hayal edemezsin.

En fallik örnek olarak Nuremberg kongresinin akına gelmesini biraz açar mısın?

Leni Riefenstahl'ın filminden ("İradenin Zaferi", 1935) geliyor aklıma, çünkü orada çok yüce bir cinsel haz var. Bütün genç SA'ların yüzlerine bakıyorsun, hepsi orgazm oluyor gibi, hepsi birörnek duruyor. Başka bir örnek, "Cabaret"yi (Bob Fosse, 1973) düşün; orada Amerikalı kız (Liza Minnelli) ve İngiliz erkeğin (Michael York) hedonizmi vardır en başta. İngilizin son derece kasıntı ve gey olmasına rağmen, Weimar Almanyası'nda Berlin'in hedonist havasına girmişlerdir. Derken şehrin dışına çıkarlar, "Tomorrow belongs to me"yi söyleyen Nazi oğlanı görürüz. Bütün hedonizm, hayattan keyif alma biter, çok daha yüce bir şey vardır orada. Yarına atılmış, tamamen ertelenmiş bir keyif. O çocuğun yüzü, etraftan katılanlar, Nazi selâmına geçiş... Bir tarafta Liza Minnelli ile Michael York'un hayatlarındaki "jouissance", öbür tarafta gelmekte olan Nazi dünya. Onların cinsel hazzı bambaşka bir yerde artık. Kabaredeki çıplak bacaklarda, memelerde, belden aşağı esprilerde değil artık, bunların hepsi bitmiş, her şey birdenbire yücelmiş, ama gene de çok cinsel. Michael York ile Alman kontu arasındaki eşcinsel ilişki tam gündeme yeni gelmişken, oraya bir pırıl pırıl oğlan koymak boşuna değil. Tam o sırada soylu Alman Nazi ile İngiliz oğlan arasındaki eşcinsel ilişki konuşuluyordu.

O kont bozuntusu Nazi değildi galiba...

Kendisi Nazi değil, partinin içinde değil, ama, "Nazileri kullanacağız, onlar gerekiyor artık" diyen adam. "Cabaret" politik açıdan çok önemli bir filmdir, maalesef politik değeri bilinmemiştir. Faşizmi, nazizmi anlamak için "Cabaret"den başlamak gerekir diye düşünürüm hep.

"İnsan doğası erkekliği ve kadınlığı, vermeyi ve almayı bir arada barındırıyor. Bence, her erkek hayatında en az bir defa vermeli, ki vermenin nasıl bir şey olduğunu anlasın. Dünyadaki saldırganlığın bir kısmından böyle kurtulabiliriz." Grace Jones böyle diyor, sen ne diyorsun?

Güzel söylemiş de, işler keşke o kadar kolay olsaydı... Ernst Roehm, Hitler'in sağ kolu, başından beri SA'nın şefi olan adam eşcinseldi. 1934'te, o meşhur Uzun Bıçaklar Gecesi'nde tasfiye edilen, Hitler tarafından bütün kurmaylarıyla birlikte öldürtülen adam hani. Penetrasyonun "alıcı ucunda" olmak nedir, biliyordu mutlaka. Şiddet dozunda bir azalma olmuş mu? Roehm aynı zamanda Nazi hareketinin başlamasından 1934'e kadar Yahudilere ve komünistlere yönelik şiddetin baş sorumlularındandır. Kendimizi kandırmayalım: Fallusu ve onun yanında getirdiği tüm ayrıcalıkları reddetmeden, bunlara sahip çıkmaktan vazgeçmeden, penisin olmuş-olmamış, penetre etmişsin-edilmişsin fark etmiyor.

Hale Tenger'in "Böyle Tanıdıklarım Var" işine ne diyorsun?

"Sikimden Aşşa Kasımpaşa"yı biliyordum, ama bu işi ilk defa görüyorum. Çok ilginç. Ulus-devlet kimliğinin bir yandan fallusla, bir yandan boyun eğmeyle oluşan harcı. "Görmüyorum, konuşmuyorum, duymuyorum"u boyun eğme, "submission", eyvallah etme simgesi olarak düşün, bir yanda o, öte yanda fallik iktidar, ikisini bir araya getirirsen ulus-devletin harcı işte. Ulus-devlet tam bu. +

FEMİNİZM VE AİLE

Hetero seksüel mukaveleler

İngiltere'nin önde gelen feminist düşünürlerinden Stevi Jackson, 18. LGBTT Onur Haftası vesilesiyle İstanbul'daydı. 1970'lerin bilinç yükseltme toplantılarından bu yana yazıp çizen, '80'lerde Thatcherizme karşı İşçi Partisi'nde örgütlenen Jackson, "Heteropatriyarkal aileye queer ve feminist yaklaşımlar" başlığı altında konuştu. Evlilik yerine sivil birlikteliği, çocukların kolektif yetiştirilmesini savunan, cinsel organlarımızı mesela "saçlarımız" gibi algılamamız gerektiğini söyleyen Jackson'a Söyleşinin ardından teybimizi uzattık...

Söyleşi: Çiğdem Öztürk

Kendinizi materyalist feminist olarak tanımlıyorsunuz. Radikal feminizm ile materyalist feminizm arasındaki ilişki nedir?

Stevie Jackson: Radikal feminizme atfedilen yanlış bir yargı var. Radikal feminizm, erkeklerin ve kadınların doğal olarak farklı olduğunu ve kadınların doğaları gereği barışçıl, sevecen ve ahlâklı yaratıklar olduğunu iddia etmez, aslında pek az radikal feminist böyle düşünür, hele ki materyalist feministler asla. Radikal feminizm çok geniş bir terim, pek çok farklı biçimi var. Materyalist feminizm de bunlardan biri. Ben, "kadınsılık" düşüncesini savunan Fransız feministlerin görüşlerine karşı çıkarak kendini ortaya koyan Fransız materyalist feministlerden etkilendim. Materyalist feministler, patriyarkal baskıya karşı kadınsılığı özgürleştirme mücadelesi veren bu görüşe "neofemininity" adını veriyor ve bu görüşü gerici buluyorlar, çünkü bu bakış esasen patriyarkal sosyal düzenin ürünü olan farklı olma biçimlerine kıymet veriyor. Materyalist feministler erkeğin ve kadının sosyal doğası üzerinde durur, kadın ve erkek denen kategorileri yaratanın patriyarkal sosyal düzen olduğunu öne sürer. Erkek ve kadın arasındaki ilişkiyi açıklamak için Marksist metodolojiyi kullanırlar, bu ilişkiyi sınıf ilişkisine benzetirler. Marksist sınıf analizinde burjuvazi ve proletarya nasıl birbirinden bağımsız bir biçimde varolmazsa, nasıl aynı sosyal ilişkinin parçalarıysalar, kadınlar ve erkekler de aynen öyledir.

Materyalist feminizm postmodern feminizme nasıl yaklaşıyor?

Materyalist feministler arasında heteroseksüellik üzerine en çok söz söyleyen Monique Wittig, kadınların ve erkeklerin heteroseksüel bir mukavele üzerinden ilişkilendiğini öne sürer. Kadınları ve erkekleri yaratan bu heteroseksüel mukaveledir. Wittig, lezbiyenlerin bu gerçekten kaçtığını iddia ediyor, çünkü lezbiyenler heteroseksüel ilişki içinde açıklanan kadın tanımını reddediyorlar. Fakat birçok materyalist feminist, özellikle de Christine Delphy, bu konuda Wittig'e katılmıyor ve hiçbir kadının patriyarkal sosyal ilişkiler ağının dışında kalamayacağını öne sürüyor. Lezbiyenler birey olarak erkeklerle ilişkiye girmekten kaçınsa bile, sonunda bağlı oldukları bir sosyal düzen var. Wittig'in çalışmaları, Judith Butler üzerinden queer teorisini de etkiledi. Butler, Wittig'e referans veriyor olsa da, Wittig'in analizlerinin materyalist yönlerini görmezden geliyor. Wittig, heteroseksüel mukavelenin, sadece cinsellik mukavelesi değil, bir iş mukavelesi olduğunu da net bir biçimde ortaya koyuyor. Butler ise, Wittig'den farklı olarak, olaya sadece cinsellik üzerinden bakıyor. Bugün heteroseksüellik üzerine analiz yapan materyalist feministlerin sayısı bir elin parmağını geçmiyor, benimle birlikte Amerika'dan Chrys Ingraham var, biz heteroseksüel ilişkiyi cinsel bir ilişki olmanın ötesinde de tartışıyoruz. Heteroseksüel ilişki, kadın ve erkek arasındaki iş ilişkisini de kapsıyor, emek pazarında da yansılamaları var, mesela tarih boyunca eşit iş için erkeklerin kadınlara göre daha yüksek ücret alması kadınları maddî olarak erkeklere bağımlı kıldı. Heteroseksüellik, sadece cinsel ilişkide değil, bütün sosyal ilişkiler ağı içinde görülebilir. Cinsiyetin oluşturulmasında çok merkezî bir rol üstlenir. Patriyarka şimdilerde bir terim olarak gözden düştü, ama materyalist feministler cinsiyeti hiyerarşik bir ilişki biçimi olarak gördüğü için, bunu böyle tartışmak mümkün, aslında insanların patriyarkaya atfettikleri bu kavramda da kendini gösteriyor.

Peki queer teorisiyle nerede ayrılıyorsunuz?

Hepimiz heteronormativiteyi eleştiriyoruz, ama onların eleştirileri kendini daha ziyade kültürel seviyede gösteriyor. Ben normal ve sapkın olanın kültürel tanımlarını heteroseksüelliği ayakta tutan resmin bir parçası olarak algılıyorum, resmin tamamı bu değil. Queer teorisyenleri özel olarak heteroseksüel ilişki içinde ne olup bittiğiyle fazla ilgilenmiyor, heteroseksüel ilişkinin cinsiyet düzeni ile arasındaki bağları görmezden geliyorlar. Materyalist feministlerse, heteroseksüelliğin imtiyazlı kural olmasından ziyade, heteroseksüel ilişki içindeki hiyerarşiye vurgu yapıyor.

"Toplumsal cinsiyet" hem queer teorisinin hem de feminizmin uzun yıllardır kullandığı bir terim olmasına rağmen hâlâ bir muğlaklık barındırıyor. Nedir bu toplumsal cinsiyet?

Feministler toplumsal cinsiyeti kendi alanlarına mâledince, "cinsiyet" biyolojik farklılığa işaret etmek için, "toplumsal cinsiyet" ise biyolojik cinsiyetin üzerine inşa edilen sosyal, kültürel ya da psikolojik farkı tanımlamak için kullanıldı. Fransız materyalist feministler başından beri doğal bir cinsiyet ayrımının olmadığını iddia ediyordu; yapmamız gereken, sosyal düzenin bu ayrımı nasıl yarattığını deşifre etmekti. Reddedilen fiziksel farkın varlığı değil, bu farka atfedilen önem. Birçok Fransız materyalist feminist toplumsal cinsiyet terimine şüpheyle yaklaştı, bu terim biyolojik cinsiyet üzerine kuruluydu. Christine Delphy bu terimi kullandı, çünkü toplumsal cinsiyetin sosyal ve doğal bir fenomen olarak cinsiyeti açıklamak için alan açtığını düşünüyordu. Öte yandan, toplumsal cinsiyet ancak ve ancak sosyal olarak açıklanabiliyor. Bazı queer çalışmalarında da dillendirilen bir soru var, Judith Butler da soruyor bu soruyu: Eğer toplumsal cinsiyetin anatomik cinsiyetle ilgisi yoksa, belki de cinsiyet başından beri toplumsal cinsiyet dediğimiz şeydir. Toplumsal cinsiyetin merkezinde ayrım fikri yatıyor. Ama öte yandan feminen ya da maskülen olmayı sorgulayan bir tarafı da var. Tarihin belli bir döneminde, belli bir kültürel ya da doğal bağlam içinde feminen ya da maskülen olmak ne ifade edi-

yor? Bence Christine Delphy'nin toplumsal cinsiyet analizinde ortaya attığı ilginç konulardan biri, sosyal düzenin çok sıkı bir parçası oluşu. Hal böyle olunca, toplumsal cinsiyetin içeriğine bakarsak, ayrım olgusu sosyal düzenin çimentosu oluyor.

Sizin heteroseksüel çekirdek aile modelinin dışında kalan aile modellerine ilişkin çalışmalarınız da var.

Aslında ailelerin farklı biçimler alabileceğini kabul eden bir bağlam üzerinden sosyolojik çalışmalar yapıyorum. Britanya'da geleneksel çekirdek ailelerin yanısıra, tek ebeveynli aileler, evlat edinmiş aileler, ayrılıp yeniden aile kuranlar da var, ayrıca şimdilerde bu resim içinde lezbiyen ve gey aileler de yer alıyor. Ama birçok açıdan heteroseksüel çift üzerine kurulu aile düzeni, kendini kural olarak dayatıyor, bütün diğer modeller buradan türeyen çeşitlemeler oluyor. Britanya, Avrupa ve Amerika'daki duruma baktığımızda hane içi açısından heteroseksüel çekirdek aile, toplum içinde bir nevi azınlık durumuna düşmüş gibi görünüyor, ama insanların çoğunluğu herhangi bir zaman dilimi içinde heteroseksüel çekirdek aile içinde yaşıyor ya da yaşayacak oluyor. Çocuğu olmayan aileler çocuk sahibi olabilir, evli olmayanlar evlenebilir, yaşlılar geçmişte çocuklarıyla yaşamış olabilir... Heteroseksüel çekirdek aile sayısında düşüş olduğunu iddia edenler yanılıyor. Üstelik, bu aile tipi her açıdan sağlamlaştırılmış durumda; siyasetçiler sürekli aile hakkında konuşuyor. Kısa süre önce "tüyler ürpertici" İngiliz bütçesi açıklandığında, bütün tartışma sıradan ailelerin bu durumdan nasıl etkileneceği üzerine yürütüldü, genel olarak insanların nasıl etkileneceği üzerine değil.

Heteroseksüellik üzerine analiz yapan materyalist feministlerin sayısı bir elin parmağını geçmiyor. Biz heteroseksüel ilişkiyi cinsel bir ilişkinin ötesinde de tartışıyoruz. Heteroseksüel ilişki, iş ilişkisini de kapsıyor.

Sizin kendi deneyiminiz, etrafınızdaki aile modelleri nasıl? Eskiye göre değişiklik oldu mu?

Benim kuşağımdan birçok feminist akademisyen hiç evlenmedi, çocuk sahibi de olmadı, ama elbette istisnalar var. Bizim kuşak için evlilik gerek kişisel arzularımız açısından, gerekse siyaseten uzak durulması gereken bir şeydi. Bugünlerde en büyük tartışma, gey ve lezbiyenlerin evliliği ve "sivil birliktelik" etrafında dönüyor. Bu, lezbiyenler arasında daha çok tartışılıyor, bence gey erkekler daha az mücadele ediyor. Birçok lezbiyen, özellikle de feminist lezbiyenler bu konuya şüpheyle yaklaşıyor, lezbiyenlerin daha eşitlikçi ilişkiler kurma yönünde çabaları var. Eskiye göre daha az olsa da, yaşamını çift olarak sürdürmek istemeyenler de var. Birleşik Krallık'ta sivil birliktelik hakkı tanınıyor. Sivil birliktelik ebeveynlik yapma hakkını veriyor, hastalık halinde partnerinin sağlık durumuna ilişkin bilgi alabiliyorsun, ayrıca miras hakkı da tanınıyor. Aslında miras farklı bir mesele, vasiyet yeterli oluyor, ama konut için sivil birlikteliğin tanıdığı miras hakkı önem kazanıyor. Bu durum birçok çiftin hayatını kolaylaştırıyor elbette, fakat olumsuz yanları da var. İki taraflı bir tartışma sürüyor, bir taraf evlilik hakkı üzerine tartışıyor, çünkü sivil birliktelikle evlilik aynı şey değil. Diğer taraf da bunun evlilikten farklı olmadığını iddia ediliyor, olay evlilik gibi algılanıyor, hatta evlilik gibi kutlanıyor. Ayrıca, tüm bunların lezbiyen ve geyleri heteroseksüel norma indirgeyen girişimler olduğunu düşünenler var. Bu durum yeni dışlama biçimleri de üretti. Çünkü bunun esas işlevi belli: Lezbiyen ve gey yaşam tarzlarını saygın kılmak. Eğer hayatınızı cici, monogam bir çift olarak sürdürüyorsanız, saygıdeğer bir orta sınıf yaşama sahipseniz, iyi vatandaş sayılıyorsunuz. Fakat farklı yaşamak isterseniz, saygıdeğerlik hakkını kaybediyorsunuz. Sivil beraberliğin yoksul çiftler açısından da bazı talihsiz sonuçları oldu; özellikle, erkek gey çiftlere göre daha yoksul olan lezbiyen çiftlerde. Çünkü refah devleti çiftlerin ekonomik olarak birbirine bağlı olduğu fikrinden hareket ediyor. Eğer çiftlerden biri çalışıyorsa, diğeri sosyal yardım alamıyor. Kurulu düzene sahip lezbiyen çiftler üzerine yapılan bir araştırma, eşitlikçi bir ilişki kurmuş çiftlerin varlığını ortaya koyuyor. Aslında, çiftler pek de desteklemedikleri yasalarla istemedikleri bir ilişki biçimine zorlanıyor.

Konunun bir de sinemada, edebiyatta, kültür hayatında yansımaları var. Mesela 1996'da en iyi yabancı film Oscar'ını alan Marleen Gorris'in anaerkil bir yaşamı merkez alan "Antonia's Line"ı iki kadının aşkını da hikâye ediyordu ve izleyiciden büyük alkış almıştı. 2005'te Ang Lee'nin iki erkeğin aşkını anlatan filmi "Brokeback Mountain" üç Oscar aldı.

"Antonia's Line"ı biliyorum, ama seyretmedim. Sinemayla aram iyi değildir, daha ziyade televizyon dünyasını biliyorum. Şimdilerde İngiliz televizyonundaki dizilerde eşcinsel bir çiftin bulunması vakayı adiyeden sayılıyor. Gey ve lezbiyenlere yönelik programları da var; ayrıca, gey, lezbiyen ya da queer toplumundan sunucular ekrana daha çok çıkıyor. Bu noktada kültürün queer'leştirilmesinden bahsedebiliriz. Elbette dünyanın bazı yerlerinde daha yaygın, bazı yerlerinde değil. Bazen diziler homofobi gibi konuların tartışılması için alan açabiliyor, çünkü senaryo gereği bir gey ya da lezbiyen çift illâ ailelerinden homofobik tepkiler alıyor ve bu durum dizi içinde tartışılıyor. Ama Steven Seidman gibi sosyologların iddialarını da dikkate almak gerektiğini düşünüyorum. Anaakım Hollywood sinemasında gey karakterler elbette filmlere giriyor, hatta "Philadelphia" gibi geyleri merkeze alan filmler de çekiliyor. Ama bunlar daha ziyade Seidman'in "normal gey" olarak tanımladığı karakterler. Beyaz, orta sınıf, vatansever, bakımlı, namuslu vatandaşlar ve genellikle büyük bir heteroseksüel ailenin parçası olarak karşımıza çıkıyorlar. Bu bir görünürlük sağlıyor tabii, ama çok belirli bir kesim için. Medyanın her alanında böyle mi, bilmiyorum, ama anaakım Hollywood sineması için bu iddia geçerli.

Buna bir geçiş dönemi diyebiliriz?

Geçiş dönemi mi, bilmiyorum, belki de bir normalizasyon süreci.

İstanbul'da geçirdiğiniz Onur Haftası'nı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Birçok toplantıya ve tartışmaya katıldım. Bence burada gayet canlı bir siyasal ortam var. Türkiye'deki feminizmin tarihine ilişkin öğrendiklerim, erken dönemdeki örgütlenme sorunları, ordu meselesi, hapis yatanlar, bana Birleşik Krallık'ta radikal olmanın daha kolay olduğunu düşündürdü. Eğer zorlarsan İngiltere'de de hapse girebilirsin, ama siyasal radikallere karşı buradaki kadar sert bir tutum yok. İstanbul'daki onur yürüyüşü elbette Londra'da ya da başka büyük kentlerdekine göre daha az kalabalıktı, ama çok etkiliydi. Uzun süre sokağı esir aldı, gürültülü, canlı, eğlenceliydi ve ilginçti, çünkü içinde bir sürü başka politik mesele de barındırıyordu. Görünür bir Kürt temsilinin de olduğunu düşünüyorum. Birbiriyle kesişen meseleler, değişik siyasal gruplar da yürüyüşün parçasıydı. Sloganları anlayabilmeyi çok isterdim. Bana biraz tercüme ettiler, ama kesmedi. +

Stevi Jackson, istanbul LGBTT Onur Haftası yürüyüşünü belgelerken

Fotoğraflar: Çiğdem Öztürk

BARCELONA MEKTUBU

Castellers ruhu

Barcelona, iki gün üst üste "ulus-devlet"le hesaplaştı. 10 Temmuz'da şehrin gördüğü en büyük kalabalık, İspanya Anayasa Mahkemesi'nin Katalunya referandumu aleyhindeki kararlarını protesto etti. 11 Temmuz'daysa İspanya ilk defa Dünya Kupası finali oynayacaktı. Tahtın veliahtının bizzat izlediği maçta İspanya tutulabilir miydi? Ama peki ya rakip Hollanda'yla müsemma "total futbol"u millî takıma taşıyan ruh ve oyuncular Barcelona'ya aitse?

Ulus Atayurt

Dünya Kupası finalinden yaklaşık 24 saat önce, 10 Temmuz akşamı, Barcelona'nın gurur kaynağı olan, yaklaşık 150 sene evvel Katalan şehir planlamacısı Ildefonso Cerdá tarafından hayata geçirilen l'Eixample mahallesinin geniş bulvarı Gran Via üzerinde kalabalık toplanmaya başladı.

L'Eixample, zamanın Paris'ine alternatif olarak grid sokaklara ve Kızıl Viyana dönemini andıran, parklı bahçeli geniş avlulara sahip olduğu için (her ne kadar avluların çoğu özelleştirilmiş olsa da) tarihçesini her Katalan sosyalistin göğsü kabararak anlattığı bir bölge. Fakat bir buçuk asır içinde, tüm Katalanların ağız birliği ettiği üzere, hiç bu kadar büyük bir gösteriye tanıklık etmemişti. Gösterinin nedeni, İspanyol Anayasa Mahkemesi'nin 28 Temmuz'da verdiği bir karar.

Karara göre, 30 Eylül 2005'te Katalan Parlamentosu'ndan geçtikten sonra yapılan referandumda yüzde 73.24 ile kabul edilen ve akabinde İspanyol Parlamentosu'ndan da onay alan, Katalunya'nın otonom statüsünü perçinleyen anayasa değişikliği paketinin 14 kritik maddesi iptal edildi. Ayrıca 22 maddenin de "İspanyol ulusunun bölünmez bütünlüğüne karşı yorumlanamayacağı" notu düşüldü.

Bu karar, Katalan partilerinin çoğunluğu kadar, 1979'da İspanya'yı 17 otonom bölgeye ayıran ve tedricen daha fazla özgürlük getirilmesini öngören Otonomi Referandumu'nun ilkelerine aykırı olduğu için iktidardaki İspanyol Sosyalist Partisi (PSOE) tarafından da kınandı. Katalunya'da murad edilen hiçbir sosyal, ekonomik ve hukukî yerelleştirme gerçekleştirilmediği gibi, on üyesinin altısı sağcılardan oluşan mahkeme, dil haklarında da geri adım attı. Yerel mahkemelerde Katalancanın da kullanılması zorunluluğu kaldırıldı, Katalancanın eğitimdeki önceliği öğretmenin inisiyatifine bırakılarak bir anlamda ekarte edildi.

Andrés Iniesta Luján

Katalunya'nın büyük yürüyüşü

Hararetli kalabalık geniş bulvarın üzerinde toplanmaya başlarken, ilk dikkati çeken, Katalan bayraklarındaki çeşitlilik. Klasik Katalan bayrağı enlemesine beş sarı ve dört kırmızı şeritten oluşuyor, tevellüdü Ortaçağ'a kadar gidiyor. Bayrağın kısa kenarında, içinde kızıl bir yıldız bulunan sarı bir üçgen varsa, bu hem Katalunya'nın bağımsızlığını savunduğunuza hem de komünist olduğunuza delalet ediyor. Bu bayrak 1968'le beraber kullanılmaya başlanmış. Ancak hemen, söz konusu üçgenin mavi olduğu başka bayraklar beliriyor. Mavi yıldız, Küba'nın bağımsızlığı için 1906'da adaya akan ve ön saflarda savaşan Katalanların dönüşte kullanmaya başladığı bir detay. Bugün de birçok genç, üniversite sonrası ilk iş Chiapas'a uğruyor. Bazı Katalan bayraklarında Zapatistaların balaklava'sını görmeye başlarsak şaşırmayalım.

Kalabalık gürültücü değil. Hatta Katalan halkı, kimi zaman Basklar tarafından tiye alınan bir itidale sahip. Gösteriye İspanyol sağının en büyük partisi PP (Halk Partisi) ve yüzeyde Katalan bölgesel partisi gibi gözüken, ancak aşırı liberal sağ eğilimli İspanyol partisi UPyD ile göbek bağı bulunan Vatandaşlar Partisi (Ciutadans) dışında tüm partiler katılım çağrısında bulundu. Bu da, son yerel seçimlere göre seçmenlerin yüzde 86'sına tekabül ediyor. Hangi korteje dahil olunacağı kuşkusuz önemli bir mesele. Gösteriye beraber gittiğimiz yirmi kadar Katalanın hemen hepsi ya iç savaşın cumhuriyetçi geleneğini devam ettirdiğini iddia eden Katalan Cumhuriyetçi Solu'na (ERC) ya da İspanyol Sosyalist Partisi'nin (PSOE) yerel kolu Katalan Sosyalist Partisi'ne (PSC) oy vermiş. Ancak şimdi hepsi pişman. Zira hem ERC içindeki göçmen karşıtı sağ gruptan rahatsızlar, hem de sosyal yardımları tırpanlayan, göçmen haklarını genişletmeyen, maaşları yüzde 10 oranında azaltan ve kriz sonrası İspanyol sermayesinin borçlarını halka ödetmeye çalışan PSOE'den talep ettiklerini alamamışlar. Eko-sosyalist platform (ICV-EUiA) ve CUP gibi liberter komünist partiler ise rüştünü ispatlamamış durumda.

Saatler ilerledikçe kalabalığın hem 1977'de, diktatör Franco'nun ölümünden iki sene sonra otonominin ilanı için yapılan büyük gösteridekinden, hem de 2003'te Irak işgaline karşı toplanan devasa kitleden daha yoğun olduğu kanaati yayılıyor. Soldaki genel rahatsızlık, hemen tüm siyasîlerin son dakikada ön saflarda arz-ı endam etmeleri. Gerçekten de, günlerdir dönen gösterinin şekli ve işleyişi hakkındaki süflî tartışmalar insanı bezdirir cinsten...

Katalunya otonom yönetiminin ve PSC'nin başkanı José Montilla, merkezî yönetimdeki PSOE ile göbek bağından dolayı gösteriye iki gün kala ince ayar çekiyor. Katalunya'nın Katalan kökenli olmayan ilk başkanı Montilla, gösterinin sloganı "Som una nacio, nosaltres decidim"i ("Biz bir ulusuz, kendimiz karar vereceğiz") kabul ettiğini, ancak bu sloganın yazıldığı pankartın arkasında değil de, Katalan bayrağının arkasında yürümek istediğini açıkladı. Böylece abes bir ara formül icat edildi. Katalan bayrağı ortada yer alacak, arkasında da Montilla dahil, Katalunya'nın son altı başkanı yürüyecek. Bu bayrağın sağında "biz bir ulusuz", solunda ise "kendimiz karar vereceğiz" yazılı iki pankart taşınacak.

Yerel seçimlere az kaldığı için, siyasîlerin alicengiz oyunlarından usananları anlamak kolay. Zaten kitlenin büyük ço-

ğunluğu da bir süre sonra tamamen gösteriye odaklanıyor. Sekiz şerit genişliğindeki Gran Via bulvarı bir saat içinde ellerindeki "tabalet" (Katalan trampeti) ve "dolçaina"larla (Katalan zurnası) halk şarkıları söyleyen, yediden yetmişe insanlarla doluyor. Yer yer gruplar halinde gözümüze ilişen siyahî göçmenler de şarkılara katılıyor. "İn-dependencia" terennümü kitlesel bir boyut kazanmıyor, yerine dört bir yandan şarkılar yükseliyor.

İspanya İstatistik Kurumu'nun kiraladığı özel araştırma şirketi Lynce, saat 19:00 sularında "özel bir bilgisayar programıyla" tespit ettiği katılımcı sayısını açıklıyor: 56 bin. O vakit, gösteri Gran Via sınırlarını aşarak kuzeye yönelmiş, Passeig de Gracia Bulvarı'nı da doldurmuş vaziyette. Yaklaşık 20 dakika sonra yerel polisin helikopterlerden çektiği fotoğraflar basına servis ediliyor. Barcelona'nın sembollerinden akasya ağacının yapraklarıyla bezeli büyük bulvarda yaklaşık iki kilometre boyunca asfalt gözükmüyor. Lynce şirketi hemen düzeltme yapıyor. Güya narin yapraklı akasya ağaçları ve akşamüstü güneşi bilgisayar programının doğru çalışmasını engellemiş. Yeni sayı 650 bin. Saat 20:30 sularında iki büyük bulvara sığmayan kitle kuzeydeki eski kasaba, şimdilerde şehrin entelektüellerinin gözde mahallesi Gracia'nın dar sokaklarına sızıyor. Polis nihaî sayıyı açıklıyor: 1.5 milyon.

Tek bir taşkınlık olmuyor; sola, özellikle de sosyal merkezlere karşı şiddet dolu müdahaleleriyle anılan izbandut gibi Katalan polisi aylak aylak etrafa bakıyor. Göstericiler barlara doluşarak gösterinin muhtemel etkilerini konuşurken, Katalan şampanyası "cava" tüketiliyor. Ancak havadaki belirsizlik, "bundan sonra ne yapabiliriz" hissiyatı gecenin ilerleyen saatlerinde Barcelona'nın nemli sıcağı gibi insanların üzerine çörekleniyor.

Katalanlar ve özellikle sosyalist kanat, İspanya'nın bir kralı olmasını hazmedemediği gibi, monarşiyi kaldıracak bir refererandum yapacağına, kadınların iki nesil sonra kraliçe seçilmelerine imkân sağlayacak bir yasa çıkaran Zapatero'nun "demokratlığına" veryansın ediyor.

"Katalan"la "Nazi" yan yana gelir mi?

Ertesi gün, yani 11 Temmuz ise Katalan tarihinin en ikircikli günlerinden biri. Zira "İspanya Krallığı", tarihinde ilk defa Dünya Kupası finali oynayacak. Takımda, ilk 11'de ortalama altı Katalan oynuyor, ama nihayetinde çoğu Katalan için İspanyol millî takımı Kral Carlos'un takımı. Günlerden pazar ve ahali Gotik ve Raval mahallelerinin güneşten sakınmış dar sokaklarında, sırtını akasya ağaçlarına ve taş duvarlara vermiş kafelerde öğle kahvaltısı ediyor. Akşam fazla kaçıranlar la clara (yarım ölçü bira, yarım ölçü limonlu gazoz) takılıyor, herkesin elinde bir önceki günün tahlilini yapan günlük gazeteler. Birinci sayfalarda gösterinin kuşbakışı fotoğrafları yer alıyor. İspanyol solunun yerel gazetesi Periodica, Katalan liberallerinin yayın organı Vanguardia ve yerel sol gazete Avui katılımcı sayısını 1 milyon 100 bin civarında açıklarken, Lynce şirketi tiye alınıyor.

Ancak asıl rahatsızlık, El Pais ve El Mundo gibi İspanya'nın büyük gazeteleri okunduğunda başgösteriyor. Bazı köşeyazarları, hatta Sanchez Drago gibi kalburüstü yazarlar "Nazi" ve "Katalan" kelimelerini bir arada zikretmekte beis görmüyorlar. Merkez medya ve Katalan medyası arasındaki uçurum her geçen gün büyürken, çoğu temsilcisi Madrid'den bildiren dış basın ise tam bir dezenformasyon kaynağı. The Guardian sayıyı "100 bin civarı" diye bildirirken, Avusturya gazetesi Der Standart'ın başlığı ise "Katalanlar artık fakir İspanyolların yükünü taşımak istemiyor".

Oysa anayasa değişikliği, Katalunya'nın dış borcundan daha az bir miktarın İspanya hükümetine aktarılmasını öngörüyor. Dahası, Katalunya, GSYH açısından İspanya'da (Navarra, Bask ve Madrid'den sonra) dördüncü sırada yer alsa da, merkezî hükümetin kontrolündeki paylaşım ilişkileri içinde kişi başına düşen sağlık bütçesinde 13, eğitimde ise 14. sırada. Yani dar gelirli kitleler açısından bakıldığında, Katalunya aslında fakir bir bölge.

Barcelona finalde kimi tutar?

Akşamüstü güneşi Barceloneta sahillerini kavururken, kaçınılmaz tartışma başlıyor: Akşam final seyredilecek mi, seyredilirse nasıl bir tutum takınılacak? Evvelki gün, gösterideki Brezilya formalı gruplar dikkatimizi çekmişti. Meğer Katalanların bir kısmı, Brezilya'da yapılacak olan 2014 Dünya Kupası'na Katalunya millî takımı olarak katılma yanlısıymış. Ancak futbol tutkunu Katalanlar arasında bu fikir pek itibar görmüyor ve bu kesim Katalan mahallî liginin Barça'dan ibaret olmasının futbol kültürünü baltalayacağını iddia ediyor. Haksız da değiller. Espanyol, Girona ve diğer küçük takımlardan teşkil edilecek bir ligin fazla bir mânâ ifade etmeyeceği herkesin malûmu.

Futbol tutkunu Katalan arkadaşlarla, bir nebze Tarlabaşı'na benzeyen, göçmenlerin dolup taştığı Raval mahallesine yollanıyoruz. Amacımız, Atlanta adlı mahallî takımın lokalinde ucuz bira eşliğinde finalin tadına varmak. Ancak saat daha 19:00 olmadan bir Anadolu kahvesini andıran lokal tıklım tıkış olmuş bile. Burada en son Gana-Uruguay çeyrek final maçını seyretmiştik. Üç-dört Afrikalı ve bizim dışımızda, mekânın büyük çoğunluğunun Uruguay'a meyletmesini Raval'deki Latin göçmenlere bağlamak yanlış olmaz.

Sonraki istikametimiz, henüz dört yıldızlı otellerin tebelleş olmadığı Raval'in iyice arka sokaklarındaki isimsiz bir bar. İçerisi hıncahınç dolu, ama öbeklenecek bir yer bulabiliyoruz. Ortalıkta pek turist yok. Barcelonalılar, özellikle yaz aylarında, merkezdeki La Rambla bulvarından

Anayasa Mahkemesi'nin Katalan haklarını budayan kararına karşı Barcelona'nın Gran Via bulvarı, tarihinin en büyük kalabalığını gördü: 1.5 milyon...

kaçıyor. Zira her gün şehirde, az buz değil, 800 bin turist bulunuyor. Bu da, iki buçuk milyonluk şehrin merkezini, herkesin fason paella'cılara, Starbucks ve benzeri zincir restoranlara tıkıştığı bir dekor haline getiriyor. Filipinli göçmenlerin oluşturduğu bir grup, maçın başlamasıyla beraber İspanya lehinde canhıraş tezahürata başlıyor. Bir arkadaş "anlamıyorum" diye veryansın ediyor: "300 küsur sene İspanya tarafından sömürüldüklerini bir çırpıda nasıl unutuyorlar?"

Cruyff'un çocukları

Siyasetten maçın heyecanına kayan arkadaşlar arasında ise İspanya takımında tebarüz eden Barcelona tavrı konuşuluyor. Katalan futbol takipçileri arasında Hollanda geleneğine vefa ve özellikle Cruyff'un Barcelona'ya ve takım futboluna katkısı her fırsatta dile getiriliyor. "Biz onlardan daha Hollandalıyız" diyor bir arkadaş gülerek. Cruyff - Van Gaal - Rijkaard çizgisi öne çıkarılırken, Rijkaard'ın zaman zaman futbolcuların saha dışındaki lakayt tavrına müsamaha göstermesi, Ronaldinho'nun gece hayatına dadanmasına ses çıkarmaması başlıca eleştiri konusu.

Öte yandan, Barça taraftarlarına göre, Katalan futbolunun, daha doğrusu Barcelona'nın sacayaklarından biri Hollanda usûlü pas trafiği ise, diğerleri kulubün demokratik yapısı (kulüp başkanı eşit hakka sahip 120 bin üye tarafından seçiliyor ve kulubün borsaya açılmasına izin verilmiyor) ve "Castellers" ruhunun yeniden canlandırılması.

Barcelona'nın sacayaklarından biri Hollanda usûlu pas trafiği ise diğerleri kulübün demokratik yapısı ve "Castellers" ruhunun yeniden canlandırılması.

"Castellers", yani "kaleciler", Katalunya'nın kadim toplumsal ritüellerinden biri. Kasaba halkı bir meydanda toplanıyor ve "kalenin" temelini oluşturacak güruha alttan destek veriyor. Bu temelin üzerinde üç kişi ilk katı oluşturuyor. Kimi zaman insan kulesi 10 kata kadar çıkıyor. Aşağıdan yukarı doğru gittikçe gençlere yer veriliyor ve kulenin en tepesine bir çocuk çıkıyor. "Kale" yıkılırsa, kasaba halkından bir deryanın üzerine yumuşak düşüş yapıyorsunuz. Kule başarılı olursa, tepedeki çocuk elini havaya kaldırıyor. İşte, bir arkadaşın yorumuyla, Barça'nın hocası Guardiola, Hollanda'nın takım futbolu geleneğine Castellers'in dayanışma azmini eklediği için başarılı oldu. Kalenin her bir taşı yekdiğerinden daha önemli değil, en yukarda ise altyapıdan yetişen "çocuklar" –Messi, Puyol, Xavi, Iniesta, Pique, Valdes, Pedro– yer alıyor. "Barcelona'da" diyor dostumuz, "14 aydır sakat olan Milito ve takımın golcüsü Messi eşit miktarda konuşma hakkına sahiptir. Eto'o, fazla demeç verdiği için gönderildi."

Biraz abartılı bulduğumuz Castellers açıklamasına bir tomar para dökülerek alınan David Villa ve İbrahimoviç'i örnek göstererek şerh koyarken, Şili göçmeni ve hararetli bir İspanya taraftarı olduğu her halinden anlaşılan barmen kıyak babında bedava bira servis ediyor. İspanya'nın oyun hâkimiyeti Katalan arkadaşlar arasında da yumuşak baş sallayışlarıyla onaylanıyor. Ta ki, ekranlarda İspanya Kralı Juan Carlos'un oğlu, veliaht prens Felipe gözükene kadar. Tarihte Bourbon hanedanıyla hiçbir zaman barışık olmamış Katalanlar ve özellikle sosyalist kanat, İspanya'nın bir kralı olmasını hazmedemediği gibi, monarşiyi kaldıracak bir refererandum yapacağına, kadınların iki nesil sonra kraliçe seçilmelerine imkân sağlayacak bir yasa çıkaran Zapatero'nun "demokratlığına" veryansın ediyor.

Maçı hak edenin kazanması ve barda İspanya sempatizanından fazla Puyol'cunun bulunması, gecenin sükûnetle sona ermesine el veriyor. Bir bira eşliğinde maçtan artakalanları konuşurken, Cruyff'un söyleyecekleri de merak konusu. Bugün dünyanın en iyi orta saha oyuncusu addedilen Xavi'nin erken bir prototipi sayılan Guardiola, Cruyff'un Barcelona'nın başında bulunduğu dönemde orta sahanın belkemiğiydi. O yüzden burada söz hakkı bir şekilde önce hep Cruyff'a veriliyor. Takımdaki aktif görevini bıraktıktan sonra Barcelona'dan ayrılmayan, Katalancası kıt, İspanyolcası garabet bulunsa da takım üzerinde halen büyük etkiye sahip olan Cruyff, Barcelona yönetiminin fahrî üyesi ve kulübün onursal başkanı. Takıma tebelleş olan kalantor para babalarını da lafını sakınmadan eleştirebildiği için herkesin kulağı bir kat daha fazla onda. Demeci gecikmiyor: "İniesta, Barcelona'nın gerçek yüzünü temsil ediyor. Kabiliyetlerini sonuna kadar zorlarken kaslarına da sonuna kadar acı çektirmekten geri kalmıyor." İspanya'nın kupa zaferine bu "Katalanca" yorum, Barcelonalıların gönlüne bir nebze su serpiyor. Öte yandan, aslen Castilla de la Mancha'lı olan, yani İspanya Krallığı'nın bağrından gelen İniesta'nın Katalan futbolunun ve kültürünün medar-ı iftiharlarından sayılması da, Katalan "nazizm"inin nev-i şahsına münhasırlığına işaret ediyor. Hakeza, İniesta'nın Barcelona'daki İspanyol göçmenlerinin takımı Espanyol'un geçen sene kalp krizinden ölen kaptanı Dani Jarque'ye gol sonrası tişörtüyle gönderdiği "seni asla unutmadık" mesajı da, onun bağdaştırıcı varlığına en güzel örneklerden biriydi.

Üç-dört arkadaş, geceyarısından sonra Raval'in dar sokaklarından La Ramblas'ın ışıklarına çıktığımızda, İspanyol bayraklarına sarınmış binlerce turistle karşılaşıyoruz. "Gördüğün gibi" diyor arkadaşlardan biri, "turizm de terörizmin bir çeşidi". Aslında Barcelona'nın birçok duvarında yer alan bir duvar yazısını tekrarlıyor.

La Rambla'dan iki kilometre ötede, evvelki günkü gösterinin yapıldığı Gran Via'nın güneyindeki Espanya meydanında toplanan 40 bin kadar İspanya taraftarı ise, geceyi dükkânları taşlayarak ve "Puta Katalonia" (Orospu Katalunya) diye bağırarak geçirdi. Ertesi gün, İspanyol ya da Katalan, istisnasız bütün gazetelerin başsayfasında İniesta'ya yer verildi. Katalan diyarında, gece ve gündüz kadar birbirinden farklı bu iki günün en önemli bağdaştırıcı öğesi olan genç futbolcu, kuşkusuz bu itibarı zaten çoktan hak etmişti. +

KIBRIS MEKTUBU

Ben ben olmadığımdan hiç düşünemem ki

Şarkılarımızda Kıbrıs'ın müstesna bir yeri var. Kıbrıs'taki TC propagandasında da şarkıların. Ama bu arada, hemen her gün Rum tarafına geçen Kıbrıslıtürklerin aksine, AKP'nin başka planları da var. Çıkarmanın 36. yıldönümü için yapılan kutlamalar vesilesiyle, buyrun "Yavru Vatan"ın hâl-i pür melâline...

Serkan Seymen

"Geç otur, birazdan kalkacayık" dedi şoför. Nemden yapış yapış olmuş bir halde minibüsün kalkmasını beklerken bilmeniz gereken bir şey var. "Birazdan" halihazırda her yerde olduğundan daha izafî bir "zaman birimi" Kıbrıs'ta. Ama sorun değil, şoförün de belirttiği gibi, minibüsün "kliması yanıyor" sonuçta. Dışarıda ayakta dikilmektense içeride oturmak daha iyi yani. Girne - Lapta minibüsü "birazdan" kalkacak zaten!

Patrick Balfour, nam-ı diğer Lord Kinross, 1949'da üç ay kaldığı Lapta'daki hayatını anlattığı kitabında Kıbrıslıları "oturan insanlar" diye tarif ediyor. Lapta'da yürüyüşe çıktığında Kıbrıslıları hep aynı şekilde görürmüş: Arkası dik sandalyelerinde, bazen birbirleriyle konuşsalar da, çoğunlukla suskun oturur ve öylece bakarken... "Bir Kıbrıslı için oturmak başlı başına bir meşguliyettir" diyor. Ve bir yabancı gördüklerinde söyledikleri ilk şey her zaman "oturmaz mısınız" olurmuş! Dik arkalıklı, hasır örgülü, bildiğiniz kahvehane sandalyesini de uzun uzun tasvir etmiş. İşini bilen ehlikeyfler altı sandalye kullanırmış: Biri oturmak için, ikisi kollarına, ikisi bacaklarına... Kalan bir tane? O da kahve fincanı için masa görevini görürmüş.

Minibüs durağının az ilerisinde, meşhur Dome Otel'in karşısındaki TSK'ya ait orduevinin kapısındaysa ışıl ışıl yanan manidar bir yazı var: "Gelecek, çalışkan olanlarındır." Altındaki imza, elbette ki, Mustafa Kemal Atatürk.

Maaşlar ve gerçekler

Bu mevsimde aslında çok kalabalık olması lâzım, ama liman boyunca uzanan restoranlar ve pub'lar yarı yarıya boş bugünlerde. Kıbrıs Türk Hava Yolları, büyük zararda olduğu gerekçesiyle AKP'ye yakınlığıyla bilinen Atlasjet'e geçirilince uçuşlar tam bir kargaşaya döndü ve yaz tatilini Kuzey Kıbrıs'ta geçirmeye niyetlenmiş, biletini de aylar öncesinden kestirmiş Britanyalı turistler gelemediler. Verdikleri paranın üzerine de muhtemelen soğuk su içmiş durumdalar.

Türkiye Başbakanı Tayip Erdoğan ve KKTC Başbakanı İrsen Küçük bir süre önce ortak bir basın toplantısı yapmış ve Erdoğan –en hafif ifadeyle– diplomatik temayüllere pek uymayan bir şekilde KKTC başbakanına maaşını soruvermişti. 8 bin lira alıyordu başbakan. Peki, bir banka müdürünün maaşı ne kadardı? 14 bin lira... Erdoğan'a göre kabul edilemez bir durumdu bu ve artık buna son vermek gerekiyordu.

Türkiye basını, Sabah Yayın Yönetmeni Erdal Şafak başta olmak üzere, zaten bir süredir Kuzey Kıbrıs'taki maaşları dillerine dolamıştı. "14 bin lira maaş alan banka müdürü" diye bahsedilen, KKTC Kooperatif Merkez Bankası'nın genel müdürüydü. Ve, üç ila beş bin lira arası maaş alan devlet memurlarıyla, bahçeli evleriyle, yollarındaki yabancı otomobilleriyle, ucuz benziniyle Türkiye'deki vergi mükelleflerini sömüren, tembellikleriyle meşhur Kıbrıslılar, aynı zamanda Türkiye'yi beğenmeyecek kadar da nankördü.

"Bir başbakan 8 bin lira, bir banka müdürü 14 milyar alıyor, olmaz böyle şey!" diyen Türkiye başbakanının sözlerini "Erdoğan'ı çıldırtan maaşlar", "KKTC'deki maaşlar Erdoğan'ın tepesini attırdı" gibi başlıklarla vermeyi tercih eden Türkiye basınındaki haberlerde eksik kalan bazı unsurları biz tamamlayalım şimdi: Mukayese etmek gerekirse, Türkiye'de başbakan maaşı 10 bin lirayı buluyor. KKTC Kooperatif Merkez Bankası'nın Türkiye muadili Ziraat Bankası'nın genel müdürünün maaşıysa 47 bin lira. KKTC Merkez Bankası'nın raporlarına göre KKTC, Türkiye'ye göre temel ihtiyaç maddelerinin fiyatları mukayese edildiğinde neredeyse yüzde 25'e varan oranda daha pahalı. Kendisine villa ve otomobil tahsis edilen KKTC Merkez Bankası Genel Müdürü'nün aylık maaşı ise 27 bin lira. Küçük bir bilgi: KKTC'nin Merkez Bankası Genel Müdürü Türkiye hükümeti tarafından "anavatan"dan atanıyor.

Basında yer alan haberlere göre, KKTC İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı sıfatını haiz Cemil Çiçek de Kuzey Kıbrıs'taki kamu bankalarının sıkışık durumda olduğunu ve müdahale edilmesi gerektiğini açıklamıştı. Başbakan Erdoğan'sa TC Yardım Heyeti vasıtasıyla yılda 600 milyon lirayı KKTC'ye hibe ettiklerini söylüyordu. Erdoğan konuşmasında "maaşları görüyorsunuz" diyerek sendikaları suçluyordu. Ve "artık oturarak kazanmak yok, herkes çalışacak, farklı farklı kazanacak" diyordu.

Kuzey Kıbrıs'ın sendikaları "Sendikal Platform" imzasıyla "Sayın TC Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan" başlıklı açık mektupla cevap verdiler: "Sendikalarımızın verdiği mücadele; sizin ve KKTC'de hükümet olduğunu zannedenlerin de gayet iyi bildiği gibi, 14 bin TL alan bir-iki ayrıcalıklı kişi için değildir. Sendikalar, emeğiyle zar-zor geçinebilen emekçilerin yaşam şartlarını geri götürmemek için mücadele etmektedir. Sözlerinizde samimi iseniz, sizin memurunuz olan, 20 bin TL + ödenek alan KKTC Merkez Bankası müdürünü geri çekin! Bizim maaşlarımızla KKTC vatandaşı müdür atayın."

Kıbrıs Türk Narenciye Üreticileri Birliği Başkanı Mehmet Ali Aybar'a göreyse Erdoğan "özelleştirme" adı altında "TC'leştirme" politikası güdüyordu ve gönderildiği söylenen paranın nasıl dağıtıldığı Türkiye gazeteleri tarafından hiç araştırılmıyordu: "Devlet kurumları özelleştirme adı altında

TC'leştirildi. KKTC Merkez Bankası'nda bulunan mevduatın büyük bir bölümü Türkiye'ye aktarıldı. Memurların haricinde kredi almak güç. KKTC bankaları tüketiciye Türk Lirası kredi için yüzde 35 faiz uyguluyor. Ancak KKTC Merkez Bankası aracılığı ile Türkiye'ye aktarılan mevduat birikimleri yüzde 8 faizle kredi olarak verildi. TC, KKTC'nin iki bankası olan Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası ve Vakıf Bank'ın da tasfiye edilmesini istiyor. TC Devlet Bakanı Cemil Çiçek'in 'KKTC'deki kamu bankalarının yapısının zayıfladığı' yönündeki söylemi, Vakıf Bank ve Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası'na para yatırmayın çağrısı anlamı taşıyor. Çiçek, 'bu bankalardan mevduatınızı çekin' diyor. TC Yardım Heyeti üç bin yerli üreticiye 2.5 milyon TL destek verirken, üç TC'li tüccara ise 14 milyon TL destek verdi."

Tekno-mehterle şafağa doğru

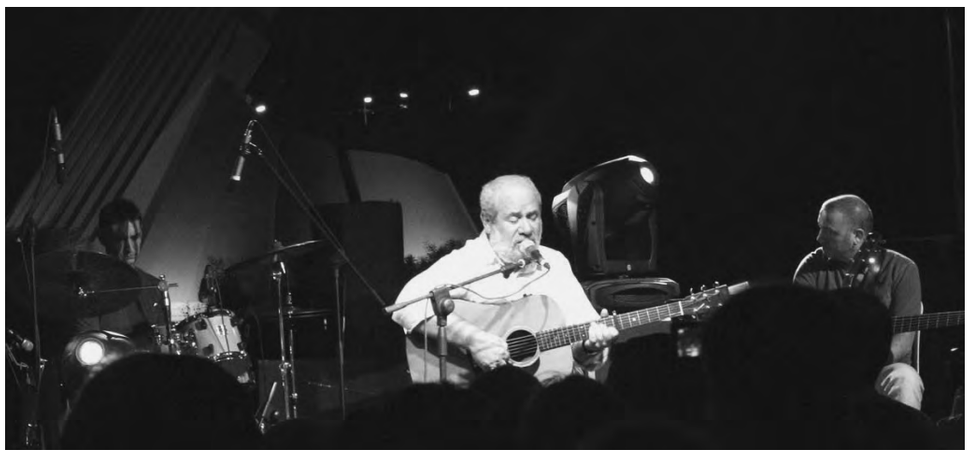
Nihayet 2010 yılının 19 Temmuz gecesi Girne - Lapta minibüsü yola koyuluyor. Sanıldığının aksine, trafiği kilitleyecek kadar büyük bir yoğunluk yok yolda. Yoğunluk beklentisinin nedeni, bu gece turistik adı Escape Beach olan Çıkartma Plajı'nda yapılacak olan etkinlik: Şafak Nöbeti... Tam 36 yıl önce, 20 Temmuz sabahı, 15 Temmuz'da Kıbrıs'ta yapılan Yunan darbesi sonucu bozulan anayasal nizamı tekrar kurmak adına, Türk Ordusu Ada'ya tam bu noktadan çıkmıştı.

Sahne KKTC ve Türkiye bayraklarıyla süslenmiş. Alanın dört bir yanında plastik sandalyelerde oturuyor herkes. Sandalye bulamayanlar kenarlardaki çimlerin üzerinde. DJ elektronik altyapılı mehter marşları, 10. Yıl Marşı derken Ferhat Göçer'den "slow" bir parçaya geçiyor ve gecenin sunucularından yerel bir TV kanalının genç anchorman'i, "bu biraz ağır oldu, değiştirsek" diye kendisini uyarıyor. Ülkenin dört bir yanından konvoylar yolda, az sonra burada olacaklarmış. Kornalar çala çala alana girecekler ve bize katılacaklarmış. Ama önce varolan kitlenin "ayaklandırılması" lâzım. O sandalyelerden kalkmalılar ve sahnenin önüne birikmeliler. "Sandalyelerinizi de alıp gelin o zaman"a dek varan ısrarlı anonslar sonucu sahne önü kalabalıklaşıyor sonunda. Bayraklar sallanıyor, tekno altyapılı 10. Yıl Marşı bir kez daha dinleniyor. Ve gecenin ilk önemli konuğunun alana geldiği anons edildiğinde, testosteron yüklü bir grup kurt işaretleriyle bağırıyor: "Bozkurt Denktaş", "Kıbrıs'ı satanı biz de satarız"...

Rauf Denktaş "Kurucu Cumhurbaşkanıma mikrofonu devrediyorum" anonsuyla başlayan "devletinize sahip çıkın, Rum bizi yok etmek için hazır bekliyor, sakın devletinizden vazgeçmeyin" tavsiyeleriyle yüklü konuşmasını tamamlayınca, DJ, Işın Karaca'dan çalıyor: "Vatanımız için, bayrağımız için, hep beraber çalışacağız..." Sunucuysa "bayrakları göreyim" diye bağırıyor. "Birazdan büyük bir usta bizimle olacak" diye de ekliyor. Büyük ustadan kasıt, Bülent Ortaçgil. Bu sırada DJ elektronik altyapılı mehter marşı serisinden devam ediyor: "Ey şanlı ordu, ey şanlı asker..."

Sebebini çözmek zor, DJ'in bir Ferhat Göçer takıntısı var. Bu kez bir Sezen Aksu şarkısını seslendiriyor Ferhat Göçer: "Acıdan geçmeyen şarkılar biraz eksiktir..." Coşkunun düşmesi üzerine bir kez daha uyarılıyor sunucu tarafından. Çelik'ten "Atam"a hızlı bir geçiş yapılsa da, bu çocuk şarkısı kıvamındaki eser de yükseltemiyor nabzı.

Akabinde bir şiir dinlememiz gerekiyor. Bir genç kız Salih Mehmet Ersoy'a ait bir şiiri tüm teatral yeteneğini kullanarak okumuyor, daha da fazlası, yaşıyor. İsmi Mehmet Akif Ersoy'u çağrıştıran Salih Mehmet Ersoy'un şiiri de çok tanıdık geliyor kulağa. Çünkü "Korkma, yaşayacak kurduğumuz cumhuriyet, vatan toprağında kalsa da tek mert" diye başlıyor, "Hakkıdır hakka tapan Türk halkının istiklâl" diye sonlanıyor.

"Kıbrıs çıkarması günlerinde ilk LP'sini yayınlayan Bülent Ortaçgil, 36. yıl kutlamasında 'Fikret'i de analım' diyor. Acaba sözleri Bülent Ecevit'e ait olan, 'Bir soyun kanı olmasın varsın damarlarımızda akan' diye başlayan 'Olmasın Varsın' mı var sırada? Biz de romantik ve naifiz galiba..."

Bu esnada Bülent Ortaçgil sahne gerisinde. Sunucumuz, kendisini anons edecek olmaktan ne kadar mutlu olduğunu anlatıyor ve "kendisinin bir şarkısını bize hatırlatacak olan var mı aranızda" deyip sahne önündeki orta yaşlı bir hanıma uzatıyor mikrofonu, o da hiç nazlanmadan, sözlerini biraz yeniden yazsa da, söyleyiveriyor: "Olmalı mı olmalı mı / Yoksa hiç düşünmemeli mi / Ama ben ben olmadığımdan / Hiç düşünemem ki..." Bilinçli, ironik bir tercih olabilir mi acaba?

Ve beklenen kişi sahnede... Her zamanki asık yüzüyle yerine oturuyor Ortaçgil. Acaba içinden "ben nereye düştüm böyle" diye geçiriyor olabilir mi? "Tam 36 yıl önce burada bir çıkarma yaşandı. Ve ben tam 36 yıl önce ilk 33'lük plağımı çıkarmıştım. O zamanlar uzaktan, İstanbul'dan bir genç olarak basından takip ediyordum olan biteni. Böyle sivil bir inisiyatifle sivil bir kutlama yapılmasının çok yararlı olduğunu düşünüyorum" diyor ve şarkılarına geçiyor.

Yağmur duası ve "mavi sihir"

"Olmalı mı Olmamalı mı"yla başlıyor o da konsere. Klasik şarkılar geliyor arka arkaya. Sonra, "Bugün yağmur bir kadın saçıdır..." diye ritmi biraz düşürüyor. "Bunlar 36. yıldönümü olan bu çıkarmadan bile eski şarkılar" diyor. 40. sanat yılını kutluyor bu sene. Konuyla pek ilgisi yok ama, Hürriyet'in Kelebek ekindeki köşesinde İstanbul'da müzisyen konukların katılımıyla yapılacak 40. Yıl Konseri'ne mutlaka gidilmesi gerektiğini söyleyen Tuna Kiremitçi, yazılmış en güzel Türkçe şarkı sözü diyordu "Yağmur" için. Şarkının sözleri İsveçli şair Arthur Lundkvist'e ait ve Ortaçgil'in sözleri kendisine ait olmayan tek şarkısı. Şarkının gücü yağmuru yağdırmaya yetmiyor, bittiğinde havada bir değişiklik yok. Yıllar önce, 1958'in nisan ayında, Associated Press Kıbrıs'tan haber geçmiş abonelerine:

"Binlerce Kıbrıslı Türk ve Rum dün siyasal ayrılıklarını unutup bu yılın ekinini kurtarabilmek için beraberce yağmur duasına çıktılar. Tören, Doğu Kıbrıs'ın Karpas bölgesinde Galinopomi adlı Türk köyünde yapıldı. Yılbaşından beri bu bölgeye yağmur yağmamıştı. Çiftçiler, bu hafta da yağmur yağmazsa mahvolacaklarını söylüyorlardı. Binlerce Türkle Rumun toplandıkları yerde bir hoca Kur'an'dan, bir Rum papaz da İncil'den parçalar okudular. Türk köylüleri beraberce dua etmek için köylerine gelen 2000'i aşkın Rumu ağırladılar ve dualar akşama kadar sürdü. Gün sona ererken henüz havada bir değişiklik yoktu."

52 yıl önce, toplumlararası çatışmalar yeni yeni başlarken Türk ve Rum köylüleri birlikte yağmur duasına çıkmışlar. Bugün alanda, gazeteci merakıyla gelmiş olan yoksa şayet, tek bir Rum yok. Aslında gecenin organizasyonunu yapan KKTC Dış Basın Birliği, basın açıklamasında "1974 Mutlu Barış Harekâtı"nın "hem Türklere hem de Rumlara barış getirdiğini" söyleyerek Rumları da konsere çağırmıştı. Ne de olsa 1974 yılında harekât başladığında, Başbakan Bülent Ecevit mikrofonlara "biz sadece Türklere değil, Rumlara da barış götürmeye gidiyoruz" demişti. "Türk jetleri şu an Rum mevzilerine çiçek atıyorlar" demişliği de vardı.

Özel Harp Dairesi başkanlığı yapmış, 1974'te çıkarmaya Tuğgeneral rütbesiyle katılmış, Diyarbakır Cezaevi'nde yapılanların baş sorumlularından ve 1980 sonrası Turgut Özal'ın ve Koç Holding şirketlerinin danışmanlığıyla taltif edilmiş Kemal Yamak, "Gölgede Kalan İzler ve Gölgeleşen Bizler" adıyla kaleme aldığı anılarında bu "jetlerin çiçek atma meselesine" açıklık getirir. Bülent Ecevit çıkarma öncesi Genelkurmay'da yapılan toplantıda jetlerin Rum mevzilerine önce çiçek atarak barış için geldiklerini ispatlamalarını, eğer karşı taraf ateş açarsa karşılık vermelerini talep etmiş gerçekten. Yamak, "tabii kendisi askerî konulardan uzak, şair ruhlu, romantik, naif bir insan olduğu için" diyerek hafif müstehzî nakleder hatıratında bunu.

"Şimdi Fikret'le yaptığımız şarkılardan birisini söyleyerek, kendisini de analım" diyor Bülent Ortaçgil. Acaba sözleri Bülent Ecevit'e ait olan, "Bir soyun kanı olmasın varsın damarlarımızda akan" diye başlayıp "Bu sudan, bu tattandır ikimizde de günah / Bütün içkiler gibi, zararı kadar leziz / Bir iklimin meyvasından koparılmış bir içkidir / Bütün bu kötülüklerimiz / Aramızda bir mavi sihir / Bir sıcak, sımsıcak bir deniz / Kıyısında birbirinden de güzel iki kardeş milletiz" diye devam eden "Olmasın Varsın" mı var sırada?

Biz de romantik ve naifiz galiba, "Mama, çikolata, misket gazoz karamela" diye giriveriyor Ortaçgil sıradaki şarkıya.

"Girne'den yol bağladık..."

Ortaçgil'den sonra sırada Yasemin Kumral var. Şafak Nöbeti etkinliğine katılmak için Amerika'dan kalkıp gelmiş, uçaktan indiği gibi soluğu burada almış! Elbette, ilk şarkısında "Girne'den yol bağlıyoruz Anadolu'ya"... Sonra Mevlâna'dan olduğunu söylediği "herkes arınabilir içindeki düşmanlıktan" diye başlayan bir şarkıya geçiyor. Oradan da "Şu sevgi dedikleri yağmura benzer" diye başlayan "Yağmuru durdurabilir misin" adlı esere. Sonra? Son şarkısı, "Girne'den Yol Bağladık Anadolu'ya"... Bir kez daha...

Sırada kumsalda, ellerde meşaleler, şafağın sökmesini hep birlikte bekleme ritüeli var. Meşalelerin içinde yanan yağın kesif dumanı nemli havayı iyiden iyiye çekilmez kılarken, sunucular "şafak nöbetçileri, bu kutlu görevde, az sonra teknelerle gazilerimiz gelecek, tıpkı 36 yıl önce olduğu gibi gemilerden inecekler ve mücahitlerle kucaklaşacaklar" diyor.

Yanımızda duran eski bir mücahit o geceyi çok iyi hatırlıyor. O zamanlar 20'lerinin başında henüz. Gemilerden Türk askerleri kıyıya inerken karşı tepeden açılan ateşin uçaklarca susturulamadığını ve lav silahlı bir birliğin Rum mevzilerine doğru karadan yola çıktığını hatırlıyor. Bir de, bir süre sonra yükselen alevlerin arasından yükselen Rumca "manamou manamou" (anam, anam) çığlıklarının hâlâ kulağında olduğunu söylüyor. "Artık" diyor, "bunların ardından nasıl birlikte yaşayacağız?"

36 yıl önce, Türk ordusunun Ada'ya çıkmasının ardından 162 bin Rum kuzeyden güneye, 65 bin Türk de güneyden kuzeye göç etmişti. Türklerin güneyde bıraktıkları ev sayısı 15 bin, Rumlarınsa 40 bindi. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kaybı 498'di. Ölen Rum sayısı ise 4 bin.

2003'te, savaşın 29. yılında sınır kapıları açıldığında, kimsenin beklemediği bir şey olmuştu. Her iki tarafta da Kıbrıslılar onca yıldır geçmelerinin yasak olduğu bölgeyi görmek için saatlerce kuyruklarda beklemişlerdi. Hem kuzeyin hem de güneyin yöneticilerinin beklemediği bir şeydi bu. Bugün güneyden kuzeye, kuzeyden güneye geçişler Kıbrıs kökenliler için günlük hayatın bir parçası. 2010'un ilk altı ayında kuzeyden güneye yapılan toplam geçiş sayısı 735 bin. Kıbrıslıtürkler ücretsiz hastane hizmetinden alışverişe ve hatta çalışmaya güneye geçiyorlar. Rumlarsa bu yılın ilk altı ayında 305 bin geçiş yapmışlar. Kıbrıslıtürkler sadece geçiş sayısında Rumları ikiye katlamıyorlar, aynı şekilde güneyi ziyaret ettiklerinde hatırı sayılır miktarda parayı Rum dükkânlarında bırakıyorlar. KTHY'nin tarihe karışması üzerine Kıbrıslıtürkleri Avrupa uçuşlarını Güney'den, Larnaka üzerinden yapmaya başlayınca, Rum tarafı sınır kapısından havaalanına dek ücretsiz servis koydu kendileri için. Devlet Bakanı Cemil Çiçek'e bakılırsa, bu yıl sonuna dek çözüm bulunacak. Muhteviyatı bilinmese de, Çiçek Rumlara aba altından sopa göstermeyi de ihmal etmiyor. Çözüm bulunamazsa herkes kendi yoluna gidecek. İşin uzmanları emsal olmadığını söylese de, Kosova'daki gelişmeler iştahları kabartıyor.

Cami seferberliği

Atlasjet'i bünyesinde barındıran şirketin beş yıldızlı ve kumarhaneli otel inşaatının temel atma törenine katılan Cemil Çiçek'in bir müjdesi daha var. Anavatan Kıbrıslıtürklere sadece maddî yönden yardım yapmayacak artık, ruh dünyası da güzelleştirilecek. Nasıl mı? Lefkoşa'nın orta yerindeki otobüs terminalinin yerine 30 milyon liraya mal olacağı söylenen külliyesi ile birlikte dev bir cami inşaatı planlanıyor AKP tarafından. Sendikalar ise, ekonomik kriz gerekçesiyle ücretler tırpanlanmaya çalışılırken, 162 okula karşılık 181 caminin olduğu Kuzey Kıbrıs'ta milyonlarca liranın cami inşaatına ayrılmasını protesto etmeye hazırlanıyorlar.

Türk ordusunun Ada'ya çıkmasının ardından 162 bin Rum kuzeyden güneye, 65 bin Türk de güneyden kuzeye göç etmişti. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kaybı 498'di. Ölen Rum sayısı ise 4 bin.

Sabaha karşı havai fişekler patlıyor. Civarda oturanlar sabahın sessizliğinde uykularından sıçrıyorlar muhtemelen. Aniden kumsaldaki iskeleye 12 adet imam diziliyor ve şafak sökerken sabah ezanını okuyorlar. O esnada kıyıya yanaşan bir bottan inen bir avuç gazi çiçeklerle karşılanıyor. İmamlardan biri dualar okuyor, şehitlerin ve Bülent Ecevit'in ruhuna rahmetler okuyor. Ortalık aydınlanırken herkes dönüş yoluna geçiyor. Sunuculara bakılırsa seneye aynı günde yine burada toplanacaklar, ellerinde meşalelerle şafağa kadar nöbet tutacaklar. "Yüzlerce yıl bu devam edecek" diyor sunucumuz.

Bir zamanlar Ecevit

Hava aydınlanırken tek bir bulut bile yok gökyüzünde. Sıcak kendini göstermeye başlıyor. Yıllar önce Associated Press'in geçtiği yağmur duası haberinde olduğu gibi. Tarihin güzel bir şakası belki; 1974'teki çıkarma için kendisine rahmetler okunan Bülent Ecevit, 1958'de genç bir gazeteciyken Associated Press'in haberini okuyup çalıştığı Ulus gazetesinde bir yazı kaleme almış. Okuyunca insana "keşke hep şair kalsaydın" dedirtiyor. Ajansın naklettiğimiz haberini alıntıladıktan sonra şöyle diyor:

"Bu bir masaldan parça değil, bir düş değildir. Associated Press ajansının çarşamba günkü bülteninde okuduğumuz Lefkoşa kaynaklı bir haberdir bu. Tanrının rahmetinden de, kullarından da umut kesilemeyeceğini gösteren bir haber. (...) Ama ne var ki, milletlerin kaderlerine hükmetmeye kalkışan insanların, devlet adamlarının, siyaset adamlarının pek çoğu böyle basit ve açık örneklerden ders almazlar. Onlar ya bir ters mantığın, ya bir takım vehimlerle önyargıların ya da kendi toplumlarında türlü maksatlarla, bazen son derece küçük ve bencil hesaplarla körükledikleri düşmanlık ve ihtirasların kölesi olmuşlardır. Kapıldıkları bu akıntıda milletlerini de beraberce sürüklerler. (...) Ama kuraklık tehlikesi Kıbrıs'ın bir köyünde Türklerle Rumları beraberce yağmur duasına çıkarırken, Müslüman Türk köylüler, beraberce dua edebilmek için Hıristiyan Rum komşularını kendi köylerinde ağırlarken, siyaset adamları Kıbrıs meselesinin Ege ve Akdeniz'de müşterek Türk - Yunan manevralarına engel olduğunu veya Türklerle Rumların artık asla dostça yaşayamayacaklarını ileri sürerler.

Evet, Kıbrıs meselesi görünüşte bir çıkmaza girmiştir. Dünyada çıkmaza girmiş gibi görünen daha birçok siyasal meseleler olmuştur, vardır ve olacaktır. Ama bu siyasî çıkmazlar insan münasebetlerindeki çıkmazların bir sonucu değil, sebebidir.

İki düşman toplum arasındaki siyasal meseleler halledilince, o zamana kadar asla geçinemeyecekleri sanılan insanların aralarındaki din, dil, soy ayrılıkları ne kadar derin olursa olsun, pekâlâ dostça, birbirlerini anlayarak yaşayıp geçindikleri görülür. İki düşman milletin birer ferdini, içinde bulunduğu siyasal atmosferden çıkarırsanız, o an dost olmakta hiçbir zorluk çekmezler."

Ecevit'in son cümlesi sanki bugün için yazılmış gibi: "Ama ne yazık ki ajans haberinin dediği gibi, henüz havada bir değişiklikten iz yoktur." +

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Bildiğimiz dünyanın sonu

Ne olacak bu havaların hali? Yaz başından beri, nemle gelen aşırı sıcak, bir anda bastıran şiddetli sağanaklar bu soruyu sorduruyor. Petrole bulanan Meksika körfezi de karamsarlık dozunu artırıyor. Dünyanın akıbetini Ömer Madra'yla konuştuk.

Söyleşi: İrfan Aktan

İklim değişikliği sorunu uçsuz bucaksız bir konu; gelişmeleri takip etmek için nereden başlamalı?

Ömer Madra: NASA'daki Goddard Enstitüsü'nün başında bulunan James Hansen, dünyada ilk defa "küresel ısınma vardır" diyen kişi. 22 sene önce Amerikan Kongresi'nde tanıklık da yapmıştı. Geçen yıl yayınlanan "Storms of My Grandchildren" (Torunlarımın Fırtınaları) adlı kitabı ders kitabı niteliğinde.

Hansen temel olarak ne diyor?

Mücadele etmek dışında bir şansımız olmadığını söylüyor.

Kime karşı mücadele edeceğiz?

Özel çıkarlara karşı. Başta petrol şirketlerine ve onların lobicilerine karşı mücadele edilmezse, dünyanın geleceğinin parlak olmadığını söylüyor Hansen. Amerika senatosunda bu şirketlerin çıkarlarını koruyan, politikacıları teslim alan binlerce lobici var. Bu lobiciler dünyanın geleceğine dair önlem alınmamasını sağlıyor.

BP'nin Meksika Körfezi'ndeki tesisinde ortaya çıkan ve haftalardır süren sızıntıya Obama'nın sessiz kalmasının arkasında da bu mu yatıyor?

Tabii, zaten Obama yönetimi bu konuda hiçbir şey yapmıyor. Olayın boyutları ve sızıntı oranı konusunda bilgilendirmeyi, sızıntının durdurulması ve temizleme çalışmalarını tamamen şirkete bırakmış durumda. Sızıntı konusundaki temel bilgileri Obama hükümeti istese de öğrenebilir mi, emin değilim. Olayın gidişatını BP'nin bildiğinden de emin değiliz. Bugüne kadar bu kadar derinde sondaj çalışması yapılmadı. İlk defa böyle kapsamlı bir petrol çıkarma çalışması yapılıyor. Dolayısıyla, BP'nin bir "B" planı da yok. En güvenlikten yoksun, ihmal, ağır hata vs. yüzünden binlerce cezaya çarptırılmış bir şirketi kontrol altına alamıyor hükümetler. Torunlarımıza yaşanabilir bir dünya bırakmak istiyorsak, böyle şirketlerle mücadele etmek zorundayız. Hansen gibi, ömrünün sonlarına merdiven dayamış bir adamın mücadeleden, aktivizmden söz etmesi çok önemli. Üstelik, Hansen NASA'daki atmosfer araştırmalarının başında bulunuyor. "Özel çıkarlar dünyayı ele geçirmiştir" diyor. Bu şirketler Amerika'nın inanılmaz güzellikteki dağlarını tarumar ederek maden çıkarıyor. Britanya'da dev bir termik santral yapımına karşı çıkan altı kişilik bir grup bir bacaya yazı yazınca mahkemede yargılandı. Hansen gitti, o mahkemede sunum yaptı. Bu grubun dünyaya zarar verecek bir faaliyeti durdurmaya çalıştığını ifade etti. Kendisini de tutuklatarak sivil itaatsizlik eylemi gerçekleştirdi.

İklim değişikliği sanki artık hissedilir düzeyde gibi... Örneğin yaz başındaki uzun süreli şiddetli yağışlar bu küresel değişiklikle ilgili mi? Önümüzdeki dönemde bizi neler bekliyor? Büyük felâket ne kadar yakın?

Kimse bu konudaki bilimsel araştırma ve bulguları inceleme zahmetine katlanmıyor. Daha verilere bakmadan bile, acayip havalara, daha fazla şimşek çakmalarına, daha fazla yağmurlara ve kuraklıklara tanık oluyoruz. Fırtınaların hem şiddeti hem sayısı artıyor. Mesela California'daki meşhur "yangın mevsimi" 1970 ve '80'deki oranlara göre 78 gün uzamış! Aylarca süren yangın felâketleri yaşanıyor; böcekler basıyor, ormanlardaki milyonlarca ağacı ölü hale getiriyorlar.

Küresel ısınma teorisinin safsata olduğunu ileri sürenler, hükümetler tarafından hâlâ ciddiye alınıyor mu?

Hayır, küresel ısınmanın olmadığını söyleyenlerin bazı enerji şirketleriyle bağlantıları olduğu ortaya çıktı. Küresel ısınma konusunda dünyada anlamlı bir konsensüs var artık. Fakat bir avuç şirketin sesi daha gür çıkıyor, çünkü muazzam paraları var. Bir önceki soruya dönersek, yeni bilgilerimiz tam da bununla, büyük felâketin ne zaman geldiğiyle ilgili: Artık felâketin içindeyiz! Felâketi beklemek büyük yanılgı. 18 bin yıldır Bolivya'da duran Çatalkaya buzulunun yerinde şu an kaya ve çamur var. Fırtınalar son otuz yılda dört katına çıktı. Havaya bağlı felâketler yirminci yüzyılın ilk dörtte üçünde görülenin toplamından dört kat daha fazla artmış. Okyanuslar 800 bin yıldır görülmemiş oranda asitlenmiş durumda; bu, sudaki hayatın ölmesi anlamına geliyor.

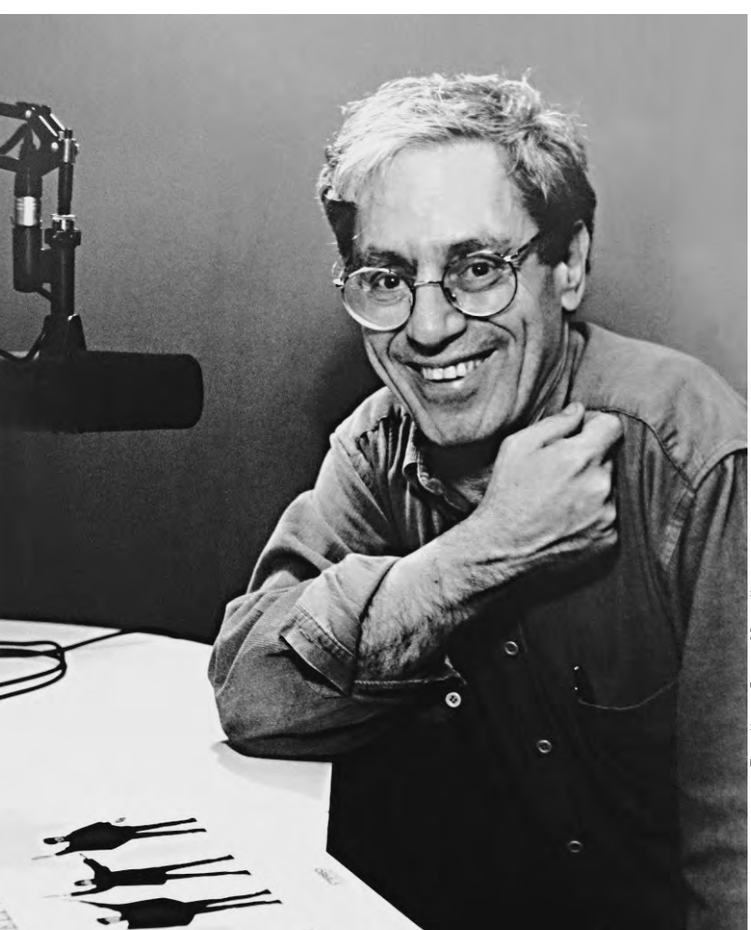
Bunun sebebi ne?

Okyanuslar havadaki karbondioksitin en büyük yutağı; karbondioksit oranı o kadar arttı ki, okyanuslar bunu yutamıyor. Bütün bunlar sadece 150 senede, endüstri devriminden bu yana gerçekleşti. İnsanlık dünyanın milyonlarca yıllık temel biyolojisini, kimyasını ve fiziğini değiştirdi! Artık denge noktalarını aşıyoruz, geribesleme noktalarına geliyoruz. Mesela, Kuzey Kutbu'ndan muazzam metan gazı çıkması muhtemel. Buzulların altında donarak korunan metan gazı buzulların erimesiyle havaya salınacak. Bunun dünyada nasıl bir sıcaklık yaratacağı tahmin dahi edilemiyor.

Bu açıdan kuzey ülkeleri daha büyük risk altında mı?

Hayır, dünyanın tamamı etkilenecek. Ayrıca, kuzey ülkeleri önlem alma kabiliyetine daha fazla sahip, paraları var çünkü. Hollanda gibi ülkeler deniz evleri yaparak kısmen kurtulabilir, yükselen denizi durdurmak için kısmî tedbirler alabilirler. Küresel ısınma, sadece 2008'de kırk milyon insanın aç kalmasına neden oldu. İlginç bir araştırma yayınlandı geçenlerde: İskoçya'da koyunlar yirmi yılda bir kilogram küçülmüş! Küresel ısınmaya adapte olmuşlar. Adapte olamayanlar ise yok oluyor. Yine son araştırmalardan biri, okyanusların asitlenmesinin sonuçlarını ortaya koyuyor: Denizdeki kabuklular ölüyor. Onları yiyerek beslenen diğer hayvanların da hayatı tehlikeye giriyor. Çünkü bütün besin zinciri altüst oluyor. Bir de, deniz suyu asitlendikçe sesi daha az absorbe ediyor. Dolayısıyla, okyanuslar çok daha gürültülü yerler haline geldi. Bu da, balina ve yunuslar gibi, sonar sistemiyle yaşayan, avlanan hayvanlar için felâket anlamına geliyor. Lafı uzatmayalım: Bildiğimiz dünya bitti!

İklim değişikliğini tetikleyen faaliyet-

Fotoğraf: Şahan Nuhoğlu

lere karşı etkili bir mücadele vermenin araçlarına sahip miyiz sizce?
Yerel ve evrensel ölçekte olağanüstü bir hareketlilik var. HES'lerin (hidroelektrik santraller) hayata geçmesi, ekosistemin altüst olması demek. O suların başında yaşayan halk bunun tamamen farkında. Kendi kendilerine direniyorlar ve hukukî mücadele sürdürüyorlar. HES'lerle ilgili şu ana kadar 65 dava açıldı, 34'ü sonuçlandı, 33'ünde yürütmeyi durdurma veya iptal kararı çıktı. Mücadeleciler arasında yatay bir haberleşme var ve bunun geliştirilmesinde büyük yarar olacak. Bill Mc Kibben'ın başını çektiği ve www.350.org sitesi üzerinden haberleşen örgüt geçen yılın ekim ayında Yeni Zelanda'dan başlayıp en batıya kadar süren, yüz binlerce kişinin katıldığı bir eylem gerçekleştirdi. İstanbul'da da yapıldı bu eylem.

350 ne anlama geliyor?
Atmosferdeki olabilecek karbondioksit oranının en üst seviyesi.

Şu anda oran kaç?
390! Endüstri devrimi öncesinde atmosferdeki sera gazı oranı 270 ile 280 arasındaydı. Hansen bu oranın maksimum 350 olması gerektiğini söylüyor. Bu halde durmak bile felâketleri önlemeyecektir. Doğayla inatlaşamazsın, "390'da kalsa olmaz mı abi" diyemezsin. Eskiden güneş ışınlarını yüzde 80 civarında geri yansıtan buzullar şimdi eridiği için, okyanus bu ışınların yüzde 75'ini emer hale geldi. Avustralya'da kuraklık daha önce de olurdu, ama şimdi artık kuraklık bir norm sayılıyor; sırf bu sebeple hükümetler devrilmeye başladı. Avustralya'da çiftçiler sürekli kriz halinde çünkü.

Böyle giderse, bu kapitalist üretim ve tüketim ilişkileriyle insanlık kendisiyle birlikte dünyanın da mı sonunu getirecek, yoksa dünya insanları üzerinden silkeleyip varlığını sürdürecek mi?
Bugün bildiğimiz haliyle insanlık, 150 bin yıldır var. Medeniyeti yaratan, avcı-toplayıcı olmaktan vazgeçen, matematiği bulan ve hiyerarşik örgütlenmeye giden insanlık, tüm bunlara rağmen, 1800'lere kadar doğayı bu kadar geri dönülmez biçimde tahrip etmiyordu. Fakat Endüstri Devrimi'yle beraber işler değişti. Fosil yakıtlara, ucuz enerjiye başvuran insanlığın böyle bir sonucu getirmesi sürpriz değil. Yakın zaman öncesine kadar şöyle düşünürdüm: "İnsanlık yok olur, ama doğa yoluna devam eder, bin yıl sonra, insansız olarak başka bir denge kurar." Ama Hansen "Torunlarımın Fırtınaları"nda bunun hiç de böyle olmayacağını, dünyanın Venüs sendromuna gireceğini söylüyor. Malûm, dünyaya benzeyen iki gezegen var: Mars ve Venüs. Dünyanın sıcaklığı 15 derece. Canlılar için yaşanabilir, ideal sıcaklık bu. Mars –50 derece. Dolayısıyla, yaşanabilir bir ortama sahip değil. Venüs'teyse sıcaklık 450 derece. Çok yoğun karbondioksit var orada. Bırakın 450 dereceyi, 100 derecede, dünyada herhangi bir canlının kalmayacağı aşikâr. Hansen 6 derecelik bir artışın bile dünyayı mahvetmeye yeteceğini hatırlatıyor.

İnsanlık dünyanın milyonlarca yıllık temel biyolojisini, kimyasını ve fiziğini değiştirdi. Bildiğimiz dünya bitti. Artık felâketin içindeyiz! Şirketlerin dünyayı yok oluşa sürüklemesini önlemeliyiz.

Endüstri devriminden bu yana kaç derecelik bir artış oldu?
1.5 derece. Ve bu, kartopu gibi artarak devam edecek. Yakın tarihli iki önemli araştırmaya göre, bir tedbir alınmazsa yüzyıl sonuna kadar 4 derece daha artış olacak. Herhangi bir tedbir alınmadığına göre, bu artış kaçınılmaz görünüyor. Hansen diyor ki, sonuçta metan gazı patlamaları ve başka tetikleyici olaylar bunu öyle bir kontrolden çıkaracak ki, fark 6 dereceye çıkacak ve bunun önünü almak mümkün olmayacak. Bu da, hiçbir canlının yaşayamayacağı bir dünyaya hızla kayılacağını, Venüs gibi olunacağını gösteriyor. Bunları başka biri söylese, tereddütle karşılayabilirdik. Ama Hansen söylüyorsa, iş çok ciddi demektir, çünkü Hansen 25 yıldır dünya atmosferiyle uğraşıyor. Daha önceki çalışma konusu neydi diye soracak olursan, Venüs! Sonuç olarak, mücadele etmek dışında bir şansımız yok.

Bu durumda, en iyisi çocuk yapmamak mı?
Üç çocuğum ve bir torunum olduğu için bu konuda konuşacak ehliyette değilim. *(gülüyor)*
Kızılderililer, yedi nesil sonrasına kadar borç bırakmamamız gerektiğini söyler. Çünkü hepimiz yedi kuşak öncesinin bize bıraktığı mirasla yaşıyoruz. Ama şu an bırak yedi nesli, bir sonraki nesli bile borçsuz bırakmıyoruz. Çünkü çok rahat, konforlu bir hayat yaşıyoruz. Köle ve hayvan emeğinin yerine konsantre enerjiyi koyunca, arabalar, gemiler, vapurlar ve fabrikalarla kolay bir hayat elde etti insanlık. Bu da, dünyanın geleceğiyle ilgili sorunlar konusunda ciddi bir inkârcılık yaratıyor. Oysa dünyayı felâkete sürüklememek muazzam fedakârlıklar gerektirmiyor. Ama büyük şirketler için durum farklı. İnsanlık, bu şirketlerin dünyayı yok oluşa sürüklemesini önlemeli.

İnsanlar bugünkü konfordan nasıl vazgeçecek?
İzlanda'daki yanardağ patlamasıyla tüm Avrupa medeniyetinin bir anda yerlerde süründüğünü de gördük. Buradaki baş hedef vahşi kapitalizm olabilir, ama insanlığın kendi benliğiyle uğraşması ve zihnî dönüşüm sağlaması gerekiyor. Ziya Paşa'nın dediği gibi, bu terazi bu sıkleti çekmez! Yirmi yıl sonra tropik ormanların ne kadarı kalacak? Yüzde 10! Büyük balıklar tamamen bitmiş durumda zaten. Bugün Afrika'daki büyük balıkları getirip tüketiyor Avrupa. Büyük balıkların yüzde 90'ı tükenmiş durumda. Dünyanın böbreği işlevi gören sulak alanların yarısı, 20. yüzyıl içinde tükenmiş durumda. ✚

İZLE KATIL DİNLE KEŞFET

İstanbul 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

AĞUSTOS ETKİNLİKLERİ

Hüseyin Çağlayan Sergisi

Yer: İstanbul Modern
Tarih: 24 Ekim'e kadar

Fotoğraf: Moritz Waldemeyer

Çağdaş sanatın en önemli temsilcilerinden Hüseyin Çağlayan, ilk retrospektifiyle nihayet Türkiye'ye geliyor. İstanbul Fashion Week 2010 kapsamında gerçekleşen sergi, İngiltere'de iki kez "Yılın Tasarımcısı" seçilen Hüseyin Çağlayan'ın 1994 ile 2009 yılları arasında ürettiği moda koleksiyonlarını, enstalasyon ve filmlerini bir araya getiriyor. Antropoloji, tarih, bilim, felsefe ve teknoloji gibi disiplinler arasında geçişler yapan bu sergiyi kaçırmayın.

Sanat Limanı Sergileri

Yer: Sanat Limanı
Tarih: Ağustos boyunca

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti
SANAT LİMANI

İstanbul 2010 AKB kapsamında açılan şehrin yeni sergi salonu Sanat Limanı, 'Japonya'ya Avrupa Bakışı', 'Yunanistan'da Mimari Paralellikler: 19. Yüzyıl Geleneğinden 21. Yüzyıl Değişikliğine' ve 'Kader Denizi' gibi çeşitli fotoğraf, video ve mimarlık sergilerine ev sahipliği yapıyor. 'Aramızdaki Mekan' isimli güncel sanat sergisine de sahne olan Sanat Limanı'nın kapısı, çağdaş sanat tutkunları başta olmak üzere tüm İstanbullulara açık…

Mahya Tasarım Yarışması

Yer: İstanbul 2010 AKBA-Atlas Pasajı
Tarih: 5 Ekim'e kadar

Göklere yazı yazma sanatı olarak bilinen mahya kaybolmaya yüz tutuyor. Bu nedenle mahyacılığın kültür tarihimiz içindeki yerini belirginleştirmek ve çağdaş tasarımdan yararlanmasını sağlamak amacıyla bir yarışma düzenleniyor. Dereceye giren tasarımların bir sergiyle İstanbullularla buluşacağı bu yarışmaya grafik, görsel sanatlar, mimarlık ve benzeri tasarım disiplinlerinden gelen ve konuyla ilgilenenler şahsen başvurarak katılabilir.

İSTANBUL 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ AJANSI AĞUSTOS ETKİNLİKLERİ

15 Sergi 15 Seminer Grup Nokta Çalışmaları
Sergi
15-31 Ağustos
Tophane-i Amire

15. Uluslararası Pécs Kukla Festivali
Kukla Festivali
23-28 Ağustos
Pécs

33. FISAE Uluslararası Ekslibris Kongresi ve Uluslararası Ekslibris Sergileri
Sergi
29 Ağustos-30 Ekim
Işık Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Fakültesi
Maslak, Galeri Işık
Kongre
25-29 Ağustos
Işık Üniversitesi,
Güzel Sanatlar
Fakültesi, Maslak

VI. Leyla Gencer Şan Yarışması
Yarışma
21-26 Ağustos
Salon-İKSV
Yarışma Finali
26 Ağustos
Aya İrini

Adalar Müzesi
Müze
Daimi
Büyükada

Ali Ufkî Yılı Konserleri-8
Konser
29 Ağustos, Saat 20:00
Altunizade Kültür Merkezi

Aramızdaki Mekan
Güncel Sanat Sergisi
19 Eylül'e kadar
Sanat Limanı

Barbaros
Çağdaş Dans Drama
14 Ağustos
Bodrum Festivali/Bodrum

Çağdaş Sanat Belleği
Çağdaş Sanat Arşivi
Aralık sonuna kadar
Kadırga Sanat
Üretim Merkezi

Efsane İstanbul: Bizantion'dan İstanbul'a Bir Başkentin 8000 Yılı
Sergi
4 Eylül'e kadar
Sakıp Sabancı Müzesi

Evimiz İstanbul-Kültür Tırı
Eğitim
6 Ağustos'a kadar
Şişli Cevahir Alışveriş
Merkezi Önü
Eğitim
7-28 Ağustos
Zeytinburnu Tren
İstasyonu Karşısı
58. Bulvar Meydanı
Eğitim
28 Ağustos-18 Eylül
Kadıköy Meydanı

Fotoğraf Geçidi
"İstanbul'da Gezeriken/Arjen Zwart"
Sergi
4 Ağustos'a kadar
Fototrek Fotoğraf Merkezi
"1950'lerin İstanbul'u"
Sergi
7 Ağustos-3 Eylül
Fototrek Fotoğraf Merkezi
"Gültekin Çizgen ile İstanbul Görselliği 4"
Atölye Çalışması
14-15 Ağustos
Gültekin Çizgen Atölyesi
"Sokak Fotoğrafçılığı"
Atölye Çalışması
6-8 Ağustos
Fototrek Fotoğraf Merkezi

Gelecekten Masallar
Ses Yerleştirmesi
1-31 Ağustos
Sabiha Gökçen Havalimanı

Geleneksel Türk -İslam Sanatları Sergisi
Sergi
4 Eylül'e kadar
İTO Açıkhava Sanat Merkezi

Gunther Von Hagens' Body Worlds & The Cycle of Life in Istanbul
Sergi
21 Aralık'a kadar
Antrepo 3

Hulda Festivali -Sanat ve Bilim Yolculuğu
Festival
27 Ağustos-5 Eylül
Selanik

İsmet Sıral Creative Music Studio
Atölye Çalışmaları
1, 2, 4, 6, 7, 8 Ağustos
Saat 10:30-19:00
santralistanbul
Tamirane Konserleri
1, 2, 4 Ağustos
Saat 21:30-24:00
santralistanbul
Dinleti
3 Ağustos
Boğaziçi ve Adalar
Çeşitli Etkinlikler
5 Ağustos
Saat 10:30-20:30
Eminönü Meydanı
Yaya Üstgeçidi

Açık Hava Konserleri
5, 6, 7, 8 Ağustos
Saat 21:30-24:00
Sepetçiler Kasrı

İ. Ü. / Çok Dilli İletişimin Merkezi İstanbul
Sergi-Panel
27 Eylül'e kadar
İstanbul Üniversitesi

İstanbul %100 Ekolojik Pazarın Geliştirilmesi ve Tüketici Bilinçlendirme
Pazar
7, 14, 21, 28 Ağustos
Feriköy Ekolojik Pazar

İstanbul I. Uluslararası Gençlik Orkestraları Festivali
Müzik Festivali
4, 18, 29 Ağustos
Saat 21:00
"London Schools Symphony Orchestra"
Konser
3 Ağustos, Saat 21:00
"Jugend Senfonie Orchester Konservatoriun"
Konser
15 Ağustos, Saat 21:00
Aya İrini

İstanbul 2010 GÖNÜLLÜ PROGRAMI

GÖNÜLLÜ PROGRAMI

Yer: İstanbul 2010 AKB Ajansı (Atlas Pasajı, Beyoğlu)
Oryantasyon Tarihleri: Her Cumartesi 13:00 -15:00 arası

www.istanbul2010.org/gonullu
http://2010gonullu.blogspot.com

Olası program değişiklikleri için lütfen www.istanbul2010.org sitemizi ziyaret ediniz.

İstanbul 2010 AKB sene boyunca 600'ün üzerinde proje ve binlerce etkinlik düzenliyor. Festivallerden konserlere, yarışmalardan sergilere, enstalasyonlardan gösterilere sanatın her alanında yapılan organizasyonlarla İstanbul, kültür ve sanatın başkentliğini yapıyor.

İstanbul 2010 AKB, sizi de İstanbul'u doyasıya yaşamaya çağırıyor. **www.istanbul2010.org**

Adalar Müzesi Açılıyor

Yer: Büyükada Çınar Mevkii ve İskele
Tarih: 31 Temmuz 2010-Açılış Sergileri
10 Eylül 2010-Müze Açılışı

Adaların 600 milyon yıllık hikâyesini renkli bir ortamda anlatacak olan İstanbul'un ilk çağdaş kent müzesi iki aşamada açılıyor. Adalar Müzesi'nin 'Ada Sahillerinde Bekliyorum', 'Adalılar' ve 'Adalar'da İz Bırakanlar' adlı açılış sergileri, Büyükada İskelesi'nden başlayarak ziyaretçiyle buluşuyor. Sergileri gezmek, müze etkinliklerine katılmak ve keyifli bir gün geçirmek için Büyükada'ya mutlaka uğrayın.

2010 Ali Ufkî Yılı Konserleri

Yer: Altunizade Kültür Merkezi
Tarih: 29 Ağustos Saat 20:00

Osmanlı-Türk müziğinin önde gelen kaynakları arasında sayılan Ali Ufkî, 400. doğum yılında bir dizi etkinlikle anılıyor. 2010 Ali Ufkî Yılı'nın bu sekizinci konserinde, Fikret Karakaya'nın yönetimindeki Bezmârâ Topluluğu yine 'yitik sesin' peşine düşüyor. 'Bundan 400 yıl önce İstanbul'un müziği acaba nasıldı?' sorusunu soranların bu konseri kaçırmamalarını öneriyoruz.

ISCMS Konser ve Etkinlikleri

Yer: santralistanbul, Sepetçiler Kasrı,
Eminönü Üst Yaya Geçidi, Boğaziçi ve Adalar
Tarih: 8 Ağustos'a kadar

Uluslararası İsmet Sıral Yaratıcı Müzik Atölyesi, dünyaca ünlü sanatçıların katıldığı konserler ve farklı disiplinleri bir araya getiren etkinlikleriyle İstanbullularla buluşuyor. Yerel ve evrensel müzikal unsurları sıra dışı fikirlerle harmanlayan ISCMS, 8 büyük konser, 23 atölye ve seminer, 7 grup çalışması, 3 konferans ve çeşitli doğaçlamalara yer veriyor. Tüm müzikseverleri bekliyoruz.

Ramazan İstanbul Etkinlikleri

Yer: Beyazıt Meydanı
Tarih: 11 Ağustos-8 Eylül

ramazan İstanbul

www.ramazanistanbul.net

Ramazan, sadece İslam Dünyası ile değil, farklı din ve kültürlerden olan insanlarla paylaşılan hoşgörünün yoğunlaştığı bir ay olarak takvimlerimizde öne çıkıyor. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, İstanbul Valiliği ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile birlikte, uluslararası bir etkinliğe imza atıyor. Ramazan boyunca, Beyazıt Meydanı'nda yer alacak etkinlikler, tüm İstanbulluları olduğu kadar konukları da etkileyecek gösterilerden oluşacak. Toplanalım, hoşgörümüzü paylaşalım.

İstanbul Fashion Week "Hüseyin Çağlayan 1994-2010"
Sergi
24 Ekim'e kadar
İstanbul Modern
Defile
25-28 Ağustos
İTÜ Taşkışla Kampüsü

İstanbul ve Orgları
Konser
23, 26 Ağustos, Saat 20:00
Sen Esprit Katedrali
Konser
25 Ağustos
Saat 20:00
Sen Piyer ve Sen Paul Kiliseleri

İstanbul'da Olmak, İstanbullu Olmak
Heykel Yerleştirme
Aralık sonuna kadar
Caddebostan Dalyan Parkı

İstanbul Kadın-Kadın İstanbul "İstanbul'da Farklı Dinlere Mensup Kadınlar"
Panel
7 Ağustos
Kadın Eserleri Kütüphanesi

Japonya'ya Avrupa Bakışı - Bugünün Japonyası Vol. 2
Fotoğraf Sergisi
29 Ağustos'a kadar
Sanat Limanı

Kader Denizi
Fotoğraf-Video-Şiir Sergisi
29 Ağustos'a kadar
Sanat Limanı

Kontrastlar Şehri İstanbul-Istanbul Contrast
Dice Kayek Sergisi
25 Ağustos-19 Eylül
İstanbul Modern

Küçükyalı ArkeoPark II Projesi
Sinema ve Kültür Geceleri
5, 6, 7 Ağustos
Kermes Başlangıç
Saati 18:00
Rehberli Kazı Turları 18:30
Film Gösterimi 20:00
Arkeolojik Park-Maltepe

Mevlevi Kültürünün Anlatımı ve Sema Töreni
Sema Ayin-i Şerifi
1, 8, 15, 22, 29 Ağustos
Saat 14:00
Sohbet
7 Ağustos, Saat 14:00
Konser
21 Ağustos, Saat 14:00
Yenikapı Mevlevihanesi, Zeytinburnu

Molecular (Istanbul)
Sergi
Aralık sonuna kadar
Hasköy Mayor Sinagogu

Public Idea
Çeşitli Etkinlikler
20 Ağustos-20 Ekim
Kadırga Sanat Üretim Merkezi

PWA Profesyonel Rüzgar Sörfçüleri Boğaz Gösterisi Yarışı
Spor/Şenlik
7 Ağustos
Altınkum Plajı-Ortaköy

Ramazan İstanbul Etkinlikleri
Etkinlik
11 Ağustos-8 Eylül
Beyazıt Meydanı

Su Üstünde Avrupa "Waltraut Cooper-Işık Salı"
Işık Yerleştirme
Aralık sonuna kadar
Haliç Kongre ve Kültür Merkezi Önü

Sultan-i Seyirlik
Gösteri
6-15 Ağustos
Sarayburnu Rıhtımı

Tatarlı- Renklerin Dönüşü
Sergi
26 Eylül'e kadar
Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi

Teravih-i Enderun ve Cumhur Müezzinliği
Teravih
10 Ağustos-8 Eylül
İstanbul genelinde
30 cami

The Morning Line
Enstalasyon
19 Eylül'e kadar
Eminönü Meydanı

Türk Müziği Çalgıları
Tanıtım
31 Ağustos, Saat 10:00
Atlas Pasajı

Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi Kataloğu
Katalog Lansmanı
10 Ağustos, Saat 16:00
Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi/Beyazıt

Ulusal Gençlik Senfoni Orkestrası 2010 Etkinlikleri
"Demokrasi Laboratuvarı" Eğitim/ Turne
13 Ağustos, Saat 14:30
16 Ağustos, Saat 16:30
Sabancı Üniversitesi
"I. Uluslararası Gençlik Orkestraları Festivali"
Konser
18 Ağustos, Saat 21:00
Aya İrini
"Berlin Young Euro Classic Festivali"
Konser
21 Ağustos, Saat 20:00
Berlin Konzerthaus

Yunanistan'da Mimari Paralellikler: 19. Yüzyıl Geleneğinden 21. Yüzyıl Değişikliğine
Mimarlık Sergisi
19 Eylül'e kadar
Sanat Limanı

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti sürecinde İstanbulluların daha etkin rol almasını sağlamak ve İstanbul 2010 kapsamında yürütülen etkinliklerde ihtiyaç duyulan gönüllülerin koordinasyonunu yapmak amacıyla hazırlanan Gönüllü Programı, farklı yaş, meslek, cinsiyet, din, dil, etnik köken ve dünya görüşlerine sahip İstanbulluların birlikte üretip çalışabilecekleri bir alan yaratıyor.

İstanbul 2010 GÖNÜLLÜ PROGRAMI
İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti YERİNİ AL!
www.istanbul2010.org/gonullu

Bu bir ilandır.

Ses Duvarı

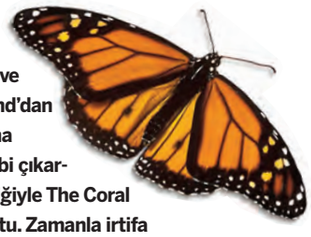
İnternetin imkânları, büyük şirketlerin ve korsanların sömürüsü üzerine çokça kafa yoran Prince, yeni albümü "20Ten"i birkaç büyük memlekette çok satan bazı gazete ve dergilerin eki olarak dağıtmayı tercih etti. "20Ten" ekiyle çıkan yayınların o gün tirajlarını katlaması boşuna değil: '70'ler funk'ıyla elektronik, Hendrix rock'uyla Marvin Gaye soul'u arasında serbest geçiş antlaşması imzalayan Prince'in son yıllardaki en heyecan verici işlerinden birini çıkardığı hususunda uzmanlar hemfikir.

Björk döndü, ama bir hayır işiyle: Güvenilir dijital müzik dergilerinden Stereogum'ın önayak olmasıyla New York'lu deneysel rock grubu Dirty Projectors'la bir araya gelen şarkıcının sesinden adeta İzlanda havası akıyor bu EP'de. Download geliri dünyanın temiz su alanlarının korunması amacıyla National Geography Vakfı'na aktarılacak olan "Mount Wittenberg Orca"da bol bol okyanus ve balina sesi, sakin tempo, iyi şarkılar, şahane bir vokal var. Adres: www.mountwittenbergorca.com.

Üç sene önce Joni Mitchell şarkıları üzerine bina ettiği "River"la ömrünün en güzel albümlerinden birini yapan Herbie Hancock, yine bir konsept albümle karşımızda: Dünyanın dört bir yanında kaydedilen "The Imagine Project", Lennon'ın "Imagine"ından başlayarak bir dizi barış şarkısıyla cihanı sulha davet ediyor, halkların kardeşliğini vazediyor. Misafir çok: The Chieftans, Toumani Diabaté, Tinariwen, Los Lobos, Chaka Kahn, Anoushka Shankar, Wayne Shorter ağır toplar. "Imagine" Pink, Seal, India.Arie, Jeff Beck, Konono N°1 ve Oumou Sangaré'ye emanet.

Ona sırf geylerin ikonu denebilir mi? Ya da '80'lere takılıp kaldığı, bugünün pistlerine dans vaat etmediği söylenebilir mi? Ne mümkün? 11. stüdyo albümüyle Kylie Minogue, yine formunda. Albümün adı "Aphrodite" ama, Banu Alkan'la karıştırmayın. Onca şaaşayla birlikte, tevazu da var Kylie'de...

Sekiz sene evvel, New York ve Londra'dan –Franz Ferdinand'dan The Strokes'a– birbiri ardına genç indie gruplar pıtrak gibi çıkarken, ritm ve melodi zenginliğiyle The Coral kendini ön saflarda bulmuştu. Zamanla irtifa kaybettiler diyorduk ki, "Butterfly House"la arz-ı endam ettiler. Küçük bir kadro değişikliğiyle, çok daha olgun bir Coral var yeni albümde. Gün boyu dönse hadi bitsin demezsiniz ama...

Laurie Anderson'ın dokuz sene aranın ardından yeni albümü "Homeland" Türkiye'de de yayınlandı (dileyene, iki film içeren DVD'siyle). Bildiğimiz, yani sırrını hep çözmeye çalıştığımız Anderson, tuhaf, gerçeküstü bir atmosfer kuruyor ama, sert gerçekliğe dokunuyor yine. Ekonomik kriz için Wall Street'i hedef gösterdiği şahane "Only An Expert"te mesela. Konuklar arasında Antony Hegarty, John Zorn ve elbette Lou Reed var.

1993 tarihli ilk albümü "Exile in Guyville", kadın eli değen rock'ta bir köşetaşıydı. O gazı pek sürdürmedi ama, büyük tavizler de vermedi. Liz Phair yeni albümü "Funstyle"da aslına –ilk albümünün de öncesine– rücu ediyor, dalgasına bakıyor, neşesini buluyor, hatta rap bile yapıyor. Şarkıların bazıları plak şirketlerine veryansın etmekle geçiyor ki, normal: "Funstyle", internet sitesinden bedava indirilebiliyor: www.lizphair.com...

Çocukların en sevdiği Beatle, her daim çocuk Ringo Starr, 7 Temmuz'da 70 yaşına bastı. 15. albümü "Y Not", doğumgünü niyetine, birkaç ay evvelden gelmişti. Rahat, yağ gibi akıyor, bazı güzel numaralar da çekiyor, tebessümü elden bırakmıyor. Nice yıllara Ringo!

Rock'la diskoyu ilk onlar evlendirmişti, mesela "Whip It" gibi bir klasik şarkıyla, hem de '70'lerin Amerika'sında. Yirmi yıl aradan sonra Devo, "Something For Everybody"yle disko sahnesini yeniden ele geçiriyor. Ritmler sağlam ve "muâsır", lafları da çok. Fütüristik zamanlarda, Devo'da herkese göre bir şey var...

uzunçalar

!!! Strange Weather, Isn't It?
Akın Eldes Başka Türlü
Arcade Fire The Suburbs
Arno Brussld
Boom Pam Alakazam
Danger Mouse & Sparklehorse Dark Night Of The Soul
DDR Agitprop
The Drums The Drums
Foals Total Life Forever
Groove Armada Black Light
Isobel Campbell & Mark Lanegan Hawk
Jah Wobble & The Nippon Dub Ensemble Japanese Dub
Kele The Boxer
Laurie Anderson Homeland
Los Lobos Tin Can Trust
Marc Almond Varieté
Nilüfer Akbal Herîrê
Orchestre National de Barbès Rendez-Vous
Phosphorescent Here's To Taking It Easy
Prince 20Ten
The Residents Beautiful Eyes
RPA & The United Nations of Sound RPA & The United Nations of Sound
Steve Miller Band Bingo!
Tarkan Adımı Kalbine Yaz
Tom Jones Praise and Blame

kısaçalar

Bonaparte Rave Rave Rave
Caribou Odessa
Donna Regina The Decline Of Female Happiness
Doves Andalucia
Gayngs The Walker
Malvina Reynolds Little Boxes
Mor ve Ötesi Nakba
Nouvelle Vague Too Drunk To Fuck
Palya Bea Part-Time Lover
Rox No Going Back
Selda Bağcan Anayasso
Stone Temple Pilots Between The Lines
Tim Buckley Phantasmagoria In Two
Uffie Hong Kong Garden
Vermillion Lies Global Warming

müzik ekranı

Anonim Kolbastı doğaçlama
Adana köy düğününde kopartıcı saykodelik rock, gangsta style: www.facebook.com/video/video.php?v=1308787593164&ref=mf
Broken Social Scene Meet Me In The Basement
Indie âleminin serbest kolektifinden memleketleri Toronto'da düzenlenen G20 zirvesini protesto eden devrimci ve mücadeleci bir kolaj: vimeo.com/13366725
Gogol Bordello Pala Tute
Yeni albüm "Trans–Continental Hustle"ın şahane single'ına neşeli anime klip: www.hafifmuzik.org/?p=8929
Urfalı Babi Vıy vıy vıy hav hav hav
Muhabbetçilerin kralı Urfalı Babi'den sıra gecesinde üstün performans: www.iyitube.net/Urfali–Babe–Yilmaz–Kayral–i–bilmeyen–kalmasin––/q–Tl94SzVfb3lJSEE
Record Club Santorini
Beck'in cover projesinden Yanni yorumu. İşin içinde Thurston Moore da var: stereogum.com/427092/beck–thurston–moore–cover–yanni/video/

GRACE JONES

She is the drug

2010 yazına hangi konserin damga vurduğunu herhalde 16 Temmuz'da Açıkhava'da bulunanlar tartışmaz. 19 yıl aradan sonra gelen "Hurricane" albümü, herkese nasip olmayacak bir "geri dönüş" yaşatmıştı zaten Grace Jones'a. Bu kez kendi gözlerimizle gördük hakiki divayı. Ve, şahane performansıyla, ikonluk statüsünün ona vaat edilen bir unvan değil, onun yeniden tanımladığı bir mertebe olduğunu da anladık.

Vehbi Görgülü

Uluslararası müzik arenasında şanı yürümüş müzisyenlerin İstanbul konserlerinde mutlaka bir kusur bulunur: Ya falanca parça çalınmamıştır, o geceki performansları kötüdür ya da diğer konserlerine kıyasla daha sade / sıradan kostümlerle arz-ı endam etmişlerdir. Uluslararası İstanbul Caz Festivali kapsamında bu yıl İstanbul'a ilk kez gelen Grace Jones'un performansı hakkında kusur bulmak içinse hakikaten kılı kırk yarmalı! Bir saatten fazla sahnede kaldıktan sonra hulahopu kapıp "Slave To The Rhythm" şarkısı boyunca hem çevirip hem söyleyen, üstelik çevirmeye devam ederken sahne etrafında turlayıp müzisyenlerini tanıtan 62 yaşındaki bu kadına hayran olmamak elde değil. Bir röportajında bu yaşta enerjisinden nasıl zerre kaybetmediği sorulduğunda "elbette, kendime artık daha iyi bakmak zorundayım" demiş: "62 yaşına geldiğinde insanın kendine faydalı alışkanlıklar edinmesi gerekli; her sabah bisiklete binmek, vitaminlerini almak gibi." Jones'a yakıştırılamayacak kadar "fazla normal" aktiviteler yani.

Hakkında "O felâketten hiç bahsetmesek? Kaydın son halini bile dinlemeye tahammül edememiştim!" dediği, çöpü boylayan "Black Marilyn"i saymazsak, 19 yıl aradan sonra gelen "Hurricane" sonrası verdiği çoğu konserde olduğu gibi, açılışı Iggy Pop cover'ı "Nightclubbin" ile yaptı. Seyircileri yirmi dakika beklettikten sonra üzerinde siyah mayosu, ceketi ve 1.79'luk gövdesine kafadan bir on santim daha ekleyen yüksek topuklularıyla sökün etti lazer ışıklarının arasında. Üzerinde belirdiği asansörvari platformdan indikten sonra, 62'lik Jones'un insanüstü dirilikteki vücudu izleyiciyi etkisi altına alan ilk silahıydı! Ceketini çıkardıktan sonra ise, kalçalarını açıkta bırakan siyah straplez mayosuyla büyüleyici görünüyordu, "Hurricane"in açılışını yapan görkemli "This Is" ile tempo da yükselmeye başlamışken.

Her şarkıda kostüm değiştiren Grace Jones, konserlerini bir parti olarak gördüğünü söylemiş bir röportajında. Az bile demiş! Derdinin sahnede iyi bir görüntü vermek ya da karizmatik görünmek olmaması bir yana, bir yandan şarkı söylemeye devam ederken sahne arkasına geçip mayosunu süsleyen şapkaları, ceketleri ve pelerinleriyle, her yeni parçanın intro'sunda yeni bir şovun ışığını yakması, onu adeta misafirlerini eğlendirmeyi bilen iyi bir ev sahibi de yapıyor aslında. Kendisinin de bu durumdan hoşnut olduğu o kadar aşikâr ki, durmadan seyirciyle şakalaşıyor; "çok susadım, bir şeyler emmeye ihtiyacım var" dedikten sonra, sahne arkasında inlemeye başlıyor, ya da elindeki dansöz zillerini hangi parmaklarına geçireceğini sorarken sonunda orta parmağında karar kılıp "böyle iyi, değil mi?" diye soruyor seyirciye.

Yaptığı esprileri dillendirebilmek de herkesin harcı değil hani, kimilerini itici bile gösterebilecek cinsten, ama onun ağzına bir hayli yakıştığı kesin! Bu kadar dışavurumcu bir insan olmaktan hoşnut olmuş her zaman, zorluklarla da çokça karşılaşmasına rağmen. Eski kocası Jean-Paul Goude'la yaptıkları söyleşide, "eğer 'out'san, insanlar sana daha kolay zarar verebileceklerini sanıyorlar. Bu o kadar büyük bir yanılgı ki!" deyip ekliyor: "Onlar gerçek kim-

Fotoğraf: Şahan Nuhoğlu

liklerini bastırabilmek, diğerlerine uyum sağlayabilmek adına kendi yaşamlarından vazgeçtiklerinden habersizler. Böyle yaşamak gibi bir seçim olamaz; insan bu şekilde yalnızca ölmeyi seçebilir."

Jamaikalı aksanıyla söylediği "My Jamaican Guy" da ise, kendi köklerine selâm ediyor, seyircilere de sormayı ihmal etmeden: "Aramızda Jamaikalı var mı?" Huni biçimli şapkası ve püsküllü peleriniyle yerel Jamaika dansını kendi usûlünce yaparken, 1920'lerin Blackface vodvillerini andırıyor vücut hareketleri, dönemin ırkçı gösterileriyle dalgasını geçercesine. "La vie en rose"a girmeden önceyse, simli ceketini giyip şarabını yudumlarken seyirciye bu kez Fransızca soruyor: "Se trouve présent un français dans ici?" (Aramızda Fransız var mı?) Derken sahnenin sol tarafında konuşlanmış striptiz direği etrafında şovuna başlıyor. Bu kadını durdurmanın mümkün olmadığını o an daha iyi anlıyor insan.

Seyirci, bir diğer striptiz sahnesini ise, aşırı dinci ailesinden gördüğü baskıyı anlattığı "Williams' Blood"u söylerken, başında annesinin kiliseye giderken giydiği şapkasıyla kendinden geçtiği şovu sırasında görecekti. Ailesinin, Jones üzerinde kurduğu baskılara, yaşattığı travmalara şükrediyor insan, kurallar üstü bu şov kadınının kafayı kırma sebebi olup onu tüm çatlaklığıyla bize bahşettiği için. Röportajlarında da sıkça belirttiği gibi, ailesi, bugünkü sahne personasının şekillenmesinde bir hayli etkili olmuş: "Aşırı dinci bir ailenin içinde büyüdüm. Onların 'doğru' olduğuna inandıkları kurallara uymam bekleniyordu. Bu o kadar zor bir durumdu ki... Hele benim gibi asi ruhlu bir kız için!"

Bir saatten fazla sahnede kaldıktan sonra hulahopu kapıp "Slave To The Rhythm" şarkısı boyunca hem çevirip hem söyleyen 62 yaşındaki bu kadına hayran olmamak elde değil.

Her zaman yaptığı gibi, kendi koymadığı tüm kuralları bir kez daha yıktı o gece Grace Jones. John Newton'ın yazdığı ilâhî "Amazing Grace"i birkaç dakika mırıldanmasıysa işin sadece tuzu biberiydi. Aslında sahneyi ego okşanmalarına gebe bir platform yerine parti sahası olarak kullanan sanatçının konseri, olduğundan çok daha enerjik geçebilirdi; seyircinin yoğun ilgisine rağmen (oturma yerlerinin sağ ve sol tarafındaki boşluklar, dans eden insanlarla doluşmuştu) ayakta izlemenin keyfi başka olabilirdi kraliçeyi.

Bir caz konserinin de, dans festivalinin de headliner'ı olabilecek kadar çok yönlü şov ve şarkılara sahip bir müzisyen olması, bu tezi çürütüyor gibi görünebilir, fakat en düşük tempolu şarkılarda bile ("Libertango", "La vie en rose") ayaktaki kitlenin coşkusu göz önüne alınırsa, bir sonraki muhtemel konser için daha uygun bir mekân düşünülmesi mantıklı geliyor kulağa. Zira kilit şarkılarından "Pull Up To The Bumper"ı söylemeye başladığında, artık yerinde oturanlar bile kendilerini tutamayıp dans etmeye başlamışlardı ki, işte o andan sonra oturan seyircilere rahat vermeyen ayaktakiler ve dans edenlerin hareket alanını kısıtlayan oturanlar arasında oluşan (oturan grubun yaş ortalaması da bir hayli yüksekti) zincirleme reaksiyonlar gerçekten görülmeye değerdi.

"Pull Up To The Bumper"ı bitirdikten sonra Türkçe teşekkür ederek sahne arkasına geçen Jones'un bu şekilde sahneyi terk etmeyeceği ise çok belliydi. Birkaç dakika sonra seyircilerin alkış sesleri eşliğinde geri döndü sahneye ve Roxy Music cover'ı "Love Is The Drug"la konserin coşkusunu strobe ışıkları altında tavana vurdurdu adeta. Hulahop performanslı "Slave To The Rhythm" ve muhteşem kapanış şovuyla "Hurricane" ise "keşke bitmese" dedirten gecenin son güzellikleriydi. Hulahopunu çevirirken sahnede dolaşıp oğlu Paulo'nun da aralarında olduğu müzisyenleri tek tek tanıttığını tekrarlamaktansa kendimi alamıyorum.

Büyülü performansı, yaşına rağmen bitmek bilmeyen enerjisi, kendine özgü şovlarıyla Grace Jones, binbir türlü hesap kitapla sahneye çıkan isimlerin aksine, içindeki şov kızını kaplan misali üzerimize saldı o gece, son otuz yıldır her konserinde yaptığı gibi. Her parçasıyla ayrı bir teatral performans sergileyen son yılların en karakteristik ikonlarından biriyle geçirilen o gecenin hafızalardan kolay kolay silinmeyeceği kesin. Jones da gördüğü ilgiden memnuniyetini tekrar tekrar dile getirdi, seyirciyle kurduğu sıcak iletişimin de muhtemel etkisiyle mutlaka tekrar geleceğini ekledi giderayak. 16 Temmuz'da bizlere yaşattığı o muhteşem gecenin ardından, Grace Jones'un performansını yeniden izleyebilmenin ihtimalini düşünmek bile şimdiden heyecan verici. Kaçıranlar kesinlikle üzülmeli. ✚

GRACE GRACE'İ ANLATIYOR

Faydalı tercihler

Biraz da Grace Jones'un muhabbetini dinleyelim. Kendisiyle yüz yüze görüşemedik ama, yakın zamanlarda çeşitli yayınlarda söyledikleri yine de bomba.

Derleyen: Vehbi Görgülü

Kaynak: Guardian, Mojo, V Magazine

Müziğe neden 19 yıl ara verdiniz?

Grace Jones: Son albümümden ("Bulletproof Heart", 1989) sonra depresyona girmiştim. Albümle ilgili hiçbir şey içime sinmemişti; kontratımı feshetmek için elimden geleni yapıyordum. Acımı dindirmesi için kullanmadığım hap kalmadı; yatıştıran, azdıran, ne bulduysam içtim.

Bir de '90'larda kaydedip yayınlamadığınız "Black Marilyn" var...

O felâketten hiç bahsetmesek? Kaydın son halini dinlemeye bile tahammül edememiştim!

"Hurricane" ziyadesiyle otobiyografik bir albüm. Mesela "Williams' Blood"da anne tarafınıza daha yakın hissettiğinizi söylüyorsunuz.

Annemin müziğe yönelmemde çok etkisi oldu. Bir dönem kilise korosunda şarkı söylüyordu; dedem de o dönem Nat King Cole'un Florida'daki orkestrasına dahildi. Müzikle olan bağımı keşfetmemde onların etkisi çoktur, bu yüzden onların kanını taşıdığımı düşünüyorum.

Bu sözleriniz otoriteye karşı duruşunuzla çelişmiyor mu?

Köklerimle, ailemle bir meselem yok. Mesele, onların bana dikte ettirmeye çalıştığı kurallar ve baskılar... Aşırı dinci bir ailenin içinde büyüdüm, onların "doğru" olduğuna inandığı kurallara uymam bekleniyordu. Bu o kadar zordu ki... Galiba isyankârlığımın en önemli nedenlerinden biri, bu baskıcı aile ortamı. Bir de, otoritenin sistematik olarak maskülenlikle bağdaştırılıyor olmasının sinirlerimi bozması.

Evden nasıl ayrıldınız?

İlk işim New York'a gidip oyunculuk ilanlarına bakınmak oldu. Kiramı ödeyebilmek için modelliğe başlamıştım, ama hiçbir zaman büyük bir ajansla kontrat yapmadım. New York'taysanız, modelseniz ve büyük bir ajansla kontratınız varsa, onlardan izinsiz saçınızı bile kesemezsiniz. Kendimden ödün vermek istemediğim için, New York'tan uzaklaşmam gerektiğine karar verdim. İlk işim kaşlarımı traş etmek oldu, ondan sonra ise daha rahat bir insana dönüştüm, Go-Go kızı bile oldum! Ailemi sinir etmek için gerçek adımı (Grace Mendoza) kullanıyordum o aralar.

Bu kadar dışavurumcu olmak, sizi bazen tedirgin etmiyor mu?

Elbette, bu kolay bir şey değil. "Out" olmuşsan, insanlar sana daha kolay zarar verebileceklerini sanıyor. Bu büyük bir yanılgı! İnsanlar başlarına bir felâket gelmemesi ve daha az görünür olabilmek için ellerinden geleni yapıyor. Gerçek kimliklerini bastırabilmek, diğerlerine uyum sağlayabilmek adına... Böyle bir seçim olamaz; insan bu şekilde yalnızca ölmeyi seçebilir. Onları her yerde görüyorum, yürüyen ölüler!

Başkalarının hakkınızda ne düşündüğünü pek umursadığınız söylenemez o halde...

İstediğini yaptığı sürece, insanın diğer insanlarla uzlaşmak zorunda olduğuna inanmıyorum. Belli bir hedef uğruna küçük ödünler verilebilir, ama yaptığınız işin sonucuyla herkesi etkilemek gibi bir zorunluluğunuz yok. Hatta öyle insanlar tanıyorum ki, "lütfen beni sevmeyin" diye bağırmak istiyorum suratlarına!

Erkeklerle aranız nasıl?

Benden korkuyorlar. (*gülüyor*) Benim için kendimi bir erkeğin yerine koyup onlar gibi davranmak çok kolay, ama bu durumun ikili ilişkilerimde gerginlik yarattığı zamanlar da çoktur. Benim karşımda duran erkek daha kadınsı bir role bürünmeyi kabul etmek durumunda, denge kurabilmek için. Bu da her erkek için kolay kabul edilebilir bir şey değil.

Aynı zamanda bir gay ikonu olarak da anılıyorsunuz...

Bunu hak ediyorum da! (*gülüyor*) Eşcinsellik, eşcinseller kadar, heteroseksüelleri de ilgilendiren bir konu. İnsan doğası erkekliği ve kadınlığı, vermeyi ve almayı bir arada barındırıyor. Bence her erkek, hayatında en az bir defa vermeli, ki vermenin nasıl bir şey olduğunu anlasın. Bunun bir kadına hitap etmenin ve onu daha iyi anlamanın yollarını arayan erkekler için de etkili bir yol olduğunu düşünüyorum. Ayrıca dünyadaki saldırganlığın bir kısmından böyle kurtulabiliriz.

Bir kadınla ilişkiniz oldu mu hiç?

Kadınları seviyorum, ama yatakta değil. Grup yapıyorsak olabilir, fakat bir kadınla kendimi aynı yatakta düşünemiyorum.

Andy Warhol sizin için "köşeli görüntüsünü törpülemek için elimden geleni yapıyorum, insanlar buna hazır değil" demiş.

Gerçekten mi? Andy beni çok severdi, hatta sıradışı bir şey yaptığım zaman "daha da ileri git" diye beni destekleyen dostlarımdan biri olmuştur.

Sly & Robbie ile kariyerinizin en başarılı albümlerine imza attınız. Nasıl bir araya geldiniz?

'70'lerin sonunda Tom Moulton'un disko aranjmanları üzerine vokal kaydediyordum, ilk üç albümüm böyle çıktı ortaya ("Fame", "Muse" ve Portfolio"). Vokal olarak kendimi geliştirmem için iyi oldu, Studio 54'da bile açılışı bir süre ben yaptım! Fakat her şey Island'a geçmemle değişti. Chris (*Island Records'un kurucusu Chris Blackwell*), beni o dönem Black Uhuru'nun prodüktörlüğünü yapan Sly & Robbie ile tanıştırdı. Sonrası malûm: Compass Point stüdyolarında kaydedilen "Warm Leatheratte", "Nightclubbin" ve "Living My Life"..

Roxy Music'in "Love Is The Drug"ından Johnny Cash'in "Ring of Fire"ına, birçok ismin parçasını da cover'ladınız...

Başkalarının şarkılarını kendime mâletmeyi seviyorum! (*gülüyor*) Mesela Piaf'ın "La vie en rose"unu kaydetmeden önce iki-üç kez dinlemişimdir. Başarılı bir cover'ın sırrı da burada olsa gerek. Ama "Ring of Fire" cover'ı hiç içime sinmemişti –hiçbir albüme de koymadık zaten.

Lady GaGa hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizin imajını kopyaladığını söyleyenler var.

Hakkında pek düşünmüyorum açıkçası. Benim kostümlerimin benzerlerini giydiğini gördüğümde kıçını tekmelemek istedim!

Size beraber sahneye çıkmayı teklif etti mi?

Etti, ben de reddettim. Daha özgün ve beni kopyalamayan biriyle çalışmayı tercih ederim.

"Hurricane"deki "Sunset Sunrise"ı oğlunuz Paulo'yla beraber yazmışsınız. Anne-oğul çalışmak nasıl bir duygu?

Paulo benden daha disiplinlidir, onunla çalışmak beni de yola getirdi. (*gülüyor*) İnsanlar, Paulo'nun benim oğlum olduğunu öğrendiklerinde şaşırıyorlar: Sıradışı, eşcinsel ya da kendi kalıpları dışında birini bekliyorlar, ama onunla çoğu zaman zıt kutuplarda gezindiğimizi söyleyebilirim. Bu da daha çok kavga gürültü, daha yaratıcı işlere gebe olmak demek bir anlamda. "Sunset Sunrise" yaşadığımız bu tezatı simgeliyor.

Uzun bir aradan sonra sahnelere dönmek yorucu muydu?

Elbette. 62 yaşına geldiğinde insanın faydalı alışkanlıklar edinmesi gerekiyor, her sabah bisiklete binmek, vitaminlerini almak gibi. Son yirmi yıl eskisine göre epey durgun geçti zaten; zamanımın çoğunu Paulo'yla geçiriyordum. Ama parti dersen, o başka; o işi hâlâ kimse benden iyi beceremez!

Geleceği nasıl görüyorsunuz?

Sadece iyi olmak istiyorum... Malûm, mutlu olmak işte. Zamanın ne getireceğini bilemezsin, ama 100 yaşıma kadar yaşayacaksam, kendi başıma olmayı yeğlerim. Hem, yalnız yaşamak eğlencelidir! Tek başınayken güneşin doğuşunu, batışını izlemekten, fotoğraf çekmekten, yazmaktan, hatta bahçenle uğraşmaktan bile keyif alabilirsin. Yatağa bağlı kalacaksam, güzel bir manzara isterdim. Güneşi, yağmuru, karı, mevsimler değişirken doğayı gözlemlemek...

Hayatta en sevdiğiniz şey nedir?

Seks! (*gülüyor*) En sevdiğim şey değil tabii ki, ama severim. Çok rahatlatıcı, strese iyi geliyor. +

BÜLENT ORTAÇGİL

Oyuna devam

Dile kolay, 21 Temmuz'da binlerce dostuyla birlikte 40. sanat yılını kutladı. Şarkıyazarlığının, onca şahane şarkısının kırk yıldan da fazla hatırı var. Üstadı konserden önce, yıllardır ikamet ettiği Bozburun'da yakaladık, alkışını önden verdik...

Söyleşi: Murat Meriç - Damla Özlüer

Bu sene sanat hayatınızın 40. yılını kutluyorsunuz. İlk 45'liğiniz ("Yüzünü Dökme Küçük Kız / Anlamsız") 1971'de yayınlandı, ilk albümünüz "Benimle Oynar mısın"ın tarihi ise 1974. Siz nereden başlatıyorsunuz Ortaçgil tarihini?

Bülent Ortaçgil: Geçenlerde bir gazeteci aradı, "vaktim yok" dedim, "tek bir soru soracağım" dedi ve sordu: "Kırk yılı nasıl değerlendiriyorsunuz?" *(gülüyor)* İlk plağımı yapmadan önce sahneye çıkıyordum. Bu yıl 39'la 41 arasında bir yerdeyim, 1969 dersen 41, 1971 dersen 39. Yuvarladım, 40 dedim. *(gülüyor)*Plak öncesi ne kadar çaldığımı hatırlamıyorum ama, en az bir yıl çalmışımdır herhalde. Liseyi hesaba katmıyorum elbette...

Gitarı elinize ilk alışınızı hatırlıyor musunuz?

Liselerarası yarışmalar vardı, onlara heveslenip almıştım gitarımı. 1968'de mezun olduğuma göre, bundan birkaç yıl önce olmalı. Lisede Damlalar diye bir grup kurmuştum, ama tam tarihi hatırlamıyorum. Onun için böyle bir yuvarlama yaptım.

İlk 45'liğiniz nasıl çıktı?

Disko Plak'tan çıkmıştı, sonradan şirket Diskotür'e evrildi. O zaman başında Bülend Özveren vardı. Ahmet (Güvenç), Aydın (Çakus) ve kardeşim Ercüment, birlikte çalıyorduk. Sonradan yollarımız müzikal anlamda ayrıldı. Onlar Grup Bunalım olarak devam ettiler, ben kardeşimle kaldım. Daha sert çalmak istiyorlardı, biz iki kardeş sertliği bozan tiplerdik. O hayatın yolcusu değildik. Bunu bildiğimiz için, bir kızgınlık, kırgınlık durumu olmadı. O aralar Türkçe şarkı yazmaya başlamıştım. Aydın'la Ahmet bir yandan Disko'yla görüşüyorlardı, plaklarını da oradan çıkarttılar zaten... Ben o arada Disko'ya önerildim, Bülend Özveren dinledi ve bana plak yapmaya karar verdi. Basında bir-iki küçük yazı çıktı, protest müzik falan dediler yaptığıma. Çok satmadı o plak. Ben bu arada şarkı yazmayı sürdürdüm ama, tek tük konserler dışında müzikle alâkalı pek bir şey yapmadım. O dönem yazdığım şarkıların çoğunu sonradan "Benimle Oynar mısın"da kullandım. Geçen bulduma, nasıl olmuşsa olmuş, arada kullanmadığım "Niçin" adlı bir şarkı kalmış. Onu da bu yeni yapacağım albüme aldım.

Yeni albüme geçmeden "Benimle Oynar mısın"ın hikâyesini de öğrenelim mi?

Ali (Kocatepe), Bülend'i İzmir'den tanıyordu, Hülya - Ümit Tunçağ falan bir camiaydı, ben onlarla İzmir Radyosu'nda tanışmıştım. Bu ekiple birbirimizi çok sevdik, ben de dışarıdan o camianın içine girmiş oldum. O yıllarda TRT'de Ümit'in kaydettiği bantlar var, 1969 ya da '70 olmalı. Bildiğiniz şarkılar var hep. Bu yeni şarkıyı da ("Niçin"i) oradan bulduk zaten. *(gülüyor)* Bir tek "Benimle Oynar mısın" yoktur, onu albümü yaparken heyecanlanarak yazmıştım.

Albümü yaparken bugünü görebilmiş miydiniz? Genç bir mühendissiniz, müzik yapıyorsunuz... Bunun sürekli olacağını hissetmiş miydiniz?

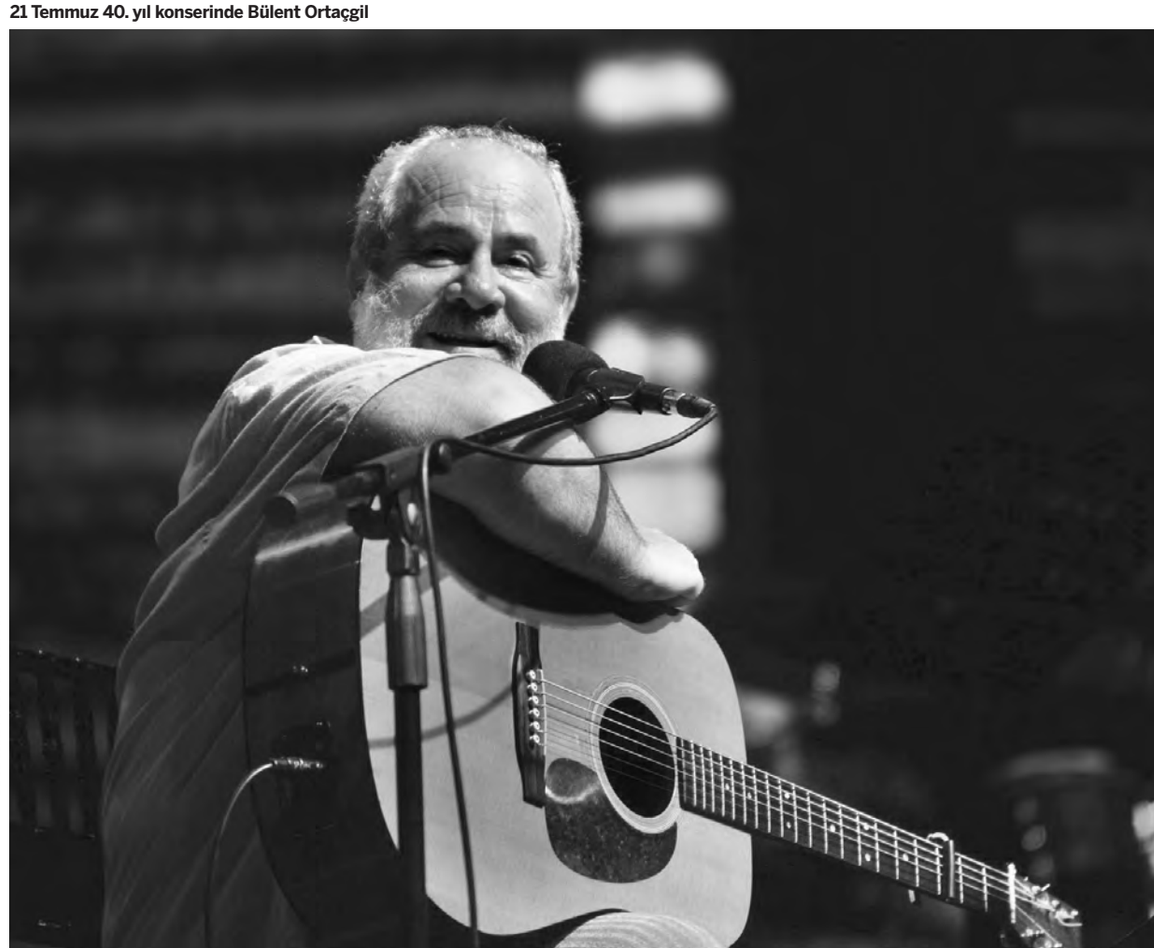
Asla. Müziği kendime bir yol olarak seçemezdim. Benim müziğimi dinleyen insan sayısı çok az; konser salonunu bile doldurmaya yetmiyordu o dönem. Yaşayacak parayı kazanamayacağım aşikârdı. Kaçak güreşmeyi tercih ettim. Hata belki ama, "müziği para mukabili yapmayayım, parayı başka yerden kazanayım" düşüncesi hâkimdi bende. O zaman müziğimi piyasa ve dünya koşullarına uydurmam, mecburen kendimi değiştirmem gerekecekti. Halbuki öbür türlü satma endişem olmayacaktı. Bu bana daha çekici göründü.

Bir yandan mühendisliği sürdürüyordunuz, ama şirket dünyası da çok mutlu etmedi galiba...

Etmeyeceği belliydi zaten. *(gülüyor)* O bambaşka bir dünya. Çok abartılı çalışman ve insan sirkülasyonuna uyum sağlaman gerekiyor. Biri geliyor, biri gidiyor, biri başkan oluyor, biri atılıyor ve rakip firmaya geçiyor... Bu başka bir işti ve ayak uyduramayacağımı farkettim. Pfizer'de müdürlüğe en yakın konumda işe başladım, ama oradaki insanlarla rekabet etmek istemediğimi kısa sürede anladım. İnsanlarla yarışma fikri bana son derece ters gelen bir şey, yapamadım. O dünyaya ait değildim, bunu anladığım an müziğe sığındım. 1970'lerin sonuydu ve artık bir karar vermem gerekiyordu. Ne iyi bir mühendis, yönetici ya da günün moda lafıyla CEO kılıklı bir herif oluyorsun, ne de plakları çok satan iyi bir müzisyen... Bunu anladığım an tercih yapmakta çok geç kaldığımı farkettim.

Kırk yıla ulaşınca toplu bir muhasebe, geri dönüp kırk yıla bak-

21 Temmuz 40. yıl konserinde Bülent Ortaçgil

Fotoğraf: Munsin Akgün

ma ihtiyacı hissettiniz mi?

Hiç öyle düşünmedim. Bazen yaptıklarıma bakma ihtiyacı hissediyorum. Bugünlerde bir yorgunluk var üzerimde, sürekli iyi şeyler üretemeyeceğimi düşünüyorum. Müzikal bir yorgunluk bu, doğal karşılıyorum. Bir de, yıllar geçiyor, yaşlanıyorum, ama "neler yaptım, bir bakayım" gibi bir şey düşünmüyorum, çünkü bunu emekliler yapar. Bu işin emekliliği yok. *(gülüyor)* Becerebildiğiniz, kendi kendinize ikna olduğunuz sürece müzik yapabilirsiniz.

Ne zaman dinleyebileceğiz yeni albümü, ufukta göründü mü?

Çok yakında, eylül ya da ekim gibi çıkacak. Kayıtların çoğu bitti, mix, mastering gibi oyuncaklı işler kaldı. Yine yedi yıl ara verdim, artık aynı iştahla şarkı yazamıyorum. Yazdığımı da beğenmiyorum zaten. Beğenmek ve şarkının arkasında durmak giderek zorlaşıyor. Bir sürü şey dinliyorsunuz, yeni şeyler çıkıyor ve kendinizi ister istemez onlarla kıyaslıyorsunuz... Söylediğiniz lafın nereye varacağını, nerede duracağını düşünür oluyorsunuz. Yaşlandıkça zorlaşan bir şey şarkı yapmak. *(gülüyor)* Eskiden büyük bir iştahla hop diye şarkı yazabiliyordum.

Albümün adı belli mi?

Ne yazık ki değil. *(gülüyor)* Ne isim vereceğimi ben de bilmiyorum. Bir konsept albüm, içinde daha ziyade deniz şarkıları var. Bu manzaraya bakıp başka ne yazabilirsin ki?

Bu albümün diğerlerinden farkı olacak mı? Yoksa bildik bir Ortaçgil albümü mü geliyor?

Düzenlemelerde bir değişiklik var. Çok uzun zamandır hayal ettiğim bir şeyi yaptım ve albüm için yaylı partisyonlar yazdım. Yaylılarla çalmayı çok seviyorum, bu albümde oldu. Amsterdam'da kaydettik, bizim grup burada onun üstüne çaldı.

Kendinizi kıyasladığınız ya da gıptayla baktığınız bir müzisyen var mı?

Kıyaslama demeyelim ama, gençken Beatles'a özenirdim. Sonrasında özendiğim kimse olmadı. Bunun bir yarışma olmadığını, herkesin "kendisi gibi" olduğunu biliyorum. Söyledikleri şarkının arkasında duran insanları seviyorum, onlar gibi olmak istiyorum. Büyük müzisyenleri oldukları yere getiren samimiyetleri. İbrahim Tatlıses de çok samimi bence, yaptığı işi severek yapıyor ve bunu hissettiriyor. Tam aksi yönde duruyor ama, Fazıl Say da öyle...

Şarkılarınız yurtdışında da ilgi görüyor epeydir...

"Benimle Oynar mısın"dan bir şarkıyı Avustralya'da bir dizide kullanmak istediler. Şaşırdım, sordum, "Love, Peace & Poetry" diye bir karışık albümde dinlemişler. O albümden haberim yok, iznimi almadan koymuşlar şarkıyı. Açıkçası, korsanlık yapıyorlar. Ama yakın zamanda "Benimle Oynar mısın" İspanya'da yayınlandı, izinleri alındı, kapağı aynen basıldı ve bütün Avrupa'da satışa çıktı.

Albümü dinleyenler sizi Donovan'a ve İrlanda'da protest müzik yapan şarkıcılara benzetmişler...

Donovan çok sevdiğim bir isim. Şarkı konseptini oluşturmaya başladığımda ondan yardım aldım açıkçası. Hem şairliğinden, söz dünyasından etkilendim, hem de gitar çalışından...

Dylan'la aranız nasıldı o dönemde?

Söylediği laflar çarpardı beni, ama müziğini çok sevmezdim. Dylan, şarkıcı olmasaydı, yazar ya da politik bir lider olurdu, başarı da kazanırdı. Dehası beni çarpmıştır, enteresan şeyler söyler, ama müzikal anlamda yakın bulduğumu söyleyemem. Donovan'dan daha fazla etkilendim. Dylan'ı taklit etmeye çalışmadım, ama Donovan'ı taklit ettim.

Sözel anlamda sizde de Dylan'a benzer bir durum var: Bir hikâye anlatıyorsunuz ve bunu alabildiğine şiirsel yapıyorsunuz...

Buna "resim" diyorum aslında. Oradan bir şey var, buradan bir şey, hepsi bir araya geldiğinde bir bütün oluyor. Bütüne baktığınızda da resim görüyorsunuz. Ama hikâye derseniz de alınmam, hayatım kitap okuyarak geçti. Tam bir kitap kurduyum. Çok sistematik okuduğumu söyleyemem, ama hep okudum. İyi yazılmış bir şeyi ayırt edebilirim, ona değer veririm. Saçma sapan kafiyelerin peşinde dolaşacağıma, söylediğim şeyin bir anlamı olsun istedim. Anlam ne kadar ağır olursa o kadar iyi. Şunu hep çok istedim: Dünyaya çarpayım ve onu değiştireyim... Her yapılan güzel şey dünyayı değiştirir ama, benim başarılı olup olmadığım tartışılır.

Topluma damgasını vurmuş, kitleleri sürüklemiş, üst seviyede şöhret, para ve sanatsal kabul görmüş biri değilim. Ama görüyorum ki, her kuşaktan müzisyeni etkilemişim. Bu bana çok gurur veriyor.

Tam olarak neyi değiştirmek isterdiniz?

Bunu bilemem. İtiraz ettiğim şeyler var ya da hoşnutsuz olduklarım... Türkiye gibi bir ülkenin çocuğusunuz, başka ülkelerden insanlar tanıyorsunuz, artıları ve eksileri hissediyorsunuz. Eksileri hissetmek kolay, asıl önemli olan artılar. Onları görüp çoğaltmanız gerekir. Bu noktada söylediğiniz şey kalıcı olur ve bu, sizin için çok güzel durumdur. Kabaca söylemek gerekirse, okuduğun ve olduğun insan iyidir, ona sahip çıkmak gerekir. İstediğin cevabı almadın, öyle değil mi? *(gülüyor)* Bu soruya somut bir cevap veremem elbette. Benden "düzeni değiştirmek istiyorum" gibi bir cevap bekliyorsan, onu veremem. İnsanları değiştirmek istiyorum belki de. Daha fazla sanatsever olmalarını istiyor olabilirim mesela. *(gülüyor)*

Şarkılarınızda bir rahatlama var, artık daha "muzip" şarkılar üretebiliyorsunuz, kendinizle ve hayatla dalganızı geçiyorsunuz... Kırk yılın getirdiği bir ferahlama mı bu?

Muzip şarkılar yazma fikri Fikret'le (Kızılok) birlikte olduktan sonra oluştu açıkçası. Fikret, bu durumun ekstrem bir örneği. Çok somut yazıyor, yazdıkları dikenli oluyor. Benim tarzım değil, ama böyle yazmanın keyifli olduğunu ondan öğrendim. Fikret bütün o şarkıları birlikte olduğumuz dönemde yazdı. "Why High One Why"ın nasıl yazıldığını hatırlıyorum örneğin: Bodrum'a giderken arabada kahkahalarla gülerken kaza bile yapacaktık! *(gülüyor)* "Normal", "Bi' Şeycik Olmaz" gibi şarkılarım ondan sonradır...

"Oyuna Devam"daki "Yasak", Çekirdek'te yaptıklarınızı saymazsak, politik söylemi olan ilk şarkınız galiba...

Öyledir, ama ben aynı politik jargonu kullanamıyorum, bundan hep rahatsızlık duydum. Zamanı geldi, solcudan daha solcu oldum, kimi zaman da dindar arkadaşlarım beni kendileri gibi sandı. *(gülüyor)* İnsanlarla ilişki kurmak için hiçbir zaman bunları ön planda tutmadım. Solcuysam solcu arkadaşlarım olacak gibi bir durum yok bende. İnsan

40. YIL KONSERİNDEN NOTLAR

Dylan ayarı

16 Ekim 1992'de New York Madison Square Garden'da Bob Dylan'ın 30. yılı büyük bir konserle kutlandı. Konsere yolu bir şekilde Dylan'la kesişmiş sanatçılar katılmıştı: John Mellencamp, Stevie Wonder, Lou Reed, Neil Young, George Harrison, Eric Clapton, Tom Petty ve nicesi... Kaydını yıllar sonra bir grup arkadaşla izlerken memlekette bunu hak eden kaç kişi olduğunu tartışmıştık. Ortaya atılan isimlerden biri Bülent Ortaçgil'di ve "usta", mevzubahis konserden 18 yıl sonra sahnelerdeki 40. yılını kutladı.

Harbiye Açıkhava pek çok konsere, kutlamaya sahne oldu, ama hiçbiri bu kutlama kadar "insanî" değildi. 21 Temmuz günü Ortaçgil sahiden çocuklar gibi şendi. Dile kolay, 40 yılın ardından hâlâ büyük kalabalıklara söylemeye alışamamış bir insandan söz ediyoruz. Yine çekingendi, yine şarkılarını söylerken kendi kendineydi, ama bu kez Ortaçgil'e sadece orayı dolduran beş bin kişi değil, müzisyen dostları da eşlik ediyordu. Kıdem sıralaması gözetmeksizin, sahneye çıkış sırasıyla: Zuhal Olcay, Hüsnü Arkan, Jehan Barbur, Gündoğarken, Serhat Ersöz, Akın Eldes, Pinhâni, Bulutsuzluk Özlemi, Birsen Tezer, Fuat Güner, Mor ve Ötesi, Levent Yüksel, Feridun Düzağaç, Aylin Aslım, Sezen Aksu, Mirkelam ve Erkan Oğur.

Gecenin sürprizi programda olmayan Sezen Aksu'nun sahneye çıkışıydı, ama bizi daha ziyade Akın Eldes'in Bulutsuzluk Özlemi'yle çalması heyecanlandırdı. Ortaçgil'e sunulmuş en güzel hediyelerden biri buydu. Aynısını "Amca" İlhan Şeşen'den de beklerdik, ama Gündoğarken sahneye iki kişi çıktı. Gecenin sözü de Burhan Şeşen'den geldi: "Ortaçgil bize bağırmadan şarkı söylemeyi öğretti."

Hakkını teslim edelim, gecenin yıldızı pembe elbisesiyle "Mavi Kuş"u seslendiren Aylin Aslım'dı: Tüylerimizi diken diken etti! Ortaçgil okulundan mezun Jehan Barbur ve Birsen Tezer'in yorumlarına ise şapka çıkardık. Mirkelam, Ortaçgil şarkıları albümünde "Bütün Çiçekler Su İster"le bizi şaşırtmıştı, o gece bir kere daha ne kadar büyük olduğunu gördük. Konser, on yıl önce yayınlanan saygı albümünün gecikmiş lansman konseri tadındaydı. Yine de her şey güzeldi. Hüsnü Arkan'ın "Yağmur"u kâğıttan okuyarak söylemesi, Mor ve Ötesi'nin şarkısını "öylesine" çalıp gitmesi, arada ortaya çıkan "teknik" aksilikler bile gözümüze batmadı. Hepimiz Ortaçgil için oradaydık ve o, kendisine armağan edilen gecede mutluydu. Konserin sonunda Açıkhava'yı dolduran kalabalığın neredeyse yarısı Ortaçgil'i yeniden sahneye çıkartmak için uğraştı ve bekleyenler, "Şık Latife"nin şahane bir yorumuyla muratlarına erdi. Usta, şık bir hareketle selâmladı dinleyiciyi.

Bu bir Ortaçgil konseri değildi. Yine de en güzel Ortaçgil şarkılarını kendi sesinden dinledik. Hayal gibiydi, "40 yılda bir" dediklerinin ne olduğunu gördük. Üstelik memleketin "ozan"larından birinin 40. yıl konserinden kısa süre önce aynı sahnede çağın en büyük ozanı Bob Dylan'ı izlemiş olmak da bizim şansımız. Bu, her kula nasip olmaz!

Murat Meriç

düşünür, düşündükçe gelişir, geliştikçe değişir. Hep aynı gidip yıllar sonra pat diye bambaşka olan insanlardan bunun için hazzetmem. Her an değişebileceğini bildiğim cümlelerimin ucuna nokta koymadım, büyük laflar etmedim. "Türkiye geri kalmış bir ülkedir, nokta, bunun çözümü a'dır, nokta." Böyle cümlelerden hep kaçındım. O "a"nın iki yıl sonra bir "b" olacağını tahmin ettim ya da ben "a" derken birilerinin "c" diyeceğini... Bunlar, yıllar içinde olagelen Ortaçgil değişiklikleri ve hiçbiri bir öncekinin tam tersi değil. Ama bir yerde akil, arif bir tarafım var. 18 yaşımda da böyle düşünüyordum. O zamanlarda da doğru-yanlış dediğimiz şeylerin baktığımız yerle ilgili olduğunun farkındaydım, o nedenle kimseyi itham etmedim ve peşimden sürüklemeye kalkmadım. Kendim inanmadığım için kimseyi inandıramam, dolayısıyla ben politik anlamda bir yol gösterici değilim.

Çekirdek nasıl bitti?

Fikret'le kişisel çatışmalarımız bitirdi. Kişiliklerimizin o kadar uzun süre yan yana olmamıza müsaade etmeyeceğini anladık ve dostça ayrıldık. Ticarî bir birlikteliğimiz vardı ve ayrılığımız onu da etkileyecekti, Çekirdek'i bitirme kararı aldık.

Nasıl oluşmuştu bu birliktelik peki?

Tümüyle şans eseriydi. Fikret'i tanımazdım. Tanımazdım derken, bilirdim elbette, benim dönemimi çok etkilemişti. Anadolu-pop denilen türün kurucularındandır. '70'lerde Tarkan gibi bir adamdı, herkes tanıyordu onu. Okullarımız, koşullarımız, müzik beğenilerimiz, kısacası cebimizdeki şeyler aşağı yukarı eşitti. Çekirdek'i kurduğunda konser vermek üzere beni davet etti. Ben de, hafızam yanıltmıyorsa, 1984'te Erkan (Oğur) ve Yaz (Baltacıgil) ile "Rüzgâra Söylenen Şarkılar" başlıklı bir konser verdim orada. Sonra Fikret'in ne yapmak istediğini anladım. Popüler olmaktan sıkılmıştı ve küçük bir mekânda insanlarla iç içe olmak istiyordu. Konsepte bayıldım, çünkü müziği zaten ticarî bir şey olarak görmüyorum. Oraya gelip giden insanlar da bizimle aynı fikirdeydi. Birtakım müzikal deneyler yapılıyordu, Çekirdek her türlü müziğe açıktı ve oldukça heyecanlı müzikal arkadaşlıklar kurulabiliyordu. Türkiye'deki müzik piyasasını her zaman ticaret belirlemiştir. Çekirdek bunun dışında bir oluşumdu. O katılma giderek organikleşti ve nihayet beraberliğe dönüştü. Zaten mühendislikten sıkılmıştım, bana da iyi geldi.

O arada hiç konser vermiş miydiniz? "Benimle Oynar mısın"dan Çekirdek'e uzanan on yıllık bir boşluk var...

Verdim ama, arada tek tük; o zamanlar böyle bir konser geleneği de yoktu. İnsanlar bir araya geliyor, spor salonlarını dolduruyor, onlarca müzisyeni bir arada görüyordu. Tek başına konser vermek zordu, ben de o kalabalık konserlerden sıkılıyordum. 1979'da, askerliğimi yaptıktan sonra Norveç'e gittim, 12 Eylül'den üç gün önce Türkiye'ye döndüm. Oraya yerleşmeyi, müzikle uğraşmayı istiyordum, ama olmadı. Müzikle uğraşma fikrinden hiç vazgeçemedim. '79'da, mühendislikten iyice sıkıldığım bir dönemdi ve mühendislik yapmamak için her yola başvurdum: Kitap çevirdim, redaksiyon yaptım, ders verdim. *(gülüyor)* Norveç sonrası yeniden mühendisliğe devam ettim, ama mecburen yaptım. Fikret'le birlikte olmaya başladığım dönemde ise hayatımda büyük değişiklikler oldu: Eşimden ayrıldım, yeni eşimi tanıdım, yeni bir müzikal birlikteliğe başladım ve artık müzik yaparak hayatımı kazanacağıma ikna oldum. Fikret'le birbirimizi buna ikna ettik. Bu çok zor olmadı. *(gülüyor)* Ondan sonra barlarda çalmaya başladım, gitar dersleri verdim, 1986'da da mühendisliğe tümüyle veda ettim.

"2. Perde" Çekirdek'ten ayrıldığınız döneme tekabül ediyor. Doğrudan bununla mı alâkalı, yoksa zaten o albüm fikri var mıydı?

Bir albüm yapmak istiyordum ve o albümü Onno'yla (Tunç) yapmayı çok istiyordum. "Benimle Oynar mısın"ın heyecanını yakalayabilir miyiz acaba diye düşünüyordum. Ama kötü bir döneme geldi, parasızdık. Vaktimiz de çok yoktu, canlı çalacak bir ekip kuramadık ve sentetik bir albüm çıktı ortaya. Onno'nun gelişmiş aranjman tekniği, benim gitarım, bunlar iyiydi, ama arkası tümüyle sentetik olunca şarkılar hak ettikleri yere gelemedi. "Geriye baktığınızda hoşlanmadığınız şey nedir" dersen bu albümü söyleyebilirim. Ama yıllar sonra "Eski Defterler"de bunun intikamını aldık ve oradaki şarkıları istediğimiz gibi çaldık.

Muzip şarkılar yazma fikri Fikret Kızılok'la birlikte olduktan sonra oluştu bende. "Why High One Why"ın nasıl yazıldığını hatırlıyorum örneğin: Bodrum'a giderken arabada kahkahalarla gülerken kaza bile yapacaktık!

Bir sonraki albüm "Oyuna Devam"da bunun tam tersi bir durum var: Her şey canlıydı ve klasik kadronuz ilk kez o albümde bir araya geldi. Sonra da yola hep birlikte devam ettiniz...

Erkan'la Çekirdek'ten beri birlikteyiz, bu albüm için gruplaşmayı o önerdi. Cem Aksel ve Gürol Ağırbaş'la bu dönemde buluştuk. Sonraki albümleri de hep o mantıkla yaptım. Sevdiğim şey genellikle şudur: Albüm şarkısı hazırdır, o şarkıyı ben çalarım, her köşesini iyi bilirim, demlendikten sonra çocuklara götürürüm, öğretirim ve ince işi başlar. Çalarız, şarkıyı ulaştırdığımız noktada herkes hemfikirse öyle kaydederiz ve konser repertuarına alırız. Ortaçgil şarkılarının mantığı hep bu oldu, yazılmış düzenlemelere hiçbir zaman meyletmedim. Bu son albümde yazılmış düzenlemeler var, ama onları da mecburen yaptık, yaylılarla çalışmak istiyorsam bunu yapmak zorundaydım.

"40. Yıl Konseri"ne davetli olan müzisyenlerin bir bölümü "Şarkılar Bir Oyundur –Bülent Ortaçgil İçin Söylenmiş Bülent Ortaçgil Şarkıları"nda da yer almıştı. O saygı albümünü bugün dinlediğinizde neler hissediyorsunuz?

Şu açık: Topluma damgasını vurmuş, kitleleri peşinden sürüklemiş, üst seviyede şöhret, para ve sanatsal kabul görmüş bir insan değilim. Ama görüyorum ki, her kuşaktan müzisyeni etkilemişim ya da onayını almışım. Bu bana çok gurur veriyor. Bizimki çok hareketli, kimsenin kimseyi beğenmediği, herkesin birbirinin kuyusunu kazdığı bir camia. Böyle bir toplulukta ortak payda olmak son derece keyifli bir şey. Bunu yaşarken görmek bu keyfi daha da artırıyor. Olaya öyle bakıyorum, yoksa o böyle söyledi, diğeri şarkıyı mahvetti gibi şeylerim yok. Herkes istediğini yapmakta özgür. Beni kötü bulan başkasını dinler, onun yorumunu beğenmeyen de benden dinler. Bunun için albüm sürecinde kimseye müdahale etmedim ve şarkılarımın getirildiği kimi noktalar beni çok şaşırttı. Mirkelam'ın "Bütün Çiçekler Su İster" yorumu mesela, şarkıyı dinlediğimde tanıyamadım, basbayağı kendi şarkısı yapmış onu. Bu yabancılaştırma efekti çok hoşuma gitti.

Sizin de dâhil olduğunuz "tribute" albümler var. Bir albümde Ali Kocatepe'nin "Hayat Umutla Başlar" şarkısını söylüyorsunuz. Ezginin Günlüğü için yapılan albümde de "Teninle Konuşmak"ı bir Ortaçgil şarkısına döndürmüşsünüz.

Ali benim arkadaşım, ilk plağımın prodüktörü, onu her zaman ayrı bir yere koymuşumdur, ne isterse yaparım. Ezginin Günlüğü ile zaman zaman konserlerde bir araya geliyorduk. Bu şarkıyı o konserlerde dinlemiş ve çok sevmiştim. Son yirmi yılda kimsenin şarkısını söylemedim, ama "Teninle Konuşmak"ı söylemeyi özellikle istedim. Gürol'la oturup benim şarkılarım gibi yaptık onu. Mirkelam'ın bana yaptığını ben Ezginin Günlüğü'ne yaptım. *(gülüyor)* Şarkı iştahımı kabartmıştı çünkü...

"İştah"ı çok kullanıyorsunuz, son dönemde "iştahınızın azalması" nedeniyle takıldığınız bir şey mi, yoksa hep düşündüğünüz bir şey miydi?

Hep düşündüğüm bir şey, "iştahlı olmak" fiilinin beni iyi tarif ettiğine inanıyorum. Hevesli olmanın daha güzel söylenmiş hali bu. İştah dediğin gelip geçici bir şey, bu yüzden kendime yakıştırıyorum.

"Artık hop diye şarkı yazamıyorum" dediniz. Bunun temel sebebi belli bir süre sonra üretilecek olan şeylerin azalması ya da yorgunluk mu, yoksa kendinizle ilgili meseleler mi giderek azalıyor?

Hepsi. Sürekli şarkı üreten bir adam hiç olmadım, ama bir süre sonra varolan bereket de bitiyor. Musluk dediğin hep açık durmaz, eninde sonunda oradaki su azalır. Zaman zaman artar, ama azaldığı dönemler de olur ve bunun pek çok sebebi vardır. Her dakika aynı iştahta olamazsın. *(gülüyor)*

Şarkılarınız arasında ayrı bir yere koyduğunuz, beni çok iyi ifade ediyor ya da benim için çok özel dediğiniz bir şarkı var mı?

Yok. Daha önce de söyledim, ben değişime inanıyorum. Bugün önemli olan bir şey, üç ay sonra değişebiliyor. Bugün dinlediğim, sevdiğim bir şarkıdan da bu süreçte uzaklaşabiliyorum. "Sensiz Olmaz" mesela, İstanbul'da yaşadığım dönemde benim için önemli bir şarkıyken, Bozburun'a gelirim ve "Bozburun" bir anda hayatımın şarkısı olur. İnsan her daim kaygan bir zeminde duruyor, zevkleri değişiyor. Bütün şarkılarım zaman zaman "en iyi" şarkım olmuştur, ama içlerinden birisini ayırıp "budur" diyemem. Açıkçası, 20 yaşımda yaptığım bir şarkıyı 60 yaşımda beğenmem çok mümkün değil. O heyecan çoktan benden uzaklaşmış, ama bunu kötü anlamda söylemiyorum. "Benimle Oynar mısın" bugün aklıma gelse bambaşka bir şarkı çıkardı ortaya. Şarkılarıma bazen bir antikaya bakar gibi bakabiliyorum.

Soruyu şöyle değiştirelim o halde: İstediğiniz gibi söyleyemediğiniz bir şarkı var mı?

"Çığlık Çığlığa"nın iyi bir kaydının olmasını hep istemişimdir. İyi bir şarkıyazarı olduğumu biliyorum, iyi gitar çaldığıma ikna oldum, ama iyi bir şarkıcı değilim, bunu iddia edemem. İyi bir yorumcu kendini belli eder, onlara tav olurum, ama şarkıyazarlarının şansı şudur: Şarkıları kendileri yazarlar, kendileri söylerler ve hepsi en iyi şekilde söylemek

zorunda değildir. Bana sorarsanız, "Çığlık Çığlığa" Birsen'in (Tezer) yorumuyla daha etkileyici, çünkü ben kısıtlı sesimle ve çığlık atar gibi söyleyemem o şarkıyı... İnsanlar iyi söylediğimi düşünüyorlar, ama ben kendimi iyi bir yorumcu olarak görmüyorum.

Konserlerde de bir değişim var: Başta daha agresifken artık rahatladınız sanki... Konserlerin sayısı arttığı için mi?

Biraz da benim sahnedeki değişimimle alâkalı. Ben önce yapayalnız çalmaya başladım. Sonra yanıma Erkan (Oğur) geldi. O zaman barlarda da çalıyorduk. İki kişinin ürettiği ses miktarı, bir ahaliyi susturmaya yetmiyor. O zamanlarda bazı müziklerin dinlenilmesi gerektiğini, yaptığım müziğin bir fon müziği olmadığını iddia eder ve hatta bunu kabaca da söyler, müdahalelerde bulunurdum. Ama gruplaştıktan sonra çok yüksek miktarda ses çıkarabildiğimizin farkına vardık. Beni barda dinlemeyenlere müdahale etmiyorum artık, isterse dinlemesin diyerek yirmi kat daha fazla ses çıkartıyorum ve insanların kafasına kafasına vuruyorum. *(gülüyor)* Bar, insanların gevşediği, sohbet ettiği bir yer. Barda müzik çalmak tehlikelidir. Arada içki de varsa, ilgi ilk 15 dakikadan sonra dağılır. İki saat onların dikkatini üzerinde toplamak için çok başarılı bir sahne adamı olman gerekir. Ben insanlara hükmetmekten, onları yönlendirmekten hoşlanmıyorum ve bunu beceremiyorum. İyi sahne adamlığı egoyla da alâkalı. Herkese hâkim olmak, tiyatro oynar gibi herkesin ilgisini üzerinize çekmek çok zor. Ben böyle bir sahne adamı olamadım, bedbahtım. *(gülüyor)*

Bar konserlerini mi tercih ediyorsunuz, büyük konserleri mi?

O kadar büyük konserleri tercih etmiyorum, karşımda beş bin kişiyi gördüğümde titriyorum. Onlara alışmam belli bir süre alıyor, konsere tedirgin başlıyorum. Beş bin kişinin aynı anda şarkımı söylemesinden etkileniyorum, ama beş yüz kişiye hitap ederken daha samimi oluyorum, konserler daha heyecanlı geçiyor. Barlar, her zaman tercih etmediğim, ama insanlarla yakın olduğu için sevdiğim mekânlar. Sana bir şey soruyor biri, şarkı istiyor, hatta gelip sarılıyor! Bir de, gittiğimiz mekânlar hep tanıdık mekânlar oluyor, bilmediğimiz bir yere gitmiyoruz. Alışkanlıklarıma bağlıyım.

Dinleyicilerinizle temasınız oluyor mu? Sizi bulanlar, telefon edenler, mektup yazanlar var mı?

Yok, telefon etmiyorlar, beni arasalar da bulamazlar çünkü. *(gülüyor)* Bozburun'a geldiklerinde eve gelmek isteyenler oluyor, gelip konuşuyorlar. Performans sırasında elbette gelenler, laf atanlar oluyor. Ben sahne ile yaşam arasında bir fark görmüyorum. Bugün seninle bu kılıkta konuşuyorsam, sahnede de o kılıkta olmalıyım. Sahneye çıkmadan önce pırıltılı bir şeyler giyiyor olmak hoşlanmadığım bir şey. Sahnenin büyüsü renkten, şekilden değil de, söylediğin şeyden, temastan geliyor. O nedenle sahnedeyken "yukarıda" olmuyorum hiçbir zaman. Saçımın şekli, gömleğim, her şeyim özel olsun diye çabalamıyorum, ama insanlar bunu yapıyor. İşin tuhafı, dinleyici de bunu istiyor, bundan etkileniyor. Bence hayatın içinden birinin çıkıp orada çalıyor olması iyi bir şey.

İlk üç albümünüzün adı "oyun"lu. Bu, tiyatroculuğunuzdan mı geliyor, yoksa ilk albümün adı üzerinden gelen doğaçlama bir çeşitleme mi?

Ne o ne o, ama aslında hepsi doğru. *(gülüyor)* Maarif Koleji'ndeyken (Kadıköy Anadolu Lisesi) tiyatrocu olmayı çok istedim, olabilirdim de. Sahne arkasından çok etkileniyordum. Bizim sınıftan Mehmet (Birkiye) ve tiyatro aşığı ekipten bazıları tiyatrocu oldu. Bizim sınıftan değildi ama, aynı dönemde okuduk, Mazhar da (Alanson) tiyatroda bir yere geldi. Ben olmadım. Kısıtlı bir rol yapma yeteneğim var ve bunun farkındayım. Tiyatrocular arasında her zaman kendilerini oynayan, hep aynı role giren insanlar var. Ben bunu istemiyordum. Az önce anlattığım şeyin aksine, tiyatro sahnesinde kendini oynaman yanlış. Ben nasıl vazgeçtim, hatırlamıyorum, ama müzik daha çekici geldi. Yine de bu "oyun" meselesinin doğrudan bununla alâkalı olduğunu sanmıyorum. "Benimle Oynar mısın" adının nereden geldiğini de hatırlamıyorum! Belki de babam küçükken benimle az oynadı, onun için albüme bu adı verdim. *(gülüyor)* Oradaki oyun daha ziyade çocukların oynadığı oyuna tekabül ediyor. Ayrıca bir ucu açık olduğu için de seviyorum bu adı. "Hayat bir oyundur" deyip nokta koymak da mümkün. Söyledim, ben noktaları sevmiyorum.

Bu aralar sizi heyecanlandıran bir müzisyen var mı?

Son dönemde en çok etkilendiğim isim Jehan Barbur. Ayrıca, biraz da yeğenim onun orkestrasında çaldığı için bildiğim Yasemin Mori var. Klibini seyrettim ve hem klibi, hem şarkıyı enteresan buldum. Pinhâni var mesela, ailenin çocukları. *(gülüyor)* Sinan, babası (Mustafa Kaynakcı) nedeniyle her zaman iyi müzikler dinlemiş, altyapısı sağlam bir çocuk. Melodik yapısı güçlü şarkılar üretiyor. Sözleri fazla teenager, ama müzikal kalitesi güzel.

Mor ve Ötesi, Duman gibi gruplarla aranız var mı?

Mor ve Ötesi çok beğendiğim bir grup. Tavırlarını, tutumlarını biraz eleştiriyorum, ama müzikal anlamda çok sağlamlar. Gelişimlerini yakınen takip ettim, zaman zaman onları eleştirdim de. Bugün itibariyle geldikleri noktanın ya da gittikleri yönün doğru olup olmadığını sorgulamalarını isterim açıkçası. Ben Duman'ı yazdıkları ve söyledikleri itibariyle kendime daha yakın buluyorum.

Ne kadar zamandır Bozburun'dasınız?

1987'de bu arsayı aldım, o zaman paramız yoktu, yavaş yavaş yaptık bu evi. Ama öncesinde de burada, köyün içinde kirada oturuyordum. Eşimin sahilde bir dükkânı var, zaten buralı sayılır. Ben de altı ay ona eşlik ediyorum.

Nereden esti buraya gelmek?

Tamamen şans. İki arkadaşımız İstanbul'da işlerini güçlerini bırakıp buraya yerleştiler. Biz de bir yaz yanlarına tatil yapmaya geldik. Burada yaşama fikri düştü aklımıza, karar verdik ve geldik. 1987, benim müzikten para kazanmaya başladığım dönem, Çekirdek dönemi... Böyle bir durumda karar alıp buraya gelmek kolay oluyor. Hayat burada da devam ediyor ama. Geldiğimde bir pizzacı açtım, sonra hızla batırdım. *(gülüyor)* Müzik işleri artmıştı zaten, arada gitmek durumunda kalıyordum. Bir yardımcım vardı, ama tek kişinin idare edebileceği bir iş değildi. İki yıl sonra kapatmak zorunda kaldık. Müzik işleri beni yaşatacak hale gelmeseydi, hayata pizzacı olarak devam edecektim yani. *(gülüyor)*

Yazmayı hiç düşündünüz mü?

Öyle bir hayalim var aslında, ama her zaman hayalden ibaret kalacak galiba. Onun da kendine özgü bir terbiyesi var çünkü, 60 yaşında yazmaya başlamazsın. Şimdiye kadar yazıyordum belki ama, o yazdıklarım ne kadar yazıydı, tartışılır. Benden yazı istendiğinde ne kadar zorlandığımı bilirim. Yazmaya çalışırım, bir türlü olmaz. Yazının başına oturmak bile zor gelir bana. Her yazdığını yazı sananlardan değilim. *(gülüyor)*

Şarkılarınızda bir sadelik teması var. Kendinizi anlatırken sadesiniz, sahneye çıkışınız da öyle... Edebiyat tercihiniz de sade dil kullanarak yazanlar mı?

Borges'i severim, buna siz karar verin. *(gülüyor)* ✚

Fotoğraf: Damla Özlüer

M.I.A.

Kaddafi'nin gardrobu

Görüşmeyeli Amerikalı bir plak yapımcısının müzisyen oğluyla evlendi, doğurdu, aynı günlerde Sri Lanka'da Tamil halkının soykırımına şahit oldu. Malûm, yıllarca görmediği babası Tamil Kaplanları'na yakın bir siyasî hizbin üyesiydi. Bütün bunların yeni albümüne yansımaması imkânsızdı. "Maya"da belki "Jimmy" gibi, "Paper Planes" gibi hitler yok ama, yine M.I.A.'ya has bir avangard beat grameri, öfkesiyle rahat bir vokal var.

Derleyen: Merve Erol

Kaynak: Nylon, The Observer, Interview, New York Times Magazine

Aslında Londra'da sinema okudunuz ve sanat hayatınıza yönetmen olarak başladınız. Okul yıllarınız nasıldı?

M.I.A.: Sri Lanka'dan dönüşte, on yaşımda Londra'daki ilk okul günümden bir hatıram var: Sınıfa girdiğimde bir problemi çözmeye çalışıyorlardı, ben de parmağımı kaldırdım, çünkü cevabı biliyordum. Fakat bütün sınıf dönüp bana güldü, öğretmen de bir daha rol yapmamamı söyledi. Halbuki biliyordum cevabı, ama İngilizce bilmiyordum, kendimi ifade edecek kelime bulamıyordum. İngiltere'ye geldiğimizde bildiğim iki kelime vardı sadece: Michael ve Jackson. Yine de umursamıyordum, o an orada mutluydum. Bulunduğum her yerde mutlu olmaya çalıştım. Üniversitedeyken sevimli oğlanlarla bakışırdım hep. Bütün nefesini belli bir yere ulaşmak için tüketiyorsan, o yeri gerçekten ait olmak istediğin yer haline getirmelisin. İnsan kendi hayatını kendisi yapar. Rağbet gören bir bölümde okudum. Kabul görüşmelerinde dedim ki: "Eğer beni okula almazsanız, hayatım tamamen değişecek. Buradan çıkıp 19 numaralı otobüse atlayacağım, dosdoğru King's Cross'a gideceğim, crack'ten kafayı kırıp orospuluk yapacağım ve hapse düşeceğim. Ve tam üç yıl sonra, dünyanın en iyi filmini çekmiş olarak döneceğim." İlk 20'ye kabul edildim. Tek siyahî bendim. Herkes göçmenlerin anlaşmalı evlilikleri konusunda bir film çekeceğimi düşünüyordu, halbuki benim gerçekliğim bundan ibaret değildi. Kuzenim Los Angeles'ta yaşıyordu, kendisini sık sık ziyaret ederdim, bütün çeteleri filan bilirdi. Onunla manyak zamanlar geçirirdik, Londra'ya dönünce de "geçen hafta Tupac'la takıldım" diye hava atardım. Ama kim olduğundan daha kimsenin haberi bile yoktu. Kimse rap müziğiyle, rap kültürüyle ilgilenmiyordu. "Ama bu çok güncel ve anlamlı bir konu, bu şey şu anda olup bitiyor" demekten dilimde tüy biterdi. O zamanlar olup biten en ileri ve ilginç şeydi bu kültür.

Okulunuzun sinema alanında pek çok imkânı vardı, niye yönetmenliği seçtiniz?

Ben hep öncü olmaya çalışmışımdır. Müziği seviyordum, ama bizzat yapmayı hiç düşünmüyordum. Sinemayı seviyordum, çünkü "bakın, bu kişi böyle yaşıyor, kamerayı ona yönelteceğim ve ne söylemek istiyorsa ona kulak vereceğim" diyebiliyordum. Dünyanın bence bilginin dolaşımına ihtiyacı vardı.

Müziğe o sıralar en çok Elastica'ya klip çekmek için Amerika turnelerini takip ederek yakınlaştınız, değil mi?

Turnedeki diğer grupta Roland MC-505 gördüm, dönünce ev arkadaşımla bir de kendimize aldık. Baktım arkadaşım ilgisini yavaş yavaş yitiriyor, ona bir şarkı yazayım dedim. Tonlamadan çok anlamam, müzikal açıdan iyi değilimdir, ama iyi dansederim. Ritm duygum iyidir. Altı saat makinenin başına oturunca bir şeyler çıkmaya başladı. Arkadaşıma dinlettim, "tam bir şarkı olmuş, devam etmelisin" dedi ama, emin değildim. İkinci yazdığım şarkı "Galang"dı; bir şekilde yayılsın istedim. Her zaman gittiğim kulüplerden üç kızı yan yana getirdim. Kriterim, sadece güzel görünmeleriydi. *(gülüyor)* İnsanları danslarına göre ölçüyordum. Kolayca söyleyecekler zannediyordum, öyle olmadı.

Ve nihayet "Galang" şarkısını siz okudunuz...

Evet, Steve Mackey ve Ross Orton beat'lerin üzerinden geçti ve 500 adet basıldı. Radyolarda dönmeye başlayınca, bir anda ok yaydan çıktı. Ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordum, çünkü hâlâ müzisyen olmak gibi bir fikir yoktu kafamda. Onca yıl kameramı insanlara yöneltip "insanların sizi tanımaya ihtiyacı var" demiştim, her zaman sokaklardaydım, gençlerin sesini duyurmaya çalışıyordum. Ama insanlar konuşmaya pek hevesli değildi; onların yerine ben konuşayım bari dedim. Şarkılarımı pop şarkıları olarak düşünüyorum. Ayna karşısında saç tararken saatlerce mırıldanabilirim şarkılarımı. Ama kaydedilip yayınlandığında, insanlara avangard geliyor. Halbuki o âna kadar, "işte herkes böyle hissediyor" diye düşünüyorum, "Yunan millî marşına da benziyor, bu şarkıyı herkes sever".

İlk günlerden bugüne, Rihanna bir şarkınızı cover'ladı, Jay Z sizden sample yaptı, Grammy'ye aday gösterildiniz. Bu kadar tanınmak aklınıza gelir miydi?

Her şeyin bir bedeli var galiba. Coca-Cola gelse şimdi mesela, "marka yüzümüz ol" dese, tabii ki hayır derim. Ertesi gün Pepsi gelse, onlara da. Ama nereye kadar dayanabilirim? Bu yüzden beraber çalıştığım dostlarım hep etrafımda.

Bir gün bu savaşı kaybedersem, en azından "on kişinin özgürce kendi işlerini üretmesini sağladım" diyebilirim. Gidip de kendime yat alacak değilim.

"Maya" eski işlerinize göre daha iyimser bir albüm. Sanki Bush iktidarında böyle bir albüm yapamazdınız...

Bir delikanlının müziği kökleyip arabasıyla turladığında çalmak isteyebileceği bir albüm yapmak istedik. Bence, başından sonuna, siktir çeken bir albüm. Bir aşk şarkısı koymak da öyle. Güzel akorlar, tatlı melodiler de var albümde. Benim aşk şarkısı okumam, bir heavy metal grubunun okuması kadar şaşırtıcı. Evvelki iki albümde "dünyada bir yerdeyim, boktan bir yerde" diyordum. Bu albümde, gözüm biraz daha dışarda. Günışığının, ses kaydını yaptığımız şelalelerin ve denizin etkisi var albümde. Bebeğimin kalp atışlarını da duyabilirsiniz... Ben her yaptığım işe sıfırdan başlarım. Önce binayı yıkarım ki, toprağı hissedebileyim. İnsanların arasında, olayların ortasında olmak isterim. Bazen, başarıya erişince, daha, daha fazla başarı bunu takip edince, o kadar yüksek bir kuleye varırsınız ki, adeta bir kozanın içinde yaşar hale gelirsiniz. Bunun benim başıma gelmesini istemiyorum. Başarıyı kulenin yüksekliğiyle değil, insanların yaşamında ne kadar yer aldığımla ölçüyorum.

Hayatınızdaki dönüm noktalarından biri, 2007'de yayınladığınız "Paper Planes"ti...

Herkes silah seslerini çıkarmam gerektiğini söylemişti, radyoda yayınlanabilmesi için. Ben tuttum tabii ki, bir sene boyunca ancak sıkı takipçilerim dinledi şarkıyı. Sonra "Slumdog Millionaire"de yayınlandı, sonra da Michael Moore'un "Capitalism: A Love Story"sinde. O âna kadar, dinleyicilerime has bir sır gibiydi. Önemli olan onların sevmesi, sonrası bonus. Ölene dek ürettiğimiz işlerle anılacağız, öldükten sonra bile.

Yeni albümünüz "Maya"da internet kullanımına dair saptamalar önemli yer tutuyor. Tüketimin aptallaştırıcılığına mı dikkat çekiyorsunuz, yeni bir kuşağı isyana mı çağırıyorsunuz?

Bence Wall Street internete taşındı. Eskiden böyle değildi. Her ne kadar internet "insanları özgürleştirmek istiyoruz" diyen bir avuç hippi tarafından yayılmışsa da, sadece sayılara hükmetme gayesi güden devasa şirketlerin elinde bugün. Onların gözünde hiçbir değerimiz yok, sadece rakamlardan ibaretiz. Onları belki yerlerinden oynatamayız, ama bir davranış değişikliğine gitmemiz gerekiyor.

Sizce bu mümkün mü? Giderek daha fazla insanın hayatının büyük bir bölümü internet başında geçiyor...

Öyle, ama o mecrada da yeni alanlar açmak lâzım. Eğer internet bir uzay alanıysa ve bu alan fethedildiyse, mutenalaştırıldıysa, aynılaştırıldıysa, bir kâr kapısı haline geldiyse, bu durumdan sıyrılıp yeni alanlar yaratmalıyız. Eğer internetten kaçışım yoksa, ben de hiç olmazsa bir rahatsızlık vermeye çalışırım. Dinleyicilerimin MySpace'te toplanmasını ve Rupert Murdoch'un ellerine düşmelerini istemiyorum. Bu zor bir durum, çünkü sanatçının takipçileriyle iletişim halinde bulunması lâzım, ama Murdoch'un onların bıraktığı izleri takip edip edindiği bilgiyi Starbucks'a satması da hoş bir şey değil. Bu durum beni deli ediyor, ama henüz bir alternatif de düşünemiyorum. Bir sanatçı ne bu yapının içinde varolabilir ne de dışında. Sri Lanka'da olanları takip etmeye çalışırken farkettim: Katliamdan iki gün sonra Google'da bir tarama yapsanız, sanki iç savaş yaşanmamış zannedersiniz. Sadece, "Sri Lanka muhteşem bir yer, mutlaka görün" diyen siteler... Bu delirtici bir şey. Paran varsa, her şeyi kafana göre şekillendirebilirsin. Gerçeğe ulaşmak için ciddi bir kazı yapmak gerek. Bütün hükümetler Google'a bağlı, hepsi arama motorlarına müdahale ediyor, sırf onların istediği şeyleri görebiliyoruz. Google'ı ve Facebook'u CIA yarattı.

Geçen sene New York Times'a Sri Lanka meselesi yüzünden bayrak açmıştınız. Bu sene gazeteyle yaptığınız söyleşi de olaylı oldu, muhabirin sözlerinizi çarpıttığını iddia ettiniz.

New York Times Sri Lanka plajlarını "2010 için en iyi 31 gezi önerisi"ne dahil ederse ve orada daha altı ay önce 300 bin insan bombalanmışsa, daha ne yapılabilir? Turizm ancak politikayla beraber düşünülünce anlaşılabilir. Bütün savaşlar toprak için yapılmışken, bir toprak parçasını güneşlenmek için ideal yer diye tespit edeceksiniz, iki kere düşünmeniz, o toprağı iyi tanımanız lâzım. New York Times o kadar büyük bir kurum ki, gazeteciler kendi haberlerini dahi okumuyor. Benimle yapılan söyleşi yayınlanmadan iki gün önce, gazetede sivillerin ölümünden Sri Lanka hükümetinin sorumlu olduğunu söyleyen bir makale yayınlandı. Ben daha yeni doğum yapmışken ve henüz hastanedeyken, benim Tamil Kaplanları sempatizanı olduğumu yazdılar. Halbuki, daha ilk günden beri, Tamil Kaplanları adına değil, Tamil halkı için söz aldığımı söylüyorum.

Eğer internet fethedildiyse, mutenalaştırıldıysa, aynılaştırıldıysa, bir kâr kapısı haline geldiyse, bu durumdan sıyrılıp yeni alanlar yaratmalıyız. Bir sanatçı ne bu yapının içinde varolabilir ne de dışında.

"Maya" için ilk klibi "Born Free" şarkısına çektiniz. Klip, soykırım gibi bir konuyu en sarih şekilde işlediğiniz bir iş olmuş. Daha sonra klibi çekilen "XXXO"daysa bir gönül ilişkisinden şikâyetçi gibi bir haliniz var...

"XXXO" benim müzik endüstrisine aşk mektubum yahut yazılı mesajımmış gibi geliyor bana. Uyum sağlayabilirim aslında, ama istemiyorum, milyonlarca insan sırf her gün dinledikleri şarkılar yüzünden zaten bu halde. Yığınlara seri üretim yapmak için kurulmuş son model bir endüstri bu. Malzemesi rakamlar.

"Born Free" için Tamil Kaplanları'na yönelik son mesajınız denebilir mi?

(düşünüyor) Bilemiyorum. Uğruna konuşmaya değecek bir olay olursa, yine sesimi çıkarırım. Sri Lanka boku yemiş bir yer, oraya takılıp kalmak istemiyorum. Zihnimi oradan uzaklaştırmak gibi bir lüksüm olsaydı, hiç durmazdım. Benim için durum yarı yarıya: Bir yanım uzaklaşmak istiyor, bir yanım hep bu konuyu konuşmak. Fakat aynı zamanda, Sri Lanka dünyanın pek çok yerinde olup bitenleri gösteren küçük bir mikrokozmos gibi. Arka bahçemizde olup biten pek çok olayın Sri Lanka'da olanlardan farkı yok. Sri Lanka'daki katliamı birinci elden tecrübe edenlerin sesi duyulmuyor; kanunlar, hükümetin koyduğu yasaklar ve sansür buna müsaade etmiyor. Bireylerin seslerinin duyulmaması, Tamil halkının başlarına geleni anlatamaması çok tehlikeli bir durum. Tamil halkı olaylara belli bir biçimde bakmaya zorlanıyor ve kimse onlara mikrofon tutmuyor.

"Born Free" klibinde Amerikan güvenlik güçlerinin zorbalığını görüyoruz. Bu ülkeyle sizin ve ailenizin yaşadığı vize problemlerini, Amerikan hükümetinin üç sene önce sizi ülkeye kabul etmemesini göz önüne alırsak, bu klibin hayatınızı zorlaştırabileceğini düşünmediniz mi?

Pek öyle düşünmedim, daha geniş bir çerçeveden bakmaya çalıştım. Hikâyeyi ABD üzerinden anlatmak, en düşük ortak paydaya hitap edebilmek anlamına da geliyordu. Dokuz dakikada ne kadar şey anlatabilirsiniz ki?

Sınırlardan pek hoşlanmadığınız malûm. Kendi hayatınızdaki en sınırlayıcı şey ne?

Annemin ABD'ye kabul edilmemesi. Onu toplum için bir tehlike olarak görüyorlar. Bu bana komik geliyor. Ben'le (Bronfman) daha yeni evlendik, bebeğimiz daha yeni doğdu, ama annem torununu görmek için ABD'ye giremiyor. Eğer o tehlikeli biriyse, ben ve çocuğum da tehlikeliyiz demektir. Zekâ meselesi. FBI ve CIA'de çalışanlar işlerinin ehli olsalardı, annemin tehlikeli biri olmadığını da bilirlerdi.

Daha ilk günden kıyafetleriniz dikkat çekiciydi. Tamamen kendinize has bir giyim anlayışınız var...

Bozulmadan kalmak bugünlerde çok zor, hatta imkânsız. Bir plak antlaşması imzalıyorsunuz, iki ay sonra bir bakıyorsunuz, bilmem neyin "yüzü" olmuşsunuz, onun reklâmını yapıyorsunuz. Bir kişilik edinmek çok zor, o yüzden daha sade giyiniyorum son zamanlarda. İlk çıktığım günlerde moda hayatımın doğal bir parçasıydı. Artık sırf giymiş olmak için giyiliyor elbiseler, içinde hareket bile edemiyorsunuz mesela, "nereye gidiyor bu elbise" diyorsunuz yürürken. Manyaklık halini almış bir couture kültürü var. Yine de, son beş senede gördüğüm en vurucu kadın imgesi, martta Moskova'daki bombalamayı yapan 17 yaşındaki kızın görüntüsüydü. Erkek arkadaşıyla beraber intihar saldırısı yapmaya karar vermişlerdi, kapkara bir burka giyiyordu.

Sizin bir moda ikonunuz var mı?

Muammer Kaddafi! Tam rock'n'roll bir adam. Pop yıldızı olsaydı, Prince gibi biri olurdu. Onun gardrobunu yağmalamak isterdim. +

DDR

Kayıtsızlık sloganları

Saykodelik bir siyasa, devrimci sinizm, tehlikeli imalar... DDR'nin ilk albümü "Agitprop", Türkiye rock tarihinde nitelikli bir sıçramaya işaret ediyor. Grubun iki demirbaşı anlatıyor...

Söyleşi: Cem Sorguç - Haziran Düzkan

DDR nereli bir grup? İstanbul? Kadıköy? Doğu Almanya?

Can Batukan: Aslında bizde bir Doğu Almanya kökü arayışı oluyor. Grupta Almanca bilen, Almanya'da yaşamış olan yok. Bu ismi daha çok politik ve müzikal duruşumuzdan ötürü seçtik. Doğu Almanya'yı, batının doğusu olması nedeniyle yaşadığımız şehirle de ilişkilendirebiliyoruz. İstanbul ise Türkiye'nin, yani doğunun batısı. Estetik olarak da, müziğimizdeki katılıkla, punk tavrıyla ilişkili.

Cihan Cinemre: Kapitalist medya sisteminde daima gizli bir yönlendirme vardır, ama Doğu Bloku ülkelerinin propaganda afişleri daha doğrudandır. Mutlu insanlar, güçlü, çalışan işçiler... İnsanı direkt etkileyen bir estetik anlayış bu. Biz de müzikal olarak buna yakın olduğumuzu düşünüyoruz. Asla sloganizme kaçmadık, ama meramımızı doğrudan anlatabilme isteğimize karşılık gelen bir isim DDR.

2002'de de böyle mi başladınız?

Can: Başlangıçta propaganda afişleri ilgimizi çekiyordu, ama grubun ismi DDR değildi. Cihan'la bazı kayıtlar yaptık ve 100 kopya kadar çoğalttığımız bir demo oluşturduk, ismi "DDR 30 Disorder". Oradaki 30, 30. yıl propaganda afişlerinden geliyor. "Disorder" da Joy Divison'ın şarkısı. Dört kişilik bir grup olduktan sonra isim üzerine hep beraber düşündük ve bunun çok uzun bir isim olduğuna, İngilizce bir isim istemediğimize karar verdik.

Ne yapıyordunuz 2002'de? Birbirinizi nasıl buldunuz?

Cihan: Üniversiteyi beraber okuduk, Bilgi'de. Önce matematiğe girdik. İkimiz de kaldık. Bölüm değiştirdik, iktisat okuduk. Üniversite esnasında cover yaptığımız tuhaf bir grubumuz vardı. Brit-pop falan çalıyorduk, ama Deus, Blonde Redhead filan da vardı. Okul bitince, dört kişilik konvansiyonel bir rock grubu oluşturabilmek için internete ilan verdik. 2003'ten sonra dört kişilik bir grup olduk.

Duvarın yıkılışı çocukluğunuza denk geliyor, değil mi?

Cihan: Evet. Ben üzüldüğümü hatırlıyorum, ama neye üzüldüğümü bilmiyorum.

Can: Politik anlamlandırmayı yapamadığımız bir döneme denk geliyor. Türkiye'de neler olup bittiğini, darbenin ne anlama geldiğini, anne-babamızın neden politikadan bu kadar uzak durduğunu tam çözemediğimiz bir zaman.

Cihan: Ama '88 Avrupa Kupası finalinde Hollanda karşısında Sovyetler Birliği'ni tuttuğumu hatırlıyorum.

Can: Doğu Almanya'da duvar yıkıldıktan sonra, ilk başta kendilerini daha mutlu bir hayatın beklediğini düşünüyorlar, ama sonra bir nostalji oluşuyor. Mesela Trabant gibi eski arabalara ve diğer Doğu Alman ürünlerine bir ilgi oluyor, kulüpler filan kuruluyor. Bu, belki, oradaki hayatın basitliği ve bir yandan da kendine has bir estetiğin olmasıyla alâkalı. Sokakta yürürken yüzlerce reklam panosu görmemeleri belki de insanları mutlu eden bir şeydi.

Cihan: Doğu Bloku ülkelerinde okuma-yazma oranı, insanların entelektüel kapasiteleri çok yüksek. Ama bir noktada orta sınıflar tüketim seviyelerinin batıdaki muadillerinden çok daha düşük olduğunu fark ediyorlar. Aslında sosyalizmin yıkılmasının hem maddî açıdan hem de kanaat önderliği olarak sürükleyicisi onlar oluyor. Daha sonra ülkemizde de konsomatrislik yapan Rus kadınların çoğunun öğretmen, doktor, mühendis filan olduğunu görüyor insanlar. Daha yüksek bir tüketim seviyesine ulaşmaya çalışırken sahip oldukları işleri kaybediyorlar. Türkiye'de ve dünyada liberallerin yaptığı Sovyet karşıtı propagandanın çok da gerçek olmadığını düşünüyorum.

Ailelerinizin politikadan uzak durmalarından bahsetmiştiniz, 12 Eylül'ün ve duvarın yıkılışının etkisiyle mi öyleydi?

Can: Benim daha sonradan kavradığım bir şey; o dönemde flört eden kızlar ve erkekler darbe olduktan sonra bir anda evlendirilmişler. Çünkü bekâr olmak hapse girmek için çok elverişli bir durum, özellikle bir erkek için. Evde kitap bulundurmamak, bodruma veya bir yerlere gizlemek, bütün bunlar benim ailemde de vardı. Babam ODTÜ'de okurken politik olaylara karıştığı için okuldan atılmış, Bodrum'da yarı açık bir cezaevinde yatmış. Daha sonra oku-

lu bitirmiş. Küçüklüğümde gizliden gizliye hissettiğim şey, politikayı takip etmek, ama mümkünse mesafeli durma, angaje olmama, fazla kurcalamama tavrıydı.

Cihan: İkimiz de tek erkek çocuğuyuz. Bu tip bir korumacılık oluyor. Bunun daha sonraki ifade buluş şekli korku oluyor. Ben de birçok korkumu yenmek için mücadele ettim. Bu kadar korunarak yetişince, sadece siyasî alanda değil, gündelik hayatta da bazı şeylerden çekiniyorsun, cesaretin kırılıyor kolayca. Benzer şeyleri tecrübe etmişiz çocukken. Benim babam da ODTÜ'lü. Bunu söylememden hoşlanmaz, konusunu açmayı bile sevmiyor ama, o da cezaevinde yatmış, THKO davasından. Ben çocukken Ruhi Su, Zülfü dinlerlerdi, ama hiçbir zaman o dönemleri bana anlatmazlardı. Evde Mahir Çayan'la, Deniz Gezmiş'le ilgili kitaplar olurdu, ben de onları okuyordum. Mahir Çayan'la ilgili bir kitapta babamın ismini gördüm, ondan sonra öğrendim, bana söylenmemişti. Belki o geçmişi silmek istiyordu, hem de belki benim fazla angaje olmamamı istiyordu. Çocukluğunda ilk okuduğun kitaplar bunlar olunca tabii ki bir siyasî duruşun oluyor. Ama hiçbir zaman aktivist olmadım, en fazla 1 Mayıs'a giden bir adamım. Şimdi mesela babam bir nostalji olarak Sinan Cemgil'in mezarına gidiyor, bunları hayatına sokuyor. Ama darbe yeni gerçekleştiğinde, insanlar daha darbeyle hesaplaşamamışken son derece ketumdu. Sol siyasetin evde konuşulduğunu pek hatırlamıyorum.

Bugün ne diyorlar kurduğunuz grup hakkında?

Cihan: Babam 62 yaşında. İnsan hem duruluyor, hem de siyasî görüşleri değişiyor. Şimdi son derece sosyal demokrat bir adam. Müziğimizi dinlettim ama, pek ilgilenmedi. Yaşadığı devlet şiddetinden sonra yaratıcı uyaranlarla çok ilgilenmiyor.

Can: Benim ailem politik tarafından çok müzikle ilgileniyor. Annem bayağı dinliyor albümü. 10 yaşıma kadar Ankara'da yaşadım ben. Birkaç defa ev değiştirdik. Bütün bu taşınmalarda ben hep evin içerisindeki alıştığım ve kendime ait hissettiğim eşyaları kaybederdim ve bundan rahatsız olurdum, beni yabancılaştırıyordu bu durum. Belki evdeki kitaplardan, eski eşyalardan kurtulmak güvenlik duygusu yaratıyor ailelerde. Her yeni evde o bagajdan kurtulma durumu olabilir. Eskiden evde Cumhuriyet okunurdu, daha sonra Cumhuriyet ve Hürriyet alınmaya başlandı. Daha orta sınıfa ve risksiz bir politik duruşa yaklaşıldı.

Cihan: Aile kurulunca otomatik olarak sınıf atlamaya çaba harcanıyor. Aile kurmanın bir gereği bu sanırım.

Evde ne müzikler dinleniyordu?

Can: Cihan'ın ailesi doğrudan politik müzisyenleri daha çok dinliyor. Benimkiler daha çok yabancı müzik dinliyorlar. Cohen, Pink Floyd... Gece yüksek sesle Pink Floyd dinlenmesinden uyuyamadığım olmuştur.

Cihan: Zülfü'nün sözlerinden çok etkilenirdim. Deniz Gezmiş'lerin yakalanması ile ilgili bir şarkısı vardır: "Yaşa Türk Ordusu, yaşa / Dünya şaştı böyle işe / Ordu madalya göndermiş / Yusuf'u vuran çavuşa..." Timur Selçuk da dinlerlerdi, melodik olarak marşlarından çok etkilenmiştim. Kendisi bir yerde "birilerinin Türkiye'de sosyalist marş yazması gerekiyordu, o görevi ben üstlendim" diyor sanırım. İlk sevdiğim müzik Timur Selçuk olabilir.

Ailenizdeki ketumluk sanki albüme de sirayet etmiş. "Ajit-prop" çok şey ima ediyor, ama sanki doğrudan söz söylemekten, marşa dönüşmekten çekiniyor...

Can: Doğrudan marş ve slogana dayalı bir şey oluştursaydık, bu sefer müzikal anlamda yapmak istediğimiz bir sürü şeyi yapamayacaktık. Birçok şarkıda da Türkiye'den bahsetmiyoruz zaten.

Cihan: Daha evrensel bir anlayışın tezahürü olarak bunu ifade ediyoruz.

Can: Grup Yorum mesela, doğrudan angaje bir müzik yapıyor, onlar aktivist. Biz belki biraz daha kaçak oynuyoruz.

Cihan: Manic Street Preachers'ın bir şarkısı var: "Repeat after me / Fuck Queen and country!" (Tekrar edin dediğimi / Sikmişim kraliçeyi ve memleketi!) Böyle bir şarkı yapmak isterdim, ama yaparsam hapse girerim. Zorunluluktan doğan bir çekingenlik de var. Bu ülkedeki adalet mekanizmasına hiç inancım yok. Bir nedenden gözaltına alınıyorsun, bir sene sonra mahkemeye çıkarılıyorsun, ama bu bir sene tutuklusun. Bir sene sonra çıktığın mahkemede suçsuz bulunuyorsun, ama bir sene bok yoluna hapiste yatmış oluyorsun. Dolayısıyla, benim söylediğim şey bir suç fiili içermese bile, güç uygulayıcıların öznel yargısına maruz kalabilirim. Psikopat bir savcıya ya da hâkime denk gelebilirim, tipime kıl olur, bana acı çektirmek ister. Bu adalet sistemi insanı otosansüre yönlendiriyor.

Manic Street'in bir şarkısı var: "Tekrar edin dediğimi / Sikmişim kraliçeyi ve memleketi!" Böyle bir şarkı yapmak isterdim, ama yaparsam hapse girerim. Bu adalet sistemi insanı oto-sansüre yönlendiriyor.

Can: Ayrıca bu ilk albümümüz, bir plak şirketinin adı var ortada, onlar bu işe imza atıyor. Daha ileri gitseydik, belki bunu yapamayacaklardı.

Bütün bu dolaylı söylemin içinde bir

estetik de var. Dinleyici buna mı yaklaşmalı, yoksa sizin ürkerek söylediğinize mi inanmalı?

Can: Sözleri bir göndermeler ağına dönüştürdükçe, bunun bir estetik tarafı da oluştu. Bir yandan istediklerimizi söyleme fırsatımız oldu, bir yandan da onları hiç söylememiş gibi özgür kalmamızı sağladı.

Albümdeki kasvet, sizin umutsuz olduğunuzu mu gösteriyor?

Cihan: Umut için hiçbir şey yapmıyorum, dolayısıyla o umuda da sahip olamam.

"Tanklar ve Yığınlar"da Kenan Evren'in darbe anonsu kaydını kullanmışsınız.

Can: Büyükanıt'ın 27 Nisan muhtırasından sonra bir sözü var, "sözde değil, özde demokrasi" diye. Anayasa Mahkemesi'nin AKP'yi kapatma davasına da gönderme yapıyor.

Ne düşünmüştünüz 27 Nisan Muhtırası'ndan sonra?

Cihan: Muhtıra'nın son sözü, "'Ne mutlu Türküm diyene' anlayışının dışında olan herkes Türk Silahlı Kuvvetleri'nin düşmanıdır". Beni düşmanı ilan eden bir tavır var orada. Türkiye Cumhuriyeti geleneğinde askerin sivil halk üzerinde bir ağırlığı var. '80 darbesi bunun en sert hali; işçi haklarını, sivil hakları, siyasî örgütlenme haklarını, azınlıkların haklarını budayan, buna karşı çıkan herkese işkence yapmakta sakınca görmeyen bir darbe olduğu için yaşamımızın belirleyicilerinden biri. Biz de tam o sıralar doğduğumuz için, bundan bahsetmek uygun düştü. İllâ darbe olması da gerekmiyor, gündelik hayatta polis şiddeti, birbirini ihbar eden insanlar, bunlar bile baskı altına alıyor insanı.

Sovyetler Birliği'nin de tankları, katliamlara varan müthiş bir baskı mekanizması vardı...

Cihan: Stalin paranoyak ve insanları baskı altına almaya çalışan bir lider olarak gösteriliyor, ama bunun bir teorik temeli var. Tarihsel maddecilik geleneğinde öznenin gücüne önem veriyor Stalin. Süreç kendi haline bırakıldığında, çeşitli siyasî değişimler yaşanabileceğine inanıyor. Bu müdahalelerin sebebi bu olabilir. Devrim ve karşı-devrim meselesi var, Doğu Bloku'na tanklar girdiğinde karşı-devrim engellenmeye çalışılırken, Türkiye'de '80 darbesiyle işçi sınıfının mücadelesi engelleniyor.

Doğu Almanya hakkındaki her şeyi onaylayamayız. DDR kendi içinde çelişkiler, hatalar, hayal kırıklıkları barındıran bir deneyim. Bizim yaptığımız Doğu Almanya'yı yüceltmek değil, hatta daha ziyade karamsarız bu konularda.

Can: Doğu Almanya hakkındaki her şeyi onaylayamayız. DDR kendi içinde çelişkiler, hatalar, hayal kırıklıkları barındıran bir deneyim. Bizim yaptığımız Doğu Almanya'yı yüceltmek değil, hatta daha ziyade karamsarız bu konularda.

Sonic Youth, Joy Divison, My Bloody Valentine gibi gitar gruplarından etkilendiğinizi söylüyorsunuz. Oysa albümde gitar çok ön planda değil.

Can: Etkilendiğimiz gruplardan farklı bir tarzdayız, ama yine de onlardan etkilenerek müzik yapıyoruz.

Cihan: Kayıt esnasında her bir şarkıda neyin öne çıkması gerektiği üzerine düşünerek çalıştık. Elbette bir albümün tümünde belirli bir enstrüman öne çıkabilir, ama biz bunu tercih etmedik. Tüm albümü sürükleyen bir enstrüman yok.

Can: Melodi, gitarla bas arasında ya da gitarla davul arasında bölünüyor. Ne sadece solo gitar yapmak istedik ne de sadece ritm gitar olsun istedik. Ne olursa olsun, çaldığımız riff'ler standart akor-arpej dizilişlerini izlemiyor.

Davulcunuzu değiştirmek durumunda kalmışsınız. Albümün yayınlanışının hemen üstüne neden böyle bir ayrılık yaşandı?

Cihan: Evet, iki hafta oldu. Müzikal bir anlaşmazlık yok aramızda. Sanırım bu beşinci üye değişikliğimiz, tüm diğer müzisyen arkadaşlarımızla, müzikal birlikteliğimiz dışında da kişisel bir ilişkimiz vardı. Deniz (Yoldüz) de bunun bir parçası. Ama bir kırılma noktası oldu, onunla daha fazla arkadaş olmak istemediğimi düşündüm. Profesyonel müzisyen anlayışına girmek istemedik ve böyle bir karar aldık.

Aşk şarkısı yapmama kararı almışsınız. Ne alıp veremediğiniz var aşk şarkılarıyla?

Cihan: Bence aşk kategori olarak gerçeküstü bir şey. Gerçek bir şeyler yapmak istiyorsanız, aşk bunun bir parçası değildir diye düşünüyorum.

Can: Aşk şarkısı yapıp yapmamak, şarkı yazma sürecinde aklımıza takılan bir konuydu. Aşk şarkısı yapmadan parça düşünmeye başlamak bize bir alan açtı galiba. Onun rahatlığıyla belki de kendimize ait politik bir söz bütünlüğü yaratabildik. Aşkı bir kenara koyduk. Ruhtan bahsediyorsak, aşktan da bahsediyoruz zaten.

"Meinhof" albümün en umutlu şarkılarından...

Can: Ulrike Meinhof'un hayatını okuduğumda, Kızıl Ordu Fraksiyonu'yla ilgili bir şarkı yapma fikri zaten kafamda vardı. Okudukça, Andreas Baader'den çok Ulrike Meinhof'un fikirlerine katıldığımı düşündüm. Meinhof'un "Düşüncede herkes ortak" sözüne rastladım. Hapishanedeyken diğer örgüt üyeleriyle "örgüt nasıl olmalıdır" üzerine tartışırken sarfettiği bir söz.

Cihan: Neticede sol bir örgütün parçası olan bir kadın. Sol bir örgütün de umutlu bir yanı var.

Sevdiğimiz bir sözü daha var Meinhof'un: "Üzgün olmaktansa öfkeli olmayı yeğlerim."

Cihan: Ben kayıtsız olmayı yeğliyorum. ✚

Soldan Sağa: Cihan Cinemre (bas), Bora Şimşek (gitar ve elektroniklerde), Can Batukan (vokal-gitar), Deniz Yoldüz (davul)

DDR'NİN "AGITPROP"U

Kışkırtıcı sinizm

Güncel müzik, yaşadığımız dünyanın gerçekliğinden kopuk. Son on yıla damgasını vuran 11 Eylül, "teröre karşı savaş", küresel ısınma, finansal kriz gibi olguların, istisnalar dışında, müzikte karşılığını göremiyoruz. Bu kopukluk, gelecekte bu zamanların müziğiyle sosyal gelişmeleri eşleştirmeye çalışacak bir etnomüzikoloğu dehşete düşürecek düzeyde. Türkiye'de de, etnik ve dinsel gerilimler, kentsel dönüşüm, özelleştirme ve taşeronlaşmanın işçi sınıfının belini bükmesi gibi temel sorunlara güncel müzikten bir karşı koyuş gözlemleyemiyoruz. Onyıllara yayılan neoliberal politikaların gençleri tepkisizleştirmekte başarılı olmadığını iddia etmek için epey iyimserlik lâzım...

Adını Alman Demokratik Cumhuriyeti'nden alan ve 2002'den beri temiz bir sanatsal etikle noise rock, postpunk ve krautrock minvalinde müzik yapan DDR ise bir hazine gibi. İlk albümlerine adını veren "Agitprop," Bolşevik Rusya'da, sanatın devrimin bir parçası olarak kullanıldığı propaganda ve kışkırtma faaliyetleri anlamına gelen, zamanla her tür sol eğilimli politik sanat faaliyetini kapsayan bir terim. Ama "Agitprop", sığ sloganların ucuzluğuna kapılmadan, sayıklayarak ve "yansıtarak" kendi estetiğini oluşturuyor. "İkiz Tepeler", şüpheli iktidarlar karşısında elimizde alanların bulunduğu gerçeğini yineleyip günümüzün hâkim olguları olan kötülük ve karanlığa odaklanarak zamanın ruhunu fotoğraflayan bir açılış. Karl Marx'ın metaların değer yasasına göndermede bulunan "20 Yarda Keten Bezi Eşittir Bir Ceket", Kenan Evren'in radyodaki darbe konuşmasından bir kesiti içeren "Tanklar ve Yığınlar", Kızıl Ordu Fraksiyonu militanlarından Ulrike Meinhof'un "düşüncede her şey ortak" sözünü yineleyen "Meinhof" dinleyicileri kışkırtırken, tüketim kültürüne ışık tutan "Stereo Salon" ve tek önemli kuralın dayatılan çarpık kurallara uymamak olduğunu söyleyen "126 mph" propagandanın hakkını veriyor. Bir albüm elbet kimseyi bir anda uyandırmaz, ama damlaya damlaya göl olur. DDR müzikal ve politik tavırlarıyla baraj kapaklarının açılışını müjdelesin, söyleyecek sözü ve itirazı olanlara ilham versin.

Yiğit Atılgan

GROOVE ARMADA

Poptastik disko

Son on senenin chill-out ortamlarının vazgeçilmez ikilisi Groove Armada, ‘80’lerin synth’lerine ve ritmlerine bol bol selâm çaktıkları yeni albümleri “Black Light”ı yayınladığı gibi soluğu İstanbul’da aldı. One Love festivalindeki performansları öncesinde, Londralı ahbaplara mikrofon uzattık.

Söyleşi: Onur Büber

Andy, bir caz müzisyeni olan babanız size çocukken trombon ve piyano çalmayı öğretmiş. 14 yaşınızda Yorkshire’da düzenlenen “En Genç Caz Sanatçısı Ödülü”nü kazanmışsınız. Cazdan elektroniğe nasıl geldiniz?

Andy Cato: Profesyonelliğe adım atmadan önce, müzikle henüz amatör olarak ilgilenirken kulağımı cazla doldururdu babam. Ben daha çok küçükken piyano ve trombon çalardı. 14-15 yaşıma kadar sadece blues ve caz çalıyordum. Sonra bir gün DJ Sasha’yı dinledim ve ondan sonra bara gidip votka içmekten keyif almaya başladım.

Grubu kurmadan önce Groove Armada isimli bir klübünüz varmış...

Tom Findlay: Evet, uzun zaman önceydi, yaklaşık 15 yıl kadar önce. Bir gün arkadaşlarla otururken grup kurmaya karar verdik, klübün adı grubun adı oldu. Kulübün gelişmemizde büyük katkısı vardı, orada yaşadıklarımız grubun kaynağıdır. Londra’nın gözde salonlarında çaldık ve çok para kazanmaya başladık. Para kazanınca başka hiçbir işle ilgilenmemize gerek kalmadı. Çok çalışıyoruz ve her şeyi kendimiz yapıyoruz. Bu 15 yıllık süreçte çok iyi işler yapma şansını yakaladık.

Artık New York’tan müthiş armoniler yükseliyor. Özellikle LCD Soundsystem’ı ve Drums’ı çok beğeniyoruz.

Yeni albümünüz ‘80’lerin sound’uyla bugünün modern teknolojisinin bir bileşimi. ‘80’lerden etkilendiğiniz isimler mutlaka vardır...

Tom: Üzerimizde en çok iz bırakan isimlerin başında Roxy Music ve Gary Newman geliyor. Gary Newman bizim için çok büyük isimdir, İngiltere’nin en iyilerindendir, onu çok dinlerdik. Sürekli dinlediğimiz bir de tabii Visage var. ‘80’leri seviyoruz. Birçok yeni grup ‘80’lerin altyapısını kullanarak müzik yapıyor, galiba biz öncülerden biriyiz.

Yeni albümünüz “Black Light”ta Bryan Ferry, Will Young ve Nick Littlemore gibi önemli isimler konuk olarak yer alıyor. Performanslarından memnun musunuz?

Tom: Hepsi harikaydı. Nick Littlemore ve Will Young, İngiltere’nin en “poptastik” (pop-fantastik) çalan ekibi. Bryan Ferry de öyle tabii ki. Jess Larabee de harika bir vokalist. Dünyada onları bir araya getirebilecek tek grup Groove Armada. Ama bunu yapmaya değer, değil mi?

Bir söyleşinizde MGMT’nin ilk albümü “Oracular Spectacular”dan çok etkilendiğinizi söylemiştiniz. İkinci albümleri “Congratulations”ı nasıl buldunuz?

Andy: Birinci albüm kadar beğendiğimi söyleyemem. Bence ilk albümün ilk yarısında çok güzel şarkılar vardı. Ama bunlar çok zor şeylerdir, bu işi sürdürmek de zordur. Bu yüzden, emek harcayan herkese, kimseyi ayırmadan saygı duyuyorum ve iyi dileklerimi yolluyorum.

Çok önemli festivallerde konserler verdiniz, en unutulmaz olanı hangisiydi? Belki Glastonbury’dir, ne de olsa buradan sonraki ilk konserinizi orada.

Tom: Glastonbury’de çalmak her zaman güzeldir. Fakat artık geleceği düşünmeliyiz, yoksa aynı yerde saymaya devam ederiz. Bu gece de çok güzel ve unutulmaz bir gece olacak. Bugün değişik mikslerle ve yeni işlerimizle sahneye çıkacağız. Canlı konserleri çok seviyoruz, canlı çaldığımızda önümüzde yeni bir boyut açılıyor.

2002’de Lovebox isimli bir müzik festivali düzenlediniz ve bu organizasyon hâlâ devam ediyor. Klüp işletmeciliğinden sonra festival düzenlemeye nasıl karar verdiniz?

Andy: Londra’da, bir parkta konser iznimiz vardı, biz de bunu değerlendirdik ve birkaç DJ’den bizimle çalmalarını istedik. Biletler anında tükendi. İznimiz hâlâ duruyor. Londra’daki en büyük festivali yapan da zaten biziz.

Son zamanlarda iyi müzik yapan birçok grup çıktı. Siz kimleri beğeniyorsunuz?

Tom: Bu sıralar gerçekten iyi gruplar çıkmaya başladı. Hepsini takip etmek zor, ama fırsat buldukça dinlemeye çalışıyoruz. İngiliz gruplarını daha yakından takip edebiliyoruz. Amerikalılar’dan, özellikle New York’tan, nihayet bir süredir ticarî müziğin dışında, müthiş armoniler yükseliyor. Özellikle LCD Soundsystem’ı ve Drums’ı çok beğeniyoruz.

Peki, Türkiye’ye ilk gelişinizden aklınızda kalan bir şeyler var mı?

Tom: Türkiye’yi çok sevdik. Bence herkes ömründe bir kere de olsa buraya gelip görmeli. Kültürlerin iç içe geçmişliği, bu mozaik hali harika bir şey. Gecelerse ayrı bir güzel. +

TEFRİKA: CEMAL KAFADAR'LA ŞARKILI TARİH (4)

Rüya gibi her hatıra

Tefrikamızın dördüncü bölümünde rüyalar âlemine gidiyoruz. Beatles, Laurie Anderson ve Fikret Kızılok'tan dolanarak...

Söyleşi: Yücel Göktürk - Ulaş Özdemir

THE GLASS ONION (The Beatles, "The Beatles")

Cemal Kafadar: Beatles, ama şarkıyı çıkaramadım. "The Fool On The Hill" diyeceğim, değil.

"The Glass Onion", "beyaz albüm"den...

Çıkaramazdım... Beatles'ı ilk dinleyişim 13-14 yaşları, 1960'ların sonuna doğru. İlk dinlediğimde İngilizce bilmiyordum, ilk birkaç İngilizce cümleyi onlardan öğrendim. "She loves you" gibi basit cümlelerden "yesterday all my troubles seem so far away"e... Ben hep Beatles'çı oldum. Bir kuşağın bütün macerası oralarda; Beatles, Bob Dylan, Rolling Stones... Aslında, çok sık düşünürüm Beatles'ı, ama şimdi nedense nereden başlayacağımı bilemedim. Doğu felsefeleriyle tanışmaları, bilhassa Hindistan'la, sitarla... Hem o seslerden hem de o düşünce dünyasından bir şeyler getirmeleri... 1960'ların sonuna doğru, Beatles'ın temsil ettiği "içe dönüş"tü. Sonradan Beatles'çılar, McCartney'ciler ve Lennon'cılar diye ikiye bölündü. Ben hep Lennon'cı oldum. Lennon - McCartney farklılaşması, 1960'ların gittiği iki ayrı çizgi gibi paradigmatik de okunabilir. 1960'ların ortalarında ortaya çıkan ve müzik etrafında şekillenen kültürün Beatles'la birlikte, bilhassa onların öncülüğünde derinleşmesi ve içe dönmesi hadisesi ve bunun bir "kopuş" hissi vermeden yaşanabilmesi çok ilginç gelmiştir bana. Bir de Paul McCartney ya da Lennon'un 1960'larla ilgili bir soruya verdiği cevap: "1960'ları yaşadıysan, zaten hatırlamazsın." *(gülüyor)* Beatles için doğrudan politik demek zor, ama olduğu kadarıyla, onu daha çok Lennon temsil ediyor. "Why Don't We Do It On The Road" geldi aklıma şimdi. Demin Beatles politik değil demek istemedim. Beatles baştan sona politikti, ama doğrudan politik olmak farklı bir şey. Politika kavramının açılmasına ve zenginleşmesine yol açtılar. Bence Beatles olmasa, Foucault anlaşılamazdı. "Her şey politiktir" sözünün sloganımsı bir deyiş haline gelebilmesi bu sayede olmuştur. Bilhassa cinselliğin ve çeşitli zihin dönüştürücü maddelerin kullanımının politikleşmesi oldu. "Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band" de o açıdan çok önemli. Daha ilk seslerini duyduğumuzda Beatles bir şeyleri kıpırdattı içimizde. O kıpırdatma herhangi bir şey değil, bir özgürlük çağrısıydı, o hissediliyordu. O çağrıyı o müzik nasıl yaratıyordu, analiz et desen edemem, ama bu kesin. Bir özgürlük çağrısı vardı. Liverpool'lu olmalarının önemini çok sonra anlayabildim, o yaşta İngiltere'nin sınıfsal durumlarını bilmiyordum tabii. "She loves you yeah yeah"de, sonradan ortaya çıkan müziğin nüvesini hiç göremeyebilir insan. Ancak, geriye bakıp okuduğumda görüyorum. Bir kopuş olmadan, doğal bir şekilde devam etti. Barış, özgürlük, kardeşlik etrafında oldukça da naif bir kültürdü, siyaseti de naifti. Bunu iyi anlamda söylüyorum. Kendi nostaljimden arınarak bakmaya çalışıyorum o günlerin fotoğraflarına... Orada bir gençlik, bir tazelik, bir naiflik var; o günlerde o yaşlarda olduğum için değil, onu aşan bir şey. Barış, özgürlük dediğimizde gerçekten bunu kastetmişlik ve bunun olabileceğini gerçekten tahayyül ve ümit etmişlik vardı. Harvard'da Amerika'nın '60'ları üzerine çalışan bir meslektaşım var, önümüzdeki yıllarda "Global '60's" diye bir ders yapalım diye konuştuk. Mesela, neden Rami'de berbat bir kasetten –'69 sonu, '70 başında Woodstock'un berbat bir kaseti gelmişti, berbat bir kasetçalarımız vardı– birkaç arkadaş döne döne Woodstock'u dinliyorduk? Neden hitap ediyordu bize? Bunu hâlâ açıklayamıyorum. Psikanaliz olsun diye değil, tarihçi olarak anlamak istiyorum. Karaçi'de de, Lima'da da, Maraş'ta da, Japonya'nın bir şehrinde de birisine hitap ediyordu. O ses, o tınılar, bir yere kadar sözler, bütün dünyada gönülleri niye kıpırdattı, böyle bir "helecan"ı nasıl yakaladı? *(gülüyor)* Ben Rami'de büyüdüm, Cemail diye Ramili bir arkadaş vardı, Boğaziçi'nde okuyordu, bir gün sınıf arkadaşlarını Rami'ye götürmüş. Onlar daha üst-orta sınıf, Robert Kolej, Ankara Koleji kesimi. Onların da içinde çok katman var, o sınıftan, ama solcu takımı ve bu kültüre aşina insanlar. Rami'de kahvede Pink Floyd çalıyor; şaşırıp kalmışlar, "Rami'de Pink Floyd dinliyor millet" diye. Halbuki Ramili olunca çok normal, Rami'nin kültürü öyle

Fotoğraf: Alican Tayla

bir şey çünkü. *(gülüyor)* Sıkı da solcuydu Rami. O dönemin filmlerinde de o gençlik, o tazelik hissediliyor. Godard'ın "Breathless"ını ("Serseri Aşıklar") seyredip gönlü, zihni açık bir insanın etkilenmediğini görmedim. Bir Amerikan versiyonunu çektiler onun; hiç olmadı tabii. Tekrarlanamayacak bir yanı var bunların; orada nostaljiye kapılmak çok sakat bir şey... O yıllarda bir sürü şey bir araya geliyor; solculuğun kendi gereklerinden dolayı mı oluyor, başka şartlardan dolayı mı oluyor?... Alevî müziğini ve Alevî kültürünü keşfetmek de aşağı yukarı aynı tarihte ve yine Alevî olmayan çevreler için ufuk açıcı, özgürleştirici, gönül kıpırdatan bir titreşim oldu. Bir yandan Beatles dinliyorsun, ertesi gün Pir Sultan Abdal'ın deyişlerini; belki de babanın hiç dinlemediği bir müziği. Ama o günün şartları içinde onların siyasîliğinin mahiyeti de değişti. Beatles'la ilgili söylediklerimize paralel giden, o kuşağın hikâyesindeki dönüşümü, Feyzullah Çınar'dan dinlediğim bir Alevî nefesinin muazzam bir beytine benzetiyorum: "Geldim şu âlemi ıslah edeyim / Özümü meydanda gördüm sonradan." '60'lar kuşağının politik hikâyesine bakarsak, içe dönme ve derinleşme dedik ya, böyle bir şey yaşadı o kuşak. "Şu âlemi ıslah edeyim" politikliğinden kendi özünü o meydanda bizzat görüp kendi özünü ıslah etmeden âlemi ıslah etmek diye bir şey olamayacağını anlamanın hikâyesi... Özünü meydanda görmek çok karmaşık bir olay. Ama müthiş bir deyiş ve bence olanları özetliyor. O dizelerin arkası da çok iyi gidiyor: "Zaman mahlûkuna meylimi verdim / Sermayemden zarar gördüm sonradan..." Başka hiçbir şey söylemeyelim, bu yani! Kaç senedir, bu dizeler döner durur kafamda. "Zaman mahlûkuna meylimi verdim"! Müthiş bir söz. Beatles, modernlik, işçi sınıfı derken, tak diye Noksanî çıkıyor, yerine koyuveriyor. *(gülüyor)*

Beatles'in "Camdan Soğan" şarkısını dinletmemizin sebebi, "İki Cihan Âresinde"ki şu cümle: "Lindner'in ilk Osmanlı tarihlerini soğana benzetmesine karşılık bizim sarmısak imgesini tercih etmemizin sebebi, gazilerin başarısının çeşitli 'tarihî' anlatılardaki değişik öyküleridir."

Kitabın çevirisi iyi olmadı. O çeviriyi yapan Ruşen'i (Sezer) kaybettik dört-beş ay önce. Çeviri bir yana, Ruşen bir yana. Çok önemli bir insandı benim hayatımda; menakıpnâmesi yazılacak bir insandır. '32 doğumlu. Montreal'de karşılaştım onunla, Montreal'in görüp görebileceği en bohem adamdır. İlahiyat Fakültesi'nin yetiştirdiği tek katıksız ateist Marksist olmakla gurur duyardı. *(gülüyor)* Çok sıkı öztürkçeciydi, hiç anlaşamadığımız bir konuydu ama, Ruşen de oydu. *(gülüyor)* Ateizmini de dervişçe yaşadı. Kitabı çevirdi de, pek iyi bir çeviri olmadı, yıllarca elimde tuttum. Şu anda yayınlanan benden izinsiz. Yasal, ama benim gözümde izinsiz. California University Press ile buradaki bir yayınevinin bana hiç danışmadan yaptığı bir komodifikasyon. Yasalara da uygunmuş. Bütün tercüme haklarının onlara ait olduğunu imzalamışım. Ama bir de edebi var işin. "Baştan aşağı kendim çevirmek istiyorum; yeniden Türkçe yazıyorum" dedim. Bunu çeşitli konuşmalarda, mülâkatlarda kaç kere, kaç yerde ilan ettim. Yayınevinin bütün masraflarını, yayın hakları ve çevirmen ücretleri dahil, ben vereyim, kitabın haklarını geri alayım dedim. Bu önerimi hem aracılarla hem e-mail'le tekrarladım. Hiç cevap gelmedi, tak diye kitap çıktı iki ay sonra. Beni gerçekten ciddiye alan bir yayınevi bu kitapla ilgili neler söylemiş olduğuma bakardı ve çevirmekte olduğum o versiyon basılabilirdi. Ben yine yayınlayacağım inşallah. "Hakiki İki Cihan Âresinde" ismiyle. *(gülüyor)* Öğrencilerim, arkadaşımlarım "bırak hoca, üzülme" dediler, "senin kitabın hikâyesi de bu olsun". Bu fikir de bana o kadar uzak gelmedi. *(gülüyor)* Ne yapalım, onun da öyle bir macerası olsun. Bu böyle bir şikâyet faslıydı, gelelim soğan-sarmısak meselesine. Paul Lindner, Osmanlı tarihçiliği üzerine yazarken şöyle diyor: "Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu yazan Osmanlı tarihçiliğine güvenemeyiz. Güvenememek bir yana, hiç ciddiye alamayız, çünkü çok sonra yazılmıştır. İdeolojik bir cücük, katman katman soğan gibi son haline ulaşmıştır; o en dıştaki zarı belki ancak görebiliyoruz, ortasında ne olup bittiğini anlayamayız." Soğan metaforunu kullanarak böyle demeye getiriyor. Bu bana çok şematik, ideoloji meselesine çok çizgisel bir bakış gibi geldi. Ve onu sarmısak metaforuyla dengelemeye çalıştım. *(gülüyor)* O argümanın sonunda, "iyi bir Akdeniz yemeği gibi, hem soğanı hem sarmısağı kullansak iyi olur" diyorum. Belli bir ideolojik çekirdek etrafında zarların oluşması metaforu tamamen yanlış demek istemiyorum, ama ideolojinin gelişmesi buna indirgendiğinde, çok şematik ve çizgisel oluyor. Ayrıca, herhangi bir dönemde ideolojinin oluşmasını soğanın zarları gibi kompakt bir şekilde anlayamayız. Sınıfsal ve diğer farklılaşmalara göre toplumda herhangi bir noktada, aynı meseleye birkaç bakış birden var, sarmısağın dişleri gibi. İdeolojileri değerlendirirken çizgisellik ve şematiklik hassasiyetle ve ciddiyetle uzak durulması gereken şey. Herhangi bir noktada sarmısağın dişleri gibi aynı gerçeğe farklı bakışlar, farklı ideolojik kompartmanlar, farklı ifadeler, anlatılar var.

Rami'de berbat bir kasetten neden döne döne Woodstock'u dinliyorduk? Neden hitap ediyordu bize? Karaçi'de de, Lima'da da, Maraş'ta da, Japonya'nın bir şehrinde de birisine hitap ediyordu o tınılar, o sesler. Bunu hâlâ açıklayamıyorum.

Lindner'in "cücük"ten kastı tam olarak ne?

1300'lerin başında Osman Gazi ve etrafındaki insanların zihin dünyası, din ve ideoloji anlayışı; cücük bu. "Bunu bilmeye imkânımız yok" diyor, çünkü zar üstüne zar, ta Aşıkpaşazâde'ye geliyoruz. "Aşıkpaşazâde'nin yazdığıyla Osman'ın dönemini anlayamayız" diyor. Aşıkpaşazâde Orhan Gazi'nin imamının oğlundan dinliyor o dönemi, Yahşi Fakih'ten. Aşıkpaşazâde müthiş enteresan bir adam; derviş tarihçi. Babailer isyanının başındaki Baba İlyas'ın soyundan. Çorum'la Amasya arasındaki Mecitözü'nde büyüyor. Mecitözü Babailer isyanından artakalanların neşv-ü nema bulduğu yer. Mihaloğlu, Mecitözü'nde hapis. Mehmet Çelebi kardeşi Musa Çelebi'yi yenip tahta geçeceği son mücadelesinde, Mihaloğlu'nun Rumeli gazileri arasında ne kadar güçlü olduğunu bildiğinden onları kendi yanına çekebilmek için Mihaloğlu'nu hapisten çıkarıp yanına alıyor. Aşıkpaşazâde o zaman (1413) herhalde 13-14 yaşında, onu da yanlarına alıyorlar, Rumeli'ye doğru ilerliyorlar. Bu sırada Geyve'de, Sakarya suyunu tam geçtiklerinde, Aşıkpaşazâde ateşleniyor. Onu Yahşi Fakih'in yanına bırakıyorlar. Aşıkpaşazâde aileden tarih, tasavvuf, menakıp kültürü olan, tarihe meraklı biri. "Orhan'ın imamının oğlu Yahşi Fakih'in yanında Yıldırım Bayezit'e gelene kadar tüm Osmanlı menakıbını yazılmış buldum" diyor. Aşıkpaşazâde'nin 14. yüzyıla kadar anlattıkları, onunla birçok tarih anlatısını paylaşanlardan oldukça farklı. Aşıkpaşazâde'nin o kendine has pasajlarının Yahşi Fakih'ten geldiği kabul edildi. Soğan-sarmısak argümanlarını yaparken işin içine bu tür veriler de giriyor.

Aşıkpaşazâde neredeyse birinci elden aktarıyor, "cücüğe" bayağı yakınız aslında, öyle değil mi?

Yakınlaşıyoruz ama, Lindner Yahşi Fakih'in Aşıkpaşazâde içinde tamamen eridiğini iddia edecektir. Kendi soğan metaforunda bile, dış zarla cücük arasında kalan zarlara bakmıyor. Aşıkpaşazâde onun gözünde dış zarı ve cücüğü tahrif etmiş. O yüzden "Aşıkpaşazade Osman ve Orhan Gazi kuşaklarının din ve ideoloji dünyasını anlamamıza hiçbir şekilde imkân sağlamaz" diyor.

Aşıkpaşazâde'den başka kaynaklar yok mu o döneme dair? Bizans kaynakları mesela...

Bizans kaynakları var tabii, ama az. Ve biraz uzaktan yazıyorlar. Başka kaynaklar, Arap kaynakları var; ben onları da kullanarak o dönemin gerçeklerini hiç anlayamaz halde olmadığımızı iddia ediyorum.

Aşıkpaşazâde'nin Baba İlyas soyundan geldiğini söylediniz. Dervişliği hangi çizgide?

Ailesi Vefaîlerden ama, 15. yüzyılın sonunda Osmanlı'nın kuruluş öyküsünü yazdığında, kendini tamamiyle Sünnî bir ortamda konuşlandırıyor, aidiyeti o. Hacı Bektaş'a biraz düşmanlık ediyor. "Hacı Bektaş meczubun biriydi. Onun mirası etrafında sonradan bir sürü sapkın herifler toplandı. Şimdi kalktılar, utanmadan yeniçeriliğin de Bektâşîlikle bağı olduğunu iddia ediyorlar" diyor.

"Beng (esrar) içerler" diyen de o mu?

Hayır, 16. yüzyılın sonuna doğru bir kadı var, Niğdeli Ahmet, o yazıyor: "Bir ara Deliorman (Osmanlıların Hezergrad dediği bölge) bölgesinde kadılık yaptım. Orada ipe sapa gelmez adamlar var, bütün isimleri Hasan, Hüseyin, Cafer, Haydar, başka isim bilmezler... Namaz kılmazlar, devamlı beng içerler..."

Osmanlı tarihi son günlerde çok popüler oldu. Böyle bir merak uyanmasının sebebi ne sizce?

1950'lerde, Demokrat Parti iktidarından hemen sonra da böyle bir durum var. Tarih dergileri çok büyük popülariteye ulaşıyor o yıllarda. Tarih Mecmuası, Resimli Tarih Mecmuası... Kalemi çok kuvvetli kişiler de yazıyor bunlarda.

Neler yazıyorlar?

Osmanlı nostaljisi, Osmanlı imgesi ile ilgili yüceltmeler daha çok. Ama ideolojik farklar da söz konusu; anti-komünist, anti-solcu bir çizgi tutturanları da var. İbrahim Hakkı Konyalı mesela, "Stalin'in Şeyhi Kızıl Bedreddin" diye bir makale yazıyor. Osmanlı tarihinin popülaritesi kısmen bir

çeşit cumhuriyet muhalefetini barındırmasından geliyor. Cumhuriyetin ilk döneminde bazı Osmanlı adetleri yasaklanıyor. Mesela, mesir macunu şölenleri yapılır ya Manisa'da, 1926'da Manisa valisi monarşik rejimi temsil ediyor diye kaldırıyor o şölenleri. Demokrat Parti döneminde yeniden tesis ediliyor. Birçok şey Osmanlılığı çağrıştırdığı için yasaklanıyor ya da çağrıştırdığı için benimseniyor. Sonra, Özal yıllarında ikinci bir dönemi oldu yeni Osmanlılığın, hatta neo-Osmanlı lafı kullanılırdı. Bir anıt mezar oluşturuldu İstanbul surlarının dibinde. Önce Özal'ın, sonra Menderes'in naaşı oraya defnedildi. Şimdi de o anıt mezara çok yakın bir yerde, bir "theme park" gibi 1453 Fetih Müzesi açıldı. Surun hemen dibinde olmasıyla İstanbul'u yeniden fethetme imgesini de çağrıştırıyor. Hatırlarsınız, Tayyip Erdoğan belediye seçimlerini ilk kazandığında "bu, İstanbul'un ikinci fethi" demişti. Böyle bir hissiyat var; bazen cumhuriyete muhalefet olarak çıkıyor, bazen Osmanlı sevgisi olarak. İkisi tamamiyle aynı şey değil. Özal döneminden beri var, son yıllarda çok arttı. Dünya konjonktürü diye bir laf var ya, onunla da ilgili. Balkanlar'da sosyalist rejimler çöktü; Arap ülkelerinin bize komşu olanlarının birinde müthiş bir dönüşüm oldu, Saddam gitti, ABD geldi, diğerinde babasının yerine oğlu geldi, ama farklı bir yaklaşımı var, Türkiye'yle ve dünyayla yakınlaşıyor... Bunlar Türkiye'nin kendi hesaplarıyla olan bir şey değil, birtakım olayların Türkiye'ye sunduğu bazı "imkânlar" diyelim, nüfuz alanını yeniden genişletme imkânları. Bugün Türkiye'nin dış politikası için neo-Osmanlılık diye bir tabir kullanılması biraz da bununla ilgili. Hem Erdoğan'ın hem Davutoğlu'nun, "Osmanlılığı yeniden canlandırıyoruz" demeseler bile, "bu coğrafya bizim özel sorumluluk alanımızdır" ifadeleri var.

"İstanbul ve Kudüs'ün kaderi birdir."

Evet, Saraybosna da "ikinci Kudüs"ümüz olabiliyor. Abdülhamit'in kimilerinin Panislâmizm dediği Osmanlı coğrafyasını aşan beynelmilel İslâmiyetçiliğine yeniden referanslar var. Osmanlı topraklarının dışındaki yerler de bu ideolojiye dahil. Abdülhamit de, malûm, Endonezya'ya, Güney Afrika'ya, birçok yere "misyoner" yollamıştı.

Bugün de beş kıtada Gülen okulları var...

Gülen okulları da bir yerde neo-Abdülhamitçi, neo-Osmanlıcı, milliyetçilik ve İslâmcılık karışımı bir ideoloji güdüyor.

Sarmısağa dönersek...

Osmanlı devletinin kuruluşunun veya herhangi bir döneminin bir tek irade ve bir tek ideolojiyle açıklanabileceğine inanmıyorum. Osman Gazi döneminde de değişik ideolojiler, değişik tavırlar, iradeler, talepler vardı. Osman'la birlikte hareket eden bazı gazilerin kendi iddiaları, istekleri var; onların da devlet kurması mümkün. Rumeli'deki bazı gazilerin –farklı sosyal tabana dayanan veya dayanmayan– bu tür tahayyülleri olduğuna eminiz. Onlar "Osmanlı ailesinin yönetiminde merkezî bir devlet oluşturulacak, biz de onun bir neferi olacağız" diye düşünmüyorlar. Sonradan, Osmanlı resmî tarihi bunu böyle anlatmayı tercih ediyor. Sanki Osmanlılardan önce Türklerin bir birleşme iradesi var, bu gökten zembille inmiş, bütün Türklerin "aa, tabii ki birleşeceğiz, Anadolu'da bir devlet kuracağız" diye bir talebi, bir isteği var ve beylikler dönemi bir anomali. Yok böyle bir şey! Bunlar birbiriyle rekabet eden, icabında kanlı bıçaklı birbirine giren değişik iradeler, talepler. Devlet kuran ve o bağlamda savaşan insanların düzlemi, her siyasî ortam gibi, kendi içinde çelişkili, sosyal çatışmaların yansıdığı bir düzlem. Gaza ideolojisini çok daha kuvvetle benimseyenler, pek takmayanlar, başka bir anlam yükleyenler var. Sırf o dönemde bile toplum, sarmısağın dişleri gibi, birbiriyle örtüşmeyen, geçişmeyen, tersine, çatışan dişlerden, parçacıklardan oluşuyor. Yekpare bir şey değil Osmanlı ideolojisi. "Osmanlı devletinin şu dönemdeki ideolojisi" diyebiliriz, ama Osmanlı ideolojisi diye bir şeyden konuşmak çok zor; her toplum için böyle. O yüzden "Osmanlı" kullanımından da çoğu zaman kaçıyorum. Osmanlı kültürü, Osmalı toplumu gibi, Osmanlı'yı sıfat yapmayı tercih ediyorum. Mesele şu: Anadolu'da çok parçalı bir siyasî yapıdan tek bir devletin hakimiyetine geçme sürecine ve o devletin hem Anadolu'da hem Balkanlar'da tek bir şemsiye kurması sürecine çizgisel, yekpare bir iradenin kendi iktidarını yansıtması olarak mı bakacağız, yoksa bütün bu süreci sınıflar, zümreler, dinî, etnik, dilsel gruplar arasında asimetrik ilişkiler ve çatışmalar süreci olarak mı göreceğiz? Kul Veli diye pek bilinmeyen bir şairin bir mısraı var; o da mahvediyor beni: "Noksan isyan bizde bol Hacı Bektaş". 19. yüzyılın başlarında kayda geçiyor. Bu nasıl mısra!

Beatles, Orta Yunanistan'da, Delfi yakınlarındaki Arahova köyünde yerel müzisyenlerle. Sene 1967...

IN OUR SLEEP (Laurie Anderson, "Bright Red")

Bilemedim, hiç çıkaramıyorum.

Laurie Anderson'ın "Bright Red" albümünden "In Our Sleep"; Lou Reed'le birlikte söylüyorlar.

Hoşuma gitti, bunu alayım sizden. Laurie Anderson dinlerdim bir ara, '80'lerin başlarında daha çok... Ciddi bir Lou Reed dönemim olmadı. Arkadaşlardan dinlediğim biriydi, kendimi hiç kaptırmadım.

"Walk On The Wild Side"a kaptırmışsınızdır herhalde...

Onun şarkısı mıydı? Ben onu daha çok Johnny Cash türü birine yakıştırıp Lou Reed söylüyor zannediyordum. "I walk the line" der ya Johnny Cash, öyle bir imge. "Take a walk on the wild side" müthiş bir şarkı. Şimdi aklıma "Rıhtımlar Üstünde"de Marlon Brando'nun "I could have been somebody" deyişi geldi. 16. yüzyıldan itibaren muazzam bir şehirleşme oluyor ya, derslerde onu anlatırken bilhassa ABD'de "Rıhtımlar Üstünde"den girmek çok hoşuma gidiyor. Hikâyeyi bilenler bilir, filmin sonunda "birisi olabilirdim"i çok güzel söylüyor. Neden şehirleşme olduğu her zaman için büyük bir soru. Neden göçüp geliyor insanlar? Birçok sebep var ama, "birisi olabilirim"le de ilgisi var. *(gülüyor)* Şehir kelimesi, etimolojik olarak, Farsçadan. Ama Arapçada aynı kökten, "şehere"den "şöhret" geliyor. Meşhur olmak, tanınmak, bilinmek... Sonradan Baudelaire'in görmek ve görülmek, teşhir üzerinden şehri algılaması, flâneur kültürü çok önemli. Teşhir edileni seyretmek, şehre bir teşhir gibi bakmak, o şekilde gezmek... Etimolojik olarak ayrı yerlerden gelse bile, zaman içinde kafalarda birleşiyor, en azından benim kafamda birleşiyor. Ama bir de 17. yüzyıldan bir Osmanlı beyiti var, İstanbullu biri, tipik Osmanlı diskuruyla Türk dediği tiplerle dalga geçiyor: "Türkün biri yoğurt yemiş köyünde, gelmiş buraya –yoğurt yiyenlerle de çok dalga geçiyorlar o şiirlerde– teşehhür etmek istemiş" diyor. Orada iki anlamında kullanıyor, hem şehirli olmak hem de şöhret bulmak. Dolayısıyla, kelimenin orijinal kökü ne olursa olsun, anlam örtüşüyor. "I could have been somebody": New York'a gelen taşralı gencin hikâyesi de aynı yere gidiyor. Elia Kazan da Anadolulu sonuçta. Hakkında o kadar yazıldı, çizildi, ama sanatını, zihin dünyasını anlamak için Anadoluluğunun anlamı üzerine kimse düşünmedi. "Viva Zapata"yı çeken adam bir sürü dağa çıkma hikâyesi dinlemiştir muhakkak çocukken. "Amerika, Amerika" (1963) filminin orijinal adı "The Anatolian Smile". Amerika'da o isim tutmaz diye değiştirmiş. Meşhur yönetmen olduğu dönemde o bağlantıyı kuruyor açıkça. Zaten filmin konusu da öyle, "Anadolu tebessümü".

Asiye Hatun makalesinin başlangıcında Peter Brown'dan nefis bir alıntı var: "Tarihçi, ele aldığı kişilerin zamanlarının büyük bir kısmını uyuyarak geçirdiklerini, uyurken de rüya gördüklerini gözden kaçırma tehlikesi altındadır." Modern zamanlarda, Freud'un, Lacan'ın rüya teorileri, rüyaların psikanalize tâbi tutulması filan var ama, geçmiş zamanların aksine, rüyalar artık üzerinde pek düşünmediğimiz, konuşmadığımız bir konu. Ne dersiniz?

Psikanaliz bireyin tecrübelerine indirgiyor rüyanın önemini; bireyin annesiyle, babasıyla, çevresiyle, çocukluğuyla ilgili psikozlarının deşilmesi, anlaşılması için önemi olabiliyor rüyanın. Ama kadim tabir sistemlerinde rüya başka bir âlemle iletişim kuran bir olgu. "Misal âlemi" diye bir âlem var, bu âlemle öteki âlem arasında. O konuda metafizik ve ontolojik tartışmalar oluyor haliyle. Öteki âlemin bir parçası mı, yoksa aradaki berzah denilen geçit bölgesinde mi? Asiye Hatun yazısında zikrettiğim Ahmed Vecdî'nin Osmanlıca kaynaklarından naklettiği ifadeye göre, uykuda insanın ruhu bedeninden çıkıyor, misal âlemine gidiyor. O âleme gidişimiz belli bir sosyal ortamda kanlı canlı yaşayan bir insan olmamızdan bağımsız değil. Nablusî adlı rüya tabirnamesi yazan bir mutasavvıf düşünür var 18. yüzyılın başlarında. O şöyle diyor: "Açın rüyasıyla tokun rüyası, fakirin rüyasıyla zenginin, kadının rüyasıyla erkeğin rüyası aynı şey değildir ve aynı şekilde yorumlanamaz." O anlamda, insanın anasıyla, babasıyla, eşiyle, dostuyla gündelik çatışmalarını, hayat kaygılarını dışlayan bir tabir sistemi değil. Ama psikanalizin ele aldığı rüyadan çok farklı bir rüya bu. "Rüya, nübüvvetin –yani peygamberliğin– 46'da biridir" diye bir laf var. Rüya gören kişinin o anda ermişlikten bir paycık aldığını ifade ediyor.

46'yı nereden bulmuşlar?

Ne bileyim, çok acayip bir sayı! *(gülüyor)* İslâmiyette rüyanın sahihliğini inkâr etmek, rüyada gördüğünden gerçeğin öğrenilebileceğini, sahih bir şeyin ortaya çıkacağını inkâr etmek günah, yanlış addediliyor büyük çoğunluk tarafından. İnkâr edenler var tabii ama, onların da başına bela geliyor. Abdülbaki Gölpınarlı, bir Melâmî şeyhini örnek veriyor, ona yöneltilen suçlar arasında rüyayı inkâr ettiği de var.

Bir de gündelik sorunları çözmek için rüyadan yararlanmak, dolayısıyla "istihâre"ye yatmak diye bir şey var...

Uykuda zihnimiz bir şekilde çalışıyor, bir iş yapıyor; onu ciddiye almak lâzım. *(gülüyor)* Hâlâ devam eden tasavvufî ortamlarda ya da new age tarzı inanışlar arasında rüya önemli. Ama, modernitenin bilimci anlayışı rüyaların dar psikanalitik bağlamın dışında ciddiye alınabilmesini pek kabul etmiyor. Rüyalarımızdan böylesine köklü ve bilimci bir kopmayı benim içim aslında kabul etmiyor, ama buna bir çözümüm yok. Sadece rüyaları ciddiye almak istiyorum. *(gülüyor)* Benim ve tanıdığım birçok insanın ömür boyu unutamadığı, sanki o rüyasını çözerse kendisiyle ilgili bir şeyi çok daha iyi anlayacağı rüyaları oluyor. Bir de rüyayla bilinç halini modernite içinde çok daha keskin ayırıyoruz. Halbuki bir sürü ara durum da olabiliyor kadim inanışlarda. "Keşif", "tecelli"... İllâ uyku halinde olmak gerekmiyor. Uykuda değilken de, bilincinin, iradenin dışında bir ses, bir görüntü, bir fikir tecelli ediyor, bir keşif vuku buluyor. Bunun gibi, bir sürü ara kademe var.

Osmanlı'nın rüyaya en meraklı sultanı III. Murat galiba...

Çok meraklı, rüyalarını yazmış da. 1593'te İstanbul'da çok ciddi bir siyasî mücadele var. 12 senelik İran savaşları yeni bitmiş, 1578 - 1590 İran savaşları –Osmanlıların Vietnam'ı diyorum ben buna– büyük felâketler getiriyor. Büyük insan kayıpları, malî dengelerin bozulması... Zaten o süreçte Celalî isyanları patlıyor, o savaşların yarattığı çalkantıyla Celalî isyanları bağlantılı. Bütün bu kayıplara rağmen pek bir yer kazanılmamış, "değer miydi?" eleştirisi var. Bu eleştiriler hep yapılıyor aslında. Bazen öyle bir konuşuluyor ki, Osmanlılarda sanki herkes "hurra savaşa!" diye gidiyor. Öyle değil ki, maddî kayıpları, insan kayıplarını herkes ölçüp biçiyor. Neyse, o sırada Avusturya sınırında problemler yaşanıyor ve birileri, "şahinler" diyelim, bunu savaşla çözmek istiyor. Bir kesim de "boşverin" diyor. O günlerde III. Murat bir rüya görüyor: Habsburg imparatoruyla güreş tutuyor ve sırtı yere geliyor. Tabii çok kötü çağrışımlar var. *(gülüyor)* Bu rüyasını yazıp Aziz Mahmut Hüdaî'ye yolluyor. Aziz Mahmut yeni yeni şöhret buluyor o yıllarda, giderek İstanbul'un en önemli rüya yorumcusu ve şeyhi olacak. Bu rüyayı şöyle yorumluyor: "Efendim, toprak güçtür" diyor, "sırtınızın toprağa değmiş olması gücünüze delâlet eder. Dolayısıyla, sizin Habsburg imparatorunu yeneceğinizi bu rüyadan anlıyoruz." *(gülüyor)* "Aziz Mahmut öyle yorumlamışsa doğrudur" deniyor. Bu iş biraz dinlerin itikat denen tarafına giriyor. III. Murat çok itikatlı bir adam. *(gülüyor)* Gelibolulu Mustafa Ali çok eleştiriyor bu yanlarını. III. Murat'ın Manisa'da şehzadeyken bağlandığı bir şeyh var, Şeyh Şücâ Efendi, Halvetî şeyhi. III. Murat gördüğü bir rüyada merdivenleri çıkıyormuş. Şeyh Şücâ bu rüyayı dinleyince "yakında sultan olacaksınız, babanızın yerine geçeceksiniz" diyor. Nitekim, hiç beklenmedik bir şekilde Sarı Selim ölüyor, III. Murat'a davet geliyor. Gelibolulu Mustafa Ali, "o da Şeyh Şücâ'yı İstanbul'a getirip başımıza bela etti, çok itikatlı adamdı, böyle şarlatanlara kolaylıkla inanırdı" diyor. Burada ilginç olan şu: Büyük çoğunluk rüyayı inkâr etmiyor, rüyaların sahihliğini kabul ediyor, çok ciddiye alıyor ama, her rüya ve her tabir ciddiye alınacak bir şey değil.

İKİ PARÇA CAN (Fikret Kızılok, "Zaman Zaman")

Bülent Ortaçgil mi?

Yaklaştınız.

Sesi de tam o değil diyorum içimden, daha genç geliyor. Fikret Kızılok değil, değil mi?

Evet, o.

Onun sesini bilmem gerekirdi.

Gençlik zamanı... Gerçi, sesi hep böyleydi. Şarkının adı "İki Parça Can". Sözler Ahmed Arif'in "Suskun" şiirinden bir bölüm... Aslında "Rüya gibi her hatıra, her yaşantı bana"yı çalacaktık, ama televizyonda bir Fikret Kızılok belgeseline denk geldik. Aşık Veysel'e gidişi o kadar güzel ki, bir selâm duralım istedik.

Sadece siyasî bir jest için hareket ediyor olsa Aşık Veysel'i seçmezdi. Ama meslektaş veya sanatçı olarak gittiğinde, seçebileceği belki en iyi tercihti. Ben de Veysel'in sözlerine bitiyorum. "Güzelliğin beş para etmez, bendeki bu aşk olmasa" az buz laf değil. Devamı da çok güzel gider: "Gönlümdeki köşk olmasa..."

Kızılok oturduğu yerden de Veysel'i yorumlayabilirdi, ama atlayıp gidiyor yanına...

Doğru. Öyle yapan çok. Ama o yıllarda gidenler vardı, müzik olarak kastetmiyorum. Yeniköylü, çok sevdiğim Özer (Kabaş) abimiz vardı, ressam. Rahmetlik oldu, Akademi'de hocaydı, çok güzel bir insandı. Emek kahvesinde de fotoğrafı vardı, gençlik hali. O kahvenin müdavimlerindendi. Küçük bir teknesi vardı, balıkçıları çizerdi. Emeği çok güzel çizerdi. O da köy köy dolaştı Anadolu'yu. Müthiş kilimler ve başka el işleri vardı evinde. Bugün söyleyince, şimdinin metalaşmış ve metalaştırıcı kültürüne ait gibi gözüküyor, ama öyle değildi. Fikret Kızılok'a paralel bir olaydı. Kızılok - Aşık Veysel buluşması söyleşimizin en başında değindiğimiz bir temaya da getiriyor bizi: Experience - Tecrübe. Okumakla, dinlemekle olmayan bir şey, müziğin kayıttan dinlendiğinde fotokopi olması temasına da belki selâm gönderebiliriz. *(gülüyor)* Hakikaten o kadar farklı günlerde yaşıyoruz ki, korkuyorum bunları söyleyince, çünkü son derece gelişmiş bir turizm kültürü içinde böyle şeyler "gittim, yerinde gördüm" gibi algılanabiliyor. Ya da başka türlü bir politik kültür içinde şehirli, solcu aydınların gidip halk ve toprak adamlarından kendine köken, yandaş bulma çabası gibi basitleştirilerek anlatılıyor. Ki, öyle bile olsa, ne var bunda? Öyle bir şey değildi. O kilimler ve diğer el işleri onlar için has sanattı. Kendi sanatları için çok şey öğrenebilecekleri ilham kaynağıydı. Ama sırf o da değil, ilham kaynağı bile biraz işlevselci oluyor. Başka bir şeydi...

Kızılok'un Aşık Veysel'e giderken duyduğu saygı, hayranlık soru kaldırmaz. O kuşağın müzik veya başka bağlamlarda bu tür tecrübeler yaşaması, bu tür arayışlara girmesi Türkiye'nin kültür hayatının önünü açtı.

Hemhal olmak...

Çok güzel, hemhal olmak diyebiliriz.

Bir de Kızılok oraya bağlama, türkü öğrenmek için gitmiyor. Gitarıyla gidiyor. Aşık Veysel gitarı akord ediyor, "hadi çal" diyor. Hasbıhal gibi...

Evet, hasbıhal ediyorlar ve hemhal oluyorlar. Özer abiyle muhabbetlerimizi hatırlıyorum... Engin Akarlı, Osmanlı tarihçisi, şimdi Amerika'da, abimizdir, 12 Eylül'ün gadrine uğrayıp gidenlerden. Boğaziçi'nde fikir kulübü kuruyorlar, böyle seyahatler, ziyaretler yapıyorlardı. Dekoratif bir motif aramak ya da kendi şehirli kimliğine bir çeşni, bir süs katmak için yapılan bir olay değildi. O karşılaşmaları ve karşılaştıkları insanları çok ciddiye alıyorlardı. Kızılok'un Aşık Veysel'e giderken duyduğu saygı, hayranlık soru kaldırmaz. Büyük bir ozanla tanışacağını biliyor. Onun müziğinin kendisine ne kadar çok şey verdiğini, verebileceğini biliyor. Bir meslektaşına gidiyor, o anlamda eşit bir ilişki de var. Aşık Veysel bir ikon olmuştu o yıllarda, ama yine de meslektaş kelimesinin taşıdığı bir eşitlik var. Özer abinin gidip çorap örenlerle meslektaşvari karşılaşması gibi. "Bu renkler, bu biçimler nasıl oluyor! Siz nasıl yapıyorsunuz?"dan yola çıkan bir karşılaşma, öğrenme ve merak var. Bunu romantize etmek çok kolay, ama böyle bir tehlikenin farkında olduktan sonra, ayrıca tek başına romantize etmenin bir tehlikesi yok, o romantizm tahlil ve öğrenme süreçlerimizi engelliyorsa kötü addedilebilir, ama ikisi bir arada

gidiyorsa ne âlâ. Burada derin bir hikmet, tecrübe, bilgi, sanat, üretim var. Bununla tanışıp hemhal olmak niye yanlış olsun? Birtakım yanlış algılar var ya, "şehirli enteller gitti, şunu bunu yaptı". Ee, helâl olsun. İyi ki de yapmışlar. Nasıl yaptığına bakar. Kızılok ve o kuşağın müzik veya başka bağlamlarda bu tür tecrübeler yaşaması, bu tür arayışlara girmesi Türkiye'nin kültür hayatının önünü açtı. Helâl olsun!

"Rüya bütün çektiğimiz / Rüya kahrım, rüya zindan / Nasıl da yılları buldu / Bir mısra dolu maceram". Ne diyorsunuz şarkının bu sözlerine?

Ee, ama insan kötü bir rüyaya takıldı mı üst üste görür ya... Tekrar eden kötü rüya bir zindan olabiliyor insana. "Rüyayı inkâr edenler" diye konuşuyorduk ya, inkâr edenlerin bile etkisinden kurtulamadıkları bir şey rüya. Ayık kafayla rüya hakkında ne dersek diyelim, rüyanın metafiziği vardır, yoktur, insan rüyanın mutlaka etkisinde kalıyor. Tekrarlanan rüyalar bilhassa çok düşündürüyor beni. "Rüya kahır, rüya zindan"...

Rüyanın, Zeki Müren'ce söylersek, "rû-ya"nın Arapça anlamı "görmek", "görülen şey", değil mi?

(şarkıyı mırıldanıyor) "Rûya gibi her hatıra..." *(gülüyor)* Rüya kelime olarak rey –oy anlamında rey– gibi kelimelerle akraba. Bir yandan bizim bilince çok yakıştırdığımız bir şey: Görmek. Hiç görenle görmeyen bir olur mu? *(gülüyor)* "Vak'a" da Arapçada rüya anlamında kullanılıyor. "Dün gece düşümde bir vak'a gördüm" diye geçebiliyor Osmanlıca bir metinde. Bu, rüyaların bize göründüğü âlemi ciddiye almakla ilgili. Bir hakikat var orada. Ve o hakikatı, o sahihliği oturup anlamamız lâzım. Tam ayık –varsa öyle bir şey– bilinçli halimizin dışında olan biten her şeye rüya yakıştırması yapabiliyoruz. Kaygusuz Abdal geldi şimdi aklıma, mensur eserlerinde "kâh şunu yaptım, kâh bunu yaptım" diye kaptırır gider ya, onun öncesinde uyuyor. "Uyudum ve gördüm" gibi anlatıyor. İllâ "rüyamda gördüm" demek istemiyor, düz, çıplak anlamındaki ayık, bilinçli halimizin ötesinde bir yerde şahit olmuş olarak anlatıyor. Ha, bazen şahit olmak kullanılıyor rüya anlatanlar tarafından. Rüyasında şahit oluyor insan.

Asiye Hatun'un şahitliğine gelirsek, gördüğü rüyalar üzerine düşünüyor, tahlil ediyor, onları kayda geçiriyor, tefsir etmesi için bağlı olduğu şeyhe gönderiyor, sonra da şeyhin yorumunu değerlendiriyor. Giderek şeyhi ona yetmez oluyor, başka bir şeyhle yazışmaya başlıyor. "Ee, ne olmuş yani" denebilir. Halbuki, andığımız her durum olmadığını, olmayacağını varsaydığımız şeylerin olduğunu gösteriyor. Dahası, olduğunu sandığımız bir şeyin, şeyh-mürid ilişkisinin körü körüne bir bağlılık olmadığını da gösteriyor.

Şeyh-mürid ilişkisindeki yekpare otorite anlayışının dışında bir şeylerin olduğunu gösteren bir hikâye anlatayım. Balkanlar'da bir yerde geziyoruz, üç tarihçi arkadaş. Çarşısı, Osmanlı eserleri derken bir tekkeye girdik. Bahçede bir adam çalışıyor, bizi gördü, ilgilendi, muhabbet etti. Tam o sırada şeyh girdi içeri. "Şeyh efendi" dedi, "İstanbul'dan misafirlerimiz var, tanıştırayım". Şeyh hiç ilgilenmedi, baktı uzaktan, eliyle bir selâm verip geçti gitti. Bitirdik gezintimizi, gittik çarşıya, çay içiyoruz. Baktık bahçede çalışan adam koştura koştura geliyor, bizi aramış aramış, bulmuş. Özür dilemeye gelmiş meğer. "Abe bu bizimki şeyh değil, öküz be" diye girdi lafa. *(gülüyor)* Bu kadar dobra dobra söylenebilen bir şey de var. *(gülüyor)* Tasavvuf diyebileceğimiz şey ilk ortaya çıktığında tarikat yapıları yok. 12. yüzyıldan itibaren bir şeyh olmadan tasavvuf yolunda insan ilerleyemez anlayışı yerleşiyor ve büyük çoğunlukla hâkim oluyor ama, ondan bağımsız bir tasavvuf dünyası da hep var. En başından beri var. Geniş bir tarihî perspektiften bakınca, tasavvufla tarikat, birçok tarikat ehlinin iddia ettiği gibi, birebir örtüşen şeyler değil. Tarikat devrinde bile Veysel Karani gibi tasavvufu kendi başına yaşayan, bir şeyhe bağlı olmayan insan tipi var. Melamîlik kısmen tarikatten çok anti-tarikat diye de addedilebilir.

Asiye Hatun Üsküplü. O dönem Üsküp on bin haneli. 67 okulu, yedi medresesi var. Bugün on bin haneli bir yerde düşünemeyeceğimiz bir rakam.

Fikret Kızılok, Aşık Veysel'in Sivas'ın Sivrialan köyündeki evinde. Sene '69.

17. yüzyıl için dehşet bir rakam hakikaten. Bu arada bir şey söyleyeyim, kişi başına okullaşma oranı olarak İslâm dünyasında bilinen en muazzam örnek 16. yüzyılda Timbuktu. Şimdilerde allahın bilmem ne ettiği yer gibi kullanılan Timbuktu şehri, 16. yüzyılın sonlarına doğru, çocuklarda yüzde 80 okullaşma olan bir yer.

Timbuktu, Ali Farka Touré'nin memleketi...

Bilmiyordum oralı olduğunu. Müziğini biraz biliyorum. Mali'nin sekülerlik tecrübesi çok önemli. Türkiye kendini öyle nev-i şahsına münhasır görmeye alışık ki, "Afrika'da bile böyle olmuyor" denir. *(gülüyor)* Asiye Hatun yazısı ilk yayınlandığında, 1995'te zannederim, aileden birçok insan demin söylediğiniz tepkiyi gösterdi: "Ne var bunda? Kadın takmış, aynen günümüzdeki 'gerici' tipi gibi, tarikat üyesi. Şeyhinin, babasının, kocasının dediğinin dışında bir şey yapabildiği çok şüpheli, tesadüfen de böyle yazılı bir metin kalmış, bununla uğraşmanın âlemi ne?" Böyle bayağı tarizde bulunanlar oldu. *(gülüyor)* 17. yüzyıla dönersem, Asiye Hatun'da ve çağdaşlarında, tabii herkeste değil, çok ciddi bir kendini geliştirme kaygısı görüyorum. Bu çok hoş bir şey. Her toplum kendi kültür kodlarına ve geleneklerine göre, zaman zaman onları zorlayarak ve değiştirerek böyle bir şeyler yapıyor.

Asiye Hatun Halvetî. Halvetîlik nasıl bir inanç dünyası?

Halvetîliğe Gölpınarlı "tarikat fabrikası" diyor. Halvetî-Cerrahî, Halvetî-Celvetî, Halvetî şu, Halvetî bu... Uçsuz bucaksız umman bir liste. Çok farklılaşmış birimlerden oluşan çok büyük bir şemsiye Halvetîlik.

Kelimenin anlamı ne?

Halvete çekilmek, uzlet gibi. Celvet onun tam tersi, halka karışmak. Halveti-Celvetî onun için bir tenakuz gibi.

Halvet olmak denir bir de, başbaşa kalmak...

Aynen. Halvetîlikte kastedilen halvet kişinin, dervişin kendi başına kalması. Halvete çekilmek iki kişi için kullanılıyor genellikle ama, küçük bir grup için de olabilen bir şey. Kendi mahrem dünyana çekilip dışarıyla ilişkini kesmek. Halvetîlik, bilhassa II. Beyazıt'tan sonra Sünnîliğe yakın bilinir. Ama ortaya çıkış itibarıyla, Safevîliğin tersine –Safevîliğin Sünnîlikten Şiiliğe evrildiği düşünülüyor ya– Şiilikten başlayıp ya da Gölpınarlı'nın deyişiyle "müteşeyyî", yani Şiimsi, Şii edalı olup Sünnîliğe doğru evriliyor. Kimlik olayında çok keskin çizgiler varmış ve herkes doğumdan belli bir kimliğin, aidiyetin içinde hapsolmuş gibi konuşuyoruz. Bu çok yanıltıcı, bugün için bile yanıltıcı, ama bilhassa eskiden çok geniş alanlar var aralarda. İnsanlar bazı kimliklerin yakınında durup kitabî tanıma uymayabiliyorlar. Metadoksi kavramını onun için uydurmaya çalışmıştım, ortodoks ve heterodoks kelimelerini kullanmamak için. Bunun ötesinde dünyalar var. Halvetîlik içinde de çok dönüşümlü dönemler ve örnekler var. Örneklerin en meşhuru Niyazi Mısrî. Halvetî şemsiyesinin daha "ortodoks" temsilcilerinin hiç kaldıramayacağı bir adam. Belli ki bir kere çok cerbezeli, o tür adamlar hep şüphe uyandırıyor, malûm. *(gülüyor)* Ayrıca, uçuk kaçık laflar ediyor, Bedreddin'in "Varidat"ına şerh yazıyor ve Bedreddin'i çok seviyor. Hatta o nedenle "bu adam gizli Bektâşi mi?" diyorlar. Hasan ve Hüseyin'i peygamber mertebesine koyuyor. Ve bu yüzden sürgüne gönderiliyor. Ona karşı çıkanların arasında sadece saray yok, bir takım Halvetîler de ondan hiç hoşlanmıyor. Ama o kendini Halvetî olarak görüyor. Sürgüne gittiği Limni'de bir Halvetî dergâhı kuruyor.

"Varidat"a yazdığı şerh nasıl bir şey?

Bayağı Bedreddin'ci bir şekilde, Bedreddin'i kendine yakın hissederek yazıyor. Bedreddin'le ilgili kamplaşma çok keskin. Taşköprüzade'nin ulema biyografileri kitabında geçen bir hikâye var: Bir gün ulemadan biri, gençten biri, büyük âlimlerin bulunduğu bir meclise giriyor. Oradaki âlimlerden biri havayı kokluyor, "bir necaset kokusu, bir pislik kokusu geldi burnuma" diyor. Meğer o genç âlimin yeninde "Varidat" varmış, necaset kokusu oymuş. Bedreddin'le ilgili ne tavır alacağın, ilmiyye sınıfı içindeki kampını da belli ediyor. 19. yüzyılda bir şeyhülislam var, Arif Hikmet, sahaflarda dolaşırmış, "Varidat"ın bütün nüshalarını toplayıp yakarmış.

Bugün Bektâşi ve hatta Alevî meclislerinde Mısrî okunur.

Mısrî'nin bir hatıra defteri var, yayınlandı Türkçe-

AÇIK KAYNAK KODLU YAZILIM | ADA | ADİL TİCARET | AGORA | ROBERT NOZICK | ALBİ HERETİKLERİ | ALTERNATİF JEOPOLİTİK | KÖY PAZARLARI | ALTIN ÇAĞ | AMANA KOLONİLERİ | AMAZONLAR | AMERİKA | AMISH | ANABAPTİSTLER | ANARKO-SENDİKALİZM | ANARŞİZM | ANTİKAPİTALİZM | ATLANTİS | ATTAC | AUROVILLE | BAĞIMSIZ OKULLAR | KOMÜNİZM | MİKHAİL BAKUNİN | JOHN BALL | BİLİMKURGU | BİNYILCILIK | WILLIAM BLAKE | MURRAY BOOKCHIN | BOUGAINVILLE'İN YOLCULUĞUNA EK | BOURNVILLE | JOHN FRANCIS BRAY | BROOK ÇİFTLİĞİ | BULLOCK RAPORU | BÜROKRASİ | BÜYÜMEME (DÉCROISSANCE) | CADBURY | FİDEL CASTRO | TOPLULUK BAHÇELERİ | TOPLULUK DESTEKLİ TARIM | CENNET | CENNET BAHÇESİ | CENTRI SOCIALI | CHIPKO HAREKETİ | CHRISTIANIA | CHRISTIANOPOLIS | CINCINNATI ZAMAN MAĞAZASI | COCKAIGNE | COMMONWEALTH | COPYLEFT | LEV TOLSTOY | ÇALIŞANLARIN PAY ORTAKLIĞI | PARİS KOMÜNÜ | ÇALIŞANLARIN PAY SAHİPLİĞİ | ÇALIŞMA HAYATININ KALİTESİ | ÇEVRECİLİK | ÇOKLUK | DE SADE | DEMOKRASİ | DEMOKRATİK OKUL | DERİN EKOLOJİ | DEVLET | DEVRİM | DIDEROT | DIGGERLAR | DISOBBEDIENTI | DİNİ MUHALİFLER | DOĞRUDAN EYLEM | DOSTLUK CEMİYETLERİ | DURUMCULUK | DÜNYA SANAYİ İŞÇİLERİ | DÜNYA SOSYAL FORUMU | EKOFEMİNİZM | EKOKÖYLER | EKOTOPYA | EL DORADO | ENTERNASYONALLER | EREWHON | ESOP | FALANKS | FAŞİZM | FEDERALİZM | FEMİNİST ÜTOPYALAR | FEMİNİZM | FINDHORN | FOCOLARE | FOURIER, CHARLES | PAULO FREIRE | MOHANDAS K. GANDİ | GEÇİMLİK ÇALIŞMA | GELECEKTEN ANILAR | GERİLLA | GERİYE BAKIŞ | CHARLOTTE PERKINS GILMAN | GİZLİ CEMİYETLER | WILLIAM GODWIN | EMMA GOLDMAN | GÖÇERLER | GRAMEEN BANKASI | GULLIVER'İN SEYAHATLERİ | GÜÇLENDİRME | GÜNEŞ ÜLKESİ | GÜNEYDEKİ BİLİNMEYEN TOPRAKLARIN YENİDEN KEŞFİ | HAKİKİ LEVELLERLAR | DOLORES HAYDEN | HÜR DEVLET PROJESİ | HÜRÜLKE | IVAN ILLICH | INDYMEDIA | İKARYA'YA YOLCULUK | İSLAMİ FİNANS | İSPANYOL ANARŞİST GRUPLAR | İŞÇİ ÖZYÖNETİMİ | SOSYAL İŞYERİ DEMOKRASİSİ | JOHN LEWIS ORTAKLIĞI | KADINLAR ÜLKESİ | KAFA ÖNCÜLARI | KAİ MAR | KAMİLAR | KARŞI ÜTOPYA | KARŞIT KÜLTÜR | KATHAROSÇULAR

222 maddede ütopyalar; siyasal teoriler, teorisyenler ve fikirler; toplumsal hareketler, somut girişimler...

İnsanlar, tarihin her döneminde daha yaşanır bir dünyanın arayışı içinde oldular. Toplumsal ilişkilerin nasıl daha iyi örgütlenmesi gerektiğine bugün de cevap arayan insanlar var. **ALTERNATİFLER SÖZLÜĞÜ**, bu zengin arayış maceralarının bir toplamı.

NTV yayınları

ntvyayinlari.com

si. Sürgündeyken yazıyor, yakası açılmadık küfürlerle dolu, saraya demediğini bırakmıyor. "Zaten ben o sultan imamı olacak adamı bilmem ne edeyim" filan. Böyle bir adam, cerbezeli derken çok boyutlu bir cerbezeden söz ediyorum. *(gülüyor)*

Bir de Yunus Emre'nin "Çıktım erik dalına" diye başlayan şiirine yazdığı bir şerh var, onun hikâyesi ne?

"Çıktım erik dalına / Anda yedim üzümü / Bostan ısısı kakıyıp / Der ne yersin kozumu..." Yani erik dalında üzüm yerken ceviz çıkıyor karşımıza, koz ceviz ya. Mısrî'nin yorumunda şeriat, tarikat, hakikat oluyor bunlar. Eriğin dışını yiyorsun, özüne ulaştığında bir çekirdek, tahta parçası. Üzümün hem dışını hem çekirdeğini yiyorsun, ama çekirdeğinde pek bir şey yok. En zor ve en son cevizin içine ulaşıyorsun, o öze ulaştığında mânâ, ehemmiyet, derinlik ve gıda var.

Kabuğu kırdıktan sonra.

Kabuğu kırdın, bütün zarlardan, zorluklardan geçtin, içeride seni lezzetli bir ceviz bekliyor.

Beyni besleyen, zihni açan bir gıda...

Güzel oldu. Siz de şimdi şerh etmiş oldunuz. Böyle bir kültür işte. Belli yüzyıllarda şerh yazmak orijinal eser yazmaktan daha önemli addediliyor. Halbuki modernite bunu bir gerileme, bir çöküş alâmeti olarak görüyor. "Orijinal eserini yazacağına, kalkıyor, önceki üstadların eserlerini şerh ediyor." Derrida'nın yaptığı da bir yerde şerh. Bir-iki kitabı var öyle. Bu da eleştirel-geliştirel bir diskur yöntemi olabilir.

"Kuruluş rüyası"yla bitirelim mi? Osman'ın rüyasıyla...

Kimi kaynağa göre, o rüyayı gören Ertuğrul, ama çoğu erken kaynakta Osman Gazi. Ede Balı'nın evine misafir oluyor. Ede Balı şeyh, ama bayağı dünya malı var. O dönemde orada, hele hele yerleşiklik anlamında maddî varlığı olan çok az insan var. Ede Balı'nın bir tekkesi var, bir sürü müridi var, onların da toprakları ve hayvanları var. Osman, Ede Balı'nın evinde misafir oluyor bir gece ve bir rüya görüyor. Rüyasında ay doğuyor, geliyor, göğsüne giriyor. Ondan sonra karnından bir ulu çınar doğuyor ve yükseliyor. O çınarın gölgesinde cennet misal bir belde ve cennet hayatı yaşayan mahlûklar... Ertesi gün bu rüyayı Ede Balı'ya anlatıyor. Ede Balı, "müjde" diyor, "size ve soyunuza dünya saltanatı müjdelendi. Gökten doğup göğsünüze giren ay benim kızım olsa gerek, sizi kızımla evlendireceğim" diyor. *(gülüyor)*

Ve Osmanlı başlıyor.

Evet. Osmanlı başlıyor. Roma devletinin doğuşuyla ilgili de buna benzer bir rüya hikâyesi var. Bu tema çeşitli yer ve zamanlarda karşımıza çıkıyor. Osman Gazi'yle ilgili rüya, diğer örneklere göre çok daha popüler oluyor. Premodern, modern kaynakların çoğu en azından bir edebî motif olarak o rüya anlatısını Osmanlı devletinin kuruluş hikâyesinin merkezine getirip oturtuyorlar. Roma tarihinde filan böyle çokça geçmez, kenarda köşede kalan bir hikaye.

"İki Cihan Âresinde"de Roy Mottahedeh'e referansla, "düş anlatılarının bir egemenlik sözleşmesini temsil ettiğinden" söz ediyorsunuz.

Bir meşruiyet kazandırıyor, bir yandan da bir mesuliyet veriyor. Soyunun, devletinin devam etmesi için dünyayı da abad etmesi gerekiyor. O yüzden Allah'la arasında bir akid, bir yemin gibi yorumlamak mümkün. "O bana devlet verdi, ben o devletin karşılığı olarak ya da sayesinde –'saye' de gölge demek ya– insanların bereket ve bolluk içinde yaşadığı bir dünya vaat ediyorum" diyor. Bu hikâye kamu önünde anlatıldıktan ve yayıldıktan sonra, sadece Allah ile o rüyayı gören sultan adayı bey arasında olmaktan çıkıyor, kamusal bir mahiyet kazanıyor. Bu rüya Osman onu hakikaten görmüş ve kendisine böyle bir şey vaat edilmişcesine anlatıldığında, Osmanlıların meşruiyetini serdeden bir anlatı oluyor. Ama öteki tarafı da var bu anlatı içinde, çünkü o devleti hak etmek de gerekiyor.

Kemal Tahir'in deyişiyle, "yiğitlik vurmakla, ağalık vermekle..."

Osmanlıları nev-i şahsına münhasırmış gibi göstermeye gerek yok. Premodern devletlerin kendi toplumlarıyla bir çeşit mukavelesi var. Belli kurumlar olacak ve iyi yürüyecek ki, her hafta biat yenilensin. Mesela İslâmî gelenekte, her Cuma namazında sultanın adının zikredilmesi bir yerden sonra proformo olmuştur diyebiliriz. Ama siyasî gerilimlerin had safhaya vardığı, alternatif iktidarların belirdiği zamanlarda bu Cuma namazı çok gerilimli bir nokta. Timur'a mı vereceksin biatı, Yıldırım'a mı? Yani premodern toplumların kendine göre mukaveleyi yenileme süreç ve kurumları, kurumlaşmış uygulamaları, pratikleri var. Ama bir gün cerbezeli bir şeyh çıkıp "sizi alaşağı ederim" dediğinde, saray ehli çareyi onu sürmekte, hatta öldürtmekte buluyor.

"Premodern, modern kaynakların çoğu en azından bir edebî motif olarak o rüya anlatısını Osmanlı devletinin kuruluş hikâyesinin merkezine getirip oturtuyor" dediniz. Bir rüya anlatısının böyle bir merkezî yere sahip olmasına itiraz eden tarihçiler de var herhalde.

Fuad Köprülü, "bilimsel tarih öyle yapılmaz" diye çıkan ilk büyük isim. "Romalılar da böyle bir şey anlatıyor, rüya hikâyesi ciddiye alınamaz" diyor. Bence o da ifrattan tefrite gidiyor, çünkü "hakikaten Osman o rüyayı gördü mü?" diye düşünmeden yorumlarsak, çok ciddiye alınacak bir şey rüya hikâyesi. Köprülü, çok yeri gelmedikçe Osmanlı devletinin kuruluşuyla ilgili menakıpnameleri kullanmaz. Halbuki bence menakıpnameler en önemli kaynaklar. Madem maksat "o insanların zihin dünyası nasıl bir dünyaydı"yı çözmek, onu menakıptan da öğrenebiliriz. Klasik Yunan toplumunu çalışan bir meslektaş, "ben eski Yunanlıları kölelikle ilgili bir bürokratik belge kadar Ezop'un masallarından niye öğrenmeyeyim" diye yazmıştı. Dede Korkut hikâyeleri benim için çok öğretici olmuştur. Türkiye'de eğitimini gören herkes gibi, "atalarımızın en iyi değerlerimizle örtüşen bir ahlâk dünyasının mükemmel temsilcileri" olduğunu öğrenerek gelmişiz ya, yeni bir gözle Dede Korkut'u okuyayım diyorum. Bir kere, dünya tarihinin en acaip erotik cümleleri var Dede Korkut'ta. "Kızın kedisi miyavladı" orada geçiyor, müthiş bir cümle. Daha geçen gün annemlere, babamlara Deli Dumrul'un hikâyesini anlattım, şaşırdılar. Hep köprüyle bilinir, asıl hikâye Azrail'le mücadeledir. Deli Dumrul köprüyü bekliyor, geçenden üç, geçmeyenden beş akçe alıyor, falan filan. Bir bakıyor, birisi ihtiyar bir adamın üstüne çökmüş, kanırtıyor, boğuyor, götürecek. Gidiyor, "ayıp değil mi ya, ne yapıyorsun" diyor. *(gülüyor)* "Ben Azrail'im, sen ne karışıyorsun?" "Ne demek Azrail'im?" "Allah emir verir, ben gelir, can alırım." "Onun canını alma." "O zaman senin canını alacağım." Bunun üzerine Dumrul Allah'la pazarlık yapıyor. Allah diyor ki, "bre deli gavat, senin yerine canını verecek birini bul, o zaman seni salarım". O da gidiyor babasına, anlatıyor durumu. "Aile değerleri" kavramından giriyor. Babası çok şahane bir hitapta bulunuyor. "Oğlum, bir tanem, canımın içi, sen doğunca hayatıma nur indi" falan filan. "Ama" diyor, "can tatlı". *(gülüyor)* Annesine gidiyor, annesi daha da güzel şeyler söylüyor, "ama" diyor, "can tatlı". Gidiyor sevgilisine. Sevgilisi dakikasında veriyor canını. Annemle babam bunu dehşet içinde dinledi. *(gülüyor)* Aile değerleri nasıldı diye o dönemin gerçekçi olmayan literatürüne döndüğümde hayranlıkla, şaşkınlıkla çok şey öğrendim. Sarmısak motifine geçmem de Kızıl Deli menakıpnamesini okurken oldu. Yine Trakya'ya geçiş var, yine gaza var, yine işin içinde Osmanoğulları var, ama bütün olayın başı, lideri, hem maddî hem manevî yöneticisi Seyyid Ali Sultan; Kızıl Deli. Ve onun yanındaki Kırklar. Demek ki bir zamanlar alternatif versiyonlar da varmış. Hakiki versiyon Osmanoğullarının anlattığı gibi mi ya da öbürü gibi mi sorusu bir yana, ki o da önemsiz değil, bunların birebir varlığı bir tarihî vaka olarak önem kazanıyor benim için. Birebir varlığı değişik zümrelerin iddialarına, taleplerine, çatışmalarına delâlet ediyor ve oradan sosyal gerçekliği daha da iyi öğreniyorum demek istiyorum. Mesela, Dede Korkut'un "Kan Turalı" hikâyesi. Kan Turalı babasına diyor ki: "Yaşım geldi, ever beni, ama şöyle bir kız bulayım: Düşman elinde savaşmış, kırk kâfir kellesi kesmiş biri olsun." Burada baktığında yiğit, belli değerler içinde tipik Türk genci filan diyebilirsin. Dede Korkut acayip dalga geçiyor. Bütün Kan Turalı hikâyesi, Kan Turalı'yla dalga geçme hikâyesi. Kan Turalı bir gün Trabzon'a gidiyor, panayır gibi bir şey var meydanda, kalabalık, tekfur sarayında balkona bir kız çıkıyor, tekfurun kızı. Kız bunu görüyor, "kedisi miyavlıyor". Kan Turalı da ona aşık oluyor. Yaman iş, tekfura gidiyor, kızı istiyor. İlk başta böyle diyen bir çocuk niye gidip gavur kızını istiyor? Ama işte gönül ferman dinlemiyor olayımız var, malûm. *(gülüyor)* Tekfur diyor ki, "şunu şunu yaparsan, ejderi öldürürsen, bilmem ne edersen kızı alırsın". Kan Turalı "tamam" diyor, hepsini yapıyor, ama tekfur hilebaz gâvur, vermiyor kızı. *(gülüyor)* Bunlar kaçıyor, tekfur arkadan bir müfreze yolluyor, geliyorlar, basıyorlar. Kan Turalı bunlarla başa çıkamıyor. Kız alıyor kılıcı eline, Cüneyt Arkın halt etmiş, dağıtıyor tekfurun adamlarını. Ama Kan Turalı hiç memnun değil bu durumdan. Kız diyor ki, "ne ülen, orada it gibi durursun, ben yaptım diye gururuna mı dokundu?" *(gülüyor)* Bir ok atıyor, Kan Turalı'nın kafasındaki bit ayak ucuna kaçıyor. Giyom Tel'den daha âlâ bir durum. Ondan sonra birbirlerine murad alıp murad veriyorlar, halvet oluyorlar. Dede Korkut böyle bir şey. *(gülüyor)* Osmanlılar'ı tanımıyoruz, öyle bir Osmanlı imajı var ki, "Osmanlılaaar" diye başlayan. Halbuki Evliya Çelebi arkadaşlarıyla oturuyor, Deli İbrahim'in zamparalığını konuşuyor. "Elinde zekeriyle öldü" diye bitiriyor. *(gülüyor)* +

Okuma Gözlüğü

Versus, 20. yüzyılın en önemli biliminsanlarından Stephen Jay Gould'un kitaplarını yayınlamayı sürdürüyor. Dergi makalelerinden oluşan "Panda'nın Başparmağı"nda Gould, sağlam bilimsel temellerle, ama gayet eğlenceli bir dille ve yer yer popüler referanslarla evrim tartışmalarına yüklü bir katkı yapıyor, hurafenin karşısına bilimsel ispatı koyuyor, bir anlamda dünyayı ve kendimizi algılayış metodumuzu sarsıyor. Gould'un işlek zihni, bilimin teknik dilinden çekinenleri dahi kitabı sonuna kadar okumaya davet ediyor. Basit bir soru-dan başlayarak: Neden pandanın başparmağı var?

Artvin'in sınır köyü Macahel'i bildiniz mi? Hani HES marifetiyle bitirilmek istenen yeşil vadi? Tam ortasından sınır geçen ve ikiye yarılan köy? Belki televizyonda filan köyün yaşlılarına denk gelmişsinizdir. Dansla, atışmalarla, destek nidalarıyla örülü öyle bir çoksesli yapı kuruyorlar ki, benzerine bu memlekette başka yerde rastlamak zor. O kadar zor ki, sınırdaki dikenli teller de bu seslerle anlamını yitiriyor, ruh bu telleri aşıp gidiyor. Özge Ç. Denizci de öyle yapmış, telleri aşıp Gürcistan'a geçmiş, aylarca kalmış. Netice, "Gürcüler –Tarih, Dil, Kültür ve Müzik". Hem komşunun tarihine ve kültürüne dair kapsamlı genel bilgi, hem benzersiz polifonik yapısına yönelik içten bir merakla yürütülen estetik ve mânâ çözümlemeleri.

30 Temmuz akşamı Hürriyet'in internet sitesini açtık ki ne görelim: Manşet haberlerinin üstünde, "şok haber"lere alıştırıldığımız kutularda "Küçük İskender Gümüşlük Akademisi'nde" yazıyor, kocaman, kırmızı bir x'le: "Eyvah" dedik haliyle, "yine neyi köpürtüyorlar, İskender'i mi hedef tahtasına koydular?"... Hürriyet bu, belli mi olur? Fakat "advertorial" tabir edilen şeylerdenmiş, İskender akademide bir şiir gecesi ve atölyesi tertip edecekmiş. Çok şükür diyerek, yeni şiir kitabı "Sarı Şey"in yapraklarını çevirmeye başladık...

İnegöl ve Hatay olaylarıyla birlikte, Türkiye'de linç girişimleri gemi azıya aldı. Karakol basıp "onları bize verin" diye haykıranların, polis araçlarını devirip yakanların sayısı binleri buldu, mahalleler abluka altına alındı. Biri otobüsün tepesinden urgan fırlatsa, darağacını kurup hedeflerini oracıkta asacaklar. Eski Amerika gibi, Ku Klux Klan gibi. Maycomb kasabasının sakinleri gibi. Şerifin elinden Tom Robinson'ı almak istedikleri gibi. Ama inanıyoruz ve

biliyoruz, bu memlekette Atticus Finch'ler, bütün kasabaya rağmen siyah Tom Robinson'ın suçsuzluğuna inanıp onu savunan, linçten koruyan avukatlar da var. Finch ve Robinson'ın romanı, Harper Lee'nin unutulmaz "Bülbülü Öldürmek"i 11 Temmuz'da tam 50 yaşına bastı. Bugünler, yeniden okumanın tam sırası. Filmini de seyredebilirsiniz elbette: 1962 tarihli Robert Mulligan rejisinde, Finch rolünde Gregory Peck döktürüyordu, hatırlayacaksınız...

Arundhati Roy'un yeni derlemesi "Çekirgeleri Dinlemek –Demokrasi Üzerine Saha Notları", adını Hrant Dink cinayetinin ardından Türkiye'de yaptığı konuşmadan alıyor. Güçlü kalemi, berrak vicdanıyla dünyanın en etkili yazar-eylemcilerinden biri olan Roy'un yazı ve konuşmaları, aynı kitaba adını veren metin gibi, trajik olayların ardından bir aciliyet duygusuyla yazılmış. Savaşlara, işgallere, sermayenin tahakkümüne, doğanın katline karşı Roy elbette en çok kendi memleketi Hindistan'a odaklanıyor ama, onun kaleminde Hindistan yaşadığımız bütün bir dünya oluveriyor. Bir dostun mektupları gibi okuyalım.

Mehmet Güreli: Müzisyen, sinemacı, ressam, öykücü, yayıncı... Hepsinin başında "iyi" sıfatı var. Seyyah, ama odasında. Taraf'taki yazıları da aslında seyahat notları. Sel "öyküler" altbaşlığıyla basmış "Hayaller ve Sokaklar"ı. Ama böyle art arda okuyunca, Ece Ayhan, hatta Vüs'at O. Bener tadında bir roman var elimizde.

Metis'ten iki kitapla sinema atağı. Ya da, daha doğrusu, sosyoloji salvosu. Filmleri toplumun bir ifade alanı, giderek toplumun kurucu unsurlarından biri olarak gören iki yapıt, ele aldıkları filmlerin anlam dünyaları ve görsel stratejileri üzerinden yürüttükleri ayrıntılı okumalarla aslında toplumsal düzeyde bir psikanaliz çalışmasına girişiyorlar. Bülent Diken ve Carsten B. Laustsen'in ortak imzasını taşıyan "Filmlerle Sosyoloji", "Sineklerin Tanrısı", "Tanrıkent", "Dövüş Kulübü", "Brazil" gibi filmler marifetiyle sosyal teorinin mayınlı arazisinde dolaşıyor, kuramsal tartışmaların vücut bulacağı iklimi beyazperdede arıyor. Bunu yaparken basit bir "yansıtma" ilişkisinin ötesinde, sinemacıyı da bir sosyolog gibi değerlendiriyor ama... Umut Tümay Arslan'ın "Mazi Kabrinin Hortlakları –Türklük, Melankoli ve Sinema"daki yaklaşımı da farklı değil. Ulusal kimlik duygusunu oluşturan hikâyelerin epeyce filmlerle biçimlendiğini vurgulayan Arslan, Yeşilçam'ın dar sokaklarının ve muhayyile dünyasının izinde, Oğuz Atay'ın da sorduğu bir soruyu, Türklük duygusunu, Batı'yı, Doğu'yu, arada kalmışlık kuşkusunu sorguluyor. Ne sinema ne sosyoloji. Hem o hem diğeri. İki kitap da modern hayatımız üzerine geniş düşünce kapıları aralıyor. İyi anlatımlarıyla, seyir zevki de vererek.

Aylin Tekiner Atatürk Heykelleri –Kültür, Estetik, Siyaset (İletişim)
Ayşe Buğra Sınıftan Sınıfa –Fabrika Dışında Çalışma Manzaraları (Metis)
Chuck Palahniuk Çarpışma Partisi (Ayrıntı)
Engin Sarı Mardin'de Kültürlerarasılık (İletişim)
Faruk Ulay Üç Parça Toprak (Notos)
Arundhati Roy Çekirgeleri Dinlemek –Demokrasi Üzerine Saha Notları (Agora)
Gore Vidal Kent ve Tuz (Helikopter)
Harper Lee Bülbülü Öldürmek (Altın)
Jorge Semprun Yirmi Yıl ve Bir Gün (Özgür)
Küçük İskender Sarı Şey (Sel)
Laurence Roudar - Marcel Mazoyer Dünya Tarım Tarihi (Epos)
Martin Amis Görüş Evi (YKY)
Mehmet Güreli Hayaller ve Sokaklar (Sel)
Nadine Gordimer July'ın İnsanları (Kırmızı Kedi)
Nick Hornby 31 Şarkı (Sel)
Pascal Quignard Butes (Kırmızı)
Özge Ç. Denizci Gürcüler –Tarih, Dil, Kültür ve Müzik (Chiviyazıları)
Stephen Jay Gould Panda'nın Başparmağı (Sel)
Truman Capote Çimen Türküsü (Sel)
Ulises Estrada Tanya –Che Guevara'yla Bolivya'da Gizli Görevde (Agora)

UMBERTO ECO

Gutenberg'e dönüş

İnternet kitabı öldürdü mü? Yoksa, blogdu, sözlüktü derken, daha mı çok okuyoruz? Cevabı herhalde en iyi Eco verir, tozlu kütüphanelerden "bilişsel ağ"lara en iyi yolu o çizer. 80'e merdiven dayayan semiyolog, romancı, bibliyofil Umberto Eco'yla yapılan söyleşi kitabı "Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın" Can'dan çıktı. Önden hazırlık yapalım...

Derleyen: Siren İdemen

"Kitap kendini ispatladı. Daha iyisi icat edilemez" diyorsunuz. Kitap özünde nedir? Bir nesne mi? Okunmak üzere yazılmış sayfalar mı? Bir destek mi? Bir metin mi?

Umberto Eco: Kitap, yaprakları çevirmeyi mümkün kılan bir düzenekle bir araya getirilmiş metin ve/veya görüntülerin yer aldığı bir sayfalar dizisidir. Kitap dediğimiz şeyin encamı budur. Sayfalar ister parşömenden olsun, isterse günümüzde olduğu gibi ağaçtan elde edilen kâğıttan, bunun bir önemi yoktur.

Peki ya sayfalar dijitalse ve ekrandan çeviriyorsak?

Hâlâ kitabın encamındayız demektir; "e-book" (elektronik kitap) güya büyük bir yenilik gibi sunuluyor, ama aslında kitabın taklidinden ibaret. Ve ancak bir yere kadar kitabı taklit edebilir, ona erişemez: Kâğıttan kitap özerktir, halbuki "e-book" bağımlı bir araç, elektrik olmadan varolamaz. Robinson Crusoe bir Gutenberg İncil'iyle ıssız adasında otuz yılı okuyarak geçirdi. O İncil bir "e-book" olarak dijital hale getirilmiş olsaydı, pilinin ömrü kadar, aşağı yukarı üç saat istifade edebilecekti ondan sadece. Bir kitabı beşinci kattan atsanız, aşağı yukarı tastamam bulursunuz. Elektronik kitabı atarsanız, paramparça olacağı kesindir. Bugün, beş yüz yıllık kitapları hâlâ okuyabiliyoruz. Buna karşılık, elektronik kitabın üç ya da dört yıldan daha uzun ömürlü olacağına dair en ufak bir bilimsel kanıt yok elimizde. Her halükârda, "e-book"un beş yüz yıl boyunca aynı manyetik gücü koruyacağından şüphe duymamız daha makûl olur. Kitap tıpkı tekerlek, çekiç ya da kaşık gibi aşılamaz bir icat.

Gutenberg'in zamanında da mürekkebin, kâğıdın ve baskının bu kadar uzun süre kalıcı olacağını kim temin edebilirdi ki?

O zamanlar bu tür sorular soran gazeteciler de yoktu! Şimdi gazeteciler bu soruları gündeme getirdiğine göre, cevap verebiliriz: Gutenberg'in kitabı hâlâ yerli yerinde duruyor. Ve benden sonra da ayakta kalacağını iddia edersem, yalancı çıkmam. Sizden sonra da yaşayacaktır, emin olun... Elektronik kitap belli türden kitap ve belgeleri ortadan kaldıracaktır; evde fazladan bir oda daha gerektiren kırk ciltlik ansiklopedilerin sonunun geldiği kesin. Her gün kilolarca ders kitabını yüklenen çocuklarımızın omurgalarındaki yamuklukları da ortadan kaldıracaktır; Molière de, dilbilgisi de taşınabilir bilgisayarlarına girecek. Ama hiçbir şey bizatihi kitap sevgisini ortadan kaldıramayacak; nasıl ki, fotoğraf ressamların ilhamını değiştirdi, ama resmi öldürmediyse, televizyon sinemayı yok etmediyse... Dijital metin karşısında kitabın yok olmasını niçin isteyesiniz ki? Günümüzde insanlar radikal felâketler tahayyül ederek kendi kendilerini korkutmaktan hoşlanıyor; skandal arzuluyorlar!

İnterneti "Gutenberg Galaksisi"nin sonu olarak görenler okumanın da sonunun geldiğini iddia ediyor, sizse tersine, internetin okumaya sürüklediğini düşünüyorsunuz. Neden?

İnternet insanı aynı zamanda Gutenberg insanı, çünkü okumak zorunda, hem de çok fazla. Matbaanın devrimi, yazının yayılmasının devrimiydi. İnternetin yaptığı da bu. İnsanlar okuyorlar, ve muhtemelen atalarından çok daha hızlı bir şekilde. Bir konudan diğerine geçiyorlar. Bence, internet kitap okumaya yöneltiyor, çünkü merakı körüklüyor. İstatistikler çok televizyon seyredenlerin (ama tabii makûl bir düzeyde) ve internette çok sörf yapanların (ama tabii sabahlara kadar porno sitelerinde takılma düzeyinde değil) aynı zamanda en çok kitap okuyanlar olduğunu gösteriyor.

Paradoksal bir şekilde, bir yandan da hakikatin ve kültürün taşıyıcısı olarak kitabı yüceltme eğilimi de yok mu?

Hatalar, okült bilimler, yanlış fikirler beni büyülüyor; nadir eserler koleksiyonum da zaten bu tema etrafında kuru-

SAKARELLER
BEŞ DAKİKA DAHA

RICOCHET
THE BURNING ONE

DDR
AGITPROP

Peyote Müzik

NEKROPSİ
1998

MÜZİK MARKETLERDE

www.peyote.com.tr

lu. Sizi temin ederim ki, kitaplarda da en az başka yerlerdeki kadar aptallık var. Bir kültürü biçimlendiren muhafaza değil, süzgeçten geçirmedir. Bugün bize ulaşan eserlerin bugüne kalışında tesadüfün de yeri vardır. Antik dönemde İskenderiye kütüphanesinde yanan dört bin küsur tomarın içinde Homeros'tan daha engin bir insanlık başyapıtı olup olmadığını asla bilemeyeceğiz. "Poetika"da Aristotes tanımadığımız trajedi yazarlarının adlarını anıyor, onlardan alıntılar yapıyor. Onların Euripides'ten daha iyi olmadıklarını ya da Sofokles'in mevki sahibi dostları sayesinde hiç de lâyık olmadığı bir kariyer edinmiş düzenbaz bir mafyöz olmadığını kim söyleyebilir? Elimizdeki tek ipucu, Aristotes'in yok olup gitmiş bu trajedi yazarlarından bahsetmesi. Ben şöyle düşünmeye daha yatkınım: Ne kadar dahi olmuş olsalar da, onların yazdığının aynısını bir başka yazar günün birinde mutlaka yazmıştır. Dolayısıyla, kültürümüz kasıtlı ya da kazaî yangınlar, sansürler, başarısızlıklar, kayıplar gibi kısmen tesadüflere dayanan çeşitli elemelerden sonra ayakta kalanların bir ürünüdür.

Bugün hafızayla ilişkimiz çelişkilerle dolu. Bütün evrensel bilgiyi sanal kaynaklarda arşivleme imkânına sahip olduğumuza inanıyoruz, ama bu kaynaklar kalıcı değil, neyi muhafaza ettiğimizi bile bilmiyoruz artık. Bir eleme sorunuyla mı karşı karşıyayız?

Çağımızın en büyük sorunlarından biri bu eleme sorunu. Hafızayla ilişkimiz, Borges'in hayalî karakteri Funes'i akla getiriyor. Hafızası aşırı kuvvetli olan Funes, her şeyi ama her şeyi hatırladığı için ya deli ya da budaladır. Yanlışla hakikatin birbirinden ayrıt edilmez olduğu internet de eleği olmayan hafızanın karmaşasıdır. Sonuçta, bu durum hafızanın silinmesine de yol açıyor. Kültür paylaşılan, tartışılan bir şeydir. "Cemiyet" dediğimiz şey tartışarak, müzakere ederek ve belli bir fikir birliğine vararak bazı eserleri, bazı bilimsel fikirleri eleyip bazılarını tutar; bugüne öyle gelmiştir. Kültürün en temel fonksiyonlarından biri, herkes tarafından paylaşılan bir bilgiyi gerektirmesidir. Bu, bu bilgilerin değişmez, sabit olduğu anlamına gelmiyor. Bunların zarurî olan sorgulanması dahi, hatta devrim dahi bu paylaşılan bilgi zemini olmaksızın gerçekleştirilemez: Copernic'in dünyanın evrenin merkezinde yer almadığını ileri sürebilmesi için, daha önce Ptolemeus'un bunun tersini söyleyen teorisinin kabul görmüş olması gerekiyordu. Her ne kadar 70 yaşındaki bir insanınki 25 yaşındaki bir gencinkinden daha hacimli olsa da, herkes tarafından kabul edilen bir tür "Ansiklopedik Larousse" vardır. İnternet, süreç içinde, her bireyin keyfine göre Ptolemeus'u ya da Copernic'i, Yaradılış anlatısını ya da türlerin evrimini tercih ederek kendi ansiklopedisini oluşturduğu altı milyar ansiklopedinin ortaya çıkmasına ve bu ortak "Larousse"unun ufak olmasına neden olabilir. Mutlak bir iletişimsizlik, evrensel bilginin imkânsızlığı ihtimaliyle karşı karşıyayız... İnsanın kendine özel ansiklopedisini talep etmesi aptallığın dikâlâsı! Kültür tam da "Bilirbilmezler"in muzaffer olmasını engellemek içindir.

İnternet insanı aynı zamanda Gutenberg insanı, çünkü okumak zorunda. Matbaanın devrimi, yazının yayılmasının devrimiydi. İnternetin yaptığı da bu. Karşı konulmaz biçimde yazının dönüşünü yaşıyoruz.

Devasa bir katalog olarak internetin en mistik, en virtüel başdöndürücü olduğunu yazmıştınız...

En sersemletici, en dramatik... İki kadeh viskinin verdiği tatlı baş dönmesiyle iki şişe viskinin yarattığı baş dönmesi arasındaki fark gibi. İnternetle alkol koması garanti! İnternete "ağ" da deniyor; hakikaten de ağ: örümcek ağı, labirent. Dallara, alt-dallara ayrılan ağaç şeklindeki örgütlenmenin tam zıttı bir yapı; bir sıralama, liste. Liste ise düzenin zıttıdır.

Pek çok internet sitesinde bilginin/enformasyonun en gözde değerlendirme biçiminin çeşitli sıralamalar (en çok okunan yazılar, en çok yorumlananlar, en çok izlenen filmler vb.) olduğu dikkatinizi çekti mi?

Evet, bunun enformasyonu önem ve önceliğine göre konumlandırmayı, teorize etmeyi, değerlendirmeyi reddetme durumuna tekabül ettiğini sanıyorum, ki bu da zaten internetin en has özelliği. Sıralama çok ilkel bir bilgi aracı olabilir. Dünyayı deneyimle spontane olarak algılıyoruz, tanımlardan ziyade listeler halinde kavrıyoruz. Çocuk annesine "zürafa nedir" diye sorduğunda, annesi ona "bilmemne familyasından bir memeli" diye cevap vermez, "dört ayaklı, çok uzun boyunlu, başının üzerinde iki küçük boynuzu, sarı tüylerinde kahverengi lekeler olan iri bir hayvan" diye cevaplar. Yani zürafanın kimi özelliklerinin bir listesini yapar. Bu liste eksiksiz değildir, ama çocuğun zürafayı ayırt etmesini sağlar. Gerçekliği tanımamız yüzde 80 sıralamaya dayanır. "Güneş nedir" sorusuna, "sabahleyin doğudan yükselen, akşam batıda gözden kaybolan ışıklı bir şey" cevabını verirsiniz. Bu bilimsel bir tanımlama değildir, ama astronomlar da dahil insanların güneşi doğal olarak algılama biçimidir.

Kataloglara, listelere doymak bilmez bir ilginiz var; koleksiyon merakınızla mı ilgili bu?

Envanterler, sıralamalar, listeler oldum olası beni büyülemiştir. Gençken elime bu türden ne geçse okurdum. Gençliğimin iki temel inceleme konusu olan Ortaçağ metinleri ve Joyce'un eserleri de listelerle doludur. Romanlarımda ben de çok kullanmışımdır. Kuşkusuz doymak bilmez, oburca bir yan var bunda. Dayanamıyorum, elimde değil!

Listelerin şiirsel gücü, "vesaire" diye bitmelerinden mi geliyor?

Hayır, tamamlanan, "hepsi bu kadar" diye biten listeler de var. Bunlar daha ziyade gündelik edimlerle ilgili listeler, alışveriş listeleri gibi. Sanat ve edebiyatta, Mozart'ın "Don Giovanni" operasında Don Giovanni'nin uşağı Leporello'nun okuduğu "katalog" da bunlardandır: Don Giovanni'nin yattığı bütün kadınların listesi. Ben saydım, tam 2065! Akıl durdurucu bir skor, ama sonlu bir sayı. Don Giovanni eğer Donna Elvira'yı da baştan çıkarabilseydi, Leporello listesini yenilemek zorunda olacaktı. Dikkatinizi çekmiştir, koleksiyon yapmak aristokratın imtiyazıyken, listeyi tutmak uşağın işidir! Bir de tabii, "vesaire" diye biten şiirsel listeler var. Homeros "İlyada"da uzun uzadıya savaşçıların adlarını sıralarken muradı onların sonsuzluğunu hissettirmekti. Hepsinin adını zikretmeye kelimeler yetmez, o kadar çoklar ki sayılamazlar... Ben başlıyorum, gerisini siz getirin, "vesaire"...

Modern çağda listenin isyankâr bir şey haline gelmesi nasıl oldu?

Her şeyi çerçevenin içine koyamadığı için liste yapan Homeros'un tersine, modernler çerçevenin dışında kalanların, ondan taşanların, aykırı olanların listelerini yaptılar. Liste, düzene itiraz etmenin sofistike bir yoludur –sürrealistleri, Calvino'yu, Joyce'u düşünün mesela. Bu kaotik listeleri başlatanın Rimbaud olduğu söylenir; güncel dünyanın tipik bir özelliği olan kuraldışı bir zevkle... Liste yaratıcılarının en çılgınlarından biri de kuşkusuz Rabelais idi, ama onun listelerinin de hep bir nesnesi vardı: Kıç silme usûllerinin listesi, Telma manastırı rahibelerinin kıyafet listesi... Çağdaş edebiyatta listelerin yaptığı, dünyayı yeniden harmanlamak.

Bir koleksiyoncu olarak sizin tutkunuz biriktirmek mi, yoksa Georges Perec'in "Yaşam Kullanma Kılavuzu"ndaki karakter gibi puzzle'ın eksik parçasının peşinde misiniz?

İlk başta, biriktirme hevesiyle yola çıkmıştım, ama bugün öyle değil. Eksik parçayı arıyorum, tek istediğim boşluğu doldurmak.

"Vesaire"nin derinliğini nasıl tercüme ederdiniz?

Başta Kant olmak üzere, romantikler gibi: Onlar yıldızlarla kaplı gökyüzüne bakarak ulvîliği hissettiler. "Vesaire", ulvî olandır. Aslında, devasa bir "vesaire"den başka bir şey olmayan Tanrı'nın tanımıdır!

Bir yazınızda "eskiden kararsızdım, şimdi çok daha fazla emin değilim" diyorsunuz. Yıllardır binbir alanda dolaşarak işaretler dünyasını inceliyorsunuz; konunuzu hâlâ belirlemiş değil misiniz?

Gençliğimde, üniversitedeki hocalarımdan biri şöyle bir değerlendirmede bulunmuştu: "Zihnimizde tek bir fikirle doğarız, ve bütün varoluşumuz boyunca yaptığımız onu geliştirmekten ibarettir." O zaman içimden şöyle geçirmiştim: "Nasıl yani, hayatta değişme olasılığı yok mu? Bu ne gericilik!" 50'li yaşlarımda hocamın haklı olduğunu anladım: Hayatım boyunca, aslında tek bir fikrin peşinden gitmiştim. Ama sorun şu ki, o fikrin ne olduğunu bilmiyordum!

Şimdi biliyor musunuz?

Muhtemelen yavaş yavaş etrafını sarıyorum. Semiyotikle ilgilene ilgilene, dünyanın varolmayabileceği, sadece dilin bir ürünü olduğu ihtimaline giderek kapılıyorum. Dolayısıyla, temel sorum şu: Dünya var mı, yok mu?

Cevabınız var mı?

John Searle'ün dediği gibi, hakiki realist, şeylerin varolduğunu ve bizim onları tanıyıp bildiğimizi ileri süren değildir. Hakiki realist, onları tanıyamasa da, varolup olmadıklarından şüphe

duyan kişidir.

Yani siz de bir realistsiniz...

Daha ziyade öyleyim. Aksi takdirde, etrafımdaki bütün salaklar karşısında, onları tahayyül etmiş olmaktan ötürü kendimi suçlu hissederdim. Onların benim şahsî mesuliyetimin dışında varolduklarına inanmayı tercih ederim.

Öğrenciliğinizde dille ilgilenmeye başladınız, oradan sanata, felsefeye, semiyolojiye uzandınız. Bugünse bilişsel (cognitif) bilimlerle ilgileniyorsunuz...

Görülür bir şey olmadığı gerekçesiyle felsefenin zihinsel olandan söz etmeyi reddettiği dönemler oldu. Bugün, bilişsel bilimlerle, bilmeye dair sorular çok temel bir alan haline geldi. Bilimdeki ilerlemeler, vaktiyle görünmez olanın elle tutulur hale gelmesine imkân verdi. Dolayısıyla semiyotik de kendini sorgulamak zorunda: Şeylere dair algımız dil tarafından nasıl yapılandırılıyor?

Kimi filozofların aşırı bilgiç ve kapalı, anlaşılması güç dili bugün büyük tepki çekiyor. Bunun Fransız entelektüellerin etkisinden kaynaklandığını ileri sürenler de az değil...

Bu her zaman böyle değildi. Pascal ya da Descartes'ın felsefî dili, basit, sade ve gündelikti. Çok karmaşık ve zor kavramlarla oynayan Bergson bile teknik olmayan bir dille konuşuyordu. 20. yüzyılın ikinci yarısında durum değişiyor. Lacan'ın Fransızcası niçin o kadar zor geliyor? Çünkü sentaksı Fransızca değil, Almanca da ondan! '60'lı yıllarda Fransız felsefesi ciddi bir Alman istilâsına uğradı.

İki kıta arasındaki kopuş bundan mı kaynaklanıyor?

Kıta Avrupası ile adalı felsefeciler arasında büyük bir mania yarattı bu durum. Anglo-Saksonlar, Locke, Berkeley herkes gibi konuşuyorlardı, Wittgenstein da İngilizce düşünmeye başladığında sade bir dil kullanıyordu. Amerikalıların Gramsci'yi bu kadar beğenmelerinin nedeni de bu, çünkü Alman bilimsel jargonunu kullanmıyordu. Buna karşılık, Amerikalılar fenomenolojiye, Heidegger'e giremediler, çünkü onlara tamamen anlaşılmaz geliyordu. Ama, önce edebiyatlarını, sonra da felsefelerini etkileyen "Almanlaşmış" Fransızlara boyun eğdiler. Lacan'ı "Fransızcaya" tercüme etmek dahi çok zorken, bir de İngilizceye çevirmek! İtalya'da da aynı durum söz konusu; bir terimin ciddiye alınması için Almanca olması yetiyor.

Kültürel farklılıklar dil farklılıklarından daha güçlü değil midir?

Her dil, farklı bir dünya modelini ima eder. Evrensel bir dil oluşturma çabasının imkânsızlığı da buradan geliyor. Aslında, en iyisi bir dilden diğerine geçebilmek. Ben daha ziyade çok-dillilik taraftarıyım. Çeşitli dillerin varlığı bir zenginlik. Yüzyıllar boyunca bu zenginlikten vazgeçilebildi, çünkü her zaman diğer diller üzerinde hakimiyet kuran bir dil oldu: Yunanca, Latince, Fransızca, İngilizce... Ama bizden sonraki kuşakta yönetici sınıfların çift-dilli olacağını sanıyorum.

Yabancı bir dil öğrenmek bir tür hoşgörü okuludur diyebilir miyiz?

Bir dili tanımamanın, hor görmenin mutlaka hoşgörüsüzlüğe yol açtığı açık. Ama dil bilmek de hoşgörünün garantisi değil. Sırplar ve Hırvatlar birbirlerinin dilini anlıyorlar, ama buna rağmen... Dilini ve kültürünü gayet mükemmel bildiğiniz bir halkı pekâlâ katledebilirsiniz. Burada bilmek, tanımak öfkelenme, kızma ya da reddetme unsuru haline dönüşüyor; nasıl ki birbiriyle fazla yan yana olan karı kocalar giderek daha fazla kavga eder oluyorsa, öyle bir şey.

Hafıza sadece muhafaza etmeye yarayan değil, aynı zamanda elemeye de yarayan bir mekanizmadır. Geçen sene İstanbul'daydım, sadece bir taksiciyi hatırlıyorum; bana bin lira kazık atmaya kalkan taksiciyi! Neyse ki hafızam eleme yapıyor.

Başlangıçtaki konumuza dönersek, enformasyonun aşırı bol olduğu internet çağında hâlâ "bilgili insan" olunabilir mi?

Daha fazla enformasyon sahibi değiliz ki, tersine, daha az enformasyon sahibiyiz! Bir zincire ait büyük bir kitapçıda, Sorbonne civarındaki küçük bir kitapçıdakinden çok daha az enformasyon elde ediyoruz. Televizyon kanalları arttıkça aldığımız enformasyon azalıyor... İnternette bir bibliyografi soruştururken karşıma 10 bin adet başlıktan oluşan bir liste çıktığında daha fazla enformasyon edinmiş olmuyorum ki. İnternetle birlikte enformasyonda trajik bir düşüş var! Hepimiz otodidakt olma riskiyle karşı karşıyayız.

Bu kötü bir şey mi?

Otodidaktlar müthiş miktarda enformasyonu yalayıp yutarlar, bir üniversite profesöründen daha fazla bilgiyi zihinlerine yığarlar, ama onları elemeyi, tasnif etmeyi bilmezler. Hafıza sadece muhafaza etmeye yarayan değil, aynı zamanda elemeye de yarayan bir mekanizmadır. Yoksa, dediğim gibi, Borges'in karakteri Funes el memorioso gibi oluruz, otuz yıl önce gördüğümüz ağacın bütün yapraklarını hatırlarız ve delirirız. Geçen sene İstanbul'daydım, zamanımın çoğu taksilerde geçiyordu, ama sadece bir tanesini hatırlıyorum; bana bin lira kazık atmaya kalkan taksiciyi! Neyse ki hafızam eleme yapıyor, yoksa kafamın içi Türk taksicilerle dolardı!

Bütün bu gelişmelere rağmen yazının galip geldiğini söylüyorsunuz; hakikaten yazı medeniyetine döndük mü?

Tabii ki. Bilgisayar McLuhan'ı "Gutenberg Galaksisi"ni yeniden yazmak zorunda bırakırdı. Karşı konulmaz bir biçimde yazının dönüşünü yaşıyoruz. Ekranlarımızdan, kâğıda bastığımız metinleri okuyoruz. Bugüne kadar hiçbir dönemde bu kadar çok kitap yayınlanmamıştı, kitaplar için hiçbir zaman böyle katedral boyutlarında kitapçılar inşa edilmemişti. Yazarların kitabın yok olduğundan şikâyet etmelerini duyduğumda böyle bir kötü niyete katlanamıyorum. Gelecek imgesi hep köyün delisi üzerinden kuruluyor. Yani bugün modelimiz sabahın beşine kadar internet başında tıklayıp duran ve kitaba elini sürmeyen insan mı? Ama onlar çoğunluk değil ki!

Sizin köyün delisi için yazmadığınız aşikâr, peki kimin için yazıyorsunuz?

Düzenli olarak bindiğim Milano - Bolonya treninde okuyucum olmayan tek bir kontrolöre rastlamadım; ya makalelerimi ya da kitaplarımı mutlaka okumuşlar. Yayıncılar, televizyon yöneticileri, edebiyat eleştirmenleri zihinlerde bir devrim olduğunu, genel olarak seviyenin yükseldiğini anlayabilmiş değiller.

Bugün aydınlar kültürün fakirleşmesinden endişe ediyor; sizse tersine iyimsersiniz...

İyimserliğim giderek azalıyor. Bilirsiniz, Auschwitz'in sorumlularının ve yetkililerinin çoğu Goethe okuyan, Brahms dinleyen insanlardı. Bilginin ve kültürün yayılması illâ iyinin gelişmesine katkıda bulunmuyor. Bugün insanlar resmî dillerini daha doğru düzgün konuşuyorlar, daha çok gazete, kitap okuyorlar... Ama bu, insanlığın iyiye gittiği anlamına gelmiyor. Ne de ortada daha az klişe ve aptallık olduğuna... ✚

GORE VIDAL

Artık herkes queer

Temmuz başında düzenlenen Istancool festivalinin esaslı konuklarından biri Gore Vidal'di. Modern Amerikan edebiyatının duayenlerinden olan romancı, senarist, denemeci, hatta tarihçi Vidal, aynı zamanda, ABD siyasetinin de etkin isimlerinden biri oldu yıllarca. Festivalde bu canlı –ve genç– anıtı dinlerken heyecanlıydık, ayaküstü mikrofon uzatırken de.

Söyleşi: Fırat Demir

Siz İstanbul'a gelmeden birkaç hafta önce, "Kent ve Tuz"un çok başarılı bir çevirisi, şık bir yeniden basımla tekrar gündeme geldi. Kitabın Amerika'daki serüveni malûm: 1948'de herkesin reddettiği "Kent ve Tuz", on yıl içerisinde queer metinlerin ilk büyük örneği olarak anılmaya başlandı ve biraz da bu bağlama sıkıştırıldı. Bizim de, yeni yeni hızlanan queer hareketi içerisinde, "Kent ve Tuz"a benzer bir şekilde yaklaşmamız mümkün mü?

Gore Vidal: Daha önce defalarca söyledim ve galiba ölene kadar da söylemek zorunda kalacağım: "Kent ve Tuz"u bir tür "queer metin" kaygısıyla yazmadım. Amacım, duygusal gerilimlerin en uç noktasını kullanarak birtakım gerçeklere yaklaşmaktı. Her ne kadar tek bir tarife bağlı kalmak istemesem de, cesur tavrını zamana karşı koruyabilmesi, "Kent ve Tuz"u öncü konumuna zorladı. Bundan şikâyetçi değilim, ama artık herkes "queer" olmuşsa ve Amerika'da bile romanımı "queer" bağlamında tartışıyorlarsa, diyebileceğim tek bir şey var: Her şeyi boş verip okuyun işte!

"Kent ve Tuz"un her türlü cinsiyet tanımını aşan yoğun duygusallığını daha net görebilmemiz için bir romancı olarak tüm eserlerinizi düşünerek hareket etmemiz daha mı doğru olur? Ya da sizin önerdiğiniz bir kronoloji var mıdır?

Amacım kafa karıştırmak. Sıra versem de, vermesem de, hep kafanızı karıştırmaya çalışacağım. En iyisi, siz canınız nasıl istiyorsa öyle davranın. Yine de, "Kent ve Tuz"un çok yönlülüğünü anlamak için diğer eserlerimi okumanın bir katkısı olacağına dair yoruma katılıyorum.

"Kent ve Tuz"un yarattığı tartışmalar kadar, esas karakter Jim'in bir tür "dönem asisi" olarak efsaneleşmesi de ayrı bir mesele. Neredeyse sizinle yaşıt olan Jim, 21. yüzyıla ayak uydurabiliyor mu?

Jim öldü, daha doğrusu, öldürüldü. Onu kim öldürdü, biliyor musun? Jim'i, çoğu arkadaşım gibi, Amerika öldürdü. Gençlik arkadaşlarımın çoğu İkinci Dünya Savaşı'nda öldü. Jim gibi sağ kalanlarınsa ömrü vefa etmedi. Beni yazı korudu, tamamen yalnız kaldığım gerçeğini değiştiremediyse de.

Peki bunca seneye, bunca kayba rağmen politik tutumunuzda en ufak bir taviz vermeyen biri olarak, "şimdi" sizin için ne anlama geliyor? Hâlâ devam edebildiğiniz için memnun musunuz?

Hem evet, hem hayır. Amerika'da tüm dünyaya zarar veren bir sınıf var, benim derdim o hâkim sınıfla. Ayrıca, ağzıma ne geliyorsa söyleyebilecek kadar ünlü bir yazarken, kendi adıma korkabileceğim hiçbir şey yok. O sınıf var ya, ya da tüm o başbakanlar, politikacılar filan, onlar korksun benden.

Size göre "USA"in açılımı "United States of Amnesia" (Amnezi Birleşik Devletleri) olmalı. Bütün gerçekleri unutmayı yeğleyen ülkenize dair planlarınız işlemeye devam ediyor gibi...

Kesinlikle. Bende planlar bitmez. Şu anda tekerlekli sandalyede olduğuma bakmayın, istediğimde acayip hızlı koşabilirim. Amerika, kendini bir tür impatorluk gibi görme arzusuyla tüm bilincini kaybetti. Bu arzu o kadar yoğun ki, kendine verdiği zararları bile anlayamıyor. Tarihi benzer hataların tekrarlarıyla dolu olan bir ülkede birileri ayık kalmalı.

Fakat Amerika'nın edebiyat konusunda bir hafıza sorunu yok gibi görünüyor. Hâlâ Beat Kuşağı kadar konuşulan bir edebî akım çıkmadı ortaya. Tabii, Bret Easton Ellis ve birkaç romancının oluşturduğu, 90'lı yıllarda hem zirvesini, hem de sonunu yaşayan "Brat Pack"i saymazsak.

Beat Kuşağı, kimse kusura bakmasın ama, önde gelen birkaç isim dışında, birbirinden kopya çeken başarısız öğrencileri anımsatıyor. O dönem yazıp çizen kimi isimler öyle kötüydü ki, kimse onları kabul etmeyeceği için, bir araya gelip "Beat Kuşağı" diye bir sığınak oluşturmak zorunda kaldılar. Ellis'e gelirsek, çocuk çok eğlenceli. Her zaman anlatacak eğlenceli bir öykü bulabiliyor. Zaten "Brat Pack" denen de, Ellis'in yükselişine verilen isimlerden biri. Aslında isimler üzerinden konuşmam, ama Bret Easton Ellis'i seviyorum. Daha yakın zamana bakarsak, kıyıda köşede kalmış bir sürü yazar biliyorum, şimdi bir listesini yapsam uykunuz gelir.

Truman Capote ile olan didişmeniz, Capote'yi konu alan "Infamous" filminde beyazperdeye aktarıldı. Capote'ye olan "gıcığınız" hâlâ sürüyor mu? Film hakkında ne düşünüyorsunuz?

Truman Capote hiçbir zaman iyi olmadı. Yalnızca elindeki malzemeyi ekonomik kullanmak konusunda müthiş bir yeteneği vardı. Filmiyse hatırlamıyorum doğrusu. Herhalde huysuz biri olarak göstermişlerdir. Sen gördün, öyle biri miyim yahu?

Belki de ikinizin arasındaki sorun, ikinizin de dönemin en öne çıkan romancılarından biri olduğunuz gibi basit ve tahmin edilebilir bir nedenden kaynaklanıyordur...

Açık konuşayım, ikimizin de "ünlü olmak" gibi bir derdi

vardı o zamanlar. Gençken bunu arzuluyorsun. O yüzden sana ve diğer tüm gençlere önerim şu: Hazır yaşınız daha geçmemişken, bir şekilde yırtmaya bakın.

Türkiye'den kimleri okudunuz? Orhan Pamuk dışında yani...

Geçenlerde Orhan Pamuk'la tanıştım. Pamuk iyi biri, ama Nobel ödülünün ortalamaya verildiğine dair fikrimi değiştiremedi. Lafı açılmışken, bir sürü fanatik hayranım benim Nobel almam gerektiğini söylüyor. Bense bağırıyorum: Hayır, istemiyorum! Diğer yazarlarınıza gelince, bu kadar güzel bir ülkede yeşeren edebiyatçıların zamanla dünya edebiyatına daha aktif bir biçimde katkıda bulunacağından hiç ama hiç şüphem yok. Yalnızca biraz daha fazla okuyun, biraz daha fazla araştırın. Bilgi, bu şehrin güzelliğini daha korunaklı kılacaktır.

Amerika'da tüm dünyaya zarar veren bir sınıf var, benim derdim o hâkim sınıfla. Amerika, kendini bir tür impatorluk gibi görme arzusuyla tüm bilincini kaybetti. Bu arzu o kadar yoğun ki, kendine verdiği zararları bile anlayamıyor.

Şu söyleşiyi yaptığımız balkondan bile Bizans'a, Osmanlı'ya ve şimdiye dair ne çok şey görünüyor... İstanbul gibi katmanlı bir şehir sizin için ne ifade ediyor?

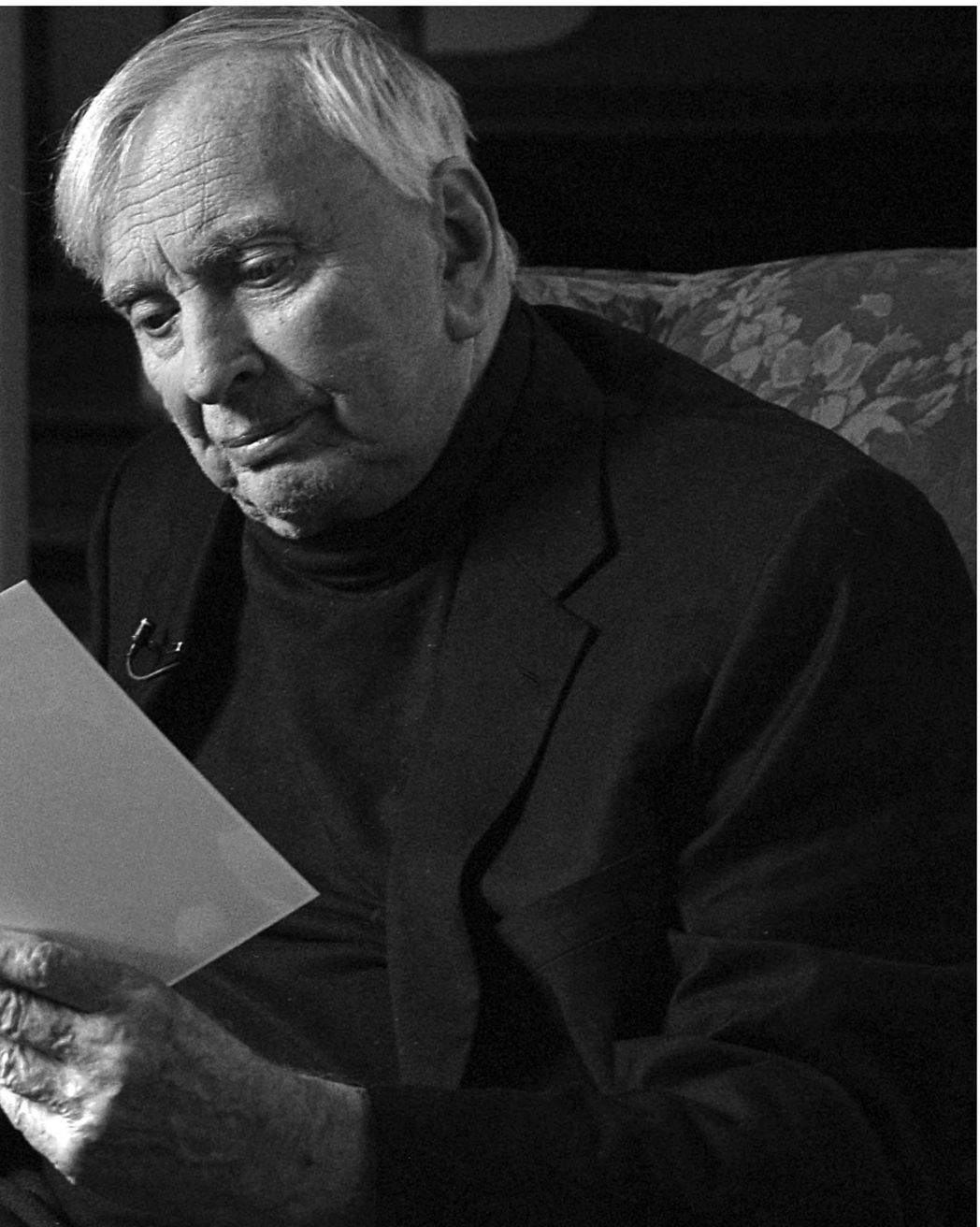
Ben İstanbul için "Kutsal Liman" ismini uygun görüyorum. İstanbul inanılmaz bir şehir ve benim edebiyatımda çok önemli bir mekân. Bu şehrin bana verdiği ilhamı tahmin edemezsiniz. Sizden tek ricam, biraz daha çalışmanız. Azıcık bir gayretle İstanbul dünyanın yeni önemli şehri olabilir. Paris'in modası geçti, New York asla güzel değildi, vesaire vesaire. Sırada İstanbul var. İlk ziyaretimden beri böyle düşünürüm.

İlk ziyaretiniz kaç yıl önceydi? Bu ziyaretin aklınıza kazınmış bir anısı var mı?

Galiba 25 yıl önce gelmiştim İstanbul'a, yanımda Paul Newman vardı. Paul çok iyi bir seyahat arkadaşıydı. Harika zaman geçirdiğimizi hatırlıyorum. İstanbul'un üzerimde bıraktığı etkiden olacak, evime döndüğüm gibi İstanbul hakkında yazmaya başlamıştım.

Şimdi yine İstanbul'dasınız, fakat bu sefer yanınızda Paul Newman yok. Eksikliğini hissediyor musunuz?

Paul'un ruhuyla hâlâ görüşürüm. Bir sonraki konuşmamızda ona İstanbul'un hâlâ çok güzel olduğunu söyleyeceğim. Ha bir de, eğer istersen senin için konuşmayı biraz daha uzatıp tanışmanıza vesile olabilirim. ✚

"KENT VE TUZ"DAN TADIMLIK

Mıknatıs gibi

Desen: Arslan Eroğlu

Jim yakınlardaki otların arasından yükselen ateşböceklerini seyretti. Artık akşam olmuştu. "Keşke seninle Kuzey'e gelebilsem. New York'u görmek istiyorum, bir kere olsun kafama göre takılmak..."

"E, o zaman neden gelmiyorsun?"

"Dediğim gibi, buradan, ailemden ayrılmaya korkuyorum, onlara çok bayıldığımdan değil ama..." Sesi belirsizlik içinde söndü gitti.

(...) Birden Bob hızla geri çekildi. Gözü kara bakışları bir an birbirini buldu. Sonra, bile isteye, olanca ciddiyetiyle, gözlerini yumdu Bob. Jim rüyalarında defalarca yaptığı gibi konuşmadan, bir şey düşünmeden, korkmadan ona dokundu. Gözler kapalıyken, gerçek dünya başlar.

Yüzleri birbirine değerken, Bob'un vücudu baştan aşağı titredi, derin derin iç çekerek, Jim'i bütün gücüyle kollarının arasında sıktı: Artık bütündüler, birbirlerine çarpmış, benzerlerin çekimiyle, madenin mıknatısa çekilmesi gibi, bir yarı diğerini bulmuş, bütün tamamlanmıştı.

Öylece kaldılar. Gözleri artık umurlarında olmayan bir dünyaya karşı sıkı sıkıya yumulu. Ilık bir rüzgâr birden bütün ağaçları sarstı, ateşin küllerini savurdu, yere uzun gölgeler yolladı.

(...) Soluk soluğa birbirlerinden ayrıldılar. Jim ayaklarında ateşin sıcaklığını hissetti, şimdi battaniyenin altındaki küçük taş ve dallar sırtını acıtıyordu. Bob'a baktı, onun yüzünde ne göreceğini bilemiyordu.

Bob gözlerini dikmiş ateşe bakıyordu, yüzü ifadesizdi. Ama Jim'in kendisine baktığını görünce çarçabuk toparlanıp gülümsedi. "İyi halt ettik" dedi, o an gelmiş geçmişti.

Bob ayağa kalktı, alevlerin ışığı vücudunda oynaşıyordu. "Yıkanalım."

Karanlık gecede iki hayalet gibi solgun, suya doğru yürüdüler. Ağaçların arasından yaktıkları ateşin sarı, kıpır kıpır alevlerini görebiliyorlardı. Bir yandan kurbağalar ötüyor, böcekler vızıldıyor, nehir gümbürdüyordu. Gölün kara durgun suyuna daldılar. Ancak yeniden ateşin başına döndüklerinde sessizliği bozan Bob oldu. Doğrudan lafa girdi.

"Biliyor musun, bu yaptığımız küçük oğlan çocuklarının yaptığı cinsten bir şeydi."

"Belki de." Jim sustu. "Ama benim hoşuma gitti." Gizli rüyası gerçek olduğu an içini büyük bir cesaret kaplamıştı. "Sen hoşlanmadın mı?"

Bob alnını kırıştırarak sarı alevlere baktı. "Şey, bir kızla olduğundan farklıydı. Ayrıca, doğru olmadığını düşünüyorum."

"Neden?"

"E, erkeklerin bunu birbirleriyle yapmamaları gerekir. Normal değil."

"Belki de." Jim, Bob'un ateş rengi, uzun, kaslı vücuduna baktı. Üzerine birden gelen o cesaretle, kolunu Bob'un beline doladı. Yeniden, coşkuyla birbirlerine sarıldılar ve battaniyenin üzerine devrildiler.

Gore Vidal, "Kent ve Tuz",
çeviren: Fatih Özgüven (Helikopter)

ZEKİ MÜREN'İN 8 UĞURU

Koklamaya kıyamam benim güzel manolyam

Totem: Levent'teki muhteşem villasını aldığı zaman kendisine gelen ilk armağan. Hindistan'dan özel olarak getirtilen bu totem, ünlü sanatçı için bir huzur sembolüdür.

Kırmızı tesbih: Hangi çeşit olursa olsun sabır alâmeti olarak kabul eder. Çok sevdiği bir dostu vermiş. İmamesindeki küçük bir cam kutuda Kâbe'nin renkli bir resmi yer alıyor.

Orkide: Sahnesinin uğurudur. Her programdan önce hayranlarından birer adet gelir. Onsuz sahneye çıkamaz. Evindeki vazolarda da mutlaka orkide yer alır.

Gümüş profil: 1958 yılında "Zehretme Hayatı" adlı bestesi için, bağlı olduğu plak şirketi tarafından yaptırılmıştır.

Altın plak: 1955 yılında aldığı ilk altın plaktır. "Manolya" adlı bestesinin satış rekorları kırması sonunda, Türkiye'de ilk olarak verilmiştir. Plak 78 devirliktir.

Mevlevî dervişi: Sema yapan bu heykelciği Konya'dan satın almıştır. Bu uğuru daima büfesinin sağ tarafında bulundurur.

Atkinson parfüm: Sahneye çıkarken mutlaka ellerine ve boynuna sürer. Bu parfüm olmadan bugüne kadar hiç sahneye çıkmamıştır.

Küçük Kur'an: Dinin bütün gereklerini elinden geldiğince yerine getirir. Bu küçük Kur'an'ı boynundan hiç eksik etmez. Sahneye çıkmadan önce onu üç kere öpüp alnına koyar.

(Hey, 22 Aralık 1971)

ERKİN KORAY'IN 10 DİLEĞİ

Lennon, cennet, cehennem & cehalet

Kapağından hiçbir şey çıkmayan bir gazoz fabrikası kurmak: İnsanlara, mutluluklarının gazoz kapaklarına bağlı olmadıklarını anlatmak için isterdim böyle bir fabrika kurmayı.

Ölmeden önce cennet ve cehennemi görmek: Böylece her ikisini de bir güzel gezer inceler-dim. Hangisi benim fikirlerime göre daha iyi ise ona gitmek için kendimi hazırlardım.

Bir genç kızın aynası olmak: Herhalde o zaman beni hiç yanından ayırmazdı. Durmadan gözleri ve dikkatleri üzerimde olurdu.

John Lennon ile karşı karşıya 10 dakika konuşabilmek: O zaman ona, barış için bütün uğraşmalarının boşuna olduğunu anlatırdım. Bugünün insanının ne denli çığırından çıktığını olaylarla ispatlardım.

Kocaman bir köpeği korkutan ufacık bir kedi olmak: O küçücük kedinin aldığı bütün zevki tatmak isterdim. Gözde büyütülen bir kuvvetin yıkılışı sonunda kedicik ne kadar sevinir, neşelenir kimbilir.

Evine saat 19'da gitmek mecburiyetinde olmayan kızların çoğalması: Çünkü bugüne kadar bütün kız arkadaşlarımı, babaları dönmeden evvel evlerine teslim etmekten bıktım.

Cahil olmak: O zaman etrafımda dönen binbir dolaptan haberim bile olmazdı. Kötülüklerin farkına varmaz, her şeyi oluruna bırakabilirdim.

Başbakanla aramızda direkt bir telefon hattı kurmak: O zaman boş zamanlarında belki bir-iki konu hakkında görüşebilirdik kendisiyle.

Kocaman bir mikrofon olmak: Bütün insanlara sesimi duyurmak, iyilik, sevgi gibi bütün güzel duyguları anlatabilmek için kocaman bir mikrofon olmayı isterdim.

Özel bir su olup annemin beynini yıkamak: Belki o zaman fezâ çağının getirdiklerini kabullenebilirdi.

(Milliyet, Hafta Sonu ilavesi, 24 Mayıs 1970)

Alafranga musikiyi kim sallar?

Belediye Konservatuarının Devlet Konservatuarına devri takarrür etmiş. Bu karar nice zamandan beri Millî Türk Musikisinin kalbgâhına uzatılan hançerin tâ can evine, kabzeye kadar yerleştirilmesidir. Bu, açıktan açığa memleketi sevgilisinden çatır çatır ayırmakdır. Devlet Konservatuarı Millî Türk Musikisi tedrisatı yapmadığı için, İstanbul Belediye Konservatuarını devr alır almaz ilk işi Dedelerin, Itrîlerin, Üçüncü Selimlerin bellerine birer tekme vurup kapı dışarı etmek olacaktır.

Bir milletin sevgisine bu kadar tahakküm olunmaz ki. Bu millet garp musikisini sevemiyor. Türk musikisini seviyor, onu istiyor. Bir mukayese: Belediye Konservatuarı bir hafta alaturka, bir hafta alafranga konser verir. Alafranga konser biletlerinin satılması en aşağı üç gün sürer, alaturka konser biletleri iki saatte biter. Gişeden merdivenlere kadar kuyruk uzanır.

Konservatuarın alaturka konserleri bir san'at hâdisesidir. Bu konserlerde solo yapan hânendeler, sâzendeler çalarken titriyorlar. Bu konserler san'atkârlar için bir imtihan oluyor.

Desen: **Ceren Oykut**

Alaturka konserlerin her biri şehrin musiki mehafilinde bir hâdisedir: "Filan eser şöyle okunacakken böyle okundu. Filan makamda çeyrek sesin hakkı verilmedi" gibi münakaşalar günlerce sürer.

Alafranga musikiyi kim sallar ki?! Ben musikimi, dünyanın bütün musikilerine tercih eder, hepsinin fevkinde görürüm ve yalnız onu severim. Oya gibi işlenmiş olan musikimizin yanında ötekiler bana böğürtü gibi geliyor. Ayıb değil ya... Anlamıyorum, pek anlamaya da niyetim yok! Ama bağıran erkek dişi her zirûh ister istemez dinlenir.

Konservatuarın Devlete devri, hayli zamandan beri müessesenin altına konan torpillerin infilâkıdır.

(Refi' Cevad Ulunay, Milliyet, 23 Şubat 1955)

ZAFER BAYRAMI MÜNASEBETİLE

30 ağustos bugünkü Cuma günü Taksimde kâin

"PANORAMA" ve "KEYF"

Aile bahçeleri şairane ve dilfirip bir manzara arzedeceklerdir. Muhteşem tezyinat ve sancaklarla tezyin edileceği gibi elektrik ziyaları dalgaları içinde yüzeceklerdir.

MAKSİM in Habeş orkestrası ile beraber üç türlü orkestra sabaha kadar icrayı terennüm edecektir.

NUMARALAR - HAVAÎ FİŞENKLER - SÜRPRİZLER

(1929)

ELLER DUYAR SÖZ OLUR

Sanat, hakikat olma yalanından kurtarılmış sihirdir. – *THEODOR W. ADORNO, 1951*

Kim diyor tarih yalan söylemez diye, en çok tarih yalan söyler, hem de bu kadar çok ağzı varken. – *MURATHAN MUNGAN, 2009*

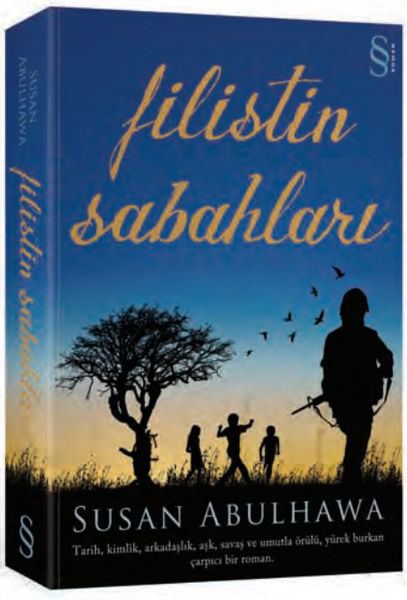
Ortadoğu'nun sesleri... §

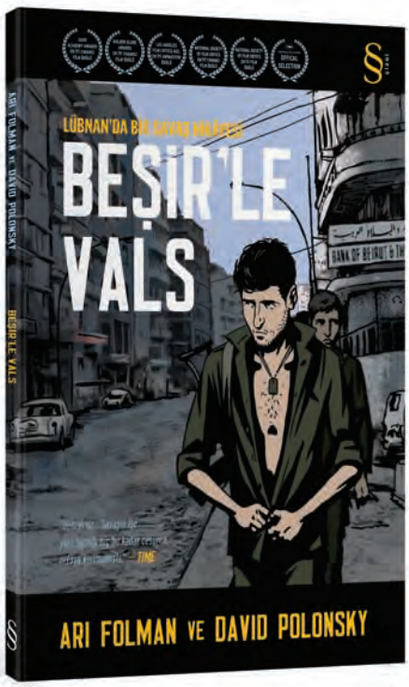
Kenizé Mourad'dan, Filistin-İsrail ateşi arasında kalan kurbanların zor hayatlarını, korkularını, ihtiyaçlarını bütün insanlığın vicdanına sunan bir başyapıt.

*Bir yandan kendi öykülerini, sevdalarını, mutluluklarını ve dostluklarını anlatırken bir yandan da bu sorulara yanıtlar bulmaya çalışan **Kudüs'ün Gönüllü Sürgünleri**'nin ruhunu anlatan bir roman.*

Filistin sorununa farklı bir bakış açısıyla yaklaşan, Ortadoğu'nun kalbinden kopup gelen bir aşk hikâyesi: Filistin aşkının hikâyesi.

*Ödüllü animasyon **Beşir'le Vals**'in etkileyici çizgileriyle belleğin değişken doğasını ve savaşın işe yaramazlığını vurgulayan çarpıcı çizgi romanı.*

twitter.com/everestkitap

EVEREST Ticarethane Sk, No: 53 34110 Cağaloğlu/İSTANBUL Tel: 0(212) 513 34 20-21 Faks: 0(212) 512 33 76 e-posta: info@everestyayinlari.com www.everestyayinlari.com

Özer Kabaş, "Balatlı Ali" (1997)

Yeniköylü, çok sevdiğim Özer abimiz vardı, ressam. Rahmetlik oldu. Akademi'de hocaydı, çok güzel bir insandı. Emek kahvesinde de fotoğrafı vardı, gençlik hali. O kahvenin müdavimlerindendi. Küçük bir teknesi vardı, balıkçıları çizerdi. Emeği çok güzel çizerdi."

Cemal Kafadar (Şarkılı Tarih Tefrikası–4)